

Při příležitosti sedmdesátého výročí úmrtí **Vladislava Vančury** (23. 6. 1891 Háj u Opavy – 1. 6. 1942 Praha) jsme se rozhodli dílo tohoto významného autora zprostředkovat v nové moderní podobě. Nabízíme volně ke stažení nejen jeho známý román *Markéta Lazarová*, ale současně v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd v jeho elektronické **Edici E** vydáváme jako elektronické knihy digitální podobu obou projektů Vančurových Spisů, jež v minulosti vznikaly na půdě tohoto akademického pracoviště. Tyto soubory doplňujeme výběrem z Vančurovy publicistiky Řád nové tvorby.

Čtenářům je tak k dispozici v elektronické podobě celek dosud knižně kriticky vydaného Vančurova díla a tím se toto jeho dílo otevírá i pro případné nové čtenáře.

Za svolení k publikaci patří poděkování J. Papcunové, J. Víškové, M. Blahynkovi, O. Hausenblasovi, J. Opelíkovi, M. Pohorskému, dědicům E. Lukeše, Z. Pešata a Š. Vlašína.

Spisy Vladislava Vančury

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1951–1961)

Řídil Jan Mukařovský

1. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 1., ed. Rudolf Havel (1951)
2. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 2.–3., ed. Rudolf Havel (1951)
3. Pekař Jan Marhoul, ed. Rudolf Havel (1952)
4. Pole orná a válečná, ed. Rudolf Havel (1953)
5. Marketa Lazarová, ed. Rudolf Havel (1953)
6. Luk královny Dorotky, ed. Rudolf Havel (1954)
7. Rodina Horvatova, ed. Rudolf Havel (1954)
8. Rozmarné léto, ed. Rudolf Havel (1955)
9. Útěk do Budína, ed. Rudolf Havel (1957)
10. Konec starých časů, ed. Rudolf Havel (1958)
11. Hrdelní pře aneb Příslaví, ed. Rudolf Havel (1958)
12. Poslední soud, ed. Rudolf Havel (1958)
13. Tři řeky, ed. Rudolf Havel (1959)
14. Hry, ed. Rudolf Havel (1959)
15. Amazonský proud; Dlouhý, Široký a Bystrozraký, ed. Rudolf Havel (1959)
16. Občan Don Quijote a jiné prózy, edd. Alena Santarová a Rudolf Havel (1961)

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1984–1988)

Řídila ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV a nakladatelství Československý spisovatel ve složení Milan Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Milan Pávek, Miloš Pohorský, Bohumil Svozil, Jarmila Víšková, Milan Zeman.

1. První prózy a první pokusy, ed. M. Pohorský (1985)
2. Pekař Jan Marhoul, Pole orná a válečná, ed. J. Víšková, doslov E. Lukeš (1984)
4. Povídky a menší prózy, ed. M. Pohorský (1988)
5. Markéta Lazarová, ed. J. Víšková, doslov J. Holý (1986)
7. Konec starých časů, ed. O. Hausenblas, doslov Z. Pešat (1987)
8. Tři řeky, edd. J. Papcunová, J. Víšková, doslov E. Lukeš (1985)
9. Rodina Horvatova, ed. M. Pohorský (1989)

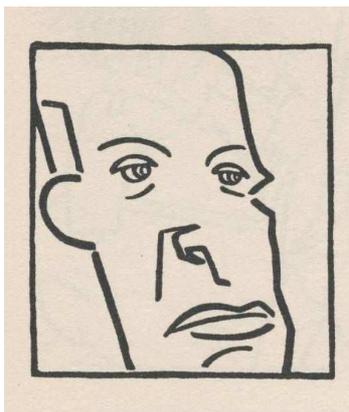
Spisy nebyly dokončeny, chybějící svazky: 3. Poslední soud, Hrdelní pře, 6. Útěk do Budína, 10. Obrazy z dějin národa českého I, 11. Obrazy z dějin národa českého II–III, 12. Dramata (v původním návrhu jako dva svazky: Divadelní hry I a II), 13. Filmová tvorba a 14. Publicistika.

Soubory Spisů doplňuje svazek publicistiky

Řád nové tvorby

(Praha, Svoboda 1972)

Uspořádali, edičně připravili, předmluvu napsali a komentáře sestavili Milan Blahynka a Štěpán Vlašín

Napsali o Vladislavu Vančurovi

„O tajemstvích slovesného tvaru ví Vladislav Vančura více než my všichni dohromady, pánové. Proto: čepice dolů před ním. A hezky nízko!“
(F. X. Šalda)

„Výsledným a úhrnným znakem Vančurovy osobnosti se nabízí výraz harmonie, harmonie slova, jednání, práce, gesta, pohledu, výrazu – všechno na pozadí těžké životní zkušenosti, přísně a nesmlouvavě disciplinované, navenek rovnovážně a nesmlouvavě uměřené osobnosti, oslovující bližního družnou pozorností. Ano, kalokagathia, jak jsme se o ní učili a snili.“
(Bedřich Fučík)

„Vančurovo nazírání skutečnosti nebylo nikdy přímým odrazem její povrchové reality. Bylo vždy výrazem umělecké stylizace, odehrávající se ve Vančurově díle na dvojím souběžném plánu: patos a ironie, tragika a grotesknost jsou primátem jeho básnického zraku. Hledá vždy dvojí současný výraz jedné a téže věci: způsob, jakým se toho dotvářil, učinil z Vladislava Vančury výsostného českého slovesného umělce.“
(Jiří Pistorius)

„Stojíme před dílem Vladislava Vančury a máme náhle pocit, jako bychom stáli na křižovatce literárních dějin, jako by tímto dílem, podobně jako kdysi nížinou moravskou, táhly všechny hlavní cesty spojující západ s východem, sever s jihem, minulost s budoucností.“
(Milan Kundera)

Internetové zdroje

Ústav pro českou literaturu

Webové stránky ÚČL

Webové stránky Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR
<http://www.ucl.cas.cz>

Slovník české literatury po roce 1945

Přes 1200 autorů, časopisů, nakladatelství a literárních organizací
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Česká elektronická knihovna

Zpřístupňuje více než 1700 básnických knih česky psané poezie 19. a počátku 20. století, vyhledávání motivů, frekvenční slovníky
<http://www.ceska-poezie.cz>

Digitální archiv časopisů

55 literárních a kulturních časopisů nebo novin ve formě fotoarchivu:
Česká literatura, Divadlo, Humoristické listy, Literární noviny, Lumír, Rudé právo a další tituly
<http://archiv.ucl.cas.cz>

Bibliografie české literární vědy

přes 300tisíc záznamů recenzí, článků, studií a doslovů od roku 1960 do současnosti, 10 000 záznamů k české literatuře v exilu 1948-1989, 100 000 záznamů předmětové části retrospektivní bibliografie 1775-1945
<http://isis.ucl.cas.cz>

Digitalizovaná retrospektivní bibliografie české literatury 1775-1945

Kolem 1,75 milionu excerptů o člancích a textech z oboru české a světové literatury a příbuzných disciplín (divadlo, historie, žurnalistika aj.) zveřejňovaných v periodickém tisku vycházejícím v daném období v českých zemích v češtině i němčině
<http://retrobi.ucl.cas.cz>

Edice E

Spisy F. X. Šaldy, tzv. akademické Dějiny české literatury, příručka Editor a text, antologie Avantgarda známá a neznámá, Výbor z české literatury po dobu Husovu a z doby husitské, strojopisné i tištěné sborníky

<http://www.ucl.cas.cz/edicee>

České literární osobnosti

Biogramy více než 30 000 autorů, publicistů a vědců z dějin i současnosti české kultury, v internetové databázi zveřejněna zatím polovina, další záznamy uvolňovány postupně

<http://clo.ucl.cas.cz>

Bohemistika. Literárněvědný informační servis

Internetová nástěnka s informacemi o přednáškách, stipendiích, nabídkách práce, nových knihách; zprávy vytvářejí a publikují sami uživatelé

<http://www.bohemistika.cz>

Databáze literárních cen, Thesaurus českých meter, stránky Studentské literárněvědné Konference a další informační zdroje

www.ucl.cas.cz

Knihovna Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

studovna v centru Prahy, vedle Masarykova nádraží,

otevřeno PO – PÁ 10.00–18.00

tel. 222 828 147; knihovna-sli@ucl.cas.cz

- » největší specializovaná knihovna české literatury a literární vědy s šedesátiletou tradicí
- » otevřena všem studentům, pedagogům, vědeckým pracovníkům i zájemcům o literaturu
- » 140 000 svazků, více než 1 000 časopiseckých titulů
- » díla české beletrie v prvních vydáních či kritických edicích
- » 40 000 svazků cizích literatur v překladech i originálech
- » 12 000 svazků divadelních her a odborné teatrologické literatury
- » staré tisky, bibliofilie, příležitostné tisky a letáky
- » přístup k licencovaným databázím Literature Online, EBSCO, SCOPUS, Web of Knowledge
- » k dispozici fulltextová databáze MediaSearch s obsahem denního tisku, rozhlasového a televizního vysílání a zpravodajských portálů;
- » k dispozici Wi-Fi připojení

Katalog: <http://tinweb.ucl.cas.cz>

Středisko literárněvědných informací ÚČL AV ČR nabízí dále odborným zájemcům:

- » článkovou bibliografii české literární vědy 1960 – současnost
- » retrospektivní bibliografii české literatury 1775–1945
- » nejucelenější sbírku reprodukcí staročeských bohemik
- » biografický archiv osobností české literatury

Pravidla a podmínky poskytování služeb na www.ucl.cas.cz.

3

SPISY VLADISLAVA VANČURY

Svazek čtrnáctý

HRY

VLADISLAV VANČURA

HRY

UČITEL A ŽÁK — NEMOCNÁ DÍVKA

ALCHYMISTA — JEZERO UKEREVE

JOSEFINA — LATINŠTÍ KLASIKOVÉ

NĚKOLIKERÁ ZASNOUBENÍ

SATYRSKÁ KOMEDIE

PRAHA 1959

ČESKOSLOVENSKÝ

SPISOVATEL

ALABAMA UNIVERSITY

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ALABAMA
TUSCALOOSA, ALABAMA

207 VIII 41

7 4 4 5 III ✓ ✓ ✓

UČITEL A ŽÁK

Scénická báseň

Vítězslavu Nezvalovi

XXV. 7. 1938

1445 II

1445 II

DRAMATIS PERSONAE

DOKTOR (50 let)

JAN (20 let)

STRÝC (70 let)

PRVNÍ ZLODĚJ

DRUHÝ ZLODĚJ

TŘETÍ ZLODĚJ

LÉKAŘ

SOUDCE

PRVNÍ PŘIBUZNÝ

DRUHÝ PŘIBUZNÝ

TŘETÍ PŘIBUZNÝ

CHLAPEC

TETA

ANNA

MARIE

DĚVČE

LOCI

I. Schodiště před domem. II. Totéž schodiště.

III. Světnice s ložem. IV. Periférie. V. Terasa.

IV. Noc. VII. Den.

SCÉNA PRVNÍ

JAN *podobá se, že stojí na přídi veslice, která je hnána Robinsony a lidmi podobného významu:*

Větrná růže byla ohnuta kolem země jako prstence. Východ setkal se se západem v bludném bodě, jenž podoben korálu, navléknutému na nit rovnoběžky, uniká mezi prsty. Bylo objeveno devět Indií, ale co na tom sejde! Země, jakkoliv nedorůstá k bláznovství odvahy, je divá. Budu se plaviti, maje plášť vzdutý zlým povětřím a oděn po domácku, nad děsnou křížovatkou papíru, budu sledovati lítý a nekonečný počet.

TETA: Opatrnosti nikdy nezbyvá, milé dítě! Tvůj otec se zranil hrotem větene a zemřel na otravu krve, jako umíraly pradelny před dvěma sty lety. Co mu bylo do větene? Proč je bral?

JAN: Tatínek si měl otevřít dlaň velikým řezem, měl si utnouti ruku, měl krváceti a nebyl by tak nevhodně zemřel.

TETA: Ach, skonala usmířena. Ale chtěla jsem říci, abys nebyl všetečný a abys nemluvil sám k sobě. Nesluší se to.

JAN: Dám si veliký pozor!

ANNA *se sítkou na motýly*: Noční můra a růže, knihomole!

MARIE *s praporkem*: Prapor a dívka, větroplachu!

JAN: Lišaj a růže. Prapor a dívka. Nevěstka a paní. Vzhůru, lenochu! Vstávej! Průpovídky a staré pověvky, jež scípají na ose času, nebudou zapomenuty a vrátí se o vánocích. Vráti se každého jara po tisícáté a poprvé. Budou se často opakovati, jako příběhy paní,

jež se udály. Budou se opakovati jako smyšlená vypravování o nevěstkách a dívky se budou rozhodovati podle písní a opět podle přísloví.

MARIE: Na temeni biblické hory hnízdila holubice. Dozajista, neboť vysoká schodiště končívají nízkým prahem, za nímž je světnice. Lože a stůl, větroplachu!

ANNA: Pracujete s příkladnou horlivostí, ale plichtíte to.

MARIE: Budu mluvit až do kuropění. Nepromluví do roka a do dne.

ANNA: Dobrá, od vás se lze nadíti jenom běžných hloupostí.

MARIE: Běhno!

*

DOKTOR: Dobrý večer! Dobrý večer, Jene! Zatím co jste dováděli, nemyslíce než na hru, nadchází hodina astronomie. Jsem zde. Syt. Střízliv. Hle, dokonalá černá času, popsaná blesky jmen. Toť večernice, Kassiopeia. Toť Veliký medvěd.

MARIE: Vidím tmu a uprostřed je hvězda.

ANNA: Vidím hvězdu.

JAN: Vidím neznámé a nepojmenované souhvězdí.

DOKTOR: To není správné!

JAN: Slova! Báseň bez smyslu!

DOKTOR: Mohutná slova. Báseň, ohraničující nekonečnost. Sled čísel. Přehledný počet. Hvězdná soustava! Mé dítě, měj se na pozoru. Uč se, abys nezůstal bláznem, neboť lidé rodí se blázny! Toť večernice, Kassiopeia, Medvěd a Blíženci.

ANNA *kouří*: Medvěd a Blíženci.

DOKTOR: Dobrá! Budeme přáteli. Dejte mi růži, ach, chci říci oheň. Ve chvíli oddechu, neboť nelze se učiti bez přestávky, budu vám vypravovati o panovnících, kteří byli a již nejsou. Budu vám vypravovati o velikých milostnících a o výbojcích. Budu vám vypravovati vše, co panny poslouchají, ani nedutajíce.

JAN: Pošetilče!

DOKTOR: Nespěchám, jsem shovívavý, jsem stár.

SCĚNA DRUHÁ

TETA: Prosim vás snažně, pánové, o nápravu, mám toho po krk. Jan se tváří, jako by neměl přibuzenstva.

MLČIVÁ po celé hodiny a na obrátku je drze výmluvný.

DOKTOR: Ach, bál jsem se, že se vám přihedila nehoda v kuchyni. Bál jsem se, že služka rozbila mísu.

TETA: Nikoliv, doktore, nádobí je na svém místě, ale váš špatný žák se rozhodl odejít. Mluví o oceánu a o jakémsi bouřlivém ráji. Pane, poslední nesmysl mi připomíná vaše školení.

DOKTOR: Vskutku, výraz ujde.

JAN: Mluvil jsem o universitním městě.

STRÝC: Slyšme, mladý pán, jenž byl včera na hřišti obratným poslem starších hochů, odejde. Je to daleká cesta?

JAN: Není nejdelší. Ostatně za těchto pokročilých časů cestuje se již bez obtíží.

STRÝC: Jak chabá odpověď! Jak bídná vrátka!

TETA: Chová se zcela nenáležitě, je nesnesitelný.

DOKTOR: Té lichvářské lásky! Kolik ze sta chcete, aby vám odváděl a jak dlouho?

TETA: Je neurvalý.

STRÝC: Pokud byly tvoje kousky rozličné, nepozbýval jsem naděje, avšak urputnost, s níž opakuješ jediné slovo, všechno zvrátila. Jsi nenapravitelný! Vizte parohy ohyzdnosti a nerozumu! Vizte pohled obrácený ke dveřím jako pohled zvířat.

DOKTOR: To nic není, to není nic nového. Hlídám beze strachu Janovo znepokojení; je mi zárukou ducha.

STRÝC: Prosim?

DOKTOR: Bláznovské duby obrůstají novým listovím. Ach, to jsou staré stromy, pane! Jaro a léto. Podzim a zima. Věčná střída podle pořadí, jež bylo stanoveno. Jsem si jist, že občanské ctnosti počínají trochou po-blouznění a překotnou cestou.

TETA: Za mých časů se odpovídalo na otázky a lidé se vhodně oblékali. Povídám, že Jan nemá nic připraveno

na cestu. Je nahý. A bez peněz, neboť strýc, jak se obávám, nedá ani troničku na dobrodružství.

STRÝC: Vy schvalujete tyto nesmysly, doktore?

DOKTOR: Kdyby trvaly déle než jediné období! Období růží, období žně. Období pršky a vánice. Kdyby trvaly déle, měly by důstojnější jméno.

TETA: Na mou duši!

STRÝC: Stěží.

JAN: Prosím, abyste mi dovolili jít do Francie.

STRÝC: Nuže, doktore, méně shovívavosti, neboť nic není nad pitomcovu lehkověrnost.

DOKTOR: Paříž je teď prázdná.

STRÝC: Zakazuji ti myslet na cestu, Jene! Dolů s povětrného koně! Zanechej následování blázna, jež jsi spatřil na silnici za cípem lesa. Sesedlej! Směj se s námi! Jářku, doktore, je mi lhostejna podoba odvrácené měsíční tváře. Je mi lhostejna červeň horlitelů a dvojnásobná bledost žebrácká. Nic mi není do rachotu uplývajícího mračna a do bubnů, jež byly proraženy. K řasu! Komu, mimo kotláře, se líbí hluk a nehorázná strakatost vřavy?

DOKTOR: Šelestění listů v knihovnách. Hluk práce. Vřava světa. *Rostoucí hlomoz*. Poslouchejte!

TETA: Snad vím, co chceš, Jeníku. Kolem hasnoucí lampy bývá noc plná hlasů. Jsou to zvuky nepatrné ceny, nicméně vnukají nám tisícový záměr. Chtěla bych se přítí, že chceš znenadání obnoviti příhodu, která se neudála. Jde ti o hru. O dětství, o dostaveníčko, o jezdece, jehož stín přešel ložnicí a nepromluvil slova.

DOKTOR: Tu to máme! Zvykem všech paní je mluvit o vlastní při. Žel, my všichni jsme ztratili mnoho času, avšak nyní nejde o nic, než o Janovu posedlost.

JAN: Mluvíte o mně jako o nemocném.

DOKTOR: Ano, protože jsi příliš zdrav.

STRÝC: Přeháníte.

DOKTOR: Je to nutné kvůli srozumitelnosti.

JAN: Můj učitel a vy, strýče, vštípili jste mi tolik vědomostí, že se nebojím býti sám ani v cizím městě, ani

v krajině méně bezpečné a nepodobné tomuto předměstí. Náš dům je pravidelná krychle a kraj čtyřikrát stejný, čtyřikrát se opakuje. Je to věčně stejné. Před svítáním se dovoláváte denních hodin a zrána již očekáváte noc. Je to věčně totéž. Vaše knihy, doktore, s prominutím, jsou rozvláčné a nesmyslné.

TETA: Když se to uváží, když se to vezme za pravý konec, je to vlastně rozmlůška s doktorem. Byl jste na něho přísný!

STRÝC: Obávám se, že tomu bylo naopak.

JAN: Plísňení je špatná útěcha.

DOKTOR *směje se*: Dobrá, Jeníku. Nečetl jsi vypravování o pudivousovi, jenž podle libosti se stává býkem a opět kuřetem? Je to špatná povídka. Fi, bráti doslova takový brak! Býti hercem takové skladby! Což jsi ztratil vkus? Chceš s kordiskem po boku a v pocestném plášti táhnouti po mostech a silnicích, abys nakonec dorazil ke schodišti špatného divadla? Chceš stý a tisícátý opakovati obstojně urostlé hereče, že je k pomilování? Toť zřejmé, budeš skládati básně o rukavičce, masné písněmi a jednou provždy páchnoucí. Ať spere ďas homérický epos, jenž kráčí jako vojska. Rozmetejte sloupoví atická a strhněte růži z gotické katedrály! Budeme tvořiti nové soustavy a nová slova namísto jmen. Jděte mi k šípku! Noc, krev, bouře! Milost, vzduché břicho rodičky a hroby. Rýmujte bez konce. Uvádějte v novou souvislost všechny věci. Budou trvati tak, jak byly spatřeny za starého času z jeskyně. Proměňujte jejich sled, a přece se budou řaditi tak, jak byly poprvé spatřeny přes okraj kolébky. Jene, Jeníčku, což není míra písní odvozena z oddechů spáče a z pohybů lásky? Což nejde vypravování vpřed dupotem divého koně?

JAN: Nuže?

Doktor kašle.

STRÝC: Spisujete jen v prázdných chvílích a Jan není básníkem ani z nejmenší části. To vše je mimo.

TETA: Probůh, doktore, což se nezotavíte ze své učestnosti?

DOKTOR: Chtěl jsem říci, že novost poslední vykřičené písničky je pochybná. Nuže, Jene, neodbývej moje důtky jen pokrčením ramen. U všech všudy! Poslouchej, co povídám, nepřipravíš se o mnoho, jestliže setrváš.

STRÝC: Bylo to již řečeno naléhavěji. Jan zůstane.

DOKTOR: Přál bych si, abych mohl více důvěřovati.

TETA: Janovi?

DOKTOR: Nám oběma, paní.

*

ANNA: Jak se máte?

MARIE: Dobrý den, paní. Dobrý den, pánové.

TETA: Dobrý večer. To děvče přichází příliš často a vždycky za soumraku.

DOKTOR: Nu, s přítelkyní ze sousedství.

STRÝC: Tím hůře.

TETA: Nevím ani zevrubně, kdo to je.

DOKTOR: Obě jsou bez tajemství.

TETA: Což jste jejich zpovědníkem?

DOKTOR: O něco méně.

STRÝC: O něco méně a opět o něco více. Pane, váš úřad je dobrá míra.

DOKTOR: Přesahuje o dvě píďe, jako strašák žitné pole.

ANNA: Chtěla bych vás mítí, Jene, ku statečnosti. Doktor nám říkal, že se chystáte na cestu, a tu je nutno, abyste volil. Doposud jste nás vyznamenával velmi souměrně, avšak čekati naplano je příliš krutá rozkoš.

MARIE: Prosím vás!

ANNA: Slečna chce šíti o závod a já vyhlížet oknem, dokud se nevrátíte.

MARIE: Nebuďte, prosím, dotčen tím, co říká, nemám na tom podílu.

ANNA: Ech, není třeba okolků. Mluvte od podlahy, kdo vyhraje tuto při?

- JAN: Jsem velmi rád, že se mohu rozloučiti, neboť vskutku odejdu již zítra ráno.
- MARIE: Nechci! Já zůstanu. Na rozdíl od vás se mi nezdá město tak špatné. Zdejší společnost uchází.
- ANNA: Ovšem, naštěstí se její cesta nikdy nezmate.
- JAN: Je to nutné pravidlo a platí bez výhrady.
- ANNA: Mimo vás, mimo chlapíka, jenž pravidlo zostudí, rozběhne se na křižovatku a pranic nedbá a pranic se nestará, co bude zítra. Máte pravdu, Jene, utecte, chtěla bych na vás počkati někde u cesty, neboť té zběsilé trpělivosti, jsem v okně po celé dny a málem nevidím než sviňuchu, který pospíchá za svým stádem.
- DOKTOR *v pozadí*: Hle, zájem byl vzbuzen, chvostiště plane a tatam je cesta. Takový poplach stojí za stádo napomínání a výchovných rozprav. Janův duch, je muž, jak se sluší ve dvaceti letech, všeho se nedostává, opět zde zdomácní.
- MARIE: Není se čím vychloubati, slečno, není se čím vychloubati a Janovy záměry jsou špatné.
- ANNA: Víím, kde vás tlačí střevíc. Bohužel! Bohužel, nejste Popelka.
- MARIE: Nestojím o půvaby pohádek, ani o vaše uznání.
- ANNA: Mimo pochvalu v kuchyni. Toť andělská prostota, velmi vhodná k úklidu a k domácí práci.
- MARIE: Fi!
- ANNA: Nebylo to míněno tak zle. Vskutku nemohu nalézt, co by vás potěšilo.
- JAN: Prosím, prosím. Chtěl jsem říci několik slov na rozloučenou. Zním věci, Marie, o nichž se nikdy nedozvíte. Ponořena do svého úkolu, budete se zdáti vždycky menší, nežli jste. Budete dýchat strach tohoto koutu, zběsilé nic, nic mimo svět. Budete stárnouti v potřebách poslušnosti a tato zásluha bez přízvuku vyroste až k pláči. Bez zmínky, bez vědomí o věcech krve, o porážce a vítězství, o činu, jenž hřmí a blýská. Ach, nemohu, nežli svéhlavě věřiti odvaze, jež mne vede, nesdílím rodinných záměrů. Nemám dědického podílu ani na strachu, ani na trpělivosti.

Sbohem, odejdu zítra ráno. Ach, kolem návrší je bezpočet směrů a bezpočet příhod.

MARIE: Mluvíte jako loupežník. *Poodejde k Janově tetě.*

ANNA: Mluvíte jako premiant.

JAN: Jak?

ANNA: Jako chlapec! Chtěla bych znáti cíl vaší cesty. Kam se obrátíte?

JAN: Nejprve do Francie.

ANNA: Určitě!

JAN: Paříž, jméno z dálky snu.

ANNA: Je nutno znáti dobu odjezdu.

JAN: Odjezdu.

ANNA: Ovšem, rychlovlaky nejsou pohotově každé hodiny. Máte dost peněz?

JAN: Peníze? Nikoliv, je to nemožné! Chci jíti pěšky a chci pracovati.

ANNA: Na světě je málo nemožných věcí. Jen zhurta, pane, jen zhurta! Nejsme-liž odhodlanci, kteří se nezastaví před truhlicí starého strýce? Ach, váháte? Chcete se vrátiti dříve, než jste vytáhl paty. Nuže, dejte se do pláče a do úpění. Žádejte o pokání.

JAN: Nikoliv.

ANNA: Oslíku. Zítra o třetí hodině budu tě očekávat na cestě k městu. Nashledanou u svítilny, které se říká Chochol větrníku.

MARIE *na druhém konci scény*: Paní, střežu Janovo okno a bojím se, kdykoliv svítí přes půlnoc.

TETA: Ano, měl by čísti své knihy v pohodlí a při denním světle. Nicméně je to dobrá četba, doktor ji volí s velikou trpělivostí.

Doktor se právě nevázaně směje s Annou.

MARIE: Vizte svého doktora. Obávám se, že jeho mravy nejsou právě nejpřísnější. Má pletky s Annou a jeho knihy nejsou bezvadné.

TETA: Ach!

MARIE: Není o tom pochyby.

TETA: Nikoliv. Je to starý pán, podivín, jenž, buď jak

buď, uvykl říkati svá naučení až na konci příběhů. Neklevejte, mé dítě, učenci bývají nesrozumitelní, nicméně jejich občanský úspěch je veliký. Doktor je ctěn! Na mou věru, vím, co se patří. Víam, jak se stará o Jana!

MARIE: Té proslulé péče! Toho podněcování! Myslíte, že by Jan utekl z domu, kdyby byl dobře vychován?

TETA: Doposud neutekl.

MARIE: Až zítra, zítra ráno.

TETA: Chcete říci, že je doktor s Janem smluven?

MARIE: Bojím se, že s ním souhlasí.

TETA: Jste uražena a rozhněvána.

MARIE: Ano, nicméně vím, co povídám. Jan se právě rozloučil.

TETA: Zůstane. Promluvím s ním dnes večer. Žel, doposud nejsme příbuznými, žel, doposud neřekl nikdo ani slova v této věci. A přece! Zimomřivé náklonnosti naznačily zasnuby, jichž si přejeme z plna srdce. Co z nich zbude, jestliže jeden z vás nebude chtít? Co z nich zbude, jestliže se rozhněváte a Jan odejde? Nic, ani větříček, ani jediná snítka myrty. Janovi je dvacet let, slečno.

MARIE: Jsem mladší o dva roky, a přece jsem ve výhodě.

DOKTOR: Hleďme, ztratil jsem brýle.

ANNA: Vždyť jste je založil mezi listy své knihy!

TETA: Mluvíti s lidmi příliš zblízka není dobrý zvyk.

DOKTOR: Je to pocta pro mé stáří.

ANNA: Doktor má pastýřské ucho, paní. Je nahluchlý.

DOKTOR: Doslova. Zachoval jsem si z časů širokých opasků hřmotné, hrubé, nechutné a prosté znaky žirného venkova.

ANNA: Ať prší, ať je bláto, ať je úroda jakákoliv.

DOKTOR: Rozumí se.

TETA: Nerozumím. Muž vašeho věku, švihácky opásaný řemenem na poslední díрку! Starý učitel, jenž si přikrývá zánovním kloboukem polovinu ucha! Chvála pánubohu, moudrým lidem doposud stačí oděni z dob-

rého plátna. Ještě se obejdeme bez příkras, ještě se to líbí lidem ustáleného vkusu, ještě se spokojíme s obličejem stvořeným podle úradku prozřetelnosti.

ANNA: To je záslužné, ale ve městě, zatím co zima napodobila ze všech sil čtvernožce, se teď nosí živůtky střižené na způsob rybiho ocasu.

MARIE: Eh, novosti tak vratké!

TETA: A stará oddanost jde k ďasů!

DOKTOR: Řehole moudrosti se o tom nezmiňuje, dělejte, co chcete.

TETA: Mluvíte naplano.

DOKTOR *zívá*: Vskutku.

MARIE *na druhém konci scény*: Není to možné.

STRÝC *jenž četl velké noviny*: Nemáte pravdu. Zmoudří. Mluvil jsem s ním velmi důrazně.

MARIE: Buď jak buď, věc je skončena, neboť Jan jenom nedokonale zastírá svoji přízeň k Anně. Odtud nemám o Janovu cestu již valného zájmu, ale s poslušností uvykla jsem i zdvořilé řeči.

STRÝC: Zodpovídám za Jana a prosím o prominutí. Je mu dvacet let. Povedu jeho volbu. Nemohu dopustit, aby se rozhodoval namátkou a bláhově.

MARIE: A jestliže odejde?

STRÝC: Půjdu za ním.

MARIE: V tom případě chtěla bych vás provázeti. Bylo by to opravdu zábavné.

STRÝC: Zpravím vás včas.

ANNA: Nashledanou!

MARIE: Dobrou noc!

Dívky odejdou.

*

STRÝC: S tím děvčetem zítra promluv, sestřičko, a s Janem rovněž. Znáš důvody, pro které je nutno, aby roztržka mezi nimi nebyla trvalá. Přeji si velmi jejich sňatku. Doktore, zdí se, že se shodnete se slečinkou Annou. Naznačte jí, prosím, aby k nám nedocházela.

DOKTOR: Vyřídím to bez nadšení. *Ukazuje prstem po hvězdnatém nebi.* Hle, souhvězdí Blíženců, Jeníku. Přátelství uzavřená v tom znamení jsou scestná. To jest: vlekou se podle cest, na něž nevzkročíš.

TETA: Je to proroctví?

DOKTOR: Rozprava z kalendáře.

SCÉNA TŘETÍ

TETA: Všechno je na svém místě. Nezbyvá, než zavřítí okno a spátí. Spi, Jene! Kdybych byla výmluvná, řekla bych ti to lépe.

JAN: Ach, podstatné stíny a hluk, o němž vy nic nevíte.

TETA: Nu, dobrá. Z polospánku domníváš se slyšeti vřavu, a není to než špatné lůžko, zvuk či hukot ticha, které obchází kolem dvanácté. Spi! Smutek je výsadou starých žen. Jsi věru směšný, Jeníku, která z tvých povětrných postav je rusá a která je hnědovláska? Kdo vydechuje krev? Doktor má pravdu. Vyjadřuješ se nepřesně a jemu to neslouží ke cti ani ku spokojenosti. Je všecek nespůj a všecek zarmoucen.

JAN: Pah, doktorovi starého čerta sejde na mých věcech.

TETA: Proč myslíš, Jene.

JAN: Nic neví, nic neznamena, ničemu nerozumí. Je spokojen.

TETA: Jsi si tím jist?

JAN: Ano. Domníváš se snad, že něco ví o kouřící dálce? Naslouchá nočním hodinám, když bijí jednu, druhou, třetí až k ránu?

TETA: Nesmysl! Snad nečekáš, že bude opakovati tvoje bláznovství? Snad nemyslíš, že se tvoje pitomé touhy vyskytují mimo období nedospělosti? Teskné nadšení, třesoucí se hlas, dusot slov, která nedobíhají — to vše je vzdáleno poučeného ducha. Můj bože, tím lépe. Řekl jsi, že je spokojen. Ještě se trochu líbíme. Ještě nás nezavrhl tak zcela, Jeníku. Spi, spi! Nemysli na

nic, a jestliže se ti vtírá jakási malátná a neskutečná příhoda, kterou je nutno oplakati, plač pod přikrývkou.

JAN: Žalostná podobnost! Té výhrady, již se mi dostává!

TETA: Co na tom? Úleva přichází jenom s pokorou. Čekej. Události přibližují se jako veliké svátky a nelze jim vycházeti vstříc. Ach, tyto velikonoce, na které čekáš tak netrpělivě, nejsou konec konců nic než dva deštivé dny, slavně pojmenované. Ano, Jeníčku, slovo je koruna skutku. Žel, vždycky všedního. Co by sis počal se stavením, kdyby nemělo jména domova? Co by byla odvaha, kdyby se nazývala bláznovstvím? Věř mi to, máje vše, co je nepojmenováno, nebudeš mít nic. Jediným zvoláním se otevírá brána. Ach, kéž je zde, kéž mám maličký klíček, abych ti otevřela. Kéž se pohne veřej, abych vešla.

JAN: Jména, kterými jsou popsána nároží, jež jsou vyryta po lesích. Skály nastokrát označené písmeny, kraj popsáný jako školákův sešit a hesla, stkvíci se v průčelí rodinných domků! Jaký nevkus rozhojňovati mluvu vznětů usedlých na štítech. Mluvu výprav do téže zeměpisné šířky. Hu, zdrobnělé jazyky, jež nevypravují.

TETA: No, no, no, říká se, že ráno bývá rozumnější večera. Jdi přece spát.

*

STRÝC *v kepu a cylindru přejde ložnici*: Chováš se jako sběř, Jene! Což se budu věčně omlouvat za tvoje neslušnosti, což budu věčně prositi za odpuštění? Připrav se! Zítřa o půl dvanácté tě dovedu k Mariině matce. Doufám, že jsi již vystřízlivěl. Jdi spát!

JAN: Ano.

STRÝC: Dobrou noc!

*

JAN *sám*: Dobrou noc! Dobrou noc! Nic, nic víc. Mluvili ke mně a já jsem odpovídal namátkou a planě, jako se odpovídá před odchodem. Je tma a hovory dozněly.

Všechny dobrodružné a zlověstné zvuky vcházejí v toto ticho. Všechny cesty uléhají k nohám temnoty. Hola, vykroč z prázdné noci do lidnatých dnů. Jdi a potkáš dítě, světačku a nádeníky, kvapící do díla. Vyprovodíš je kus cesty, až k městu, jehož kouře na výsostech nebe se podobají chocholu nad žalostnou rakví. Ještě nedomluvili, ještě se na tebe obracejí a hle: strakaté spřežení v úzké brázdě. Selské spřežení a opět devět kropenatých koní pod stanem cirku. Devět koní, prikyvujících hlavami na otázku, devět koní, řešících početní úkol před děvčetem s korunou vlasů. Devět perutných koní, které nikdo neosedlá. Konec zábavám na zápraží. Vari, počátky stáří, přiměšované k věčným létům mladosti. Skvoucí a zářivá propast světa se otevírá. Vidím poslička, kterak spěchá s novinami plnými obrázků, a poznávám svoji podobiznu. Vidím světélkující městské zahrady a v nálevnách starce olysalé hořem. Vidím prostranství bitev a městský obvod udupaný vraždou. Ó, necitelné vášně, ó necitelný vzlet! *Je slyšeti posměšnou hudbu.* Nesčetný nadbytek tak záhy ztracený! Jest se mi znovu podrobiti všem nesnázím, které již lidé zdolali. Musím hloubiti prvou pramici a vykřesati oheň. Promrhám všechny zástavy živlů a stupeň po stupni, rok po roce budu stoupati po žebříku Jakubově. Budou zníti nesrozumitelné zpěvy z pokraje dějin i starobná moudrost, jež na výsostech sklání nádorovitou hlavu. Vše, co se vrací, vše, co umírá. Věci nadpřirozeně nicotné a nádhera příliš uvěřitelná. Jdu, nemám nic, co bych opakoval naposled, mimo lítost, kterou jsem proléval. Pohřbil jsem mrtvé v tomto domě a velice jsem plakal na jejich pohřbech. Maje čelo na hraně kamene a na hraně smutečního stolu, jedl jsem chléb smíšený se slzami a ujídal jsem z hostin, vystrojených na počest mrtvol. Plakal jsem smutně, bez lítosti, jako se pláče v mých letech. A anděl, který letí prostředkem nebe, spustil žerď praporu k mým rukám s vybídnutím, jako by mne znal. Radujme se a veselme se. Noc

končí. Hodiny bijí. Vesnice uvnitř města, vesnice bez kohouta je zažehnuta, lehne popelem. Sbohem! Dříve než budete potřebovati své pantofle, strýče, budu deset mil. Ó, sněhy Ruska! Země románské! Vagóny, které podobny saturnským měsícům obíháte kolem země! *Bijí hodiny*. Jedna, druhá, třetí! Je čas. Hůl. Klobouk. Plášť a knihu mého jinošství!

*

DOKTOR *vejde*: Oho, tolik povyku uprostřed noci. Co jest? Chceš lovit ryby, či klásti oka na zajíce?

JAN: Neuhodl jste, pane, avšak je příliš pozdě na rozprávkou. Chci doraziti kvečeru ku hranici.

DOKTOR: Jsi tak neúměrně vytrvalý ve své hře, Jeníku. Tvoje horlivost má špatné rozměry, když přesahuje ze dne do noci. Ehm, jsem ospalý.

JAN: Velmi bych si vyčítal, že jsem vás, doktore, zdržel.

DOKTOR: Nuže umluveno, zanechme pozdních tlachů, pojďme spat.

JAN: Jsem hotov na cestu.

DOKTOR: Jakže, ty trváš na svém záměru?

JAN: Můžete mne zadržeti, můžete způsobiti poplach, činite, jak se vám líbí, udeřte holí o podlahu, rozbijte džbán. Nemám již strachu. Odejdu buď jak buď, dnes, zítra, kdykoli se mi zachce.

DOKTOR: U všech všudy, Jeníku, zdá se, že máš nakvap a že nedojdeš dál než k zahradní bránce. Kdopak na tebe čeká, kdo tě čeká na smluveném místě? Chci držeti jazyk za zuby.

JAN: To není obyčejné dostaveníčko.

DOKTOR: Vím velmi dobře, Jene, že jsi hloupý blázen, vím to od mnoha let. Snad jsi pojedl divoké ovoce, nebo králíka, jenž zešílel; nechci ti proto činiti výčitky. Ba nechci ani roznécovati tvoji dětinskou lásku, neboť jsi býval uštěpačný, ale byli jsme přáteli! Nuže, soudruhu, oč jde dnes v noci?

JAN: Již jsem vám řekl.

DOKTOR: Opět začínáš? Chci, abys mluvil rozumněji.

JAN: Nebudu mluvit jinak.

DOKTOR: Hleďme! Zachovejme vážnost, Jene. Nejsi přece s to, abys odešel.

JAN: Moje nerozhodnost se skončila. Dobré vlivy jsou tytam, doktore, vaše hutné rozpravy, nevěsta s kamny a s prachovými peřinami, strýcův zlověstný frak, jenž vás ponoukal k výsměškům, a tetina spíže, ze které jsem jedl bez následků. Je to pryč.

DOKTOR: Hu, to je svízelný zázrak. Avšak vrátíš se od prvního příkopu domů, a bude ti snášet leckteré výtky. Vrátiš se a budeš uvítán po čertech občansky. Budou se ti vysmívat.

JAN: Nevrátím se. Léta nepřibývá zpěvy a pravda je příliš krátká. Poslouchal jsem vás všechny a věřil jsem slovíčkům a hře, neboť vy jste hráli. Vše, co je nenadále a nezvyklé, označili jste za bláznovství a s výhradou řízného políčku vedli jste mne od pokory k tichosti, nevěříce na nic, než na porážku. Mdlí a opět vztekli cloumali jste malým chlapečkem, který vás nemohl napodobit. Bojím se vaší osudné zkázy, vašich osudných příhod bez zakončení. Bojím se příhod, jež jste ztratili dříve, než jsem se narodil. Učinili jste řád ze zakazování všeho, co vám připomíná dějství, která jste naplnili prázdnotou. Deštivé dny a noci bez lundy, noci, za nichž se chrápe s otevřenými ústy, snují vaši nicotu. Sbohem, loučím se s vámi! Paní s papouškem. Paní, na jejíž ruku usedají cizí a vřeštivé vzpomínky ráje, dbejte svých hořkých léků, dbejte sklenice vody na srdčitém stolku! A karet! Jediného mystéria, jehož se odvažujete. Karet, bez přestání a falešně věštících to, co nebylo. Sbohem, bolestná paní! Sbohem, starostlivosti příliš dotěrná! Sbohem, řemeslnice prachu, sbohem, tesklivá osnovatelko slova, které nevysloví postava, přecházející tvou noc!

DOKTOR: Dobrá, to zní jako vzkaz, zmrzačený vykřičníky. Co řekneš strýci?

JAN: Nic, doposud je zaměstnán, maje v ohni frak, zá-
novní svrchník a sklíčko, jehož užívají krátkozrací na

jedno oko. Doposud neznatelně dýše. Doposud zvedne se řvaním svůj chrchel. Byl mi pro postrach, byl strůjcem hrůzy, k jejímuž povelu jsem plakával.

DOKTOR: Bývaly to pěkné výprasky.

JAN: Vše jedno, doktore. Směšnost a pohana, co na tom, odcházím.

DOKTOR: Domníváš se, že tě pustím?

JAN: Jsem si tím jist.

DOKTOR: Nuže, uvidíme! Tvoji hůl! Nazýváš ji podpěrkou nebo kordem?

JAN: Jak je vám libo.

DOKTOR *zlomí hůl*: Třeta.

JAN: Není mi jí třeba, není mi třeba ani knihy.

DOKTOR: Ach, moje eklogy!

JAN: Vaše eklogy, básníku.

DOKTOR: Což se to neprůhledné třeštění nevyjasní? Cožpak opravdu nežvástáš? Není to oslovská hra, do níž jsem se dostal jako poslední hňup?

JAN: Nikoliv, nezjednáte si postrašné postavení.

DOKTOR: Nedbám o nic, co mi přísluší, tvrdohlavče.

JAN: Sbohem!

DOKTOR: Hrdopýšku! Hola! Spoutám tě jako blázna.

Jan zápolí s doktorem, srazí ho k zemi a odchází.

*

DOKTOR: K ďasů, býti povalen jako skopec! Býti povalen a nakonec vstávati, abych ho následoval. Ó tempora, ó mores! Fi, právo prostřednosti! Nejmenší z maličkých a nejmírnější se dvakrát obrátí a hle: tytam jsou drobné slušnosti. Jeho čelo naráz stane se širokým a býčím. Ovousatí a hajdy do světa. Pah, špetka purpuru, která se přežije o padesát let. Líbí se mi to, ale můj Jan to všechno zapře před dcerami a před synáčkem, až se i jim zachce podobné kratochvíle. Ach, bude doslova napodobiti otřepaný příběh marnotratného syna, neboť nezná nic z marnotratnictví než toto vypravování. Chci se vsaditi, že je můj prosto-

pášník bez peněz. Má prázdnou kapsu a večer pro lásku boží bude nastavovat ruku. *Doktor přepočítá vlastní peníze.* Ach, ach, ach! Budu klusati podle Jeníka, uveden v dětinství příliš pozdní a příliš časně. Budeme hlasovati o noclehu a jsem jist, že Jan, po příkladu literárního braku, zvolí si skupinu dubů. Budeme spát jako otrapové a budeme jísti napůl huby. Kdejaký ukazovák vztyčí se za námi, a kdykoliv přijdeme do vesnice, vzlétne hejno hus a bude křičeti. Věru, toť pěkná vyhlídka, křísiti zhudlařené poutnictvo téměř bos a nedostatečně oděn. *Zvedne eklogy.* Má kniha je beze vší pochyby špatná, nevyvolává prudké pohnutí mysli a mlčí o věcech vzpoury. Můj verš neokoval Janovu hůl. A přece! Jakousi oklikou hledí k stejnému konci. K ďasů, toť ovčinec bláznů. Nu, nu, konečně není nic ztraceno. V nezbytných případech jsem býval výmluvný, a jestliže se nemýlím, přivedu Jana opět zpátky. Nuže, vykročme levou nohou.

SCĚNA ČTVRTÁ

PRVNÍ ZLODĚJ: Hrome, co to je, co to tu mokvá?

DRUHÝ ZLODĚJ: Rosa!

PRVNÍ ZLODĚJ: Krynda pána!

TŘETÍ ZLODĚJ: Cožpak je tu nějaká holotírna, abys klel jako kněz? Lež a spi!

PRVNÍ ZLODĚJ: Nemohuuuú.

TŘETÍ ZLODĚJ: Namoutě, to je šakalí hlas. Chlape, tys nám scházel.

PRVNÍ ZLODĚJ: Hu, je to ropucha.

DRUHÝ ZLODĚJ: Osle, nerozeznáš ropuchu od rosničky. Kde by se u nás vzala škaredá žába.

TŘETÍ ZLODĚJ: Přiznávám, že bych raději spal, než bych vás poslouchal, duchové ze skal. Vy duchové ze Židovských pecí.

DRUHÝ ZLODĚJ: Kdo začal? Já, pánové, mlčím, jako se mlčí v temnici.

- TŘETÍ ZLODĚJ:** Už ani slova! Spěme! Fi, čerchmani čerchmanští, nejde to.
- DRUHÝ ZLODĚJ:** A máš pravdu, milý člověče, kdopak by se válel za pecí, když je ráno. Ráno, raničko, vstaneme, umyjeme se a načneme bečku. Rozpečetíme den. Nu tak, co je nového? Copak nám nesete, strážníčkové?
- PRVNÍ ZLODĚJ:** Nech být! Nemaluj čerta na zeď.
- DRUHÝ ZLODĚJ:** Na městské hradby, nebo na stěnu vedle okna, tam, kde visíval tvůj utěrák? Chuděrko, prožlукlé vzpomínky tě týrají s prudkostí, s níž bych snídal.
- TŘETÍ ZLODĚJ:** Snídaně. To je umění, které neovládám. Vyšel jsem ze cviku za ta léta. Nu, vy se rovněž odnaučíte přebytečné kozačiny.
- PRVNÍ ZLODĚJ:** Zdá se mi, člověče zasmušilá, že tvoje láhev není prázdná. Zdá se mi, že snídáváš kradí a sám a sám. Zdá se mi, že nevěříš na dobročinnost.
- TŘETÍ ZLODĚJ:** Nezbylo nic.
- DRUHÝ ZLODĚJ:** Dvakrát měř, jednou řež! Podíváme se.
- TŘETÍ ZLODĚJ:** Jdeš po svých! Co děláš, chlape!
- PRVNÍ ZLODĚJ:** Hotovo.
- TŘETÍ ZLODĚJ:** Kýho šlaka, toť pěkné lotrovství. Moje utišovací prostředky, moje záloha na nejtěžší chvíli je tatam.
- DRUHÝ ZLODĚJ:** Fi, tvoje pálenka chutná jako směs octa a soli. Žvaní o dobrém víně na posledním soudu a nenechal si než kapičku jedu.
- TŘETÍ ZLODĚJ:** Ho! Promluvíme si o tom zblízka. *Zápolí.*
- DRUHÝ ZLODĚJ:** A to bych rád viděl a to bych se nasmál, kdyby vám vypadly z kapsy hodinky, pěkně sklíčkem dolů.
- TŘETÍ ZLODĚJ:** Ty rybáři slepic a husí z Libuše. Ty šupdopytle plaché náhlosti. Měli jste ho vidět, lidičky, jak se živým kačerem za řadry zdvíhal nos před hlídkou a jak točil palci mlýnek. S kačerem za košilí, s kačerem, který mu okusoval srst na prsou, vzdouval kabát a nakonec, když se opřel blanitou nohou o jeho

srdce, zakejhal. To jste si to potom hasili do posady, kačer napřed, Johan vzadu, to jste si to hasili pěkně pospolu.

DRUHÝ ZLODĚJ: Zpropadeně.

TŘETÍ ZLODĚJ: Mládenci, přestaňte, pst, pst! Něco vám povím.

PRVNÍ ZLODĚJ: Ven s tím. Co to bude?

DRUHÝ ZLODĚJ: Nic, pranic moudrého.

TŘETÍ ZLODĚJ: Moudrost přichází s věkem, na nějž ne-
pospíchám.

DRUHÝ ZLODĚJ: Nuže.

TŘETÍ ZLODĚJ: Před týdnem, nebo před dvěma týdny jdu mimo dům s hodinami. Víte, kde to je. Jářku, zahrada jak se patří, dvířka dokořán a nikde noha ani Václav. Ta radost, panečku! Dělán tedy oslíčka jen tak, aby se neřeklo, a rovnám si kapsu. Tu máš, najednou se potkáme se starým pánem. Poslouchám a chlapík chrouní na způsob Jezulátka. Knihu na kolenně, prst mezi listy a na stolečku bílé nádobí a bílé víno. Hergot, napil se jen jednou a láhev jako stehno. Tu, když jsem chvíličku postál, bral jsem věci, tak jak byly. Víno, kus slaniny a holečku, právě když hmatám po stříbře, bim, bam, bum, můj kněz, neboť vypadal jako opat, vyfal mi takové tři facky, až mi to bylo líto. Tři flákance, aniž by pohnul založeným prstem a ztratil svou stránku.

DRUHÝ ZLODĚJ: To se podívejme.

TŘETÍ ZLODĚJ: Ten člověk mě hnál až k plotu a řezal mě a smál se přitom a chrochtal smíchy jako divoký vepř. Jářku, pánové, což abychom to nádobí a ten dům udělali znovu a lépe.

DRUHÝ ZLODĚJ: Proč ne, je-li ruka páně otevřena.

TŘETÍ ZLODĚJ: V nejhorším případě je tam visací zá-
mek, jehož závěsní oblouk lze přeštípnouti a jehož
petlici vytrhneš.

TŘETÍ ZLODĚJ: Nuže, umluveno. Zítra o páté u domu
s hodinami.

DRUHÝ ZLODĚJ: V zahradě.

TŘETÍ ZLODĚJ: V malinovi.

PRVNÍ ZLODĚJ: V nejodlehlejší části.

TŘETÍ ZLODĚJ: Vejdu od řeky. Ty zprava, ty zleva.

PRVNÍ ZLODĚJ: Tíše.

DRUHÝ ZLODĚJ: Jako duch.

Přichází doktor s Janem.

TŘETÍ ZLODĚJ: Jsme příliš blízko.

DRUHÝ ZLODĚJ: Eh, měšťáci, vracející se z pitky.

TŘETÍ ZLODĚJ: Zdá se mi, že je to můj čtenář, který vyplácí knihou. Nu ovšem, ztrafme se, mládenci.

DRUHÝ ZLODĚJ: Naopak, chtěl bych si ho prohlédnout.

*

JAN: Nic, prach a popel. Městská smetiště, oharky kostí. Dokonale mlčenlivé archívy smrti či hladu.

DOKTOR: Jsi u cíle, Jene. Zde nablízku je jistě tratoliště, či aspoň krvavá skvrna. Nalezl jsi. Hotovo. Nuže, pospíchejme domů. Máme daleko, neboť tento hnojník je vzdálen hodinu rázné chůze od strýcovy zahrady.

JAN: Dobrý počátek. Jsme pod Chocholem větrníku, doktore, jsme tam, kam jsem pospíchal nejprve. Odtud nepůjdeme již sami.

DOKTOR: Chceš pozvat tetu či strýce?

JAN: Čekejme jenom maličkou chvíli.

DOKTOR: V této čertovině má prsty Anna!

JAN: Dorazí rázem třetí.

DOKTOR: Čím dále, tím hůře. Nakonec se zapletu v únos ženicha.

JAN: Tři hodiny budou co nevidět. Jsme v uzlu cest. Míle se tu vrství na míli a každá smítka, kterou překročíme, znamená ztracený čas.

DOKTOR: Nechci ti odporovat ve věcech, které považuješ za zásadní. Jen když se vrátíme, třeba s Annou, třeba pozpátku.

JAN: Jsme teprve na městském břehu. Kdo je to, doktore? Jde k nám.

Přichází zloděj.

DOKTOR: Což vím, žebrák, neurvalec, ten, kdo nespává.
Ostatně přichází zpříma, jako dobrý soused.

*

DRUHÝ ZLODĚJ: Prosím, můžete mi říci, kolik je hodin?

JAN: Je pozdě.

DOKTOR: Kránu. Co nevidět udeří třetí.

DRUHÝ ZLODĚJ: Tak! Nu, snad se shodneme.

JAN: Pane!

DRUHÝ ZLODĚJ: Někteří chlapíci mají rozmarný zvyk toulati se po lesích s mladými pány. To bývají vybrané zdvořilosti. Ach, ouvej, každý dokonale zná, co je zakázáno, a já toho nevím méně než ostatní. Nu, jen když se máte dobře. Ale co to je, k řasu, ztratil jsem prsten. Svůj snubní prsten a peníz! Vida, jak není radno dělati ústupky, vida, jak se nevyplácí dobrota! Je to v odvetu za to, že jsem vám překazil mrzkou zábavu.

DOKTOR: Hle, poctivcovo rozhořčení!

DRUHÝ ZLODĚJ: Domníváte se, že mohu ozelet svoje peníze.

DOKTOR *směje se*: Jaké peníze?

DRUHÝ ZLODĚJ: Ty, které máte v kapse.

DOKTOR: Jakže, ty odřihoste?

DRUHÝ ZLODĚJ: Snadno.

JAN: Jděte z cesty! Nohy na ramena!

DRUHÝ ZLODĚJ *v zápolení*: Ty house! Ty pápěrko! Holoto! Bando! *Je sražen na zem.*

JAN: Ještě slovo!

DRUHÝ ZLODĚJ: Nikoliv, pane, co bych vám říkal. Jste zhurta nakvašen. Hohoho, patrně podle plánu. Nu dobrá, blbe s kapsou na knoflíky jako příklopec, dobrá, špindíro z hampejzu, najdu tě opět. Nashledanou!

DOKTOR: Velmi dobře, Jeníku, chudinka je na útěku a ty bez pohromy.

JAN: Porazil jsem ho tak snadno.

DOKTOR: Toť skotačina, toť méně nežli dětské hry. Bojím se, že tato příhoda s lotříkem tě utvrdí v toporném

a snivém přeceňování. Bojím se, že se zanedlouho vrhneš na strážníka a skolíš ho pěstí. Ach, ano, jsem znaven a uondán nyní více než předtím. Spal bych, pojďme, vykročíme z této zahrady napodobitelů a doma pěkně v tichosti ukujeme původnější verš, jímž zhanobíme snoby a kašlavce tak příliš, že od nich nevezme pes kůrku chleba. Vyprášíme kůži zlodějům, otlemencům a hanebníkům. Budeme podle chuti chváliti rytířské povahy a činy mladého věku.

JAN: Vraťte se, doktore, jestliže si ošklivíte práci, kterou konám. Vraťte se, jestliže vás příliš rozrušuje styk s těmito vzteklivci.

DOKTOR: Zdá se mi, že se nestoudně vychloubáš. Toť snadné sraziti chlapíka, jenž pospíchá rovnou z pitky!

JAN: Byl to zločinec.

DOKTOR: No, no, no.

JAN: Byl to vrah, jehož jsem přemohl. Nevěsto, paní, děti v postýlkách, bojácní spáči, nestrachujte se, stojím pod okny. Pod vašimi okny, před stanem, v mrazivé samotě. Chtěl bych býti na všech místech, na každé stráži. Chtěl bych jíti od země k výšinám, v šíř a dál, pralesem a uličkami, kde kypí lidská horoucnost.

DOKTOR: Chtěl bys příliš mnoho a neumíš nic. Zrána s rukama nad hlavou pokřikuješ na předměstí. Eh, dělníci vycházejí mlčky, s rukama svěšenýma podle těla a s pěstí neznatelně pootevřenou. Bez nadšení, bez hněvu a s tvůrčím záměrem. Do práce se nepuťuje, Jeníku, do práce se chodí.

JAN: Ano.

DOKTOR: Neporozumíš, nepoznáš. Pomineš raněného a nepovšimneš si slzy, která osychá na šhubající se tváři žebrácké. Vrať se, jsi doposud maličký chlapec.

JAN: Podobal jsem se bláznů mezi dospělými, starci mezi mládeží, strašáku mezi ptáky, dívce mezi dívkami. Podobal jsem se všemu postupně. Báł jsem se, oddychoval jsem zhluboka jen tehdy, když se sešeřilo, když byla tma a když jsem byl tam, kam nikdo ne-

přichází. Kladl jsem hlavu na chladné sklo oken, čekaje na střídu hodin, jež jsou dochvilné jako moje hlídky, jako zbrojenci, kteří táhnou se mnou. Vari, domlouvavé hovory, vari! Brousím si nůž. *Je nutno, aby se třpytil a zněl.* Brousím si nůž, jenž zní jako kordisko, jako palice kotlářova, jako nůž Robinsonův. Objevím Londýn a všechna města pořadím západního směru. Budu mávati čepelí na postrach hnidopíchům. Můj nůž! Můj nůž! Můj nůž!

DOKTOR: Od této chvíle mohu slyšet vše.

JAN: Jste hluchý.

DOKTOR: Ztichni, hlupáku, cožpak nevidíš: Dáma! Či lépe pán s dámou!

Strýc a Marie přicházejí.

JAN: Chlap oděný jako bandita, komolý klobouk, pláštěnka zákeřníková. A tvář! Supí tvář a ohavné pařáty krkavcovy. Toť lotr, jenž vleče dívku! Bídník!

DOKTOR: Mohl bys říci, že je to barevný muž. Doposud se nerozednilo jak náleží a možná, že se hanebně mylíš.

JAN: Cožpak nevidíte, že slečna pláče, že ji svírá v záěstí? Neslyšíte její mdlobný pláč? Štká. Slyšte výkřik roztrhující noc. Volá mne. Volá mne jménem.

*

STRÝC: Bouří, slyšíte, slečno.

MARIE: Ach, jestliže zmokneme.

STRÝC: Jsem mdlý. Mám zavrať z této noci. Někdy se mi přihodilo, že jsem zaslechl jediné slovo z Janových samomluv. Bylo bláhové a krásné. Ach, zdá se mi, že doposud zní. Jan rozmlouvá, mluví ke mně. Eh, zdá se mi, že uvnitř mé hlavy se dokončuje jeho ubohá a nedokonalá báseň.

MARIE: Žel, zbraňoval jste mu marně v těchto rozpravách o ničem.

STRÝC: Byla to moje hra, můj účet.

MARIE: Nevěděla jsem, že jste tak citlivý k Janově neposlušnosti. Ovšem, odešel, ani se nerozloučil.

STRÝC: Nechci již, aby se po sousedství mluvilo o jeho neposlušnosti. Moje rady byly ustrašené a nikoliv nejlepší. Schvaluji, že odešel. Kéž se vrátí slavně. Kéž se jeho odvaha sytí mojí mdlobou. Jsem stár, jsem nemocen, nic jsem nevykonal a zemřu. Jdi, Jene, jdi za mne.

MARIE: Jeje, dalo se do deště, to je liják.

STRÝC: Van nočních nebes. Ševel měsíčního svitu. Vítr letící z konce světa. Poslední dechnutí.

DOKTOR: Probůh! Jestliže se nemýlím, je to váš strýc, Jene.

JAN: Běda, vidím ruku, jež se zvedá k dívčině hrdlu.

STRÝC: Pomozte! Ježíš Maria. Umírám!

JAN: Sten. Zabědování, výkřik o pomoc. Můj nůž, má vojska!

Jan udeří starce do prsou.

MARIE: Pomoc! Pomoc!

DOKTOR: Blázne! Blázne!

JAN: Strýček! Můj strýc!

STRÝC: Sbohem, Jene, mé dítě! Můj statečný hochu!

JAN: Je zabit. Zarazil jsem mu nůž do srdce až po ruko-
věf.

DOKTOR: Šílenství půjčuje na krvavý úrok, a věru, kdy-
bys byl měl nůž, snad bys ho byl opravdu poranil.

MARIE: Zavolejte lékaře, pane. Rychle!

DOKTOR: Konec. Je mrtev. Toť náhoda, jež se přihází
mimoděk a vždycky důkladně.

JAN: Hrůza!

MARIE: Ach, přestaňte mi to vyčítati. Neviděla jsem
výstražných znamení a ani zdaleka jsem neměla
chmurné předtuchy. Šli jsme, zabráni v hovor o všed-
ních věcech, a naposled zmínili jsme se právě o vás.
Váš strýc se sotva jediným slovem dotkl svojí choroby.
Řekl, že je mu nevolno, že má zavrať, že těžce dýše.
Toť vše.

JAN: Hrůza, hrůza, hrůza!

DOKTOR: Neštěstí!

JAN: Zuřivost zaclonila mne svým křídlem, neviděl jsem nic a neslyšel jsem nic než to, co mi našeptalo strašlivé snění. Neviděl jsem než temný trup a zčernalou tvář. Neviděl jsem než svěšené dívčí ruce. Vše bylo tak zcela nepodobné strýci, tak zcela nepodobné vám. Příběhl jsem, neboť se mi zdálo, že někdo volal o pomoc. Měl jsem v ruce dýku. Kde je, kde je má dýka?

DOKTOR: Neměl jsi nic, zmatenče.

JAN: Běda, dětské a horlivé zornice zářily tak blízko, tak vzdáleně. Na jejich obranu jsem rozkrojil tmu jiskřivým máchnutím. Ach, nevyhladitelná čára, nevyhladitelný vryp.

DOKTOR: Nepřeháněj. Nevidíš, že mrtvola nemá rány a ty že nemáš nože? Je dosti na tom, co se stalo. Toť přirozená smrt mrtvicí.

MARIE: Nešťastný pán. Byl tak otcovský. Vážila jsem si ho více než kohokoliv z přízně.

DOKTOR: Strážlivý duch; nicméně míval podíl na božském veselí. V svůj čas a na svém místě se smával z plna srdce. Byl to veselý hoch, aniž jste to věděli. Počestný muž, snad přísný, ale nikoliv bez touhy a lásky. Zemřel lehce a téměř zvesela. To za něco stojí.

MARIE: Ach, pane, myslím, že byl dlouho nemocen a že snášel kruté bolesti. Bez pomoci, bez stýskání.

DOKTOR: Snad. Kdož to ví. Je třetí hodina s půlnoci, Jene. Tropil sis šašky s bouřlivou odvahou a s cestami do neznámých zemí. Nuže, budeš na děsnější stráž, než se ti snilo. Hlídej u mrtvol, na prahu pekla, na prahu nekonečného času, mimo plemeno lidské a mimo všechen svět. Pojdte, slečno, odvedu vás domů. Zavolám medika a oznámím věc úřadu.

Odejdou.

JAN: Obličej bez pohnutí, ubývající tvář, podoba hy-noucí hodinu od hodiny až na věčnost. Když jsem byl malé dítě, krutá a svrchovaná úzkost odlučovala mne od všech radostí. Báł jsem se, kudy jsem chodil, a povzdechuje při práci a sténaje ze sna, přece jsem sly-

šel van perutí a tleskot letek odbojného anděla. Brousil jsem zločinecký nůž při všech hrách svého dětství. Žel, mezi kyvem slabosti a pýchy po deset let jsem snul tuto otcovraždu. Je dokonána. Můj strýc je zabit a bídný zákeřník, podoben beránku, tichounce pláče. Můj strýčku, můj strýčku Jene. Milý soudruhu! Srdce mi slábne a oči tonou v žlutavém světle. Mrtvý, poslouchej řinčení brány, jež se otvírá, rachotu bubnů. Doznělo. Jednou provždy. Hola, kostlivče, zda příštího jara v dalekém domě stromy rozkvetou od vrchu dolů v bílé nádheře? Zda navečer, když půjdou ke koupadlům, se budou dívky smát?

*

DRUHÝ ZLODĚJ: Mládenci, to je on! Vám sprostě nadával a mně zasadil ránu pěstí.

TŘETÍ ZLODĚJ: Aha, mladý pán z domu s hodinami. Zvalchujeme mu za tebe záda.

PRVNÍ ZLODĚJ: Jako že mu je zvalchujeme. Jednou teď, po druhé snad doma u hodin.

DRUHÝ ZLODĚJ: Já ti dám být prostořeký.

TŘETÍ ZLODĚJ: Srazíme ho pěkně zezadu.

Vrhnou se na Jana.

JAN: Co chcete, probůh, co chcete?

DRUHÝ ZLODĚJ: Veta za vetu!

JAN: Krkavci! Nezastavíte se ani před mrtvolou.

TŘETÍ ZLODĚJ: Cožpak zde někdo umřel?

DRUHÝ ZLODĚJ: Běda, běda, to je neštěstí.

JAN: Zabil jsem ho.

TŘETÍ ZLODĚJ: Pro živého boha, hochu, co uděláš, kam se poděješ, co si počneš?

JAN: Nevím.

DRUHÝ ZLODĚJ: Jak se to stalo, proč jsi to udělal?

JAN: Z pýchy! Z bláznovství!

TŘETÍ ZLODĚJ: Můj bože, to je hrozný hřích. Jsi tak mlád. Ach, co ti zbývá. Utec co nejdále. Tam, kde není lidí ani práva.

DRUHÝ ZLODĚJ: Ještě dál, ještě dál! Uprchni až na konec světa. Schovej se do žaláře. Do vězení, na dno kobky.

PRVNÍ ZLODĚJ: Budeš utíkat nadarmo. Ani v poušti, ani v temnici nenalezneš ticho. Neutečeš. Nezhostíš se hlasu, jenž otrásá vrahem.

JAN: Bude nutno jíti až na konec smutku, až na konec zkoušek, až k podsvětnímu přístavu.

DRUHÝ ZLODĚJ: Ano, hochu, v přístavech se mísí dálky se zástupy cizinců. Uprostřed množství lidu tě nikdo nenalezne. Budeš tam pracovati od rána do večera. Budeš tam pracovati jako soumar a opět se ti vrátí spánek.

TŘETÍ ZLODĚJ: Máš peníze na cestu?

JAN: Díky. Staráte se tak příliš.

DRUHÝ ZLODĚJ: Toť pomoc, již jsme si navzájem dlužni.

TŘETÍ ZLODĚJ: Za noci, kterou mi připomíná toto neštěstí, stál jsem se sekyrou přede dveřmi již otevřenými. Sláva na výsostech bohu! Najednou se ozval dětský pláč, spáči se probudili a rozžali světlo. Sláva, sláva na výsostech bohu, jsem nevinný! Odtud nevcházím v pokušení, odtud jsem vykoupen a prost krvavé viny. Mohu se smát, zůstávám s vámi, na této louce věčně kvetoucí. V krajině tak krásné, s ryzími chlapy, v družné shodě.

DRUHÝ ZLODĚJ: Co s tím? Žvast mu nepomůže.

PRVNÍ ZLODĚJ: Nejméně mu prospěje soudcova oprátka.

TŘETÍ ZLODĚJ: Hu, úděsná spravedlnost!

DRUHÝ ZLODĚJ: Nuže, chlapče, vstávej! Vzhůru! Utíkej na železnici. Utíkej, dokud je čas, než tě odvedou, než tě spoutají.

PRVNÍ, DRUHÝ, TŘETÍ ZLODĚJ: Utíkej, zde je něco peněz! Nu dobrá, nemluv a běž ze všech sil.

TŘETÍ ZLODĚJ: A my, kamarádi, rovněž. Nebo nakonec chytanou nás. Jářku, nechtěl bych býti souzen pro vraždu! Kdo by mi věřil, když se toulám třicet let.

DRUHÝ ZLODĚJ: Ach, zločiny jsou tak příliš pravděpodobné. Noc doposud trvá a jsme oděni v hadry. Nuže, na cestu.

JAN: Všechno uplývá! Všechno se vrátí a tato lebka je čepem světa, čepem hrůzy. Vichřice a sychravé větry naplní její dutinu skučením. Bude znít pod zemí a budu ji slyšet, kamkoli se obrátím. Ruce, jež co nevidět se promění v dráp, stíženy strašnou posunčinou, ve chvíliče utišení zalomcují mými dveřmi. Bláznil jsem, důvěřuje drzému přísvitu pekla, který se pravil býti letním bleskem, hranicí odvahy, jiskřením básnické moudrosti. Nevrlý blázen v temném pokoji snul nesmysl za nesmyslem a já jsem hýkal šílenství tak, jak bylo napsáno. Snil jsem a okrvavěl jsem se sněním. Budiž prokleta! Tato krev na hlavu básníků.

Vchází soudní komise.

DOKTOR: Jsme na místě, dobré jitro, příteli.

JAN: Hledáte vraha. Nuže, zatkněte mne!

SOUDCE: Odstupte, prosím.

JAN: Není třeba dlouhého vyšetřování.

LÉKAŘ: Nevměšujte se do výkonu. Jděte se projít. Uklidněte se!

JAN: Pane, zavraždil jsem svého strýce.

SOUDCE: Nu, nu, nu. Trochu klidu, chlapče. Prosím vás, doktore, odveďte ho!

DOKTOR: Pojď, Jeníku.

JAN: Stalo se to tak nenadále. Stalo se to vlastně náhodou.

DOKTOR: Mluví z cesty. Je příliš sklíčen. Opakuje bez přestání, že ho zabil.

LÉKAŘ: Nu, bude zase lépe.

JAN: Brousil jsem nůž na tomto kameni, a zhlédnuv člověka, jenž, jak se mi zdálo, vlekl děvče, nezdržel jsem se a udeřil ho. Žel, příliš dobře.

LÉKAŘ: Není opilý?

SOUDCE: Pah, hlupáku.

LÉKAŘ: Tato poloha je příznačná pro mrtvici. Kapesník. Chrchel. Pište, soudce. Půda nevykazuje známek zápasu. Poloha a tvář mrtvoly je klidná. Šat neporušen.

Sakra, kde to byl? Je oděn jako do plesu. Rukavička bez oděrek. Lze říci rukavička bez oděrek?

DOKTOR: Hu, toť hrozné řemeslo.

LÉKAŘ: Pospěšte, prosím, svlékněte mrtvolu, obraťte ji! Kontinuita kůže není porušena.

JAN: Rána k srdci.

SOUDCE: Přestaňte se svým přepjatým žalem.

LÉKAŘ: Moje práce je příliš odpovědná. Chtěl bych pokračovati v klidu. Jste hotov, prosím? Nuže, dále. Něco pěny v sevřených zubech. Hleďme, toť vzácný chrup.

DOKTOR: Probůh, komu je třeba toho popisu?

SOUDCE: Soudu, pane. Při náhlém úmrtí je to nezbytné.

DOKTOR: K šípku s vašimi řády.

JAN: Jak umřel, doktore, jak umřel můj strýc?

DOKTOR: Můj bože, vidíš sám, byl raněn mrtvicí.

JAN: A můj nůž?

DOKTOR: Znovu ti opakuji, že jsi neměl ani nůž ani sekeru ani špendlíček. Neměl jsi nic, čím bys mohl někoho poranit. Procitni konečně ze své hlupoty.

JAN: Ach, nevěřím. Držel jsem nůž. Ostří škrábalo, ocel zněla a třpytila se.

LÉKAŘ: Není stop ani po škrčení, ani po rdoušení. Případ je jasný. Apoplexia cerebri. Toť vše. Dopsáno, pane. Podepíše zítra o jedenácté. K řasu, to je dobrá smrt, smrt bez lékaře.

JAN: Učinil jsem vám doznání a jest mi je opakovati znovu.

LÉKAŘ: Po čertech pěkná smrt. Přestaňte, prosím.

DOKTOR: Ubohé hluché, němé a bezcitné srdce.

LÉKAŘ: Víte, co si přávám, aby moje příjice skončila takto. Co na tom, zpravidla si svoji nemoc nevolíme.

DOKTOR: Ráje smutku.

LÉKAŘ: Choroba jako choroba. Nebyl bych valně šťastnější, kdybych jí nehlídal.

JAN: Mám ruce plny krve a můj nůž se doposud válí opodál. Nic nevíte, jste slepí.

SOUDCE: Pozor, pozor, mladíku! S úřadem nejsou žerty.

Byl bych nucen považovati tyto řeči za vtipkování a tu by se vám nevyplatily.

JAN: Což jsem tedy nevinnen touto smrtí?

LÉKAŘ: Můj milý, jděte si lehnout, jděte spat. Můžete mrtvolu přikrýt, můžete ji odnést. Toť vše, nashledanou. Likviduji své peníze.

SOUDCE: Skončeno. Nashledanou, doktore! *Odejdou.*

DOKTOR: Titam, titam. Co jsem ti řekl o přátelském shledání na výšinách či v sykotech ohňů. Co jsem řekl, co jsem opakoval? Jakou odpornou útěchu jsem si vymyslel? Nic nepřekročí blátivý hrot. Úděsný keř bude z tohoto těla a ten, kdo půjde mimo něj, nepozná strašidla. Pohřeb bez havrana, ale nikoliv bez lékaře a bez sudího.

Přichází Anna.

*

ANNA: Oho, zpozdila jsem se. Čekáš již dlouho, Jeníku. A hleďme, vy jste rovněž přišel, doktore. Tím lépe. Tím lépe. Budeme cestovati ve třech, jako za starých časů.

JAN: Vracím se domů.

ANNA: Copak jste zapomněl?

DOKTOR: Nežertujte.

ANNA: Hu, mrtvola, váš strýc!

DOKTOR: Zemřel!

ANNA: Zde?

JAN: Jsem vyléčen z odbojnosti a vracím se na své místo.

ANNA: Co se přihodilo? Co se stalo?

DOKTOR: Lidé umírají. Příhody se končí.

ANNA: Odpovídejte, Jene!

JAN: Doktor a soudní komise vypravují, že se věci zběhly jinak, než jsem je viděl. Stál jsem, pohrávaje si nožem, jenž prý nebyl skutečný. Zdálo se mi, že slyším zvuk ocele, ale říkají, že tomu nebylo tak. Strýc vystoupil na toto návrší s Marií, avšak nepoznal

jsem je. Stáli proti měsíci, podobni stínu pekelníka a zoufající dívce.

ANNA: Následovali vás.

JAN: Ano.

ANNA: Chtěli, abyste se vrátil.

JAN: Ano.

Doktor vyjadřuje nesouhlas.

ANNA: Starousedlíci.

DOKTOR: Jsi nemocen, Jeníku.

JAN: Žel, nebyl jsem nikdy tak zdrav.

DOKTOR: Blázní.

JAN: Dobláznil jsem. Ach, nemohu si vzpomenouti, co to bylo za dýku. Co to bylo za nástroj? Probůh, byl to váš nůž, doktore! Byl to hrdinský meč Aiantův! Byl to nůž, kterýž jste mi popsali tak zevrubně. Byl to nůž, kterým rozřezáváte svoje knihy.

ANNA: Máš jej doposud, Jene, vidím jej!

JAN: Tímto nožem jsem mával v zběsilé a mráкотné křeči. Tento nůž jsem vetkl do strýcova srdce. Učinil jsem to podle slov bláznových. Učinil jsem to na ochranu dívky či ze zbuynosti. Pro větší slávu. Pro nic. Pro obloučnou křivku, v níž se zdvihá a klesá ozbrojená ruka. Učinil jsem to z bláznovství a řekli mi, že to není pravda, že jsem nehnul rukou, jež byla prázdná. Ach!

ANNA: Je to pravda! Učinil jsi to!

JAN: Nikoliv! Nikoliv!

ANNA: Nuže, čeho si přeješ? Čemu věříš? Slabosti nebo odvaze?

JAN: Mír. Pokoj. Spat. Plakat.

ANNA: Neboj se tak příliš, Jeníku. Víím, že jsi nevráždil, mrtvola nemá rány a nekrváčí. Bylo to jenom předobrazení toho, co vykonáš. Bylo to blýskání, jemuž se v kraji říká blýskání na krásné časy.

JAN: Nerozumím.

DOKTOR: Ani zdraví, ani šílenství! Ani porážka, ani hrdinnost!

- JAN: A přece. A přece nemám jistoty, že jsem to ne-
učinil.
- ANNA: Pochybovači.
- JAN: Chci se vrátit, chci býti podoben těm, kdo ne-
odešli.
- ANNA: A cesta?
- JAN: Je vykonána.
- DOKTOR: Je ztracen. Vyhledejte si, slečinko, jiného sou-
druha na cestu. Jan učiní lépe, když zůstane. Vidíte,
je nemocen a sláb.
- ANNA: Kde jsou slova, doktore, jež ho rozněcovala? Kde
je vaše básnictví?
- DOKTOR: Zrazeno. Větrná růže byla ohnuta kolem země
jako prstence a směry se vracejí do jejího středu. Vý-
chod setkal se se západem v bludném bodě, jenž po-
doben korálu navléknutému na nit rovnoběžky uniká
mezi prsty. Ach, nenalezl jsi rozdíl mezi dvěma
směry. Mezi pravicí a levicí. Mezi tím, co jest a co
není. Trvá bezvětří, nevypluješ. Zůstaň, a oděn po do-
mácku, nad děsnou křížovatkou papíru sleduj lité
a malé číslo.
- JAN: Poražen?
- ANNA: Ještě ne!
- JAN: Ještě ne, ještě něco zbývá!
- DOKTOR: Nedoufej, vrať se. Nemysli na polovičatosti.
Chtěje všechno, nechceš nic. Nezvoliv směru, nedo-
jdeš nikam.
- ANNA: Pryč! Vpřed! Nocí a dnem!
- JAN: Nemohu odejít od mrtvého. Říkal mi cosi na roz-
loučenou. Žel, opět si nevzpomínám. Znělo to jako
povzbuzení.
- DOKTOR: Měl tě k volbě. Říkával častěji totéž a nikdy
jsi nerozuměl.
- JAN: Nenabádal mne k činům, nenabádal mne k cestám,
až v poslední chvíli, ve chvíliče smrtelného chrop-
tění.
- DOKTOR: Čin není než práce. Nic víc, nic míň.
- ANNA: A sláva.

- DOKTOR: Plavíme se k stejnému břehu. Vizte kormidelníka, jenž přistává.
- ANNA: Smrt. Děsím se jí.
- DOKTOR: Snad shoříte, snad padnete. Snad vám bude dovoleno rozměňovati tuto zlatou minci na troničky chorob, snad zemřete poznenáhlu, den po dni, úd za údem. To vše je stejné, budete mrtva.
- JAN: Nesejde na ničem.
- DOKTOR: Na všem. Pro tebe a pro mne není ani velkých, ani malých činů, ani slávy, ani zoufalství.
- JAN: Zůstanu.
- ANNA: Půjdu.
- DOKTOR: Dojdete samojediná?
- JAN: Je mi smutno. Ach, neslyším, že by něco znělo. Není záblesku v této šedi. Můj nuž se třpytil.
- ANNA: Lesk, který nehasne. To, co neumírá.
- DOKTOR: Vzplanul v hodince smrti, toť zásluha mrtvého, který na tebe uvěřil. Vzplanul v hodince smrti, zhasl jednou provždy.
- JAN: Jestliže se mýlíte, jestliže tomu tak není?
- DOKTOR: Chvilíčku strpení, chvilíčku procitnutí, chvilíčku ryzosti, krušná noci! Ledový úsvite! Bouře bez úkazů!
- JAN: Nevím, hmatal jsem ocel.
- DOKTOR: Nekřič! Nekřič chvalozpěvy toho, co nebylo. Nemluv o noži. Nemluv o pravici příliš malátné. Jsi dosti ukrutný, abys zabíjel, kdybys měl proč, kdybys měl nějakou pravdu. Kdybys byl zbojník, kdybys byl chlap. Ale nejsi nic. Tento stařeček umřel, naplniv počet svých dnů stářím a nemocemi. Žil a skončil, jako skonáme ty a já. Zemřel z nicotné a skryté příčiny, jež vzrůstá den ke dni. Vezmi si jeho papíry, jeho peněženku, jeho plášť a klobouk. Příbuzní tě čekají v domě. Co bude dále, jak si povedeš? Vezmi svůj podíl a nekřič nad hrobem, ať přejdou tiše tři dny, jež mají následovati.
- ANNA: Vy pláčete.
- DOKTOR: Tváří v tvář četě andělů, kteří sedlají bystré

koně příštího léta. Tváří v tvář křižovatkám, jež čekají.
Tváří v tvář stínům s děravými ústy, jež mlčí a mlčí.

SCÉNA PÁTÁ

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Nuže, shodneme se, již nedojde ke sporům.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Té smířlivosti, ujče!

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Nepovídám to jen tak zbůhdarma.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Zcela správně, jen tak dál.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Co na tom, tvoje vlohy jsou, jak se zdá, všestranné. Připomínám si, že jsi se s námi často přel a že jsi vedl nevšední důvody; brzy popletené, brzy klamné.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Vskutku, měl jsi štěstí hájiti jenom výnosné věci, pohříchu tu a tam byly i neuvěřitelné.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Pah, člověče bez představitosti, je to tak nevidané odtáhnouti naprázdno a s dlouhým nosem?

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Jakže! Rodinné jmění?

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Spořádal je beze zbytku. Prohledal jsem papíry mrtvého křížem krážem, a jak se zdá, nezůstavil nic, ani zbla.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Zmrhati otcovský statek!

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Měl jsem právo nedůvěřovati tomuto člověku.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Vy jste mlád, ujče, vám není třeba naříkati. Nepočítal jste s těmito penězi a minou vás bez pohromy.

TETA: Můj bože, to, co pravíte, není daleko nejdůležitější. Zbývá nám platiti dluhy.

JAN: Nu ovšem, vysvítá, že strýc nemohl dodržeti všech svých závazků.

TETA: A vedle toho je nutno obrátiti nemalý peníz na opravu domu, který je polozřícen. Je nutno jísti. Dluhujeme značnou částku i doktorovi.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: To je příliš tvrdé účtování.

JAN: Toť hrozný počet.

TETA: Mzda za dva roky.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Myslím, že se nebude dožadovati zaplacení příliš naléhavě.

TETA: Bylo by nestoudné počítati s jeho ostýchavostí.

Doktor je chud. Já s Janem trváme na tom, aby mu bylo vyplaceno vše do troníčku. Budeme dlužníky, i když se vyrovnáme.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Vy jste horlivá přímluvkyně.

JAN: Nejsem nevděčník. Nicméně naše tíseň je tak veliká a doktor nenaléhá.

TETA: Mluvíš zcela jinak, než jsi mluvíval.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Strážlivěji.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Lépe.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Zmužněl; podobá se, že není nenapravitelný. Kdož ví, nestane-li se dobrým hospodářem.

TETA: Tak záhy, tak beze zbytku!

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Prosím.

TETA: Jan zapomněl.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Nu ano, o poznání je moudřejší.

*

Vejde doktor.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Hola, doktore, mluvíme o dluzích a o vaší mzdě.

DOKTOR: Ach, mám nakvap, pánové, rád bych sestavil pohřební řeč.

TETA: A tato sekera?

DOKTOR: To není sekera, to je kladivo. Rakev je zavřena. Víko je přikováno. Katafalk zchystán.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Tím lépe. Chtěl jsem říci, že snad máte jakousi pohledávku na pozůstalosti. Avšak rodina je v tísní.

DOKTOR: Více než v tísní, pane. Je na pohřbu.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Ovšem, ale je nutno se domluvit.

JAN: Mrtvý — mrtvý.

DOKTOR: Voláš, Jene, jako tonoucí za lodicí, která se vzdaluje.

JAN: Ach, chtěl jsem jen říci, že by vás strýc žádal rovněž o poshovění.

DOKTOR: Mluvíš o penězích?

JAN: Ano.

DOKTOR: Toť důkladná starostlivost! Nuže, hlavu vzhůru! Netruchli tak příliš.

JAN: Je to vážnost, již jsem doposud nevykl. Ach, tyto poslední tři dny byly tvrdou školou, doktore, ale zotavil jsem se z nesmyslů a jsem zdrav. Cesta je zapomenuta, nuž odložen. Jednou provždy.

DOKTOR: Nebesa toužení příliš vysoká, ptáci v povětří a maličký úkol, který nikdo nevykoná mimo tebe. Mimo nás, Jeníku.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: To je dobře řečeno.

DOKTOR *s nevolí*: Vydal jsem se z moudrosti.

JAN: Přijměte díky, doktore.

DOKTOR: Škoda, že není nic názornějšího než výprask, porážka a smrt. Až mine první žal, vrátíš se na prázdné místo do čela stolu. Zakrátko budeš k nepoznání.

JAN: Vyšel jsem na obyčejné cesty a zdá se mi, že všichni jste učinili totéž.

DOKTOR: Mimo toho, který je mrtev.

TETA: Ach, špatný utěšiteli.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Nechtěl bych žertovati nad otevřeným hrobem.

TETA: Všechno, co mám, všechno, co ztrácím.

DOKTOR: Paní! Usouzená a starostlivá, co bude zítra? Den jako bývá. Proud času se nezastaví pro tyto žaly, pro tento smutek, pro Janův peníz. Vše bude nalezeno lehkým, vše bude nalezeno snadným a mrtvý se neobrátil v nepaměti.

TETA: Běda!

DOKTOR: Všechny ztřeštěnosti se odpouštějí mimo stálost. Strážte se prodlužovati svůj žal. Strážte se plakatí déle, než je třeba.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Mluvíte, jako byste se loučil.

DOKTOR: Činím to.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Chcete naznačiti, pane, že je Jan dosti stár, aby pečoval sám o sebe.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Považujete jeho obecné vzdělání za dostatečné.

DOKTOR *překvapen*: Jeník tu a tam, pořídka a nikoliv zpravidla přiměšoval něco touhy ke svým odpovědem. Něco touhy po krásných nesmyslech, které jsem nepřestal milovati. Měl jsem ho rád pro tyto chyby a ve dvojici přibývalo tajemství. Bylo se mně starati, aby vážněl. Stalo se více. Je moudrý. Je podoben vám oběma.

PRVNÍ, DRUHÝ, TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Ach, vy tedy odejdete?

DOKTOR: S vaším dovolením až večer, až po smutečním obřadu.

JAN: Kdybyste znal, doktore, lítost, již mi způsobuje toto rozhodnutí!

DOKTOR: Prodléval jsem zde deset let. Byly to krásné časy, ale není vhodnější chvíle k rozloučení.

JAN: Jsem vám povinen tolikerym díkem. Snad čas od času k nám přijdete a tu budeme vzpomínati na staré doby, na časy mrtvého strýce.

MARIE *jež po celou dobu byla zavěšena do Jana*: Jsem mu tak vděčna. Vložil můj osud do vašich rukou.

TETA: A přece! Jak pusto! Toť příliš strašné zůstatí sám.

MARIE: Hrůzné!

*

Příbuzní stojí bez hnutí u mar.

DOKTOR: Vždyť jsou to jenom slzy, vždyť jenom pláčete. Nad otevřeným hrobem trochu slz. Za vichřicí, jež zaduje v můj plášť, povzdech. Rozdělíme se s mrtvým podle práva.

TETA: Zůstaňte!

DOKTOR: Úkol je naplněn, ale nelichotte mi, kdo ví, jaká je moje práce. Slušný vyprávěč a slušný posluchač hřál jsem se u ohniště na pomezí tepla a zimy, nebyl jsem než průvodce po cizím městě, z jehož

bulvárů zbývá jediná ulička. Jan poznal mnohé věci a je tichý jako stařec. Nemohu vcházeti ve spor s nevěrou, nejsem kněz. Hledal jsem sled smyslů v nesrovnalostech. Toť obsah knih, toť obsah starodávných básníků, které jsem si oblíbil právě tak, jako starodávná jídla a víno.

TETA: Škoda, že si tropíte šprýmy.

DOKTOR: Jsou to žerty nakvap.

TETA: Stále stejný.

DOKTOR: Stále týž, nu ovšem, když se vše mění.

TETA: Nuže, nepromluvíte? Zapomněl jste? Jednou, když jsem se vracela domů, bylo mi jíti mimo vás. Stál jste na posledním stupni blízko dveří a já jsem stoupala po schodišti.

DOKTOR: Dotkl jsem se vaší ruky a vy jste ji neutrhla. Vzal jsem vás kolem pasu a nevykřikla jste.

TETA: Nevykřikla.

DOKTOR: Toť pozdní příhoda. Pozdní a zároveň stará. Neukončený příběh, který se podobá prchavým a neznámým polibkům z doby nedospělosti. Toť políbení na křižovatce a přeletná chvíle, žel, příliš svobodná.

TETA: Jak chabá odpověď.

DOKTOR: Když jsem mluvil s Janem, byl jsem střídavě muž, žena a dítě. Jsem učitel, paní, a méně, jsem učitel na cestách. Bez zaměstnání.

TETA: Půjdu s vámi.

DOKTOR: Je pozdě. Je záhy. Půjdu sám. Středem světa, jako stvořitel. Sám slabikuje soustavu, které jsem uvěřil.

TETA: Nesmysl, co to povídáte, nevím o ničem, co bych si mohla přát, nevím o ničem, čemu bych uvěřila, mimo oddanost, mimo věrnost.

DOKTOR: To jsou pravá slova.

TETA: Pšá, slova! Chce se mi jiných věcí. Báti se, čistiti do pozdních hodin ostré nástroje dělníka, který se unavil. Chci prodlévati nad činy, jež následují ráz naráz. Skutek za skutkem. Toto stavení se podobalo někomu, kdo kráčí, avšak nyní, když se zastavilo,

není zde nikoho třeba než služby. Nejsem služka. Naleznete svůj plášť bez poskvrní, naleznete své trepky vycíděny každého jitra. Budu vás zdržovati před rozhodnutím. Je toho třeba.

DOKTOR: Vyhledávejte pravděpodobnější příhody, než jsou moje. Nejsme stejní. Nejsme totožní ani v témž smutku.

Příbuzní se vracejí.

*

PRVNÍ PŘÍBUZNY: Ohoho, ohoho, to se to vleče, to je prodlévání, to je pláčů. Oč jde, prosím vás. Mrtvý je mrtvý, toho nevzbudíte.

DOKTOR: Jděte si po svých!

PRVNÍ PŘÍBUZNY: Dobře, velmi dobře, doktore. Jste snad bratranec zemřelého?

DOKTOR: Nejsem váš příbuzný.

PRVNÍ PŘÍBUZNY: No, no, no.

JAN: Promiňte, doktore, při tomto obřadě jsou pánové první a nepostradatelní.

PRVNÍ PŘÍBUZNY: Oho.

DRUHÝ PŘÍBUZNY: Když to tak posloucháte, na mou duši, jako by mluvil starý pán.

TŘETÍ PŘÍBUZNY: Ovšem, ani doktorovi se nepodařilo vykořeniti rodinné vlastnosti. Smysl pro pořádek, smysl pro skutečnost.

DRUHÝ PŘÍBUZNY: Ale to mi řekněte, pane, tak zhurta nakvašený, proč jste vlekl Jana k Chochołu větrníku, co jste chtěl na smetišti?

TŘETÍ PŘÍBUZNY: Jsme zvědaví, co odpovíte.

DRUHÝ PŘÍBUZNY: To jest záhada. Co jste dělali v takové pustině?

MARIE: Doktor byl bez klobouku, v přiléhavých nohavičích a v košili, jen tak, že si navlékl plášť.

*

Vchází Anna.

MARIE: Bez vaší výpravy nebyla by ani strýcova smrt tak strašná.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Zemřítí na Chocholu větrníku, na místě horším než nevěstčina postel.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Jestliže je někdo vinen touto smrtí, nejsem to ani já, ani vy, ujče.

TETA: Jene!

JAN: Nikoliv, pánové, rozhodl jsem se sám pro toto nešťastné místo, doktor mne následoval.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Učitel a žák!

JAN: Pamatuji se, že jste první řekl slovo nůž. Nůž a záznaky lékařovy! Bylo to názorné vyučování, ale kéž byste byl raději upustil od této lekce. Kéž byste mi byl zabránil odejítí.

ANNA: Jste roztržitý nebo bázlivý, Jene? To jsem byla já, kdo vás vyzval k Větrníku. Já, s ním jste smluvil cestu, či lépe útěk.

MARIE: To není pravda!

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Byl jste účasten pěkných věcí!

DOKTOR: Doslova! Byl jsem účasten pěkných věcí. Ach, staré výmysly, plné ducha! Jara, touhy, všechny zemědily a krásy světa! Nekončící, nesmrtelné! Kéž je zde, kéž se vrátí staré a pošetilé dny, dny skoro bláznovské. Kéž se vrátí soumraky, za nichž pod houštěmi cesmín a růží jsi zůstavil svá toužení i s nástrojem tak nevkusně usedavým. Ó, hlouposti stokrát milejší než hňupí moudrost! Tvoje cesta, Jene, byla podobenstvím o činu. Ze strachu jsem tě napomínal, ze strachu jsem tě srážel. Báł jsem se, že nic nevykonáš. Měl jsi býti dříve mužem, než zestárneš. Co na tom sejde, pravím-li, že tvoje odhodlání bylo správné. Co na tom sejde nyní, když jsi se vrátil, když jsi se smířil a nahlédl všechnu nevýhodu odvahy. Jsi doma, je ti dobře. Máš pravdu. Nicméně, tito šedivci, tito znalci kuchyní, jimž se tak překotně připodobuješ, tato smrděšská prázdnota je stokrát horší tvého bláznovství. Brachu, neodkládej tak zhurta svoji hůl. Neraduj se tak příliš, že jsi byl obrácen na útěk. Hola,

mládenče, bylo to nemoudré domnívat se, že kráčíš na konec světa, bylo nemoudré věřit, že jsi ozbrojen, a sahati po noži, kterého jsi neměl. Bylo to bláznovské, avšak co zbývá, je stáří. Stáří bez mužnosti. Očekávání smrti. Touhu, paprsku nebe, tajuplná hlupoto, která platíš za víc než purpur. Ven z nevyplenitelné sítě nicoty. Ven! Mám ošklivost z těchto přibledlých tváří, z těchto mrtvolných postav, jež chřestí kostmi nad svojí truhlicí, jež počítají peníz po penízi, zatím co hvězdy září nad jejich mordou.

ANNA: Ano, ano, ano.

TETA: Ano, ano, ano.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Neslýcháno!

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Toť blázinec!

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Vemte si svoje rance a hajdy, pane!

ANNA: Konečně jsi to řekl.

MARIE: Vy, poutnice od stromu ke stromu, od lucerny k lucerně, od místa k místu. Pokud jde o vaše mravy, měla jsem vždycky určité pochybnosti.

ANNA: Byla jsem jista, že jste husa.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Dovolte, kdo vás pozval, slečinko?

ANNA *zakokrhá*: Prosím, připomínáte tak živě slepici, že jsem se nezdržela.

MARIE: Slyšíte, slyšíte, co povídá?

ANNA: Ještě něco. Máte panenská ramena.

Marie sahá si po zádech.

ANNA *pokračuje*: Výše, níž. Tam, kde nasedají andělům křídla a děvkám nůše.

MARIE: Jene, Jene!

ANNA: Víte, čím to je? Opřela jste se o sloup na Větrníku. O sloup, který se nazývá rajský a jenž nese krkavčí rameno. Když jste přišla, slétl na jeho tabuli s nápisem havran.

MARIE: Poběhlice!

JAN: Má milá!

MARIE: Myslela jsem, že jste oněměl a ohluchl, pročpak nevykážete tu sprostáčku?

JAN: Poshovte, probůh, nač tolik křiku, vidíte, že se obřad sklání ku konci a co nevidět počne pohřeb. Ne-lze přec právě nyní tropiti hluk.

ANNA: Více horlivosti na cestách i v manželství.

JAN: Vezměte si černé šaty a jděte do kostela, potom projděte městem a navečer se vraťte do svojí uličky na předměstí. My jsme již doma. Jednou provždy. Jednou provždy u svých nástrojů, na jejichž násadách vyhloubily prsty vrub.

DOKTOR: Vroubek, Jene, je vše, co máš.

ANNA: Od prvního milníku, od první stezky, sotva ovát větrem, jste doma, nebudete nikdy vědět kudy kam.

MARIE: Je odporo slyšeti závist a tyto trpkosti.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Pamatujete si, co to děvče povídalo? Namoutě, jsem pouhý začátečník v nadávkách.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Takové hádky, takové závodění.

DOKTOR: Kam hledíte, paní?

TETA: Dívám se jako mrtvý, jenž leží v komoře na zá-dech a má sepjaté ruce.

DOKTOR: Hrozné hvězdářství! Spí. Spí zuřivý spánek. Toho obličej bez trýzně, těch vlasů zbělelých za světla tolikerých lamp. Oh, zelenavá ruko smrti, jež jsi ho přikovala tváří v tvář k hvězdnému nebi.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Slyšíš doktora. Uplakanec, jehož sou-citu jsi se nikdy nedovolal, neboť všechna neštěstí pokládal za příhody, které je nutno očekávati.

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Myslím, že je oddán smilstvu a pití.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Propadl neřesti.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: A za to ho ten starý blbec platil!

DRUHÝ PŘÍBUZNÝ: Zhýralci.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: A teta je celá živá.

TŘETÍ PŘÍBUZNÝ: Staré třeštidlo.

PRVNÍ PŘÍBUZNÝ: Vezmi si plášť, Jene, a klobouk, pojď-me, je čas. Zvedněte nosítka. Z cesty, slečinko.

Odějí Jana do obleku strýcova a odejdou.

MARIE: Kliďte se.

JAN: Sbohem. Jednou provždy.

ANNA: Vy kvočno! Vy šedivci! Vy obžerové! Půjdeme, doktore?

DOKTOR: Nespěchám.

TETA: Nuže?

ANNA: Nebojím se hleděti do dálky, ani k výšinám, ani hluboko dolů.

TETA: Víím všecko, co bylo.

ANNA: Silnice bez obživy, dýmající města, vlny, které plynou s obrazem lodice, s obrazem dobyvatele.

TETA: Zakletí skrze starodávnou a čarodějnou píseň, skrze dny bez výběru, skrze laciné skutky. Ať se vrátí neděle před patnácti lety! Ať se vrátí večer na scho-dišti, ať se vrátí den po dni až k počátku!

ANNA: Hnilobné barvy času.

TETA: Blázni s okrvavenou hlavou.

Zní zvon.

DOKTOR: Čas. Den. Smrt. Čas, den, smrt. Ach, čepel je zakončena nepostižitelným hrotkem.

TETA: Chcete opět žertovati?

ANNA: Počínáte některou ze svých obsáhlých řečí?

DOKTOR: Oh, práva prostřednosti a práva hrdinská, jež se mne nedotýkají. Mám to, co jsem zvolil. Žádná z událostí není na pokraji života a žádná není nicotná. Rozloučil jsem se a půjdu. Cesta je úzká, Anno, svět je širý, paní. Sbohem, zůstavuji vám vše, co je hodno lásky a co jsem neobsáhl. Sbohem!

TETA: Jednou provždy!

ANNA: Nashledanou!

SCÉNA ŠESTA

DOKTOR: Ach, důvěrnosti, určené k brzkému zániku, a přátelství, rozvázané se smutkem, který nezastírám. Žel, jsem sám. Lidé si podávají ruce k pozdravu, ale moje hovory vážnou, je mi úzko. Jdu, nemám nic, co bych opakoval naposled mimo lítost, kterou prolé-

vám. Pohřbil jsem mrtvé v domě a pláču na pohřbu. Čelo na holi, v brašně chléb. Proč jsi mne opustil, Jene, proč jsi opustil milostnou vádu a škorpení, jež je nejkrásnější? Proč jsi zanechal hry na školu? Hle, prostředkem nebe se od nás vzdaluje anděl. Mlčky. Bez vybidnutí. Vidiš to, lenochu, měl bych se s tebou hašteřiti, ale jsi poražen a stár. Nezbyvá, než ubohá láska. *Kokrhá kohout*. Fi, fi! Jsem zde, kohouti vesnic, hladov, podnapilý, nicméně kráčím, nicméně pospíchám. Věřím! Ach, dokonalá černi času, připomínající školní tabuli, na niž jsou napsána jména zvěrokruhu. Má jitřní knihu, mé básnictví, má slova, ohraničující nekonečnost. Hvězdná soustavo. Noci, vzorkovnice krásy! Vidím, poznávám, toť Veliký medvěd, Kasiopeia, Blíženci.

SCÉNA SEDMÁ

DOKTOR: Krásný den, krásný den. *Klopýtne*. Tato vratká hůl mi jenom překáží *zlomí ji*, tak! Vari, počátky stáří, přiměšované k věčným létům mladosti! Vari, pomůcky nemoci. Ale silnice není valná. Bojím se, že jsem si roztrhal boty. Eh, není to tak zlé. Ne, tato podešev je důkladná a doposud zní jak se patří. Levá, levá, levá.

CHLAPEC: Hola, pane, kampak to lezete?

DĚVČE: Prosím vás, vždyť nám rozbijete domek.

CHLAPEC: Opravdu, smazal jste nám celou stěnu.

DOKTOR: Tak, to jsem tomu dal.

DĚVČE: Opatrnosti nikdy nezbyvá, pane.

DOKTOR: A víte co, děti, postavíme něco lepšího. Znovu. Znovu od počátku. Znovu a lépe.

CHLAPEC: Tak dobrá.

DOKTOR: Dejte sem rýč!

CHLAPEC: Ano, ano, ano.

DĚVČE: To my nemáme.

DOKTOR: Nu, tady ten klacek, vždyť jej držíš v ruce.

CHLAPEC: Stavme!

DOKTOR: Spoj tyto dva body přímkou. Ty nemotoro, vždyť je křivá. Tak. Tohle je, děti, pravoúhlý trojúhelník, vidíte, čtverec nad touto přeponou rovná se součtu čtverců nad oběma odvěsnami. Pamatuj si to, Jene, to je věta Pythagorova. Můj bože, jakpak se jmenuješ, hochu?

CHLAPEC: Jan.

NEMOCNÁ DÍVKA

DRAMATIS PERSONAE

STATKÁŘ RATAJ

IDA

PROFESOR

KŘIKAVA

KOLOVRAT

JOSEFINA BABELOVÁ

STUDENTI

LÉKAŘI

OŠETŘOVATELÉ

OŠETŘOVATELKY

ŘEZNÍCI

PEKAŘI

MUŽ

ŽENA

LOCI

I. Vyšetřovací síň. II. Ústavní zahrada. III. Přednášková síň.

Poznámky

STATKÁŘ RATAJ je čtyřicetipětiletý muž, velmi silný.

Dlouhé vlasy, bezvousá tvář. Oděn v ruský kožich.

Upadá z krajnosti do krajnosti.

Jeho dcera IDA, 15 let, chorá, sličná, průsvitná. V průběhu hry stává se dívkou. V I. jednání oděna selsky (cop), v II. šat připomíná jeptišku, ve III. v obvazech jako Lazar. Je třeba, aby tuto postavu hrála mladá dívka a nikoliv herečka.

KŘIKAVA, třicetiletý, chirurg, šermíř, experimentátor.

KOLOVRAT, o něco mladší, básník, přívrženec paliativních metod léčebných, obrácený do minulosti, obřadný.

J. BABELOVÁ, magistra pharmaciae, 23 let, nerozhodná.

PROFESOR, velmi starý, objektivist, empirik, vede si panovačně.

STUDENTI, PEKAŘI, ŘEZNÍCI jsou obdobou směru Křikavova a Kolovratova.

Některé části dramatu je nutno hráti na konstrukci pravoúhlého žebříku. V II. jednání tatáž konstrukce představuje postupně různé tvary a různá prostředí. Při proměně obrací se vždy o přímý úhel. Jest počítati s některými jevy světelnými; v určitém okamžiku vzplanou chirurgické nástroje, na desce rentgenu střídá se obraz dívky s obrazem kostlivce atd. Konečně v označených oddílech hry jde o dvojí skutečnost, věc je naznačena dvojí scénou a v oné, jež znázorňuje představy, září a hasne konstrukce.

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Nábytek geometrických tvarů, skříň s preparáty, stolek s mikroskopem ozářen kuželem světla, nástroje, španělská stěna o třech oddílech.

KŘIKAVA pohrává si s dlahou, která pravděpodobně znamená meč.

KOLOVRAT: Zbraň, již se neužívá.

KŘIKAVA: Byl jsem vám nakloněn po celou zimu, avšak teď se počíná nové období a vy opakujete otřelý vtíp. Což nerozeznáváte ročních časů? Hola, je máj a dveřmi knihovny zmítá vítr.

KOLOVRAT: Nuže, vejďeme.

KŘIKAVA: Brána je příliš úzká. Váš svět je maličký.

KOLOVRAT: Zajisté, neboť všechny lítice a všechny zůřivosti jsou zapsány dvěma slovy, ano a ne.

KŘIKAVA: Ano! Ano! Ano!

KOLOVRAT: Jste obžerný ve svém souhlasu.

KŘIKAVA: Vyznávám. Jsem hladov.

KOLOVRAT: Chopte se chleba a nože! Vzhůru do šrůtek! Skrojte svůj pecen! Na předmostí! V šik! Jezte, válčete, křičte své dýchavičné heslo do všech stran! Váš urychlený čas předstihne výpravy a večeri. Je den, noc a opět ráno. Ústavní zvonek. Bije osmá. Věru, můj milý, je to obtížné podržeti si meč v této světnici plné nástrojů tak důmyslných.

KŘIKAVA: Jsou ostřejší této šindele, ale nezdá se, že by sloužily gardistům. Eh, nechám si svoji čepel, kladivo, jež doposud proměňuje tvářnost země.

KOLOVRAT: Křiče, splašíte jenom ministra, jenž seděl na králově pokladně. Vylítne a povrávorá v trepkách, ale protože je mlčenlivý, vrátí se co nejdůstojněji.

KŘIKAVA: Těch nesmyslů, jež vytrásáte z rukávů; nu což, na to si nebudu naříkat.

KOLOVRAT: Podstatou vaší převratnosti je stálost. Dozajista byste neměl dřevěný meč, kdybyste jím nemohl po starém způsobu mávati v povětří a kdyby nic neplatila znamení na štítech.

KŘIKAVA: Není třeba plýtvati chválami.

KOLOVRAT: Dobrá, bylo by mi vhod, kdybyste se snažil zúčtovat s tímto pometem.

KŘIKAVA: Naštěstí pro vás, pane, neúčtuji a jsem shovívav. Je příliš krásně a zdá se mi, že i nuda, kterou vám vnuká breviář, má barvy jara.

KOLOVRAT: Pouhé světlo.

KŘIKAVA: Chcete mi snad namluviti, že naše pitevny jsou nádoby olejkářovy, a tento střechýl *ukazuje na Kolovratovu knihu* že je plamenem? Věřu, to je nestoudné štěstí mluvit tak spatra, tak snadno, tak volně. Zasloužíte si trestu a jedenkrát, po rozpravě méně nepravděpodobné, příběhne váš anděl a bude na vás útočiti, žádaje mlčení.

KOLOVRAT: Máte na mysli obřadnost, tak drahou jezdeckému pluku. Vy se jí obdivujete, vousáči!

KŘIKAVA: Ne, chci ji zkusiti.

Oba muži chystají se k výpadu.

KOLOVRAT: Tato kniha sama o sobě a v klidu má veliký význam. Myslím, že doznáte její ohromnost, jestliže vás jí zasáhnu přímo do hlavy.

KŘIKAVA: Dobře.

KOLOVRAT: Dostanete jak náleží za vyučenou, rváči, zbojníku.

KŘIKAVA: Vy mluvko. Ta sedí, panečku.

KOLOVRAT: Maličký přílepek na statečnost.

KŘIKAVA: Váš klíček, pane. Dvojhlavý sval a rána na čep.

Kolovrat dostal ránu a šklebí se. Vejde Josefina Babe'ová.

J. BABELOVÁ: Podle odkazu se řídí smutek. Myslím, pánové, že jste sjednali veselé a pevné přátelství.

KŘIKAVA: Pozor! Obhlídka.

KOLOVRAT: Neschvalujete naši kratochvíli?

J. BABELOVÁ: Nikterak.

KŘIKAVA: Tím hůře pro nás.

KOLOVRAT: Posečkejte chvíličku, prosím.

J. BABELOVÁ: Nemám nakvap.

KOLOVRAT: Chtěl bych vám ukázati několik obrazců a snímků z profesorovy práce o příčinách chorob. Zde jsou, pořídil jsem je dokonale.

KŘIKAVA: Kniha je již napsána?

KOLOVRAT: Jen zpola.

J. BABELOVÁ čte: Mimo zkušenost není poznání.

KŘIKAVA: Příliš suchý čert.

KOLOVRAT: Ano, je bez představivosti, nicméně jde o veliké dílo.

J. BABELOVÁ: Snad.

KŘIKAVA: Ceníte nás příliš lehko, slečno.

J. BABELOVÁ: To nejméně, nevím mnoho o této knize.

KOLOVRAT: Rozhodujete se tak těžce.

KŘIKAVA: Pozdě.

J. BABELOVÁ: Spravedlivě.

KŘIKAVA: Mluvte, jsme dlužni odpověď.

KOLOVRAT: Bojím se, že je příliš nesnadné obhajovati současně knihy a vaši pěst.

J. BABELOVÁ: Pomoz pánbůh, těch plytkých řečí, zatím co prací není hnuto.

KŘIKAVA: Jsem hotov. Všechno je vykonáno. Přesně. Do puntíčku. Profesor bude překonán. Vidíte baňky, chorobopisy a vše, co se odnáší k našemu řemeslu, které ostatně neproklínám, je v pořádku málem vojenském. Není zde chybičky. Vše je popsáno se zevrubností soudního vykonavatele. Náš divous bude překonán a couvne s ostychem.

- KOLOVRAT: Mně se opět zdá, že jsem byl poněkud roztržitý, pracuje o těchto věcech.
- KŘIKAVA: Proklatě! To znamená býti vypeskován.
- J. BABELOVÁ: Pravděpodobně ano.
- KŘIKAVA: U všech všudy, kdyby mi něco řekl, odpověděl bych mu tak důrazně, že by jeho panovačnost skákala o třech.
- J. BABELOVÁ: Nu, nu. Co chcete říci?
- KŘIKAVA: Domníváte se, že by někdo, nejsa právě oddán knižním zálibám, snesl profesorovo láteření?
- KOLOVRAT: Jděte, můj milý, nespěchejte tak příliš osvědčiti svoji nesnášenlivost.
- J. BABELOVÁ: A ještě lépe, zřekněte se odvety, neboť profesor probděl noc. Je zuřiv.
- PROFESOR *vejde*: Pánové při práci? Jak se zdá, nepřišlo se nic nového. Ach, mimo obvyklou výstřednost Křikavovu. Ovšem, a vy jste bez nehody?
- KOLOVRAT: Snad.
- PROFESOR: Vděk za vděk, slečno, veta za vetu. Tato skromná nevědomost mě přivádí z míry. Fi, snáším ji třetí rok! Vaše práce, pane? Nesmysl nad nesmysl! Dejte mi nástroj. Můj nástroj, k řasu, což se domníváte, že tahle vidlice se hodí šmahem ke všemu? Pryč s tím. Prosím o drobnohled. Blíže! Sem, pane! Zrcátko, nahoru, dolů! Co chcete provádět se svou železnou rukou? Jste levák?
- KOLOVRAT: Strpení, pane.
- PROFESOR: Ne! Ne! Všechno je nedokonalé, křivé, vidíte desku, jak je všemi směry hrubě zjizvena? Kdo se v tom vyzná, v této procházce, v tomto kluzišti bláznů.
- KŘIKAVA: Vytkněte, v čem vězí chyba.
- PROFESOR: Chcete kaziti soud, který rozhoduje o věcech života? Pah, vojáku, stůjte uprostřed výhně bitev, která nikdy nekončí. Do krytu padá dešť bakterií a podoben krvavé pršce egyptské v sykotech ohňů proměňuje se v páry, mračno a kouře nákazy. Ó, moje hlídky v agonických lesích, mé zahrady, mé rakovinné

růže, po nichž letí neprůhledný a černý vítr. Válku smrti! Válku smrti v tisícerych podobách! Již sináš, strašidlo, již se zjasňuješ, již bledneš. Již jsi poseta skvrnami zraku, již tě proniká plamenný snopek. Pal, paprsku! Vlaj, plameni! Hřímejte, houfnice! Ať se zdvihnou požáry vidění. Ať nikdo nepláče, ať nic neumírá. Můj drobnohled, mou práci. Vidím, rozeznávám těla, jež se zaškrcují a dělí bez konce. Vidím nesmrtelnost. Vidím barevná jádérka vycházeti jako hvězdy. Věci neživé se pohybují a v propasti se zaněcuje paprsek prvního dne.

J. BABELOVÁ: Mluví zmateně.

KOLOVRAT: A přece není pochyby, kdo je to.

KŘIKAVA: Jeho cena je větší než součet deseti fakult.

OTEC *vchází s nemocnou dívkou*: Promiňte, pane, hledám představeného této nemocnice.

KOLOVRAT: Je přítomen jen z velmi malé částky, je zaměstnán.

OTEC: Přivedl jsem nemocnou dceru a budu čekatí.

KŘIKAVA: Jakže, pane?

OTEC: Bojím se, že je stížena velmi těžkou a nebezpečnou nemocí.

IDA: Vskutku, necítím se zdráva.

KŘIKAVA: Nuže?

IDA: Nechci si stýskat.

KŘIKAVA: Je nutno dostáti zvykům ústavu, mluvte o své chorobě. Pořídíme záznam.

IDA: S mou nemocí nesouvisí žádná událost. Nevím, o čem se mám zmínit.

OTEC: Byli jsme v devíti zemích a lékaři nám neodpověděli. Jsme ti, kdo vzdávají čest zásluhám, a nebyli jsme netrpěliví. Avšak mlčeti tak dlouho! Nuže, vy, jenž platíte za mistra lékařů, vy, jenž odpovídáte.

PROFESOR *skloněn nad mikroskopem*: Pane? Mluvíte ke mně?

OTEC: Prosím vás. Hleďte, má dcera. Řekněte jí, aby zvedla jen ruku, a bude se za okamžik trásti slabostí. Je chorá. Ach, jak se nepodobá brunátné dívce, která,

když se udál čas, prostovlasá či v čapce, žala na poli a kladla snopky pěkně pořadem.

IDA: Není tomu dávno, co jsem vynesla otep až na hřbet vozu, však od božeho léta, co se Marie provdala, není mi do zpěvu. Jsem mdlá, spala bych, a sotva usnu, již se probouzím, bojím se, cítím mrazení, které se podobá zvuku a zní v kostech jako varhany a les v povětrí. Tyto ruce se podobají větvoví. Schnou.

KOLOVRAT: Nastojte!

PROFESOR: Chvilíčku ticha. *Poodejde s Idou za závěs.*

Vrátiv se: 1, 2, 3, 4, čím jste, paní?

OTEC: Můj bože, vždyť je to dítě!

PROFESOR: Stařena a dívka! Mějte se uctivě k tomuto stavu. Váhejte se jménem, váhejte s nadějí.

OTEC: Ach!

KŘIKAVA: Říkáte více, pane, než bývá vašim obyčejem.

PROFESOR: Nemám obyčejů. Odpovídám.

KŘIKAVA: Nuže?

PROFESOR: Zhoubný novotvar. Sarkom žebra.

J. Babelová odvažuje na lékárnických vahách.

OTEC: Šašku, blázne, jste pánem života, abyste rozkázal! Netlucte, netlucte do rakve, po třetí zvednou víko! Uzříte hlubinu a vlastní nepaměť. Třeste se, dobyteli tajemství! Třeste se, předpisovači léků!

KŘIKAVA *na konstrukci s kordem a maskou, na níž je namalována smrt*: Jste hotovi jen mluvit a označovat smrt slovy a řečí. Hle, zde je kormidlo této plavby! Této divokosti let tak kratičkých, tohoto okamžiku bez přestání. Hle nůž, znamení bitvy. Nevydávejte dívky bez boje. Krev je obcování se smrtí, toť hra ranhojičova. Pryč s běsněním po pracovnách, pryč s úvahami, lámajícími ruce odvaze. Nůž! Masku! Chloroform! Masku, připomínající starodávný helm a oruží válek.

PROFESOR: Nechte mě, pane. Toť velmi mrazivá půlnoc.

IDA: Tatínku, může tento lékař více než ostatní?

KŘIKAVA: Odvahu.

KOLOVRAT: Buďte klidná.

OTEC: Pohrůžky a marný tlach, bez účastenství na mukách děvečky a otce. Kam se poděje těchto patnáct libezných let bez hříchu? Ó kožichy červů, ó strašná ožralství času, výpravy se špendlíčkem, sirotčí kopání a hlas, kvil a slzy. Strom s hnízdem se vznesl o půl stopy. Z komínů stoupá dým jako prapor a stádo pobekává. Tvá vesnice, tvůj dvůr, mé dítě!

KŘIKAVA: Vzmuzte se, obratný řez a věc je vyřízena.

KOLOVRAT: Dosti, hráči, vizte to srdce. Chcete se odvažovati znovu svých zpupných zákroků? Kdo vám propůjčil zbojnický nůž, komu zodpovídáte?

KŘIKAVA: Nejméně vám.

KOLOVRAT: Dozajista, nesnesl bych této oslovské a drzé dovednosti, která plní umrlčí komoru.

J. BABELOVÁ: Věc je zvážena a shledána těžší než stejné množství olova co do objemu.

PROFESOR: Kliďte se! Odložte ty misky! Bojím se, že nebudu mít dosti trpělivosti, abych vyslechl konec rozhovorů, od této chvíle nesnesitelných.

OTEC: Pane, promiňte mi, jestliže jsem byl příkrý a nevybíravý ve svých slovech. Jsem zarmoucen.

IDA: Mrází mě.

PROFESOR: Nač čekáte? Můj soud je hotov.

OTEC: Příliš hrozné.

KŘIKAVA: Nikoliv.

KOLOVRAT: Ne, dosud ne.

PROFESOR: Co myslíte, věc je jista! Vyšetřte sklad a složení nádoru, maličký výřez, lístek tkáně.

KŘIKAVA: Jestliže se nemýlíte, mistře, rozhodneme krvavou cestou.

PROFESOR: Srdeční krajina je děsné pole. Nevěřím!

KŘIKAVA: Nuže, já věřím. Chci. Jsem si jist výsledkem. Jsem odhodlán!

KOLOVRAT: Pozbyl jste smyslu, blázne. Váš nůž je polnicí vzlyků, toť ostří hrany, hrany propasti, hrany hrobu. Zvoník je zchystán, ruku na provaze a šátek na

očích. Dejte mu znamení, ať věž kvílí, ať pláče, ať si zoufá úděsný umíráček.

KŘIKAVA: Jste žebrák naděje, dobrá, čekejte, zatím co plyne záměruplný čas. Čekejte, že se obrátí ručička hodin.

IDA: Mé noci bez spánku, hodiny strachů, chvíličky čekání tak dlouhé, tak obširné.

KOLOVRAT: Žel, čas je příliš bystrý.

KŘIKAVA: Jen pro vás, jenž jste bez pohnutí.

PROFESOR: Doposud nám zbývá práce, doposud není poznána ani určena povaha novotvaru, doposud zbývá něco zkoumati. Jděte, pospěšte si. Ovšem, není to práce zvláště krvavá a zajisté nestrpí odkladu.

Lékaři odcházejí.

OTEC: Je si tak jist. Poslechněme ho, mé dítě, zná průběh a obrácení všech nemocí a mnoho příkladů uzdravení jest při něm.

IDA: Ach, tato zvědavost, maličký dílec moudrosti, tak lidská, tak nicotná.

OTEC: Ne, ne, ne! Neopakuj zoufalství zuřivcova, tof blázen. Věřím lékaři, který neváhá otevřít žíly nemocnému a neděsí se kapičky krve. Pojď, mé dítě, pojďme, maličká. Nepotrývá dlouho toto trápení a plášť a koruna zdraví ti bude vrácena. Při vodách řeky opět poplynou dni, jejichž stezky nikdo nezkazí. Vzhůru! Jasná souhvězdí vyzvánějí na vrchu nebe a v knihách lékařů našli oddíl uzdravení. Pojďme, maličká.

IDA: Nebylo žádné odpovědi v řečech těchto tří mužů. Spílali si a potupovali se, mluvíce méně o chorobě než ty a já, než my, kteří jsme onemocněli a kteří se děsíme jazyka smrti. Žel, je pouhý blázen tento starý lékař a nevyučil rozumu svoje pomocníky. Stěží sáhli na moji tepnu, stěží pohlédli na děsnou ruku, jež mě svírá. Kdo oddálí tuto pěst, tuto zástavu smrti, která se mne dotkla, zůstavujíc svůj lomivý a hnusný prst na mém srdci. Tohoto ukazovatele cesty nejděsnější.

Hle, zdá se mi, že jsem těhotna smrtí, zdá se mi, že mám porodit smrtku, jež přebývá v tomto nádoru. Tak hnusném! Tak ohavném! Umru ošklivostí nad touto hlízou. Není ti odporné moje dýchání? Již zítra se zahalím do umrlčího roucha, nehrozíš se? Neblázníš z tohoto žalu? Neděsíš se té jámy, která se otevírá? Ach, kdo spořádal události v souvislost tak příliš ubohou? Skrze sny a noční vidění zavedli řád. Sovy jej nahoukaly do bláznovských uší. Žel, neumím proměňovati věci, neumím stavěti běhu popravčího kola. Nikdo mě neodtrhne, nikdo mě nevzdálí od lože, jež čeká.

OTEC: Nestraš mě, nestraš mě, dítě. Hle, jsme doposud živi, dýcháš zhluboka a já jsem silný. Smím-li to říci, maličká, jsi právě tak prostořeká, jako jsi bývala. Proč vyhlašuješ všechno za špatné? Můj bože, což se tento kníže lékařů k tobě neobracel dosti horlivě, což se tě nevyptával, nevyšetřil tě a neřekl nakonec, že, pokud jde o srdce, jsi zdráva? Nu ovšem, Ido, proč zatemňuješ dobrou naději. Opásej se, jdi, buď odhodlána, zhurta, s odvahou! Nu jdi, čekají na tebe, neváhej. Nikdy jsi nebyla bázlivá. Sbohem.

IDA: Na cestě je více zastavení, než jsem očekávala. Půjdu, nic mi nezbyvá. *Odejde.*

OTEC: Co padne, rub peníze, či hlava? Anebo opět nic? Nic se nepohne, nikdo mi nedá znamení, neodpoví mi. Potrvá hádání o smrti a mimo zlověstná proroctví nevyšlechnu řečí. Budou mi opakovati, že umře. Ach, zahladte všechno stromoví, ať odletí ptáci, ať vichřice rozmetá starý dům, ať les a poustka hučí nad návrším, kde byla zahrada a pole. Ať mi nic nepřipomíná, ať mi nic nepřipomíná její jméno! A přece! Ne! Nikoliv! Vrátime se domů a bude zdráva. Probůh, což tyto řinčivé a plamenné nástroje neznají prostředku k uzdravení? Nemám rozepři se smrtí a nepřicházím před lékaře na hrdelný soud. Mé děveče je patnáct let! Eh, v tomto věku ji nemoc nezdolá.

J. BABELOVÁ: Ovšem, pane, tento dům není domem zou-

falství. Zním mnohá uzdravení, která se udála na sklonku-naděje.

OTEC: Slyšel jsem, že jakýsi muž chorý od narození zároveň s ostatními byl u vás uzdraven. To byla ovšem těžší choroba než ta, kterou je stížena moje dceruška.

J. BABELOVÁ: Snad. Nemocný neopouštěl lože a vládl rukou mdle a mdleji než hadroš. Jsem jista, že se vaše slečinka opět uzdraví.

OTEC: Ach, věříte tomu dosti pevně?

J. BABELOVÁ: Zajisté.

OTEC: Neznám doposud vašeho jména.

J. BABELOVÁ: Jsem magistra Josefina Babelová.

OTEC: Děkuji vám. Zdá se mi, že tvář událostí je méně děsná, pokud se usmíváte.

J. BABELOVÁ: Snad bude později více příčin k veselosti. Náš profesor je věhlasný lékař.

OTEC: Ano, všichni o něm mluví stejným způsobem, slečno Babelová, byl bych nešťasten, kdybych byl pomínil a nevyhledal právě tohoto muže, právě tento ústav.

J. BABELOVÁ: Vykonali jste dalekou cestu?

OTEC: Velmi dalekou, žel, byla to cesta do nemocnice a málem na hřbitov.

J. BABELOVÁ: Užíváte příliš ukrutných slov. Není to spravedlivé. Pusťte mimo sebe toto pijanství hoře, nekormuťte se, mějte se k naději.

OTEC: Toho jistého svědectví! Dobrá, doufám, jsem vesel. Kdybyste to vše nebyla řekla, kdybyste se neusmála, lékař ztratil by dobrou mysl a snad by minul cíl, zaostřuje svůj nástroj jen ledabyle. V hlavní drobnohledu o poznání by se uchýlil paprsek a mně by nezbyvalo než zoufati.

J. BABELOVÁ: Toť příliš mnoho řečeno, lékařská práce je velmi přesná, pane.

OTEC: Tím lépe, tím lépe. Vaše tiché veselí, slečno Babelová, se velmi rychle sděluje.

J. BABELOVÁ: Nemluvte, prosím, o mně.

- OTEC: Tak, nejste horlivá, slečno, nicméně doposud se usmíváte. Nu ano, jdu cestou, již jste mi ukázala.
- J. BABELOVÁ: Mýlíte se.
- OTEC: To není hezké popřítí špetku veselosti, sotva vystřídala staré trápení. To je městský mrav, jež si nechci osvojit.
- J. BABELOVÁ: Zdá se, že nemůžete než horliti.
- OTEC: Ano, ano. Nejedli jsme, ani jsme nepili, a přece! Toho rozmaru a málem veselí! Zajisté se vaši lékaři nezmýlí a moje dceruška den po dni bude odkládati znaky choroby jako poutník, jenž došed, odkládá šat. Jakže, slečno Babelová, vy se s námi nepozdravíte? Nepokynete nám? Neřeknete ani slovička? Jakže? Jsem snad ztřeštěný, protože nezoufám? Toť moudrost, již jste mě právě učila. Toť dobré svědomí na soudu.
- J. BABELOVÁ: Zdá se mi, že jsme spíše na selském trhu.
- OTEC: Ne, věc se podobá honbě na medvěda. Ten, kdo je odhodlán, má ze hry více. Jsem dosti silen, abych vyčkal zvěř. Oh, měj se na pozoru, malátná smrtko, kostro klátivá, sinalé dítě, utržíš rány, jež tě otevrou odvrchu k pánvi. Jde o družičku, která na svatební stůl přináší mísy. Hle, jak se usmívá. Je beze strachu a kvapí ve shodě, žertujíc s nevěstou. Eh, vari přízraky ze škaredého snu! Jsem sebou sám a již se nepohnu ze svého místa. Vy sosny zuřivých hvozdů, stůjte mi za svědky. Má výzva, slečno, a rukavice smrti! Jde o všechno a věru nevydám nic, co mám. Nepustím. Držím.
- J. BABELOVÁ: Ach, tolik povyku, toť příliš.
- OTEC: Málo. Hra teprv začíná. Jsme dosud nezraněni. Nikde nic, ani šrám.
- J. BABELOVÁ: Mluvíte o svatbě a krvi jediným dechem.
- OTEC: Nebojoval jsem. Fi, jenom chvastoun se tak vychloubá. Nicméně, Josefino, vy jste již prohrála.
- J. BABELOVÁ: Jen z malé části, pane. Všechno závisí na dobrém výsledku tohoto turnaje. Kdo s koho, smrt či vy.

OTEC: Medvědí lesy, ó staré výpravy v páchnoucích ko-
žích! Po krvavé stopě se žene smečka a letí kůň. Bij
do pažení stáje, má bystrá klisno, lehce sedlaná, při-
pnu si ostruhy. Oštěp a tesák mezi zuby.

J. BABELOVÁ: Přestaňte! Ticho! Dost! Jste pomaten
svrchovaně nevhodně. Hle, vaše dcera se vrací s lékaři.

OTEC: Uzdravena!

Nemocná i lékaři se vrátili.

KOLOVRAT: Žel, nikoliv.

KŘIKAVA: Poshovte několik krátkých dnů.

IDA: Bez naděje.

OTEC: Mé zlato, lékaři, mou zemi, pralesy, vše, co se za-
zdá, co se ti zamane. Můj hřebčinec, mé stádo, vezmi si
vše.

KŘIKAVA: Jste bohat, pane!

IDA: Méně, než by chtěl.

OTEC: Promiňte, vskutku, jsem velmi zadlužen, avšak
sotva jsem chtěl říci více, než že jsem vděčný. Budu
vám zavázán, budu vám sloužit. Nuže do práce, proč
zakládáte ruce do boků? Spěchejte, vzhůru! Jde přece
o království, jde o svět, jenž se boří.

KŘIKAVA: Chystám se k práci.

KOLOVRAT: Bez záruky.

KŘIKAVA: Váš pomocník je čas, můj čin.

PROFESOR: Práce je hotova, co chcete počítí? Vizte to
zlověstné seskupení. Měl jsem pravdu, nově tvořená
hmota se dotýká velikých cév, obdobný zákrok nebyl
zaznamenán, ne, nechci nic mítí s touto věcí. Nepod-
stoupím ji. Vědeckých úspěchů nedobudete hurtem,
doktore Křikavo.

KŘIKAVA: Mám naději, že ji zachráním.

PROFESOR: Přiznávám, že by to byla velmi cenná zkouš-
ka, ale jde o děvčátko, och! snad nás neslyší.

KOLOVRAT: Ne, mistře.

PROFESOR: Nechte ji pokojně skonati na loži pod otevře-
ným oknem. Není to případ našeho vědění, ale smrti.
Třináctých dveří, které zůstaly zavřeny.

J. BABELOVÁ: Vezmete na se tento úkol, když profesor váhá?

KŘIKAVA: Neztrácím víru, doufám.

OTEC: Půjdu za vámi. Půjdu za vámi. Půjdu za vámi.

Slzy nic nejsou, slečno Babelová, tato chvílička pátku se obrátí ve sváteční den a maličká jízva sotva ji připomene. Vzhůru, vstávej, miláčku, vdechneš mráкотné výpary a budeš spát, nevěduc o ničem. Na druhý den zbude jen trochu bolesti jako růže na rozloučenou, jako žlutý šátek při odchodu.

J. BABELOVÁ: Chtěla bych vám dodat ducha.

OTEC: Zůstaňte, rozptylte ji, slečno Babelová. Hle, hvozd vichří a město se otrásá lichotnou hudbou.

IDA: Tak krásná. Tak vzdálená.

OTEC: Vše teprv počíná. Budeme naslouchati městu po městě, křížem a krážem projdeme zeměmi. Ach, cítím výčitku, připomínající ruku se zdviženým prstem, vpadal jsem hrubě do tvé světnice, maje psy na řetících. Nevěděl jsem, že jsi již dívka.

KŘIKAVA: Váš je jenom krátký čas, třetí den je můj a počneme s prací.

PROFESOR: Radím vám k opatrnosti.

KŘIKAVA: Víím, pane, jste bez vzletu, chybí vám rozmach a při vši učenosti jste málo lékařem, jenž se rve se smrtí. Eh, skla a věčný výpočet. Třídíte příznaky, a naslouchaje srdci, o krátkou chvíli předvídáte smrt. Co s nádobkami, v nichž bují hrozné tkáně? Z holeně kostlivce jste vypěstoval růži, kterou by žádný řezbář lépe neudělal, rakovinné drůzy vám bujejí v křivuli a lidé přece mrou. Každou vteřinu padá vždy nové vojsko. Slyšíte pláče, slyšíte ten sten a táhlé kvilení, ach to není svět, ach to jsou hřbitovy, to není hudba, ale skuhrání a kráкот havrana.

PROFESOR: Dost! Skončete! Jste pouhý hlupák! Jste věru dosti mlád, abyste mluvil do větru. Vyrval jsem poznání z propasti hrobu, z hloubek šachet, v nichž se škube a cuká hnusný mor, z jasného středu ráje a ze slizkých hnojišť pekel, část po části je skládám v sou-

vislost do těchto knih. Sleduje hady a opět jestřába a všechno tvorstvo a opět všechen čas sedmi dnů stvoření, došel jsem pravdy. Vše, co je živé, vše, co umírá, jsem rozřezal útek po útku až k jádérku. V paprscích mnohonásobně lomených jako blesky, v této díži zá-zraků a čirosti četl jsem slovo za slovem a číslo za číslem. Zmrazen a s třesením jsem viděl počínati svět. Hle, v těchto džbánech, pijáku, je malomocenství. V těchto sklenicích je zdraví. V těchto papírech jsou uložena jasná poznání, přesná, strohá, rozlišující jako míra a číslo. Hle, božské věci. Má úsečka. Můj bod.

KŘIKAVA: Kordem!

PROFESOR: Z cesty, blázne, který se dohaduješ spíše ze snů než z řady skutečností.

Tma. Křikava zaujme šermířský postoj.

KOLOVRAT: Ta pře není vaše, mistře. Doktore, Křikavo, nepustím vás k nemocné. Neprovedete nic z toho, nač se chystáte.

Kolovrat a Křikava zůstanou sami na scéně.

KŘIKAVA: Jakým způsobem mi chcete zabrániti tuto věc?

KOLOVRAT: Každým. Přemohu vás.

KŘIKAVA: Ho, ho, ho.

KOLOVRAT: Víím, že jste pyšný, jinak byste neměl ani ocele ani krutosti, již vám vytýkám.

KŘIKAVA: Souhlasím, ale dovolte mi, abych vás označil za snílka, jenž předstírá to, co nemá. Nejste neohrožený, proč vyhledáváte vádu, vádu se šermířem?

KOLOVRAT: Proč se nervete od počátku, proč mluvíte s básníkem, holomku?

KŘIKAVA: Nastojte!

KOLOVRAT: Převratný a drzý hýsku, není mi tajno, oč hrajete.

KŘIKAVA: Jste zamilován, dobrá, kryjte se, nevykl jsem odkládati, co je třeba rychle vykonat. O krapet krve více nebo méně. Což myslíte, že nemám rovněž

oči pro dívku z lesů? Nu, kde jste, hrdino? To nikdo není a jenom stín se sápe na můj kord.

KOLOVRAT: Jazyk vás předbíhá.

Šerm. Přítmí.

KŘIKAVA: Pozor! Chraňte se! Postavení druhé.

KOLOVRAT: Ne, stokrát ne.

KŘIKAVA: To není slovo, co tu zní, to zní má zbraň. Eh, krásný osud, býti rozčtvrcen kordem, jenž sviští. Nejkrásnější znělky byly vepsány jeho hrotem až na dno oblohy a droby starých říší pod ním vyhřezly. Stará zbraň a vždycky převratná, nespokojená dravá odvaha.

Přibije Kolovratovu knihu kordem. Reflektor.

KOLOVRAT *na zemi*: Kniha, z níž se sypou slova jako sníh. Vánice smyslů, na tisíce chyb, a přece jejich sled nakonec zjeví prastarou pravdu. Co bylo čím, co naposled se vrací. Vysoké hvězdy.

KŘIKAVA: Třesky plesky. Ta díra v kožiše, to srdce rozeklané.

KOLOVRAT: Ach, věčný smutek a pochýlení hlavy. Ach, tiché ano, letmo prořeklé, jež v sobě tají tisícový zápor. Ten hrůzný souzvuk pochyb. Věčný návrate a věčné hledání včerejších dnů. Ó, světla nad řekou, růžence rouhačů, má ukvapená čekání, zdlouhavá rozhodnutí, přemoudrá bláznovství a rozum bez smyslu. Co zaplatím, co na účet, co na dluh? Byl mi dán falešný peníz a svěřeno mi bylo poselství tak příliš záhadné, tak příliš otřelé. Slyš! Vzrušený a přerývaný šepot, sdělení, jež mi uniká, věta, podobna nástroji o deseti strunách, kterou jsem nepostihl.

KŘIKAVA: Zde jest místo srážky. Křížovatka cest a křížovatka mečů.

Pochod vojáků. Naznačen stíny a hlomozem.

Krok gardy. Voda je obrácena v krev. Pod nohou armády se třese pohoří. Starý čas ustupuje jako moře.

Poběhneš sinalou ulicí sám a sám, podoben kryse ve sklepení. Běda lítosti, střežte se úvah nad starobylou stránkou. Je veta po scestné kráse stínů a mdlobného čekání. Již jdu. Již kráčeji moje vojska. Již bude podstoupena strašná bolest a běh krví. O život. O štěstí. Jako prach nad stádem se vznese řev a bubnování. Věřím. Věřím v život, který se rodí z bolesti a z krve. Bude uzdravena. Bude žít! Má víra. Má ocel. Můj boj! Pryč, oslavy slov. Pryč, zdržovateli. Pryč, prodlevači. Zde je mé místo.

KOLOVRAT: Na rohy šíleného měsíce se vrství mlčení. Ztichneš, blázne, a ruka s nožem se ti roztřeše jako střelka. Dokřičíš, zhroziš se svého díla. Zemře v krvavých peřejích tvého bláznovství. Bude zabita.

KŘIKAVA: Mlč! Vstávej!

Světlo. Profesor, otec a obě dívky se vrátili.

OTEC: Nuže, mé dítě, jsi rozhodnuta, či zbývá nějaká pochyba?

IDA: Ne, jsem odhodlána.

KŘIKAVA: Váš lékař je rovněž připraven.

OTEC: Díky, pane. Není, co bych opakoval, jste odvážný, neplýtvajte však odvahou, zdá se, že jste příliš zaujat svým uměním.

KOLOVRAT: Hráč pro hru.

KŘIKAVA: Vyznávám, že miluji tu dívku.

OTEC: Ach, jsem zviklán ve své víře. To jest, co jsem nejméně čekal.

KOLOVRAT: Ano, ne. Dvě brány.

J. BABELOVÁ: Vahadlo naděje. Co rozhoduje? Jak hrozná volba.

OTEC: Na které straně stojí smrt? Kam ukazuje stín? Ano či ne.

IDA: Tam, kde se postavím, tam je půlnoc. Střecha komory kráčí se mnou.

OTEC: Opasek zoufalcův.

KOLOVRAT: Jednou jsem se procházel pod větrovým paprsků mezi zrcadly města a vánice hovoru zasypala

můj klobouk. Slova bez smyslu jako hvězdy ulpěly na zavřené knize. Četl jsem tehdy váš příběh. Příběh se šťastným koncem.

KŘIKAVA: Smyšlenka.

J. BABELOVÁ *která naznačovala váhu*: Ano, věřím.

IDA: Podstupme tuto zkoušku.

OTEC: Ano, ještě je hvězda v tomto vesmíru bez naděje.

Ještě se nezřítila, ještě mi zbývá dosti sil. Dejte mi podkovu, abych ji zlámal, dejte mi koně k běhu o závod, dejte mi místo k boji s medvědicí. Svalím se na váš bolestiplný stůl, proklajte mě svým nožem, řežte až k srdci. Probůh, uzdravte nás! Josefino Babelová, mé dítě, Aničko, sovy ulétají, je ráno rovnodennosti.

IDA: Mám přece strach. Toto lysé město je vně lesů a naše zahrada je daleko. Vidím vás z jámy jako stíny, které se hýbají za pláštěm strašidla.

OTEC: To není nic jiného než můj bláznivý a nevhodný kabát. *Svlékne kožich.*

IDA: Tatínku, ty jsi celý špinavý a odřený. Proč jsi si nevzal nové šaty?

OTEC: Vidíte! Ach jistě, miláčku, tu věc přestojíme. Ta jízda domů! Budeš u okna trochu šít a pojednou vrazí do dveří psi, a než se kdo naděje, zrcadlo bude pouhopouhý střep.

IDA: To právě značí neštěstí.

OTEC: Probůh! Proč jsem to říkal.

IDA: Nic nevádí, nebojím se, jsem s tebou zajedno a věřím, že se vrátím. Slíbil jste mi svou pomoc, pane, velmi vděčně ji přijímám. Nashledanou za tři dny.

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Scéna představuje zahradu se schodištěm (znázorněným konstrukcí). Noc.

OTEC: Řečí zmohu velmi málo, vážne mi jazyk, jsem stísněn. Vždycky aspoň trochu myslím na svoji dcerušku, moje myšlenky, Josefino, jsou černé a bílé jako kůrky chleba. Miluji vás a říkám to špatně. Nicméně, miluji vás.

J. BABELOVÁ: Jsem dcerou hodináře z malého městečka. Je nutno, abyste to věděl, je nutno, abyste uslyšel odbíjeti mnohohlasé poledne, neboť nás bývalo daleko více ke stolu než dvanáct. Neposlouchejte, až sestra po sestře se bude vyptávat, ty dívky nejsou zlé a zestárly. Zastavte se nad podobiznou, mluví se o vás, dýchněte na okno a pište písmeno po písmeni. Bude to moje jméno, rok a den.

OTEC: Nechtěl bych věc protahovat.

J. BABELOVÁ: Ach, doposud vás nemohu pojmenovati křestním jménem.

OTEC: Co vám brání?

J. BABELOVÁ: Bude mi dobře ve vašich lesích. Sbohem, staré řemeslo, mé třepetavé váhy, již jsem se rozhodla. Léč je rozsypán, předpis je zkažen, přiveďte jinou magistru, jsme na odchodu.

OTEC: Nikdy jsem nemyslel, že začnu pletky s děvčetem. Je mi čtyřicet let.

J. BABELOVÁ: Tím hůře.

OTEC: Nestěžuji si. Jsem rád. Neminul jsem se cíle ani o vlások. Leč co s tím? Nač mluvit o víně, když réva dozrává. Nač řečnit, když pře je rozhodnuta. Pojď blíže, miláčku, je noc, pokojné stádo hvězd přechází oblohu.

J. BABELOVÁ: Hle, stará neděle se vrací. Jsem malé děvčátko po boku chůvičky, omámeny velikým zvoněním stojíme před kostelem, který se vznáší na sloupcích varhanových píšťal. Zastavme se u prodavačů zrcátek,

zatím co přistane. Mezi zástupem školáků se budou vynořovati hrdinové výprav a nesnadno je poznáme, protože se proměňují jako oblak, jako nepaměť v tuto hodinu. Snad to byla vaše tvář, kterou jsem zahlédla před deseti lety. To vy jste přicházel na sklonku bdění. Rok. Léta. Čekajíc, plnila jsem sterou povinnost jenom namátkou a dveře se otvíraly naplno.

OTEC: Čas zraje v pravou chvíli.

J. BABELOVÁ: Láska bez ujišťování. Chcete mi říci něco více, chcete mi obšírně a dlouze vypravovati, pokud potrvá tento večer?

OTEC: Ne, Josefino, ať se noc obrátí co nejrychleji v jitra, ať praští čepy času, v nichž je svět zavěšen! Čekáme na dny, na jejich bystrý sled, na střidu období, na měsíc žní, na říjnové hony. Je věru naspěch, chtěl bych vás odvésti co nejrychleji.

J. BABELOVÁ: Kvapíte a noc je bez pohnutí, měsíc se zastavil. Jen chvíli! Chvilíčku! Chtěla bych prodlévati s tímto štěstím, zatím co by se zrcadlil třpyt města. Ať posečkají žhnoucí pole a strmé hvězdy, chtěla bych prodloužiti zpěv, který slyším, a uchovati příběh co nejdéle. Hle, sirény, které nás rozesmutní, píšťaly, křídla noci, vlaky na cestách a v zavřených očích nevyhasínající vidění města. Doposud zřím horoucí květinu nad ulicemi, jež se kývá, označujíc cestu. Lamy, slunce noci, paprsky, jež jsem přičiňovala k ranám, lék, tak důmyslný, třpyt, tak barevný, že se mi stýská, dříve než odejdu.

OTEC: Nekvapte. *Konstrukce se ozařuje, je viděti nemocnou dívku.* Ještě mi zbývá hrozné čekání. Nepřišel jsem sám. Má dceruška, mé dítě posud stůně. Přisvědčila jste mi, Josefino, jsem šťasten. Jsem šťasten a zoufám, neboť hrozný den se blíží zároveň s vaším slibem. Smrt podobna nočnímu motýlu obletuje plamen slavnosti. Hraj, harfo a loutno, vyvyšte se nad ostatní nástroje! Duj, radosti! *Ticho.* Dejte mi aspoň znamení, ať se pohne větríček v této tichosti. *Ticho.* Nic, skála, vrch a propast. Ach, děvčátko na pokrači

záhuby, na pokraji noci! Naklání se hloub a hlouběji, nízko k děrám a koblům, k ledovcům ponorných řek, jež syčí, jež kvílí, jež se neozývají. Ruce a vlasy jí visí podél nachýlené stěny. Ustrňte se, temnoty, ustrňte se, drakové povětrí. Zmítá a kymácí se jako číše na pokraji stolu. Mé dítě, mé pacholátko! Je pryč, je ztracena tvoje líbezná hra, tvoje lichotky, tvoje přísluhování a trpělivost. Místo pod oknem je prázdné, řeč bez smyslu, příhody bez ukončení.

Jeviště je opět temné.

J. BABELOVÁ: Jste velmi rozrušen, dopřejte si klid. To nejsou zvuky hrůzy, to hřmí vozy pouličních drah, jež právě dojíždějí.

OTEC: Jsem v koncích, Josefino. Ještě před chvílí jsem mluvil o svatbě, smál jsem se a volal ze všech sil, teď mi nic nezbyvá.

J. BABELOVÁ: Ida se chystá podstoupiti bolest, nikoli smrt. Je krásná, je jí patnáct let, politujme ji a nesvolávejte hrůzy. Co se událo? Vždyť sotva minula půlhodina, co jste ji viděl. Usnula a spí. Je klidná, čeká, vaše hněvivé zoufalství by ji zděsilo. Můj bože, rozlišujte ve věcech bolesti. Váš žal je vichřice, jež duje knihovnou a zmítá listy otevřených svazků. Mějte míru ve svém přemlouvání. Plačte, pane, cožpak to není útěcha, že kdekdo s vámi nařiká?

OTEC: Snad, Josefino.

J. BABELOVÁ: Nuže.

OTEC: Nezoufám, avšak toto čekání je příliš tvrdý chléb.

J. BABELOVÁ: Čekáte na východ.

OTEC: Hodiny, belhavé stádo.

J. BABELOVÁ: Žel, kvapí rychleji, než bych si přála.

OTEC: Čekám, lidé odcházejí, město pustne a pod stonásobnými měsíci ozvěna opakuje otázku. Trvá soumrak, neslyším než tepot srdce. Miluji a zříkám se lásky. Jděte, Josefino, zachraňte se z tohoto povyku zasmušilého požívače radosti, pospíchejte z dosahu

pěsti, z níž sotva vypadl nůž. Místo volání jen bezzubý hles, místo úchvatu hledání ruky, abys nakonec zlámal vějíře, jež ti kynou a za nimiž se skrývá tvář. Řeč, která tají osudy podzimů tak náhle jako rysí stezka, řeč, která nekončí smírem. Strážím se býti hlučný a mate mě přibývající tma před svítáním. Poprašek smrti ulpěl mi na kabátě a ve vlasech, divokost zvířat, okrouhlé oko ptáků mě rozběšňovaly jako měsíc a hudba černochoů. Budu strašiti voláním a hlasem křivého rohu, byť bych i mlčel. Budu houkati, chodě po nocích, a zastavím se pod oknem tohoto města, abych řval svoje nářky. Pláč, nepodobný padání lístků veliké růže, jež počítáte. Naneshledanou! Miluji vás a zuřím. Miluji vás a stenám strachy pro pachole, jež mi berou, na něž sahá smrt a poznamenává je křížem. Vynesu svoji mrtvou z města, ostré barvy nároží budou hořekovati svými jedy a před průvodem žebráci se pohnou z nohy na nohu. Půjdu, zůstaňte, vyhněte se hrůzám medvědí svatby. Pah, blbé město s hospitály, jež nejsou nic než márnice! Fi, hrůzný úradek školácké moudrosti, jež robí jedovatý vítr a zhoubné náboje, bezbranné ponorky a bez jistot. *Tanec potapěčův*. V hlubinách moře, na tisíc metrů pod hladinou leží člun. Truchlivá veslice bez vesel, plachetka bez větru, vrak mechanické vědy. Obludný potapěč ji zvolna obchází a cloumá potrubím, jež se zauz-lilo. Meduzy v pohybu a ryby na útěku, zatím co z vnitra lodi sedmkrát se ozve klepání. Vlna jde za vlnou tak jako vteřiny a všichni utonou, nikdo se nezachrání.

To není potapěč, to jsem já, kdo obchází ten vrak, to není plavčík, ten, kdo umírá. Má dceruška se vyučila zámečnickem a včera poprvé snad vyplula. Má modré šaty s bílým límečkem, má malý kapesník v náprsní kapse, smála se odcházejíc a nyní bez dechu přikládá ucho na stěnu lodice. Moře se kývá, tíže hlubiny mi brání učiniti krok, místo síly smrt, místo hlasu malátné fukání vždy tišší a tišší. Ido!

Ustupte, strašidla, prchněte, vidění tak hrozná. *Potapěč odejde.*

Hle, město září, ne, to světélkuje hlubina. To není výheň pecí, ne, šílený a posměvačný měsíc jde nad ledovým polem. Běda, je veta po lodi. Fram praští ve spárech, kýl se otvírá a bílý medvěd si hraje s glóblem, jenž spadl s knihovny kapitánovy. *Konstrukce září. Hra s medvědem.* Hle, kuchtík z lodi Fram, hle, moje dceruška uprostřed pustiny tváří v tvář medvědu! Hle, moje dítě, nad nímž stojí smrt! Jsem beze zbraně, bez pušky a bez tesáku. Můj kuchtíku, mé dítě, dceruško. *Srazí medvěda, konstrukce se zatemní.* Nesvedu nic, žel, smrt je nepostižitelná, nikde nic, jsem sám. *Vrátí se k J. Babelové.*

J. BABELOVÁ: Jak se daří Idě?

OTEC: Spí ve své světnici.

J. BABELOVÁ: Jste tedy uklidněn.

OTEC: Ne, Josefino, chci něco vykonat.

J. BABELOVÁ: Toto úsilí je snad truchlivější než sama choroba.

OTEC: Slýchal jsem, že jedna z nemocí se léčí způsobem nikoliv podivným. Kdesi v Německu otevřel lékař žíly zdravému člověku a zachytil krev do své nádoby. Dříve než vychladla, vpravil ji opět do žil nemocného a stařeček, či kdo to byl, se rychle pozdravoval, a dřív než minul měsíc, nebylo ani stopy po jeho slabosti. Ach, chtěl bych, abyste zkusili ten způsob léčení. Jsem hotov krvácet až do mdloby. Ten zákrok je tak snadně, tak srozumitelný. Slýchal jsem, že lze vytnouti široké pásy kůže, kosti, ba i paži že lze přenášet z člověka na člověka, nuže, Josefino, jste trochu lékařem, lze na to spoléhat, zdařila by se věc? Je to tak snadné dávat ze svého těla zdraví dítěti, je to tak uvěřitelné. Trocha bolesti a krve připomíná čin, jež dlužno vykonat.

J. BABELOVÁ: Nemyslete na to, v té věci nelze vykonati nic.

OTEC: Proč?

J. BABELOVÁ: Není podmíněk.

OTEC: Snad přece.

J. BABELOVÁ: Nikoliv, toť zřejmé každému, kdo jenom trochu zná povahu sarkomu. Léčba krví je zcela výhradná při chorobě naprosto odlišné.

OTEC: Žel, jsem odsouzen čekat jako žena.

J. BABELOVÁ: Řekl jste, že mě milujete, a vzápětí jste prokrel vše a všechno zatratil, jako bychom měli podíl na příčinách vašeho zármutku, jako bychom neplakali s vámi a nesnažili se ze všech sil o dobrý konec nemoci.

OTEC: Špatně rozumím. Špatně rozeznávám.

J. BABELOVÁ: Jste oslepen svým žalem a jenom mimoděk mluvíte o věci, jež nesouvisí s vaší dceruškou.

OTEC: Promiňte, vpadl jsem s vyznáním hlučným jako chasníci. Jsem skromnější, vedu si tiše, jsem táta, který pláče. Jděte, slečno Babelová, jsem překonán, nemohu nic počítati, ani jedinou ze svých jízd, ani jedinou ze svých prací. Má síla je marná, není k ničemu, neochrání maličkou. Není nepřitele, jen stín a nezranitelná přišera. Koně zchromli, lesy zřídly a moje síla hryže udidla strašnějšího jezdce, jezdce bez hlavy.

J. BABELOVÁ: Vráťte se, vráťte se a budete opakovati vše, co jste mluvil na počátku. Tak náhle, tak, jak jsem očekávala po pět let. Mohla jsem odříkávati s vámi slovo za slovem. Bylo mi známo a bude se vraceti vždy znovu. Ještě se shledáme, ještě přijdete domluviti tento rozhovor. Budu čekati, rozvažujíc každé vaše slovo. Budu počítati den po dni, měsíc po měsíci, budu počítati okvěti kopretin a kroky na dlaždicích se strachem, aby nevyšel sudý počet. Nashledanou, neděle z dětství, neděle před chrámem trvá a nebude jí konce, každá tvář mi bude připomínati podobu, kterou jsem zhlédla, každá cesta váš návrat, každé otevření dveří váš příchod. Nashledanou. Kež se váš žal promění, kež vás nazítří očekávají dobré zprávy, kež se vám vrátí vaše dceruška. *Odejde.*

OTEC: Slečno Babelová! *Kloní se obřadně.*

KŘIKAVA *vchází*: Jsem zmíry rád, že jsem vás stihl.

Nemocná vstala.

OTEC: Teď, uprostřed noci?

KŘIKAVA: Chce se projít zahradou, nebraňte jí v tom.

OTEC: Rozhodujete sám, doktore Křikavo, nevím, co je dovoleno a co je zakázáno.

KŘIKAVA: Myslím, že příliš těžce nesete svoje čekání.

OTEC: Odsuzuje mě k stáří.

KŘIKAVA: Eh, vždyť zbývá několik hodin.

OTEC: Kéž se již skončí.

KŘIKAVA: Ustaňte.

OTEC: Utěšiteli.

KŘIKAVA: O něco více, pane, slibuji, že bude zdráva.

OTEC: Snad. Možná. Nevěřím.

KŘIKAVA: A přece se to stane.

OTEC: Potrhle ujišťování.

KŘIKAVA: Jakže?

OTEC: Jste příliš prudký.

KŘIKAVA: Měl byste lépe skrývati svůj strach.

OTEC: Strach. Vskutku, řekl jste to pravé.

KŘIKAVA: Doslova.

OTEC: Nenamítám nic. Jsem zděšen. Zajímám se strachy.

Medvědobjec, lovec z pohoří, divoký jezdec, jenž se bojí. Popatřte, vizte moje úzkosti. Můj strach by pohnul lopatou větrného mlýna, rozkýval by sosny, cukl by měsícem. Jsem blízek pláči, jsem dvakrát poražen.

KŘIKAVA: Ne, ne.

OTEC: Mlčte, prosím. Odhodlal jste se k práci, při níž vám nemohu pomoci ani v nejmenším. Nejsem k ničemu, než abych čekal, abych bděl a dával pilný pozor. Buďte opatrný, doktore Křikavo, prosím vás jako poslední, komu bylo dáno takto trpěti. Vaši přátelé mi naznačovali, že jste lehkomyšlný a že vám pramálo sejde na pláči pozůstalého. Probůh, pane, mějte milosrdenství, střežte se uzlin, o nichž mluvil starý lékař, sledujte hranici opatrně jako lasička, střežte se krve, ať se neporuší, ať se neporuší stěna veliké cévy, jež tepe, jež se hýbe jako křídlo bource.

KŘIKAVA: Zdá se mi, že vyhrožujete.

OTEC: Slibuji. Zavazuji se.

KŘIKAVA: Kdyby šlo o hru, při honbě či při utkání zblízka, nerozpakoval bych se vsadit na vás 100 proti 1.

OTEC: Žvast.

KŘIKAVA: Nuže, řekněte mi, jakou zástavu mám poskytnouti?

OTEC: Sebe.

KŘIKAVA: Souhlasím, bez rozmyšlení.

OTEC: Všechno, co jsem řekl, všechno, co vykonám, je mimo soud. Ó třeštění, ó bubny válek, hoře z rozumu, šílená města, lité pralesy, všechna skutečnost se ztrácí jako loňský sníh. Všechno mizí před slzavou tváří děvčátka. Kde jsi, kudy chodíš? Kráčí, sestupuje, *hra na konstrukci* klesá níž a níž, leze po kolenou k místu poprav. Ó strachy bitev, děsná zalkání a hrůzy lásky, děsní otcové, kteří v bezmocnosti hryžete si pěst jako liška v železech svůj hnát.

KŘIKAVA *spatří dívku a vrhne se k ní*: Probůh! Slečno Ido Ratajová! Slečinko!

OTEC: Nedýchá!

KŘIKAVA: Nikoliv, omdlela.

OTEC: Žije!

KŘIKAVA: Promluvte!

IDA: Šla jsem zahradou a náhle na schodišti jsem omdlela a nemohla z místa. Ach, je mi mnohem lépe. Děkuji, mohu vstát.

OTEC: Ne, zůstaň, odpočiň si.

IDA: Bojím se, že jsem tě opět polekala.

OTEC: Proč bych se bál, miláčku, právě nyní, kdy z celé nemoci nezbývá než několik hodin.

IDA: Několik hodin?

KŘIKAVA: Ovšem, slečno.

OTEC: Zůstaň se mnou, je vlhý večer, vlhá noc. Nač myslíš, dítě? Doktore Křikavo!

KŘIKAVA: Prosím.

OTEC: Mluvte za nás.

KŘIKAVA: Co říci?

OTEC: Cokoliv, vypravujte veselou příhodu, tu nejšelmovštější a třeba smyšlenou.

KŘIKAVA: Snad byste nechtěl, abych vymýšlel rozmarné povídky?

OTEC: Eh, proč ne? Do kteréš školy chodila slečinka, která neuměla zhola nic. Místo knihy měla zrcátko a v krabičce nosila pudrovadlo jako kalamář.

KŘIKAVA: To není příliš veselé.

IDA: Nuže, jsi v koncích?

OTEC: Nezbyvá mi, než znovu přemýšlet. Eh, noc strávíme v dobré naději, není třeba, doktore, jít spat?

IDA: Byla jsem celý den na lůžku.

KŘIKAVA: Ne, nikterak, je času nazbyt.

IDA: Krásná noc.

KŘIKAVA: Pozitří se opět shledáte se svými hvězdami.

IDA: Jistě.

OTEC: Taková noc je vhodna k výpravám, k pochodu a na daleké plavby.

KŘIKAVA: V takové noci letěl nad mořem maličký stroj, jenž nesl člověka *žárovka opíše pomalu oblouk*. Přehrozný okeán stál jako kamení, zrcadle hvězdy a malé světélko, jež z česna Panamy tak jako dětský míč zalétá do Paříže. V propastech se zmítaly hlubinné ryby a tah plískavic sledoval plavbu. Dráty antén letěla hlášení, Evropa vydychla. Je doma dětský hráč, je doma blázinek, jemuž jsme zbraňovali. Je doma, spí.

IDA: Trochu to připomíná rouhání.

KŘIKAVA: Nebylo líbeznější hvězdy. Již nikoho nezděsí křížovatky bouří a obloha je přepásána v půli. Věru není nic, co nelze překonat. Od země k výšinám, od pevniny na pevninu v praskromném letadle, které se podobá lastuře, již anděl přeléval moře.

IDA: Podobáte se dobyvateli.

OTEC: Líbíte se mi.

IDA: A přece se zdá, že povzbuzování není úměrné podniků. Což považujete svoji práci za tak nebezpečnou?

OTEC: Ani zdaleka.

IDA: Ach. Nuže?

OTEC: Bojím se, že se vrací bolest a mdloba.

KŘIKAVA: Ne, není důvodu. Proč? Slečně se daří dobře.

OTEC: Přece však neužíváme dobře času. Ida by měla dávno spat. Je pozdě, pojďme, maličká.

KŘIKAVA: Chtěl jsem ji zdrzet, chtěl jsem naznačit, že ji miluji, což jste mi nerozuměl?

OTEC: Ne. Dobrou noc. Vystupme po schodišti.

KŘIKAVA: Není třeba, abyste slečnu provázel, zavolám ošetřovatele. Hej, jste tam, otevřte dveře, slečna se vrací domů.

IDA *sama na schodech*: Není naděje, která by nebyla vystřídána hrůzou. Má bolest, mé noční lampy, má šílená světla opět se zaněcuji. Ach, není nic, co by mi pomohlo, nikdo neunes úděl tak hrozný. Jděte co nejrychleji a co nejdále, abyste neuslyšeli moje úpění. Stěží zdržuji výkřik, stěží zatajuji volání po smrti. Je marno vše, otcova láska a pyšné práce lékařovy. Již se nevrátím, je veta po všem. Ó bláhové a krásné důvěrování; vše uplyvá, vše hyne jako ubývající měsíc a moje příběhy sotva započaté se končí. Chci spat. Přijď, odpočinutí, přijď, smrti, přijď, tichosti. Tvá rybí a hrozná podoba stává při mně, dosud nevymizel důlek na polštáři, o který jsi se opřela, hledajíc moje hrdlo. Miř lépe, smrti.

KOLOVRAT *vejde*: Kdo volá?

IDA: Smrt.

KOLOVRAT: Nevolejte tu psici, je zde, odpovídá.

SMRT: Ne, ne, ne.

KOLOVRAT: Nevolejte, je blížká.

IDA: Nevidím nic.

KOLOVRAT: Stojí tři kroky před vámi.

IDA: Děsím se jí.

SMRT: Ne, ne, ne.

KOLOVRAT: Vyučte mě ustanovením, vyučte mě prá-
vům bolesti. Pah, co prospěje, co přidá tato nauka žalu.

Horlím a zvadnu. Jsou čtyři otázky a holá odpověď.

SMRT: Ne, ne, ne.

KOLOVRAT: Žít, žít, žít. Kráčíte, ukazujete prsty, hýbete se jako anděl, který pívá zprostředku vrchoviště, dosud přebýváme v domech, dosud dýšeme. Dále, dále, přestupníku, příliš jsi miloval a příliš jsi zchudl, nemáš nic než tuto noc, tuto hodinu.

SMRT: Ne, ne, ne.

IDA: Doktore Křikavo!

KOLOVRAT: Dejte mi ruku.

IDA: Jsem sklíčena.

KOLOVRAT: Váš otec pospíchal a strhl se zdi všechnu starou zbraň. Je pozdě mluvit o tom, že vyjdeme.

IDA: Nepustil by mě.

KOLOVRAT: Snad se udá zázrak, ne, nevěřím, a přece si jej přeji. Oslavím lékaře, jenž to způsobí, a budu vykřikovat jeho jméno po městech.

IDA: Věnujete mi tolik zájmu, pane.

KOLOVRAT: Myslím, že vás velice miluji.

IDA: Proč to říkáte?

SMRT: Ne, ne, ne.

KOLOVRAT: Je patrna v bráně, již vchází, zlatohlav jako morový šátek na ústech. Nic nebylo, nic není než tato chvíle. Promluvte, rozpovídejte se za němou.

IDA: Ach.

SMRT: Ne, ne, ne.

KOLOVRAT: Slyšíte, propast skřípí.

IDA: Je čas, abych se vyzpovídala.

KOLOVRAT: Miloval jsem vás.

IDA: Je příliš pozdě, nerozumím vám.

KOLOVRAT: Strašné měsíce kanou z roztržené šňůry a toto tiché město je netečná vdova, jíž se nezasteskne. Klečíte na temném místě jako ti, kdo zemřeli, ó oblouk ruky, palmové dlaně! Plačte! Neohlédaje se, prostředkem ulice kráčí potěšitel, vně a uvnitř domu je smrt. Nebe zčernalo jako pec a jako ohniště, odcházíte, budu se belhati za vámi, nezbývá než ubohá stopa, otisky v písku, který šelestí, sypaje se na staré místo jako čas. Následujme smrt. Skončeme. Plačte, kteří jste nás znali.

IDA: Je pátého května.

KOLOVRAT: Soudný den.

IDA: Smrt.

KOLOVRAT: Ne, ne! Ještě nekrákej, ještě stůj bez hnutí!

Poplyne líbezná hodina, milostné léto. Ještě se vznášejí ptáci, ještě sněží má slova. Rozhovor milenců, podřečí měst a dlouhá vypravování v úvodí řeky. Slyšte zvony jazyka, naslouchejte příhodám lásky. Dvě jména, dvě naše jména v šachtě nepaměti.

IDA: Jste zdrav!

KOLOVRAT: Miluji vás příliš.

IDA: Ach.

KOLOVRAT: Byl jsem poražen a nezabránil jsem, aby konec nepřišel s kvapem lékaře. Je zde, ale zbývají dni delší než časy geneze, zbývají chvíle bez konce, nevyřknutá slova a vposled tiché způsoby smrti. Prchněte z těchto jatek, prchněte z těchto hrůz. Můj kabát. Můj klobouk.

IDA: Nemohu, jsem příliš slabá, je pozdě.

KOLOVRAT: Opřete se, vstaňte, pospíchejme!

HLAS: Ido, mé dítě! Ido!

HLAS: Co se stalo?

HLAS: Proč není ve své světnici? Kde je?

HLAS: Dosud se nevrátila, pane.

OTEC *vběhnuv*: Hola, hola! dceruško!

KOLOVRAT: Je zde.

OTEC: Jakže, co zamýšlíte?

KOLOVRAT: Chtěl jsem, aby odešla, chtěl jsem ji odvléci z této nemocnice.

OTEC: Zmetku!

IDA: Doktor Kolovrat mi nepřeje nic zlého.

OTEC: Klidte se po svých, jděte, zoufalče. Zapomněla jsi na svůj slib, na svoje rozhodnutí. Hle, tento lékař je sláb a není, čemu by věřil. Čeká a mluví jako blázen, jako ten, kdo je usmířen se smrtí. Ať jde vstříc obludnému osudu, otevřte mu dveře, vyštvěte jej. Ticho! Neodpovídej mu, dceruško, nemůžeme se zřít ani špetky naděje, ani nejmenší částičky, jež by nám

zbyla, kdyby vše bylo prohráno. Zůstaň. Setrvej.

IDA: Ano, nemohu jinak, sbohem, doktore.

KOLOVRAT: Jsem doma, čekám.

OTEC: Zůstanu s tebou, nehnu se ani na krok.

IDA: Mám strach.

OTEC: Věřím, věřím jako prosfáček, jako ten, kdo očekává zázrak. Avšak pojďme, je čas. Svítá.

Svítá, když otec a nemocná dívka odešli, vcházejí řezníci a pekaři. Je viděti branku nad schodištěm. Pekaři si vedou ospale, řezníci výbojně.

ŘEZNÍCI: Pekaři, pekaři, vy kluci ubílení, co si vedete tak obřadně? Namoutě! ty jsi se poved! Člověk by myslił, že je to jakési kníže. Je bílý, je snivý, je malátný.

PEKAŘ: To je pravda, spal bych.

ŘEZNÍK: A přitom bys předl.

ŘEZNÍK: Víš, tito scíplí mouřenínové z díží jsou velmi vytrvalí, pokud jde o staré zvyky, viděl jsem je spáti na hřištích, v tančírnách a všude, kde se křičí.

ŘEZNÍK: Jářku, už tluče špačky. Ho, ho! Mikulášku, městský patrone, caltičko, cukrouši. *Do ucha.* Hoří! Hoří! *Zmatek.*

PEKAŘ: Ty chlapíku s vocilkou, ty nožičko, ty lísko. Poslouchejte, mládenci, jak ho usadím. Víte, kdo se zpustle a utrhačně chová v pokračovacích školách? Zapichovači! Nu ano, už je to tak! Tu to máme! Zapichovači! Zapichovači!

ŘEZNÍK: Ha ha ha, to je výplata, to je hrůza.

ŘEZNÍK: Na mou duši, to jsem se nenadál, že nás takhle zpraží!

ŘEZNÍK: Eh, kdyby raději otevřeli vrata. Co ti lidé dělají, vždyť je málem poledne.

PEKAŘ: Vpřed! K večeru! K neděli! K svátkům!

PEKAŘ: Zaplať pánbůh, že je nám dovoleno chvíličku čekat.

ŘEZNÍK: Cože? Neotevrou? Že ne? Chcete se, kluci, vsadit? A to by v tom byl ďas! *Přelézá.*

PEKAŘ: Pozor! Sletíš! Kakraholti, proč nepočkáte.
ŘEZNÍK: A tu máš! A tu máš! Holečku, jen to vzít od
podlahy, jen se do toho opřít. Hej rup! Hej rup!
ŘEZNÍK: Hrome!
PEKAŘ: Už je to tady, nu vida! Tomu se říká tahat čerta
za ocas.
ŘEZNÍK *roztrhl si ruku*: Eh, to nic není.
ŘEZNÍK *pískne*: Zdá se mi, že se nehet bude poroučet.
PEKAŘ: To bolí.
ŘEZNÍK: Ani zdání.
PEKAŘ: Človče, to neříkej. Taková věc je horší než spá-
lenina. Taková zuřinka! Takový čepec! Já!
ŘEZNÍK: Co je to za povyk, co s tím, kamaráde?
OŠETŘOVATEL: Dobré jitro, čekáte dlouho, pánové?
PEKAŘ: Teď jsme přišli.
OŠETŘOVATEL: Nu právě včas. Ale prosím vás, proč jste
tak křičeli? Právě pod okny nemocných.
ŘEZNÍK: Panečku, jestli jsme vzbudili tu krásnou sle-
činku!
OŠETŘOVATEL: Dnes bude operována.
ŘEZNÍK *bije se zkrvavenou rukou do prsou*: Tak přece!
To je holka!
PEKAŘ: Co dál, jak to dopadne?
ŘEZNÍK: Bude zdráva! Bude se vdávat! Jářku, to je
děvče! To je slečna!
PEKAŘ: Ježíšmaria, kdo tu operaci dokáže?
ŘEZNÍK: To se ví! Kdo jiný? Křikava! To je mládenec!
Ten na to jde! Ten se nebojí.
OŠETŘOVATELKA: Ale, pane, vždyť máte krvavou ruku!
Co jste dělal?
ŘEZNÍK: Hlouposti, to nic není.
OŠETŘOVATELKA: Jakže, taková tržná rána?
ŘEZNÍK: Jemine, rána! Tohle je rána.
OŠETŘOVATELKA: Dejte si to ošetřit v nemocnici.
ŘEZNÍK: Křikava by se na to ani nepodíval. Von by mě
s tímhle vyhodil.
OŠETŘOVATELKA: Víte co, zaváží vám to sama.
ŘEZNÍK: A to ano, slečinko, to budu rád.

OŠETŘOVATELKA *obvazujíc*: Kdyby se to přihodilo vám, súvičko, co byste dělal?

ŘEZNÍK: Hotovo! Děkuji! *Zatočí slečinkou a odběhne.*

OŠETŘOVATELKA: Co to děláte?

Pekař jí posílá polibek.

PEKAŘ: Mám vás rád.

OŠETŘOVATELKA: Jděte, vy spáči, jděte!

PEKAŘ: Kam mám přijít?

OŠETŘOVATELKA: Čekají na vás ve spíži.

PEKAŘ: Co na tom sejde. *Klekne.* Co na tom sejde.

OŠETŘOVATELKA: Pusťte mou ruku.

PEKAŘ: Nuže kdy? O páté na tomto místě.

OŠETŘOVATELKA: Snad. *Odchází, ohlížejíc se na něho.*

PEKAŘ: Nashledanou. *Běží za ní.*

MUŽ *ještě za scénou*: Hola, hola! Mladý pane, je brána otevřena? Ano. Dobrá, dobrá! Pospíchej, rychle, rychle, miláčku, ať jsme již uvnitř.

ŽENA *s prázdným kočárkem*: Ale snad se dočkáš, můj bože, není nakvap. To je krásná stavba.

MUŽ: Vždyť se zde rodí děti! Kluci!

ŽENA: Víš, holčička není o nic horší!

MUŽ *šeptá ženě do ucha, oba se smějí.*

ŽENA: A kdyby už byl radši na světě.

MUŽ: Jen se neboj. Prosím tě. V této pevnosti jistot, v této krásné nemocnici se nikomu nic nemůže přihodit. Jsme uvnitř a já jsem klidný.

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Přednášková síň; je viděti hřbety posledních a nejvyšších lavic. Nad nimi filmovací aparát. Vpravo prostranství s lehkou konstrukcí stěny, v níž jsou proraženy dveře. Roentgenův aparát obrácený skleněnou deskou ku hledišti.

STUDENT: Proč se ti líbí právě moje místo? Proč se neposadíš o krok dál?

JINÝ STUDENT: Nu ovšem, ty bys nejraději lidem rozkazoval s mečem v ruce. Zkrátka, zařídil jsem se. Dosti, nehnu se!

JINÝ STUDENT: Ne, tihle chlapi z obvaziště! Jděte mi k šípku. Těch hádek a věčné tahanice.

JINÝ STUDENT: Věřte mi, pane, že je mi z toho nanic. A ty větroplachy to baví!

TŘETÍ STUDENT: Fi, v jejich hře není záblesku myšlenky.

PRVNÍ STUDENT: Co, moje hra že je bez ducha? Chceš to opakovat?

DRUHÝ STUDENT: Je to příliš známé.

ČTVRTÝ STUDENT: Toto místo nelze považovat za výhodné, vždyť odtud není nic vidět! Nezhlednu ani Křikavovu trepku. Nu, tohle je krásné, to se povedlo. Hněte pánvičkou, odnešte svůj hrudní koš o kousek dál. Nu tak, zevlouni.

DRUHÝ STUDENT: Kdybych neměl vědeckého zájmu, věřte mi, že bych nečekal a že bych nechtěl ani slyšet o těchto hrozných operacích.

TŘETÍ STUDENT: Jsem s vámi zajedno, nedávno jsem přihlížel k práci doktora Křikavy, toť hrůza, toho hluku, té krve!

PRVNÍ STUDENT: Jemine! Co bys chtěl, cherube, ten člověk, co ho operovali, se přitom řehtal a kouřil o sto šest. Křikava se trochu rozehnal a bylo to hotovo. Věru, to bychom daleko přišli s vaším bolestinstvím.

DRUHÝ STUDENT: Do nebíčka.

TŘETÍ STUDENT: Jsem vám zavázán za kratochvili.

DRUHÝ STUDENT: Nechte na hlavě, nechte na hlavě, sednout.

ČTVRTÝ STUDENT: Věru, jsem zvědav, jak se dnes zhostí svého úkolu, probůh, ta sláva! Víte, že by byl jistě profesorem.

DRUHÝ STUDENT: To by to chytil! Kdejaký šnupka napíše 4000 stran o uchýlení nosu vpravo či vlevo a bude rovněž profesorem. To je toho. Fi, s vašim jmenováním.

TŘETÍ STUDENT: Promiňte, bude snad nutno vymyslet nové hodnosti pro vaši školu.

DRUHÝ STUDENT: Hodnosti! Hodnosti! Kdybych ti tak mohl na kobytku.

JINÝ STUDENT *přijíždí na zádech opět jiného studenta:*
Dobré jitro, ať žije časně vstávání! To je osel Hippekratův, původní ochlupení. Nesežehnuté kopyto.

TŘETÍ STUDENT: S nánosem novověké vzdělanosti.

PÁTÝ STUDENT: Zticha! Zticha! Předvedeme vám staříckého profesora. Stůl, mikroskop!

Studenti se sehnou, a seskupivše se hlavami k sobě, pořídí stůl, tubus mikroskopu představuje několik cylindrů, z nichž menší lze vysunouti z většího.

Hotovo. To jsou má sklíčka, moje potěšeníčko, s tím je vidět každému na pupíček. Ježíšmaria, vy chřipková posado, vždyť jste plný zvírátek.

STUDENT: Udělej Kolovrata.

PÁTÝ STUDENT: Dobrá, tu ho máte. Z těch kněh mám pech.

STUDENTI: Křikavu! Křikavu!

PÁTÝ STUDENT: Kdo se propůjčí, abych ho rozpáral? Jen na půl vteřiny, hned je to hotovo, po vojensku.

ČTVRTÝ STUDENT: Nemyslím, že by to byla psina.

PÁTÝ STUDENT: Můžeš si vybrat, je-li kočička lepší.

TŘETÍ STUDENT: Takhle, pánové, on přeci dopadá na levici, to je nutno vyznačit.

STUDENT: Nech toho, nech toho, ty hřbítku z knihy.

STUDENT: Jářku, pánové, vy mě opravdu dožíráte.

STUDENT: Odpusťte, vždyť jste nevázaný, to není hřbet, to není kapitálek.

OŠETŘOVATEL *vchází*: Trochu místa, prosím. Starý pán přijde co nevidět.

STUDENT: Tak jen s rozvahou, jen se neukvapte.

OŠETŘOVATEL: Co jste si to vzali do hlavy s tím vaším doktorem, on to projede.

STUDENTI: Hoho! Co vás to napadá! Ani zdání, kdepak! Ne, ne, ne, ani zdaleka.

OŠETŘOVATEL: Starý říká, že ano!

STUDENTI: Profesor Krutihlav. Vočičko. Prosím vás, co může vědět, někdo mu dýchne na sklo a je voddělanej, na nic se nezmůže.

OŠETŘOVATEL: A Kolovrat to říká také, on je z toho celý pryč.

STUDENT: A to známe.

OŠETŘOVATEL: Víte, ono se říká, že si tu slečinku oba hrozně zamilovali.

STUDENT: To se divím, tomu nevěřím. Křikava, panečku, to by musela být nějaká slečna!

OŠETŘOVATEL: A to ovšem je. To byste měl vidět.

STUDENT: Já ji znám, je krásná.

STUDENT: Málo, málo, přátelé, je neobyčejně krásná.

STUDENT: Je neobyčejně nemocná, umírá.

STUDENT: Jděte, jděte ji oplakat svými kapkami, naštěstí jsme zde my a náš Křikava. Naštěstí se lékařství nekončí znalostmi léků a předpisem náprstníku. Za hodinu to uvidíte.

STUDENT: Vy chvastouni, vy vychloubači. Vy šidlo v pytli, které se neutají. Vám je to stejné, kam řezete, jen když se podobáte velikému chirurgovi, vy Napoleone hřbitovů, vy šavličko.

OŠETŘOVATEL *poklízí*: Pánové, trochu místa, z cesty, prosím. Můj bože, snad byste se nervali již na klinikách. Pst! to je vyhrazeno profesorům, vy si vyměníte názory až v praxi. Pah, bezplatní elévové! Vám je

to přece jedno, vy nevidíte ani troničku, nuže, jaképak stavovské otázky, jakápak vědecká stanoviska. Dejte si pokoj, ten medvěďár není chudák, aby vám něco dal, kdepak! To není, jak se říká, ježek, pánové, to je velmož! Tak se v tom v míru shodněte.

STUDENT: Vy si to zjednodušujete.

OŠETŘOVATEL: Ne, to bylo odjakživa. Nemocní, kteří platí, nemocní, kteří nic nemají, a nemocní, kteří ani nezpovídají, že jste na světě. Můj bože, nejlepší je pěkný karbunkulus u stavu řeznického, nebo u hostinských, nebo u trhovců.

STUDENT: Tabák, co?

STUDENT: A láhev.

STUDENT: S vaší pomocí a proti zákazu. Vidíte přísné předpisy klinické správy.

OŠETŘOVATEL: Ho, ho, počkejte, pánové, uděláme sterilní ovzduší a lapíme tamhletu mouchu. Kampak masařka na operaci, to je ovšem trochu mnoho, to se nemá tak přehánět.

STUDENT: Dobrá, nehoňte ji.

OŠETŘOVATEL: Už ji mám, tady je ten škůdce, mezi palcem a ukazovákem. *Pouští ji oknem.* Všechno je v pořádku, letí vzhůru. A nyní, pánové, si vezte vaříče a přihlížejte, jak to Křikava dělá.

STUDENT: Ticho! Jdou. Na svá místa!

Studenti usednou do lavic.

OTEC: Jaká můra! Jaké čekání! Uslyším písek, jenž se přesypává ve vnitru země. Z nejzazší hloubi uslyším sykot plamenů. Zdraví. Smrt. Vrátiš se, dceruško, či zemřeš v tomto krutém a nepomyslitelném převratu, vstaneš z těchto ran, z této krve, jež tě zalévá. Navrať se, navrať, přítelkyně, navrať se, děťátko. Je bezpočet dívek, je bezpočet vojsk, rozptylte je, hromové nebes, hořte, blesky, vějte, větrové nákazy, burácej, smrti. Zkázu světu bez děvčátka, zkázu, prokletí.

PROFESOR: Výminečný zdar není vítězství. Bylo by nutno utvořit pravidla a soustavu. Nicméně nevěřím,

že váš podnik se setká s výsledkem. Nevěřím ve výminky, nevěřím v zázrak. Jste klidný?

KŘIKAVA *oděn k operaci, s čepičkou a páskou na ústech; zdvihá ruce:* Jsem si jist svou věcí.

OTEC: Pane!

KŘIKAVA: Nebudete čekat dlouho.

OTEC: Pane!

PROFESOR: Pane!

KŘIKAVA: Nechte mě na pokoji, vaše dotěrné poučování! Vaše starostlivost! Jděte do svých koutů, neumíte-li udeřit do bubnu a troubit na pochod. Přidá snad rozvahy a dovednosti a síly tento žvást? Hledal jste a nenalezl. Jste rozumný a předvídáte. Dosti. Doblouvil jsem. Jdu. Jak se daří nemocné?

LÉKAŘ: Je připravena.

KŘIKAVA: Srdce?

LÉKAŘ: Bez nových změn.

KŘIKAVA: Plášť. Rukavice. Masku. Bombu kyslíku. Přineste nemocnou. Začněte!

Kinooperatér nad studenty spustí stroj. Lékaři vyjdou dveřmi v konstrukci do operační síně.

OTEC: Maličko zdřímni, maličko posečkej, má zuřivosti. Spi, nepohni se, nechvátej. Jako utěšenou srnu tě budu chválit a jako píseň budu volat tvé jméno. Kéž se to splní, kéž vzlétne křik a plesání nad úrodné pole. Prchněte, běsové vraždy, skryjte nože po domech a polámejte čepel ve svěrácích, neboť blázním, neboť přivedím zkázu a předěšení. Rozrazím ranhojiče jako džbán a bude se válet ve svém vývratu. Najdu jej ve sklepení a bude rvátí více, než řve jeho hlas. Mnohonásob zlámu pravici, jež se zmýlí o vlásek, mnohonásob probiju jeho srdce.

KŘIKAVA: Jste hotov?

OTEC: Čekám.

KŘIKAVA: Počnu.

Kinooperatér.

OTEC: Více vzduchu! Více vzduchu! Vyrazte okna, dejte mi vody. Kořalky! Plamene!

J. BABELOVÁ: Váš křik nemocnou vzbudí. Procitne.

OTEC: Tiše, nemluvte!

J. BABELOVÁ: Dosud spí.

OTEC: Ach!

J. BABELOVÁ: Co je vám?

OTEC: Lékař zařal svůj nůž. Otvírá hrudník. Děsím se Zšílím.

J. BABELOVÁ: V kterýsi den méně hrozný a méně okázalý zemřelo děvčátko mladší o dvě léta. Dveře do ulic byly zavřeny, nebylo ani shánky ani poplachu, nikdo neplakal, byla jsem sama, hodiny odbíjely třetí, bylo to v pátek. Tolik zármutku, tolik milosrdenství, a nikdo nedí slova. Tolik bouří po mořích, a jenom tři vlnky na polštáři pod umdlévající rukou.

OTEC: Z tohoto bičování. Z tohoto stínu.

J. BABELOVÁ: Tolik hrdinství, tolik krutosti a tento třas.

OTEC: Žel.

J. BABELOVÁ: Jste doma, spí, jděte po špičkách.

OTEC: Příliš mě napínáte, příliš trápíte, dejte mi pít. Vody.

J. BABELOVÁ: Jste sám nemocen.

OTEC: Mám strach.

J. BABELOVÁ: Rumpál nad studnicí se točí nazpátek a vědro bije o stěny a zní. To není hrůza, to je čekání. Budete pít, budete vyléčeni z příčin nočního strachu, věj, větříčku, padejte, hrotnaté vteřiny, přijď, utišení.

Kinooperatér.

OTEC: Minulo 25 minut.

PROFESOR *vyjde vzrušen*: Ne! Ne! Moje učení, má zkušenost tak stará, a co z ní zbývá? Měl bych počínati znovu od této chvíle. Přestavovali jste na mé radě, jsem pouhý hlupák! Viděl jsem málo mrtvých, viděl jsem umdlévati málo srdcí. Naslouchal jsem nadarmo žilobití, nadarmo jsem slyšel sten a šelestění krve.

OTEC: Probůh!

PROFESOR: Žije! Žije! Bude žít! Je zachráněna.

OTEC: Ach.

PROFESOR: Jako král ve vojště, jako chrapoun, jenž drží svoje klečky.

OTEC: Lučičtě v mých rukou se obnovuje. Bude žít, bude se mnou.

PROFESOR: Jako sadař, jenž odřezává suchou sněh, jako zahradník, jako rouhač, jako ten, který nic nedbá na strašné hranice vědění, jako čarodějník při božím soudu. Nastojte! Zvedl srdečnici a pozměnil její oblouk jako šílený stavitel chrámu. Protkl svalovinu levého srdce, vpravuje do nitra komory můj lék. Zvedl hmotu sarkomu jako mračno a jako kámen.

STUDENTI: Co řekl? Co povídá? Je mrtva? Žije? Hlupáku. Hurá! Křikava! Což jsem to neřikal? Má sázka.

PROFESOR: Pánové, pokusy tohoto druhu nebyly konány. Dnešním výsledkem mění se podstatně starý názor. Odtud nastává nové období, já ani moje škola jsme se nenadáli těchto skutečností. A přece jsou. Byly prokázány. Nezbyvá než zevrubný popis.

Kinooperatér ustává. Ošetřovatelé vybihají vždy rychleji a rychleji.

OTEC: Co je?

PRVNÍ OŠETŘOVATEL: Vodu!

J. BABELOVÁ: Stalo se neštěstí?

DRUHÝ OŠETŘOVATEL: Promiňte, pospíchám.

Třetí ošetřovatel přebíhá.

OTEC: Promluvte!

ČTVRTÝ OŠETŘOVATEL: Čekají na nás.

HLAS ZA SCÉNOU: Otevřte okna, vzduch, vodu!

OTEC: Kéž ohluchnu, ať nepromluvím.

PROFESOR: Není možné.

HLAS ZA SCÉNOU: Rychle, vzduch, vodu!

OTEC: Rouhal jsem se, co mám učiniti, poraďte mi, pane.

PROFESOR: Věc byla vykonána přesně a tak, jak bylo potřetí.

Ošetřovatelka přeběhne.

Neblázní, stůj! Co se stalo? Šepot.

KŘIKAVA *leze ze dveří operační síně po kolenou. Otisk krvavé dlaně na plášti:* Konec. Umírá. Dořval jsem. Moje ruka je prázdná. Rozbil jsem srdce jako hrnčírskou nádobu. Ó barvy ledovců ve vodách, ó třpyty nože v tomto šílenství.

OTEC: Vstaňte!

KŘIKAVA: Nechci se skrývat.

PROFESOR: Nesmysl! Viděl jsem naprostý zdar vaší práce, viděl jsem dílo, jemuž není rovna.

KŘIKAVA: Přestaňte, pod mou rukou se zvedá stín.

PROFESOR: Blázne, rouhači.

KŘIKAVA: Není pokornějšího člověka.

OTEC: Nerozumím vám.

KŘIKAVA: Srdce nemocné se zastavuje. Dívka se neprobudí.

OTEC: Zvedněte vádu, malou záminku, ubohé slovíčko. Vzbudte mě z této nepaměti, z této hrůzy hrůz. Má síla pustne a bez skřípění zubů slyším váš pláč. Dotkněte se mé ruky, zavolejte mě jménem, Josefino Babelová, opřete mě, jsem slab.

KŘIKAVA: Nemějte slitování, vy přátelé moji, obraťte se proti mně, všichni, kdo jste ji milovali, spílejte a klňte nade mnou.

OTEC: Hrál jsem strašnou hru, věřil jsem vám, vsadil jsem na blázna a jeho drzé řeči jsem nerozeznal od slibu lékaře. Jsme mrtvi.

J. BABELOVÁ: Nezoufejte.

OTEC: Domluvili jsme. Pošlete k nevěstkám svou smečku andělů, to křivohubé stádo, jež kleslo na kolena a piští. Vdejte se ze všech sil za klacka z hampejzu. Braňte se, pacholci! Skryj se do stínu sklepení, padnu na tebe a tvoje útroba bude kouřiti jako milíř.

J. BABELOVÁ: Pane!

OTEC: Jsem věrný! Vidíte havrana na mém rameni? Toť havran soudu. Setrvá, bude rváti mou tvář ve větru, který otáčí oběšencem.

J. BABELOVÁ: Miluji vás.

OTEC: Pryč! Jděte mi z cesty. Chci svou mrtvou, chci ji pohřbíti. Ach, budu volati její jméno, budu křičeti jako vojska. Snad ji vzkřísím. Snad vám odpustím. Vari, hňupe, dolů, pryč! *Sraží stěnu, odhodí ošetřovatele. Stůl, kde jako Lazar leží nemocná dívka. Kolo-
vrat s lékařskými nástroji stojí nad ní.*

KOLOVRAT *konečně rozhodný*: Nepřibližujte se k nemocné. Sřezte se!

OTEC: Je mrtvá.

KOLOVRAT: Doposud dýchá, doposud žije.

OTEC: Ach.

KOLOVRAT: Opakoval jsem váš hrozný počín, protkl jsem srdce, příliš spěchaje s lékem. Snad se vzbudí, snad bude žít.

PROFESOR: Jste mi povinni poslušností, jde o můj lék, jde o život, jde o životy měst, jde o mé nemocné.

KOLOVRAT: Ne, jindy.

PROFESOR: Musím slyšeti srdce. Uvěřil jsem. *Poslouchá, na desce rentgenu střídavě dívka a smrt 1-2, 1-2.*

KOLOVRAT: Zůstaňte na svých místech, nespěchejte. Čas přistal, země trčí v bezvětrí. Volejte její jméno, opakujte její smích. Ať se vzbudí, ať vás uslyší, ať se pohne. Přijď, vzejdi, ubohý paprsku. Škubni sebou, dni, rozkmitujte se, kyvadla prací, ať rachotí dílny, ať učitel dořekne svoji poučku, ať zazní nevyslovená věta milenců. Vzhůru, životy příliš krásné, vpřed, letouni vichřic! Hle, poslední vteřina kouzla! Udeř do kotle, kotláři! Kuchařova ruka dopadne a kuchtík se dá do pláče. Růženka vstává! Je opět čas, stará střída dnů, ano a ne. Ano a ne. *Rentgen.*

PROFESOR *velmi zvolna*: 1-2, 1-2, 1-2, 1-2.

KOLOVRAT: Není odvahy bez pochyb, není hrdinství bez bázně. Hřímejte, nízká nebesa, bude krásný den.

OTEC: Mé šrůtky a tento pláč, všechno zoufalství a tato naděje. Má děvečko. Mé pacholátko.

KOLOVRAT: Vstávej! Probuď se!

OTEC: Vzhůru! Vzhůru, mé dítě!

KOLOVRAT A OTEC: Vzhůru! Ido Ratajová! Vzhůru!

PROFESOR *rychleji a rychleji*: 1-2, 1-2, 1-2, 1-2. Žije!

Bude žít! Je uzdravena!

KŘIKAVA: Můj kord!

PROFESOR: Věřím. Uvěřil jsem vám, doktore Křikavo.

OTEC: Má líbezná žnečko. Mé dítě!

IDA: Tatínku! Děkuji vám, doktore Křikavo. Můj Kolo-
vrate!

ALCHYMISTA

OSOBY

ALESSANDRO DEL MORONE

MARTIN KORYČAN

MICHAEL KORYČAN

ANNA KORYČANOVÁ

EVA KORYČANOVÁ

ONDŘEJ BUBEN

TŘEŠŤ

SÁNY

KISCH

RUDOLF II.

CHŮVA ALŽBĚTA

TŘI MĚŠTANÉ

SLUHOVÉ A SLUŽKY

HLASATEL A PRŮVODCOVÉ CÍSAŘOVI

PÍSAŘI

VOJÁCI

Alchymisté a hvězdáři (Tycho de Brahe, Kepler, dr. John Dee, Edvard Kelley, Marco Bragadino, Michal Sędziwoj ze Skórska, Andrea Caravaggio, Filip Jakub Güsterhöfer, Tadeáš Hájek z Hájku, Eustach Shering, Sentinoha, Jan Budény)

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Scéna první

Alessandro, Eva a Buben, tento se zavázanýma očima.

ALESSANDRO: O něco málo vlevo. Ach, to je příliš. Minul jste se cíle!

BUBEN: Co na tom sejde? *Snímá pásku.*

ALESSANDRO *se směje*: Vše.

EVA: Slíbil jste mi, že si nepovedete tak hlučně a že se nebudete smát na celé kolo.

ALESSANDRO: Vždyť se nesměji.

EVA: S vámi je těžká řeč.

ALESSANDRO: Nalezl bych vaše ústa i se zavázanýma očima.

EVA: Ticho!

ALESSANDRO: Už mne neuslyšíte. A co více, stanu se neviditelným. *Zavazuje si pásku.*

BUBEN: Nechme toho.

EVA: A proč?

BUBEN: Není mi do hry.

EVA: Co se ti stalo?

BUBEN: Nic.

ALESSANDRO: Oho, věc je v nejlepším a máme přestat?

BUBEN: Ba právě. Kdyby vás někdo viděl, řekl by, že jste do sebe zamilováni.

ALESSANDRO *se směje*: Měl by pravdu jen zčásti.

BUBEN: Z poloviny?

ALESSANDRO: Jen potud, že Eva přichází do věku milenek.

BUBEN: Ale vy jste již svá milenecká období překročil?

ALESSANDRO: Ale kdež, počítám svůj věk vždy od počátku příhod.

BUBEN: Kdyby vás tak viděl Tycho!

ALESSANDRO: Nu?

BUBEN: Přidal by se k vašim odpůrcům.

EVA: Morone může být posuzován jen podle svých prací!

BUBEN: Já vím, já vím.

ALESSANDRO: Proboha, mlčte přece, nebo vás v tu chvíli chytím.

EVA: Za slovo?

ALESSANDRO: Kolem pasu.

BUBEN: Pozor, pozor, panečku. Copak jste to říkal o neviditelnosti? Nezmenšil jste se ani o vlásek.

ALESSANDRO: A ani o vlásek se nezmýlím. *Uchopí Evu za ruce a klekne před ní. Vchází Anna Koryčanová. Eva se vymaní.*

ALESSANDRO: Poznávám váš krok, vím, kde stojíte. Věru, je stejně snadné uchopiti dívku v zápěstí jako kord za jílec.

EVA: Vy jste pošetilý! Klečíte před mou matkou.

ALESSANDRO: Je to pravda? Paní Anna Koryčanová pracuje do páté hodiny. Jestliže vyšla, vrátil se hrabě Martin z kaple. Je tomu tak?

Pomlčka. — Ženy exeunt. Paní dotčena, Eva v rozpacích.

BUBEN: Konec hry. Jářku, přestaňte, sejměte pásku. *Smích.* Vždyť odešly.

ALESSANDRO: Tak, to jsem ale provedl hloupost!

BUBEN: Proč? Eva po vás snad trošičku blázní — nu, to ona po každém.

ALESSANDRO: Eva? Ani zdání, brachu!

BUBEN: Ne? *S radostí.* Co vás tedy mrzí?

ALESSANDRO: Tvá sestra se pohoršila.

BUBEN: Podobá se, že ano. — Ale vy se nehněváte, Alessandro, co?

ALESSANDRO: Já? Ale kdež, mne se to netkne. Jen abys ty, brachu, neztratil přímluvkyni. Dnes už je pátek.

BUBEN: Pátek nebo sobota, je mi to jedno. Mé věci nesovisí s kalendářem.

ALESSANDRO: Chci dnes odjeti do Bologne.

BUBEN: Ach, do Bologne! — Panečku, jsem si jist, že vás zde budou prosit za odpuštění a že císař ještě rád odvolá svoji urážku. Prosím vás, takoví matematikové, takoví hvězdáři! Nevidí si to na špičku nosu.

ALESSANDRO: Buď jak buď, můj výpočet je správný.

BUBEN: Přál bych si vidět, jak se budou tvářit, až nastane předpověděné zatmění.

ALESSANDRO: Jsi však na holičkách.

BUBEN: Dočista snad ne, a kdybyste se přimluvil —

ALESSANDRO: Nesmysl. Pospíchám.

BUBEN: Alessandro!

ALESSANDRO: Jsem už syt tvé nerozhodnosti, vždyť ani nevíš, co chceš.

BUBEN: Být s vámi.

ALESSANDRO: Dobrá, venku stojí dva koně. — Nuže, ano či ne?

BUBEN: Hrabě mi odepřel částku, o kterou jsem ho žádal.

ALESSANDRO: Nemohl jinak.

BUBEN: Vy si myslíte, že pro to měl důvod?

ALESSANDRO: Velmi dobrý.

BUBEN: To bych jej rád znal.

ALESSANDRO: Můj bože, hrabě je přece chudý jako chrt.

BUBEN: Chudý, hrabě že je chudý? Vždyť má pět tisíc jiter půdy! Pět tisíc jiter a peněz, že sám ani neví kolik.

ALESSANDRO: To je ovšem jiná. Nu, tím lépe.

BUBEN: Kdybych měl desátou částku toho, co vydával, mohl bych zůstat rok v Itálii.

ALESSANDRO: Eh, nemluvme o cizích věcech.

BUBEN: Cožpak, prosím vás, ztratil své zboží? Zabavili mu je?

ALESSANDRO: Nevím. Je v tísní. — *Pomlčka, je slyšeti kroky.* — Slyšíš? Přechází podél svých prázdných truhlic. Strážil by je méně obezřele, kdyby byly plné. Chudinka, přišel o všechno. Ztratil míru. Je potřeš-těn.

- BUBEN: Ne, mluví jako jindy, snídá, chodí do kaple, má dobrý spánek.
- ALESSANDRO: Zbláznil se. *Pomlčka.*
- BUBEN: Ano, přechází.
- ALESSANDRO: Neliší se od svého bratra.
- BUBEN: Jděte k šípku, Martin a Michael. *Směje se.* Jářku, buď jste se rozhodl, že mě dnes budete plnit údivem, nebo se vám něco přihodilo.
- ALESSANDRO: Rozhodl jsem se odejít, a jestliže zůstanu, nebude to proto, aby ses divil, hlupáčku.
- BUBEN: Alessandro, víte, jak vás mám rád.
- ALESSANDRO: Třesky plesky! S tím si na mne nepřijdeš.
- BUBEN: Co vám není zas vhod? Nemohu ani říci, že o vás stojím.
- ALESSANDRO: K řasu se slovíčky tolikrát omílanými.
- BUBEN: Jak mám s vámi mluvit? Co chcete?
- ALESSANDRO: To, co právě mám. Svou tvář, svého ducha, chvíličku zdraví, dobrou smrt.
- BUBEN: A vaše práce?
- ALESSANDRO: Toť jeden ze způsobů štěstí.
- BUBEN: A vaše milenky?
- ALESSANDRO: Toť druhý a třetí.
- BUBEN *směje se*: Vy lehkomyšlníku!
- ALESSANDRO *směje se*: Vy mudrci!
- BUBEN: Myslím, že mě nakonec přece do té Itálie dovolí. *Volá.* Anno! Prosim tě, jenom na chvíli. Anno! Čert ví, kde vězí. Anno! *Vejde Anna Koryčanová.* Už jsem měl strach, že ses rozhněvala.
- ANNA: Proč bych se hněvala?
- BUBEN: Nu, pro tu hloupou hru.
- ANNA: Ach ne —
- BUBEN: Já říkal, že ne. Miláčku, prosím tě, Alessandro dnes odjíždí, přimluv se u hraběte, abych mohl jeti s ním.
- ANNA: Mluvila jsem již o tom, ale odmítl. — Pokud pak jde o moje vlastní mínění, jsem v té věci s manželem zajedno. *Pomlčka.* K *Alessandrovi.* Přeji vám cestu beze zlých příhod a šťastný návrat do Vlach.

ALESSANDRO: Má Itálie, hraběnko, se stře až k tomuto domu. Sleduje běh slunce a je širá jako jeho záření. Byl jsem zde doma.

ANNA: Jen z malé části.

ALESSANDRO: Nikoliv. Odcházím váhavě. Můj klobouk dobře nesedí a plášť je těžší než sukno, z něhož byl ušit. Byl bych rád, aby jel Ondřej se mnou. — Bolognská universita zve vašeho bratra a mého přítele právě tak naléhavě jako mne. Dovolte mu to. Vrátíme se co nejdříve.

ANNA: Myslím, že je věc již rozhodnuta.

BUBEN: Však on by si dal říci.

ANNA: Hrabě Martin? Nu, zkus to.

BUBEN: Toť se ví!

ANNA: Ty jsi jako malý chlapec, Ondřeji. Může být při vážné práci k něčemu kloudnému? Já myslím, že ne. *Pomlčka*. Zde, pane, už nenajdete pomocníků. *Pomlčka*. Hleďte si italského díla tak horlivě, jako my boha a pokoje.

ALESSANDRO: Rozumím těm zdvořilostem jenom maličko. Řekněte mi to naplno, hraběnko. *Povýšeným hlasem*. Prosim vás, pane Bubne, vyjděte.

ANNA: Zůstaň!

Buben váhavě odchází. Pomlčka.

ALESSANDRO: Proč jste tak přísná?

ANNA: Rozhodla jsem se.

ALESSANDRO: Dříve, než jste splnila svůj slib!

ANNA: Co jsem vám slibovala? Nic, dočista nic. Ta žena, která řekla, že přijde za milencem, to jsem nebyla já, to já nemluvila, to byl cizí hlas. Podobá se, že mě bůh zkoušel.

ALESSANDRO: Dopusud váháš, doposud pochybuješ, ty nejmladší sestřičko lásky? Bůh se nehněvá.

ANNA: Jsem příliš hříšná, abych dohlédla k nebi. Můj hlas se třese hanbou a není slyšán. Jsem příliš hříšná, abych zaslechla tichounký vzdech a zalkání duše.

ALESSANDRO: Miluji tě.

ANNA: Neuhájím svého stínu v přívalu světla. Nejsem s to uhájit své viny v přívalu štěstí.

ALESSANDRO: Má přítelkyně, má krásná bludařko, má odpadlice!

ANNA: Ne! Ne! Řeči, propůjč mi výraznější zápor, než hýkají má ústa. Příkladové svatých, skytněte mi sílu, abych vytrvala. Chci potlačit svou hříšnou lásku! Chci se vyznat ve veřejné zpovědi, chci křičet o svém provinění do síně služek!

ALESSANDRO: Jsi uchváčena a všechny hlasy tvé duše volají současně. Krása sama vykupuje a nežádá si vykoupení. Žel, ta spanilá tvář tě neuchvátila. Nerozeznáváš v pohodě hlasů ani loutnařovu loutnu ani hlas zpěvákův. Nechť zní! Nechť zní hlasitěji!

ANNA: Jdi pryč! Jdi pryč!

ALESSANDRO: Neviňátko, sotva ses dotkla sandálů lásky. Vždyť jsi ani včera nepřišla! Čekal jsem nadarmo.

ANNA: Neměla jsem síly plnit slovo. Jsem nevěrná manželu a nevěrná své lásce. Moje modlitby minuly boží dlaň a klesají v hloubkách nebe.

ALESSANDRO: Neobviňuj se, nepřemýšlej, nevyslov leč to, co ti vnuká tvé srdce.

ANNA: Milovala jsem tě!

ALESSANDRO: Ach, sotva hlesnutí na můj křik.

ANNA: Ne! Nemohu býti přinucena, abych tě následovala. Budu se bránit!

ALESSANDRO: Rychle, koně jsou osedláni.

ANNA *křičí*: Martine! Martine Koryčane! Chci ti říci — chci ti říci —

MARTIN *vchází se svým bratrem*: Nuže, oč běží? Jaká příjemná novina, miláčku?

MICHAEL *hystericky*: Paní hraběnka! K Alessandrovi. Dobrý den! Proč křičíš?

MARTIN: Nuže, co jsi mi chtěla říci, čeho si přeješ?

ANNA: Prosím tě, abys přikázal panu Alessandrovi del Morone odejít z našeho domu a nevracet se.
Pomlčka.

MARTIN *samolibě*: Vidím, že se chystáte na cestu a tu

vám asi nebude zatěžko uposlechnouti toho rozmar-
ného přání.

ALESSANDRO: Nikoliv, rozmyslil jsem si to.

BUBEN: Vy neodjedete?

ALESSANDRO: Jsem hostem vašeho bratra, hraběte Mi-
chaele.

MICHAEL: Hostem, ty chytráku!

ALESSANDRO: Ještě méně, přejete-li si. *Sluhovi*. Sejdi
dolů a řekni podkonímu, aby sňal s koní postroje
a pustil zvířata, necht' jdou, kam se jim zlíbí. *Hraběti*.
Rozhodnete-li, abych odešel, chci jítí pěšky. Je na vás,
abyste mluvil, pane.

MARTIN *k Anně*: Máš opravdu vážný důvod?

ANNA: Tážeš se mne jako služky.

MARTIN: Nikoliv, jako dámy příliš mladé.

ANNA: Žádám, aby Alessandro opustil náš dům!

MARTIN: Slibuji vám, že se tak stane.

ANNA: Díky. *Exit*.

MARTIN: Porozuměl jsem vašim pracím jen zcela. Ne-
starám se o podobné věci a nebudu o nich soudit.
Není to dávno, co jsem přišel z vesnice, straním se
vašeho shonu, ale účast bratrova je mi zárukou, že vaše
dílo nesměruje proti Písmu.

MICHAEL: Nech toho. Neslibuji si od svého rozumu nic
dobrého.

MARTIN: Oč jde?

MICHAEL: O kůži.

MARTIN: Šašku!

MICHAEL: Odtud se pozná pravý duch.

MARTIN *k Alessandrovi*: Jak jste se choval k mé ženě?
Co jste jí řekl?

ALESSANDRO: Hraběnka je krásná.

MICHAEL: Dále! Dále!

ALESSANDRO: Neodpovím.

MICHAEL: Dále! Dále!

MARTIN *křičí*: Mlč, mlč, mlč!

MICHAEL: Je mi z toho křiklouna nanic.

MARTIN: Prosím tě, přestaň, dej si říci.

MICHAEL: Ta důstojnost je příliš hluboká, sahá mi až po krk. Utopím se v tom. *Vášnivě.* Scípnu na vaši hampejznickou hodnost. *Vybuchne.* Dům hrabat Koryčanů je pelech! Pelech! Pelech!

MARTIN *přidušeně*: Ticho!

BUBEN *se zájímavou odvahou*: Já tomu nerozumím. Platí to obecně, či co jste chtěl říci?

MICHAEL: Nuže, určitěji. Můj bratr uzavřel smluvní sňatek! Sňatek s ďáblíci.

BUBEN: To mluvíte o mé sestře?

MICHAEL: Ano, ano, ano!

BUBEN: Vy utrhači, vy chrapouni! *Dá mu políček.*

MARTIN: Vždyť je to blázen.

MICHAEL *sklesle*: To bylo již řečeno.

MARTIN: Budeš to opakovat.

MICHAEL: Vedrali jste se k mým svatým knihám jako příšery. Mučíte mě.

MARTIN: Ty stůněš, Michaeli. Myslíš si na něco jiného a tvůj jazyk sám křičí a sám utrhá —

MICHAEL: Nesnáším vás. Tebe, hrdopýšku, tvou ženu a tebe, ty usmívající se zvíře. *Vybuchne.* Vyjděte! Dej ho vypráskat ze dveří! Neoddychnu si, dokud za ním sám nepřirazím branku. Ven, ven! Pískej si cestou, směj se do hrsti, hvězdáři, alchymisto, svůdce, záletníku!

MARTIN: Nemyslete na odvetu, Alessandro del Morone. To, co řekl, padá na vrub těkavé a neklidné mysli.

ALESSANDRO: Byl jsem s ním deset měsíců a znám jej.

MARTIN: Slýchávám, že se vám dostalo mnohé pozornosti od dvorních učenců, a jsem si jist, že právem.

ALESSANDRO: Není to valné, pane. Císař o mně smýšlí špatně.

MARTIN: Budete se tedy snadno loučit.

ALESSANDRO: Nebyl jsem nikdy trudnomyslný.

BUBEN *vrhá se na rameno odcházejícího Alessandra*: Alessandro!

MICHAEL: Ty, klacku, jsi mě udeřil do tváře.

BUBEN: Prosím vás, promiňte!

MICHAEL: Málo, příliš málo.

BUBEN: To byl jen hloupý rozmar. Moje sestra se vám omluví.

MICHAEL: Hňupe!

ALESSANDRO: Sbohem!

BUBEN: Víím docela jistě, že tím nic nemyslila.

MICHAEL: Budeš-li pak mlčet!

BUBEN: Nic, dočista nic, právě tak jako vy. Jste jenom rozhněváni, jste proti sobě popuzeni.

MICHAEL: Dost, dost, dost!

BUBEN: Prosím vás, úpěnlivě vás prosím, chci jít s mistrem.

MICHAEL: S mistrem! Necením si ho ani trošičku.

BUBEN: Víím, že ho milujete, víím, že budete za ním volat, aby se vrátil. Vaše srdce to rozhodne po chvíli lépe.

MICHAEL: Mé srdce a hlava, kterou poličkují! *S rostoucí zuřivostí.* Eh, grešli za urážku! Alchymistovo zlato za ponížení!

BUBEN *pláčtivě*: Proč to říkáte?

MICHAEL: Ticho, ticho, Ondřeji. — Zřekni se ho, zřekni se toho zuřivce, není na něm zbla pravdivého. Láká nás jako podezřelé místo. Zřekněme se ho zároveň s milostí světa. Zřekněme se jeho počtu, který nás unáší, zřekněme se pekelného okouzlení. Ať padají rány na náš hřbet! Ať jsme účastni jiné moudrosti! Ať přijde léto Páně!

ALESSANDRO: Věťřil jsem v tvém duchu zdroj vášnivosti a vír síly. Hle! Dnes si sebou ty vlastnosti pohrávají jako smítkem. Nuže, dej se unášeti, hněvej se, spílej!

MICHAEL: Ještě něco, ještě něco zbývá.

ALESSANDRO: Promrhej dar, jehož se ti dostalo zajisté neprávem. Popuř udidlo bláznivosti, které jsi skousl, popuř udidlo, ať rozeklá tlamu tvé duše.

MICHAEL: Měj se na pozoru!

ALESSANDRO: Ba, je to tvůj poslední běh. *Pomlčka.* Či váháš, nevrhneš se dolů ze srázu?

MICHAEL: Zhrublo srdce lidu tohoto a ušima těžce slyšeli a oči své zamhouřili —

ALESSANDRO: Tvá víra je víra v nicotu a beztvarou smrt.

MICHAEL: Ne! V život! V moudrost boží! V Písmo!

ALESSANDRO: Svěřil jsem ti vědění, jako hospodář svěřuje mládenci klíče. Kéž bys je mohl vrátit. Kéž bys mohl vyprázdnit svou hlavu! Kéž bys mohl vytrhnouti ze své duše skvoucí stopu řádu, který tě osnil! Jsi podoběn nočnímu motýlu, který bloudí za zahlédnutým světlem.

MICHAEL: Má úzkost roste zpříma jako cypřiš. Zahynu. Je po mně veta.

ALESSANDRO: Setrval jsem zde málem rok a tys mi skýtal vše, čeho je třeba hvězdářům a kuchařům zlata. Společné dílo se blíží ke konci. Zanechávám ti je.

MICHAEL: Nechci! Zříkám se tvého umění.

ALESSANDRO: Zanechávám ti knihu o cestách hvězd a knihu o složení věcí. Střez oheň! Ať tě nepopálí!

MICHAEL: Chceš mě proklítí!

ALESSANDRO: Bloude!

MICHAEL: Chceš mi vnuknouti zatracující znepokojení.

ALESSANDRO: Jsem ti nakloněn. Návidím tě.

MICHAEL: Je mi úzko z tvého přátelství.

BUBEN: Zachovejte si je.

MICHAEL: Vrhá je jako síť.

ALESSANDRO: Učil jsem tě poznávati.

MICHAEL *vroucně*: Mluvils pravdu?

ALESSANDRO: Tvá úzkost se nenasytí žádné pravdy.

MICHAEL: Prahnu po jedině.

ALESSANDRO: Přidrž se řádu, v němž tkví rozum.

MICHAEL: Rozum? *Pomlčka*. Proč se vychloubáš?

ALESSANDRO: Věříš, že se před tebou dělám lepším či šťastnějším, než jsem?

MICHAEL: Zdá se mi, že mě podvádíš. Bojím se, nerozumím ti.

MARTIN: Na tom již nesejde.

MICHAEL: Ty mě posloucháš?

MARTIN: Ano.

MICHAEL: Pak je čas, Vlachu! Hybaj! Hrabě trvá na svém rozhodnutí.

MARTIN: Je čas, abys už přišel k rozumu.

MICHAEL: Vskutku, musím se zmíniti o tvé mzdě. *Martinovi*. Jsem bez groše. Poruč mu vyplatiti tisíc dukátů. *Pomlčka*. Prohnali jsme své zlaťáky komínem. Nemám nic.

MARTIN: Jakže?

MICHAEL: Ani zbla.

MARTIN: To není možné!

MICHAEL: Nic snadnějšího než to.

MARTIN: Měls dvacet tisíc říšských dukátů!

MICHAEL: Měl.

MARTIN: Což jsi opravdu všechno promrhal?

MICHAEL: Vše. Do posledního grošíku, do posledního zlatého prášku.

MARTIN: To není pravda!

MICHAEL: Koupil jsem měď a rtuť. Dal jsem dvakrát po tisíci knězi Třeštovi, aby je rozdál chudým.

MARTIN: Blbe!

MICHAEL: Tvá žena dělá totéž.

MARTIN: Tolik peněz!

MICHAEL: Máš jich více, než potřebuješ.

MARTIN: Peníze!

MICHAEL: Jsou to peníze těch, kdo pracují. Střez se je počítati!

MARTIN: Nešťastníku!

MICHAEL: Víš, co mě k tomu přimělo? Tvá nádhera, tvé zisky, tvé obchody s lichvářem Sánym. Kolik ze sta ti odvádí? Dej si na něj pozor! Je to liška a vsadím se, že zadržuje víc, než ti dává.

MARTIN: Michaeli, vím, že jsi ještě nedávno prodával vlnu.

MICHAEL: Vlnu? Ovce! Toť oněch sedm dukátů. Vezmi je, Bubne, a kup si péro za čapku, ať je dvůr hraběte ještě nádhernější.

MARTIN: Blbe! Blbe!

MICHAEL: Co se staráš o peníze? Nemáš jich dost? Chceš ještě skvělejší prsteny, ještě nádhernější koně? Vašich deset švýcarských pacholků již nestačí?

MARTIN: Ondřeji, tys mne žádal o něco peněz na italskou cestu. Nemám je. Vydal jsem se. Žel, o nic opatrněji než můj bratr.

ALESSANDRO: Slyšel jsem už příliš mnoho, hrabě.

MARTIN: Nemohu věc déle utajiti.

MICHAEL: Žertuješ?

MARTIN: Pokud se budete smát.

MICHAEL: Ty jsi chudý? Ty nemáš, čím bys zaplatil? Což je tato nádhera jenom naoko? Není to sloupovi z mramoru, nejsou ve tvých sbírkách mistrovská díla? Lžeš! Byl jsi bohat již tehdy, když jsi chodil za pluhem jako oráč. Skrblil jsi, skládals groš ke grošiku, dnem i nocí jsi běhal po polích, aby skončila žeň, než přijde bouře. Ty věčný chamtivče, ty že jsi chud?

MARTIN: Ano, rozumím věcem venkova. Miloval jsem pole a práci na polích. Byl jsem šťasten. Byl jsem šetrný a byl jsem zámožný, jako bývá dobrý hospodář.

MICHAEL: Nuže, kde je tvůj poklad?

MARTIN: Rozptýlil jsem jej mezi židy, mezi zlatníky, mezi kupce, kteří lžou. Rozptýlil jsem jej po stolech hostin, po cestách štvanic, po cestě bláznovství tak jako ty!

MICHAEL: Proč se ke mně připodobuješ? Vydával jsem peníze s lehkou myslí, rád a s rozmyslem. Prahnu po jiných věcech, než je statek a nádhera. Jsou mi na překážku. Odřekl jsem se jich.

MARTIN: Jsou lidem na překážku, a přece jim pomáhají.

MICHAEL: Nic o tom nevím.

MARTIN: Býval jsi vždycky nevšimavý.

MICHAEL *prohlíží si bratra*: Můj bože, ten plášť, to vzácné sukno, ten opasek! V Líticích ses odíval jinak. Chodil jsi po domácku a každá prška ti spadla málem na nahý hřbet. Co děláš? *Pomlčka*.

MARTIN: Ano. Uhodl jsi. Proto je mi třeba peněz a zlata a nádhery.

MICHAEL: Chudáku, tvé přezky odstávají a tvůj kabátec je pruhován jako od ran. Při jaké truchlivé koupi jsi smluvil svůj kord? Jdiž mi! Jsi ubohý, jsi stár a tvoje žena se směje.

MARTIN: Ne. Ne. Ne.

MICHAEL: Pošetilče!

MARTIN: Zahrnul jsem ji šperky a věcmi nejkrásnějšími. Zahrnul jsem ji nádherou, kterou pohrdám, ale praví se, že můj dům je první mezi domy knížat. Vnukl jsem jí částečku své lásky. Způsobil jsem, že se usmála. Slyšel jsem její údiv a její díky.

BUBEN: Má sestra vás jistě miluje.

MARTIN: Ano, ano! Jsem si tím mnohdy jist.

ALESSANDRO: Ba věru, hrabě.

MARTIN: Což vám neukázala dveře, když jste ji oslovil? Cožpak to není důkaz, že nedbá lichotek a řečí dobrodruhů?

MICHAEL: Snad, vskutku, máš pravdu.

MARTIN: Nedostává se mi jen peněz. Prahnu po zlatě a všechno ostatní mi bude přidáno.

MICHAEL: Nuže, zastav svůj statek.

MARTIN: Lítice jsou do poloviny již prodlouženy.

MICHAEL: Lítice?

MARTIN: Kupci Sánymu!

MICHAEL: To není možné!

ALESSANDRO: Ano. Zde je dluhopis. Koupil jsem jej.

MARTIN: Vy? Máte zálsuk na moji půdu?

ALESSANDRO: Nebuďte tak zhorka nakvašen.

MARTIN: Nyní chápu, proč jste sem přišel. Chcete mi vzít dům a statek. Chcete mi vzít ženu.

ALESSANDRO: Váš dům? Vaši ženu? Což nejsou Florenfanky stejně sličné? Což se nevyrovnají římské paláce vašim stavbám? Přišel jsem do Prahy, aniž jsem znal tvé jméno. Pah, jsi mi k smíchu! To, co mě sem táhlo, byl dvůr alchymistů a hvězdářů, Tycho a Kepler, císař, který se vyzná v umění, jemuž jsem celým srdcem oddán. Praha je hvězdářskou metropolí a já jsem hvězdář.

MARTIN: Nuže, jdi za Tychonem, jdi k císaři a nech můj dům na pokoji.

ALESSANDRO: To není náhoda, že jsem zde uvízl. Vybíral jsem si a tys mi přišel vhod se svými způsoby. Strojil jsi hostiny a sám sis vedl jako poustevník. Tvůj kuchař svede slušnou večeři, ale proboha, co ty o tom víš? Což ses někdy dotkl jídla, jež jsme ti chválili?

MICHAEL: A to tě baví?

ALESSANDRO: Když jsem u vás obědval s Edvardem Kelleyem a s Johnem Deem, hned napoprvé mi padlo do oka tvé podivínství.

MICHAEL: A hraběnka?

ALESSANDRO: Řekl jsem si, že je krásná a že hraběte opustí.

MARTIN: Doposud jsi čekal nadarmo, krvavče.

ALESSANDRO: Nečekal jsem. —

MARTIN: Co tedy chceš, co chceš?

ALESSANDRO: Jsem zvědav na konec.

MICHAEL: To je kruté.

ALESSANDRO: Kruté? Ne, toť filosofův smysl pro závěr. Cítím zde zkázu.

MARTIN: Připravuješ ji, ale ještě se ukáže, kdo s koho.

ALESSANDRO: Ty hrdopýšku, mám v kapse polovinu tvého statku a ty mě vyháníš? Vyhledáváš hádky a chceš mě urážet?

MARTIN: Jaké horší jméno bych ti mohl dát, než je to, které sis sám přisvojil. Jsi lichvář a záškodník. Vpadl jsi do zad muži, v jehož domě bydlíš. To věru dojde podivu a chvály u paní, jíž se chceš zalíbit.

MICHAEL: Vyžene tě podruhé a ještě rozhodněji.

BUBEN: To není pravda!

MICHAEL: Prosím tě, co o tom víš?

BUBEN: Já tomu nevěřím! Já tomu nevěřím!

MARTIN: Přestaň!

BUBEN: Alessandro, proč jim neřeknete pravdu? Vy jste přece nekoupil dluhopis?

ALESSANDRO: Ba ano.

BUBEN: A proč?

ALESSANDRO: Chci mlčet o pohnutkách a o činech, které lidé zpravidla chválívají. Sudťe sami, jaký mi skýtá zisk ten dlužní úpis. Jsem zchystán na cestu a kdo ví, kdy se vrátím. Co v Itálii s tím cárem papíru?

MICHAEL: Vždyť jsi řekl, že zůstaneš.

ALESSANDRO: A přece musím jet. Co nevidět nastane zatmění, které jsem vypočetl, a tvoje nástroje jsou nedostatečné. Dokud se císař po mně nezeptá, Tycho mě nepozve. Co mi tedy zbývá? Mám ztratit příležitost? Mám propást zatmění? Mám si hrýzti pěst, až nastane okamžik, na který čekám po dvě léta a o nějž po dvě léta vedu spor? Ne! Z cesty! Věc již spěchá. Jděte mi k šípku se svými příběhy!

BUBEN: Vidíte, hrabě, co jsem povídal! Alessandro! Kdež by ho napadlo zřici se třeba na chvilku své práce pro peníze anebo pro nějakou ženskou! Ne, na mou čest, kdo na to mohl přijít, že by se ohlížel za naší Annou!

MARTIN: Možná, že mluvíš pravdu. Snad ano a snad ne. *Pomlčka.* A přece ti nemohu věřit. Jsi mrštný jako úhoř a snad jsi pletichář — což já vím, co jsi zač!

ALESSANDRO: Jaké štěstí, že nezávisím na tvém soudu.

BUBEN: Prodejte mu ten zápis zpátky!

ALESSANDRO: Proč?

BUBEN: Proto! Proto! Proto! *Na kolenou před Alessandrorem.*

MARTIN: Co to děláš!

BUBEN: Protože není spravedlivo, abys měl vše. Protože ten papír má cenu polí a domu, který milujeme a jenž se ti nezalíbí.

MARTIN: Dost, dost!

BUBEN: Směň dluhopis! Vrať jej, či lépe roztrhej jej! Vždyť můžeš mít zlata, co srdce ráčí, vždyť jsi jej beztoho koupil za kov, jež jsi udělal.

MARTIN: Ne, to je příliš, prosím jen, abys opět postoupil Sánymu svoji listinu.

ALESSANDRO: To není nejlepší, oč můžeš požádat.

MARTIN: Nechci nic víc.

ALESSANDRO: Dobrá! Bude se však zdráhat koupit ten papír.

MARTIN: Zvýším záruku.

ALESSANDRO: Máš příliš velký strach.

MARTIN: Nechci být v rukou dobrodruha.

ALESSANDRO: Proti tomu jménu nic nemám. Nu, pospěš si. Kdepak ten chlapík vězí? Přiveď ho brzy, nebo si věc ještě rozmyslím.

MARTIN: Dal jsi slovo.

ALESSANDRO: Ano, ano, jen jděte, prosím vás.

MARTIN: Pojď se mnou, Bubne. *Exeunt.*

MICHAEL: Jaká obludná vášeň!

ALESSANDRO: Podobá se tvé vlastní.

MICHAEL: Nesmysl!

ALESSANDRO: Trápíš se, Michaeli, pro tytéž věci. Máte v Čechách věru ohavné způsoby lásek.

MICHAEL: Já že se trápím!

ALESSANDRO: Pro Annu. Pro ženu svého bratra. Víím, že ji miluješ. Tvé odříkání je rub lásky.

MICHAEL: To není pravda!

ALESSANDRO: Tvá snaha poznávati pramení ve strachu před láskou. Ach, jaká ubohá náhražka. Vědění je méně než život. A dílo je méně než život.

MICHAEL: A tvá alchymie a tvé hvězdářství?

ALESSANDRO: Toť koně mého štěstí. Koně, které jsem okoval.

MICHAEL *se směje*: Ty hltoune!

ALESSANDRO: Peněz?

MICHAEL: Ty poberto!

ALESSANDRO: Ticho, příteli, jsi výmluvný jako havran.

MICHAEL: Miluješ jeho ženu.

ALESSANDRO: Ty ji rovněž miluješ.

MICHAEL *hystericky*: Ani slova! *Pomlčka.* Ona tě odmítla.

ALESSANDRO: Ano.

MICHAEL: A co ti odpověděla Eva?

ALESSANDRO: Netázal jsem se jí.

MICHAEL: Lháři.

ALESSANDRO: Ani zdaleka.

MICHAEL *po pomlčce*: Co jsi se nadomýšlel na svou moudrost a na své vědění.

ALESSANDRO: Nuže?

MICHAEL: Tlacháš jako hlupák a div že jsme tě nevyhodili ze dveří.

ALESSANDRO: Znáám vás velmi dobře. Zůstal jsem klidný, protože ty jsi blázen a tvůj bratr ztratil rozum.

MICHAEL: Máš pravdu. *Vážně*. Urazil jsem tě, Alessandro?

ALESSANDRO: Pah, splatím ti to.

MICHAEL: Ty filosofe!

ALESSANDRO: Ty korouhvičko!

MICHAEL: Proč jsi koupil ten zápis?

ALESSANDRO: Již jsem to řekl. Byl jsem zvědav. Nahlédl jsem do vašich karet. Víím, z jaké hloubky vážíte svoje nesmysly.

MICHAEL: Proč, proč?

ALESSANDRO *se směje*: Řekl jsi, že jsem zvíře.

MICHAEL: Raději odpovídej.

ALESSANDRO: To je i na tebe přehnané.

MICHAEL: Proč jsi koupil dluhopis? Chtěl jsi přivést mého bratra na mizinu?

ALESSANDRO: Chtěl jsem mít na vás vliv, až půjde do tuhého. Jsem přece o poznání lepší než Sány.

MICHAEL: Mluv vážně.

ALESSANDRO: Není nic vážnějšího nad dobrý rozmar.

MICHAEL: Co teď uděláš?

ALESSANDRO: Co mě napadne.

MICHAEL: Odejdeš?

ALESSANDRO: Snad ano, snad ne.

MICHAEL: Kdo by tě zde mohl ještě poutat, Eva?

ALESSANDRO: Hraběnka, Eva, Buben, ty a konečně i hrabě.

MICHAEL: Vše jedním dechem.

ALESSANDRO: Vždyť jste si všichni podobní.

MICHAEL: Lituji, že ti nemohu zaplatit.

ALESSANDRO: Budeš-li pak mlčet! Na mou duši, je ti

dobře, jen když skládáš účty, ty nepodařený marnotratníku.

MICHAEL: Jsou to přece tvoje peníze.

ALESSANDRO: Nepřišel jsem na výdělek.

MICHAEL: To je mi jedno, ale já jsem se zavázal —

ALESSANDRO: Tvé závazky. *Pomlčka.* Vezmi si pero a piš! *Michael poslechne.*

MICHAEL: Tvé štěstí, Alessandro, podobá se štěstí ho-lubů na vašich připražených náměstích.

ALESSANDRO *diktuje, přecházejí:* Na povaze lidské jsou zúčastnění v určitém poměru živlové. U lidí zasmušilých a strašících se převládá element vody a nedostává se jim živlu slunečního, to jest ohně. *Pomlčka.*

MICHAEL: To jest ohně. Dále.

ALESSANDRO: Ve všech mrtvých hmotách, v kovech a v kyzu bývá ztajeno zlato a tak tomu bývá i u lidí nepodobných bohu. Ale všem se dostalo vlastností slunce.

MICHAEL *píše:* Myslíš na lásku boží?

ALESSANDRO: Na soustavu. Piš dále. *Diktuje.* Řečená přirozenost není vždy zřejmá. Za životních zkoušek, které přicházejí od boha, seřadí se sluneční prach čili utajené vlastnosti zlata v řetězce, jež připomínají sluneční paprsek. Když se to stane, docházejí nešťastníci poznání a míru. To pak je smysl všech neštěstí a příhod. Bůh nás jimi navštěvuje, aby změnil to, co je v nás bezcenné, ve zlato. Neštěstí je jeho dmychadlo a bolest jeho žár.

MICHAEL: Není to rouhavé?

ALESSANDRO: Nevyrušuj mě. *Diktuje.* Ti, kterým nebylo dopřáno ohně při zrození, a ti, jichž se stvořitel nedotkl podruhé, budou bodáni zlomky paprsků, to jest jehličkami zlata, a mrouce ve stínu budou zakoušeti nezměrnou touhu po slunci. *Jiným hlasem.* Pozor! To je příliš dlouhá věta. Přečti ji.

MICHAEL: Ti, kterým nebylo dopřáno ohně —

ALESSANDRO: Ano. *Diktuje.* Lidé temní budou prahnouti po znovuzrození, aby nezšileli.

MICHAEL: Nechci pokračovati. Bůh se nezjevuje, leč ve vlastním slovu.

ALESSANDRO: To je tvá živá víra.

MICHAEL: V bibli.

ALESSANDRO: To je tvůj svět.

MICHAEL: Nedám se již okouzlit.

ALESSANDRO: To říkají slaboši na celém světě.

MICHAEL: Myslím na svou nesmrtelnou duši. *Trhá traktát.* Pryč s tvými papíry! Pryč s filosofií, kterou sypeš z rukávu, kdykoliv ti mezi dvojími námluvami zbývá chvílička času.

ALESSANDRO: Mluvím s tebou naposled.

MICHAEL: Vskutku?

ALESSANDRO: Tvůj bratr mi řekl, že jsi nemocen.

MICHAEL: Nepotřebuji tvých léků.

ALESSANDRO: Ani pomoci?

MICHAEL: Pociťuji hlubokou roztržku se svými zvyky. Bratrův dům se mi hnusí. Prahnu po bohu a je mi líto zřít se světa.

ALESSANDRO: Neznáš jej.

MICHAEL: Ach, světáku, to jsi ty, kdo mě zmámil. Napodoboval jsem tě.

ALESSANDRO: Já že jsem tě zavedl? Já, nebo tvá láska?

MICHAEL: Běda, volám po lásce boží a moje myšlenky sledují chlípnu ženu. Vidím ji, jak se obnažuje, vidím, jak ji přemlouváš, aby ti byla po vůli. Tys mi ukázal bratrovu choť. Ty mě podceňuješ, tys mě zavedl a bez tebe se již nemohu vrátit. Propůjč mi vědění, jež skýtá jistotu a zaplašuje pochyby. Dej mi nahlédnouti ke kořeni života a k výšinám shovívavého nebe.

ALESSANDRO: Vždyť neslyšíš leč vlastní strach.

MICHAEL: Strach! Učiň, abych rozřešil tu hrůzu. Jímá mě i nyní. Ten hlas vychází z cizího hrdla. Pohybuji mrtvými údy, vidím tvář, jež mi nenáleží. Vidím tělo jménem Michael. *Pomlčka.* Otče náš, který jsi na nebesích, pokyň, ať se vznese srdce žebrákovo zároveň se srdcem velmože života. Dej, ať se má duše spojí

s trupem, ježž opustila. Nechť můj duch a moje tělo je jedno vědomí a jediná vůle.

ALESSANDRO: Neděs se, to, co tě přepadlo, je slabost, jež zároveň s krví odnáší pohled až do středu srdce. *Pomlčka*. Hrůza, můj pošetilče, ti nevyrvala doznání o přátelství. To byla láska, jsme navzájem přitahováni nepodobností, v níž je nevyslovitelná shoda.

MICHAEL: Neřekl jsem, že tě miluji.

ALESSANDRO: Mlčme o tom.

MICHAEL: A přece!

ALESSANDRO *vezme knihu*: Čti na tomto místě.

MICHAEL: Anima humana plena laetitiae est, sed ipsi homines saepe res malas agunt et —

ALŽBĚTA *vcházejíc*: To je on!

MICHAEL: Co chceš?

ALŽBĚTA *zaražena*: Nic. Promiňte, pane, ti lidé se ptají po Moronovi.

ALESSANDRO: Kdo je to?

Žalobci vejdou.

ALŽBĚTA: Já nevím. Nejspíše ti, kterým jste sliboval, kterým jste dlužen, které jste okradl!

MICHAEL: Morone? Hlouposti!

ALŽBĚTA: Ne ne! Nic takového. Ať jim to řekne sám. Vždyť je nestačím odhánět od vrat.

MICHAEL: Tak, spíše bych věřil, že je přivoláváš. Ta služka ti, Alessandro, nemůže přijít na jméno.

ALŽBĚTA: Což je o služku, jen si vyslechněte, co povídají. To je čistý pán, to je učenec! Víte, že způsobuje jalovost dobytka a že uhranjuje?

MICHAEL: Co dělá? Co dělá?

PRVNÍ ŽALOBCE: Blázní, pane. Strojí hostiny pro žebráky. Rozbívá nádobky s vínem.

DRUHÝ ŽALOBCE: Rozvrací manželství, miluje se s měšťkami a svádí poodrostlé děti.

TŘETÍ ŽALOBCE: Je to sodomita a lhář.

DRUHÝ ŽALOBCE: Zná tajemství, jak vzbuzovati lásku. Přivedl moji dcerušku do neštěstí. Je ve spolku s ďáblem.

PRVNÍ A DRUHÝ ŽALOBCE: Vydejte ho soudu, pane! Vydejte ho soudu!

TŘETÍ ŽALOBCE: A jak si zodpovíš, co jsi udělal mně?

ALESSANDRO: Tobě? Vám, vy obludy? Kdo jste? Kde jste se zde vzali? Nikdy jsem se ani neotřel o podobná strašidla! Slyšeli jste, že rozlívám víno a třesu stoly při hostinách, slyšeli jste, že platím po dukátu tomu, kdo napodobuje dobře kohoutka, a přicházíte, abych se nad vámi ustrnul? Ty si jdeš pro uznání? Ty chceš, abych tě politoval? Tobě je líto, že jsi chudý a já bohatý? Chcete mě napřed rozesmát a potom nastavit klobouk?

DRUHÝ ŽALOBCE: Chyba! To je chyba, pane! Dnem i nocí se modlím, aby ti nejsvětější Panna skytla slávu a aby vstavila korunu na dosah tvé ruky. Dnem i nocí volám boha a o nic jiného neprosím, než aby tě zasáhl mor o chvíličku dříve, než dojdeš cíle! Až budeš tak bídný, jako jsem já, až bude tvé jméno prázdné slovíčko, až tě vykradou noví a šťastnější hvězdáři, až budeš scípat žízniv a zježen hrůzou, ať ti naposled ještě sežehne rty mé jméno!

ALESSANDRO: Vratislav Budény! To jsi ty, hvězdáři, a s takovou jdeš na svého přítele! Co jsem ti udělal? Ztratil jsi ženu? Já ti ji neodvedl. Chodí tvá dcera s outěžkem? Ten, kdo ti ji svedl, nejsem já!

DRUHÝ ŽALOBCE: Což jsi mě nevedl v posměch? Nevyvrátil jsi všechno to, čemu jsem učil? Nezmocnil ses pozorování a výpočtů, které jsem s tebou sdělil, nezradil jsi mě? Čím bys byl bez myšlenky, kterou jsem pojal, která je moje, moje, moje!

ALESSANDRO: Jaké myšlenky?

DRUHÝ ŽALOBCE: Říkal jsem, že se nejmenší částičky hmot a tělesa nebeská pohybují kolem pomyslného středu, že rozličnost hmot a rozličnost hvězd udává číslo vyjadřující rychlost a počet vzdálenosti.

ALESSANDRO: Lžeš! Lžeš! To jsou má vlastní slova! Nedovedeš je ani opakovati a zkomolil jsi je. Jsi dvakrát tak starý jako já. Měls dosti času říci to, co sis přál.

- Nyní však již mlč, závistníku, o tom, co prý sis myslel a co jsi prý zatajil až do té chvíle, kdy jsem to řekl já. Já vím, že se ti zdá snadninké, cos četl v mé knize.
- DRUHÝ ŽALOBCE: Nu ovšem, to jsi ty. Vždycky jsi dovedl mluvit a podržeti vrch. Vždycky jsi dovedl lhát a přelstívat. Buď proklet! A ať se splní, co jsem ti přál. Kéž bys zcepeněl na nejstrašnější smrt!
- PRVNÍ ŽALOBCE: Jen zvolna, příteli, nesvolávej smrt dříve, než se skončí muka. Přeji ti dlouhou zábavu s pacholky katovými a potom hranici! Vždyť je to čarodějník! K soudu s ním! Na útrpné právo!
- VŠICHNI TŘI ŽALOBCE: Ať ho potrestají španělští otcové! Do vězení! Na smrt!
- MICHAEL: Zvolna, to je můj dům! Zde odpovídám já. Kdo z vás je soudce?
- PRVNÍ ŽALOBCE: Všichni jsme nešťastníci, již volají po spravedlnosti; soudcové doposud podřimují.
- DRUHÝ ŽALOBCE: Nemám naděje, leč ve svatou církev a v její hranice.
- ALESSANDRO: Jsem dobrý katolík a tento křížek mi dal papež za ochotné služby. Budu jej nosit zjevněji na paměť udavačům.
- DRUHÝ ŽALOBCE: Řekl jste, že ve svém domě si sám zjednáte pořádek. Proč tedy skrýváte toho dobrodruha?
- PRVNÍ ŽALOBCE: Tak dobrý katolík, chránělec papežův v díře, o níž se dávno ví, že není katolická, ba ani tuze křesťanská!
- MICHAEL: Dost, utrhači!
- PRVNÍ ŽALOBCE: Komu utrhám? Přišel jsem málem plačky. Žaluji, že svedl moji dceru.
- ALESSANDRO: Alžbětu?
- PRVNÍ ŽALOBCE: Což musíš přemýšlet, než si vzpome- neš na její jméno?
- ALESSANDRO: Co jsem jí sliboval? Polibky, objetí, která mi splácela, nic víc. U vás se rozumívá lásce jako úřadu, který se zastává až do pozdního stáří. Já o tom mravu však nechci ani slyšet. Moje milenky mě ne-

volají zpátky. Což, ty jsi rovněž přišel sám a tvoje dcera o tom neví? Ano či ne?

PRVNÍ ŽALOBCE: Snad tě má dosud ráda, brání mi, abych tě vyhledal.

ALESSANDRO: Dívky mívají raději milence než lásku, ale to nelze říci o paních.

DRUHÝ ŽALOBCE: Zpustlíku!

ALESSANDRO: Hrabě Koryčan se vrátil. Jděte již.

MICHAEL: Nevíte nic o púhonech a o císařském soudu?

Je-li vinen, ať pyká! Ať pyká dvojnásob, neboť zlákal i mne a vládne i mou myslí.

Vejde Martin, Buben a Sány.

MARTIN: Odkud jsou ti lidé?

ALESSANDRO: Jsou zdejší, jsou to měšťané.

MARTIN: Podobají se spíše tulákům.

MICHAEL: Ne všichni.

SÁNY: Rozkažte jim, aby se vzdálili. Nemohu před nimi —

MICHAEL: Snad jste mu křivdili, přátelé.

ALESSANDRO: Na tom nesejde, jsem dobré mysli.

MICHAEL: Mám dojem — myslím si, že se vám nedostává —

ALESSANDRO: Chceš jim dát peníze?

MICHAEL: Ne! U všech všudy, ne!

ALESSANDRO: Ba ano! *Hází jim peníze.* Hrabě Michael posílá příspěvek. Nu, sbírejte, a potom ze dveří. Ať jste již venku! Dřív než napočítám tři! *Tleská do dlaní.*

MARTIN: Podobá se, že jsme již všichni uvízli. Co chtěli?

ALESSANDRO: Uváděli jakési výčitky, ale nemají pravdu.

Svět není stár a není přísný.

MARTIN: Kolik je vám let?

ALESSANDRO: Dvacet šest.

SÁNY: Věk větroplachů.

ALESSANDRO: Právě proto mám pravdu —

SÁNY: Ale mlčte přec! Hrabě chce skončit věc s půjčkou. Panečku, my máme jinou práci, než vás poslouchat.

MARTIN: Můj věřitel je srozuměn. Vraťte mu dluhopis, bude vám vyplacena částka, na kterou byl vystaven.

SÁNY: Ano, hrabě.

MICHAEL: Jaká ochota!

SÁNY: Nemohu ani jinak, pane. Hrabě Koryčan je můj dobrodinec. Nerozpakoval jsem se nikdy vyplnití to, co mi přikázal.

ALESSANDRO: Však nic neztrácíš!

SÁNY: Že nic neztrácím? Což by hrabě mohl připustit, abych ztrácel? Což by přivolil, abych dal něco v sázku?

ALESSANDRO: K věci, k věci, příteli.

SÁNY: Jsem chuďas, ale potkalo mě štěstí, že smím sloužit panu hraběti.

ALESSANDRO: Máš mi vyplatiti 30 tisíc dukátů a přijmeš zpět úpis.

SÁNY: Na tutéž částku! Pane, co si to myslíte. Kdybyste prodával celé Lítice, nedostanete již 30 tisíc!

MARTIN: Co to mluvíš?

SÁNY: Časy se změnilly, hrabě, a váš statek není již takový, jako býval. Zpusťl. Obilí neplatí.

ALESSANDRO: Vyžeňte toho lichváře. Vždyť nenaléhám, abyste platil. Býval jsem často špatným dlužníkem a dovedu býti dobrým věřitelem.

MICHAEL: To je divné. Jak jsi přišel k takovému bohatství?

ALESSANDRO: Získal jsem je ve Vlaších.

MARTIN: Nepřijímám. Chcete si podržeti nade mnou vrch.

ALESSANDRO: Lituji.

MARTIN: Jsem rozhodnut. *Pomlčka*. Chci býti dlužen raději Sánymu než vám. Jakou zástavu si přeješ?

SÁNY: Byl jsem tak rád, že jsem se zbavil úpisu!

MARTIN: Připočti úbytek ceny k druhé polovině statku.

SÁNY: Co mi zbývá? *Pomlčka*. Musím požádati celé Lítice.

MARTIN: Jakže?

SÁNY: A ještě se budu třást o své.

MICHAEL se směje: To věru znamená dobrý obchod.

ALESSANDRO: Nic!

MARTIN: Uvykl jsem rozhodovati sám o svých věcech.
Pomlčka. Podepíši.

SÁNY: Vždyť je to jenom na chvíli. Jenom nakrátko a mezi sousedy. Nuže, hrabě Martin Koryčan se zavazuje splatiti do měsíce úhrnnou částku 30 tisíc dukátů — jinak propadne statek a přejde do vlastnictví podepsaného kupce Sányho. — To bych si věru ani nepřál.

MICHAEL: Ty dozajista nikdy nezchudneš.

BUBEN: Kdybych vám směl poradit.

MARTIN: Nevzdaluj se ode mne.

SÁNY: Já vím, že je to zbytečné, ale mezi kupci se to tak dělá.

ALESSANDRO: To jste se obrátili na pravého!

SÁNY: Dlužník kupuje a věřitel prodává.

MARTIN: Ukončeme to. Vysázejte peníze na stůl.

SÁNY: Jak jinak, pane. Počítá. To je peněz! Jeden, dva, tři, čtyři — nekoupil byste za tu částku dům? Či usedlost blízko Prahy? Maličký zámek se zahradou, které není rovno?

MARTIN: Je to tak správné?

Z Alessandrova váčku vypadne několik mincí.

SÁNY *sbíraje peníze*: Vždyť jde o hotový poklad. *Padne na kolena.* Pane, tvůrce všehomíra, je to pravda! Není nad něho většího člověka. Ani král, ani císařové. Je tomu tak. Milosti, učinite mě pacholkem při svém dvoře. Dovolte mi, abych rozdmýchával váš oheň.

MARTIN: Šílíš, Sány? Vskutku, vaše přítomnost, Morone, rozběsňuje.

SÁNY: Dovede proměňovati kovy ve zlato!

ALESSANDRO *se směje*: Příliš brzy!

SÁNY: Vidíte, vidíte! To je zlato. Poznávám je. *Kouše do zlatáku.* Nemohu se mýlit.

MARTIN *s přemáháním*: Co na tom, blázne.

SÁNY: Vidíte nápis? Líc a rub peníze? Čtete! *Dosud na*

- kolenou. Ve jménu otce i syna i ducha svatého! Toť měďák, který je z ryzího zlata! Zlatý groš!*
- MARTIN: To není možné.
- SÁNY: Chtěl bych být sluhou při tvém dvoře.
- ALESSANDRO: Vždyť je to jenom dětská hříčka.
- MARTIN *s přemáháním*: Ovšem, alchymisté nesvedou nikdy nic vážného.
- MICHAEL *četl v knize*: Je to proti úradku božímu, jenž rozdělil vzácné od prostého.
- ALESSANDRO: Záměr boží jest, z obojího podržeti jen první.
- MICHAEL: Kdož ví. — Ale odpověz mi určitě, proměnil jsi nějaký kov?
- ALESSANDRO: Ne, ale snad již zítra se mi to podaří.
- MARTIN *vyhrkne*: Podvodníku!
- SÁNY: Cožpak to není pravé zlato?
- ALESSANDRO: Nebuďte nespravedliví!
- SÁNY: Podvodníku! *Pomlčka*. Ne, zšílel jsem. Dal jsem si namluviti pitomost. To je zlato! Půjdu k císaři. Zahrne tě poctami. Budeš mít, co se ti zezdá.
- ALESSANDRO: Táhni, hlupáku!
- SÁNY: Nemohu, nehnu se z místa. Půjdu za vámi.
- ALESSANDRO: Klid se!
- SÁNY: Císař vás vsadí do věže. Bude vás mučit.
- ALESSANDRO: Dovolte mu, aby odešel. *Vystrčí ho*.
- MARTIN: Je to pravda?
- ALESSANDRO: Skoro.
- MARTIN: Zdá se mi to nemožné.
- ALESSANDRO: Co je nemožné?
- MARTIN: Zlato! Proměna kovů!
- ALESSANDRO *roztržitě*: Ach tak.
- MARTIN: Vy se opravujete. Byla to lež?
- ALESSANDRO: Arciže. *Opět se zájmem*. Vy máte pochybnosti? Pah, budete obrácen na víru.
- MARTIN: Kdyby tomu bylo tak, jak praví ten blázen, přivodil byste úplný převrat.
- ALESSANDRO: Ale ne. Bude to výsledek dlouhých prací a je očekáván po celém světě.

MARTIN: Ano. Ve věcech majetkových ano. Ten, kdo je bohat, šel by zítra o žebrácké holi.

MICHAEL: A kdo je chud, může na obrátku zbohatnouti.

ALESSANDRO: Co zde ještě chceš?

SÁNY *u dveří*: Nic, čekám, až domluvíte.

MARTIN: Kdyby tomu tak bylo.

ALESSANDRO: Nuže!

MARTIN: Nikoliv, nikoliv.

ALESSANDRO: Přejete si něco?

MARTIN: Ne. —

ALESSANDRO: Domníval jsem se, že chcete něco říci.

MARTIN: Ano. *Pomlčka*. Chci říci. — Chci vás prositi na kolenou. — Jsi velkomyslný. — Jaká bída, že jsem ti nedůvěřoval. —

BUBEN: Vsadil bych se, že si tropíte žerty.

MICHAEL: Ovšem, ovšem, že ano.

BUBEN: Přestaňte, mám strach.

MARTIN *klečí*: Pro utrpení Beránka, pro bídu starců!

MICHAEL: Martine!

ALESSANDRO: Hrabě! Hrabě!

MARTIN: Nevěřil jsem a spílal jsem ti, a přece mě nikdo nemůže zachránit než ty!

ALESSANDRO: Co chceš? Mám Sánymu vzít, co jsi mu před chvílkou znovu prodal?

MARTIN: Ne, ne, ne!

ALESSANDRO: Nerozumím ti.

MARTIN: Chci všechno! Bohatství! Svou ženu! Zlato, zlato, zlato, jehož jsi pánem!

ALESSANDRO: Co povídáš?

MICHAEL: Blázní!

MARTIN: Za deset dnů pak splatím dluhy.

MICHAEL: Čím je splatíš?

MARTIN: Zlatem alchymistovým.

MICHAEL: Mluvíš nesmysl.

MARTIN: Chci s vámi vejíti ve spolek. Chci býti bohat.

Učinil jsem váš hřích svým hřichem. Musím jíti s vámi.

ALESSANDRO: Nemám zlato.

MARTIN: Nelžete, ten groš byl zlatý. Cožpak se mohu

mýlit? Což se může v té věci mýlit Sány? Což byste jinak kupoval nazdařbůh zástavy? Vy přece nejste šílený!

ALESSANDRO: Ne, ne, ne! Nechci, abyste si myslil něco podobného. Neumím dosud proměňovati kovy.

SÁNY: To není pravda!

MICHAEL: Proč to zapíráš?

ALESSANDRO: Vezmi vás všechny ďas!

MARTIN: Neodpírejte mi pomoci! Musím jít s vámi.

MICHAEL: Do komnaty smrti. Do sklepení, kde opadává zlato ze zdiva, kde opadává zlato do tratoliště krve, jež se stře od stěny ke stěně.

MARTIN: Chodíval jsem s psicí mezi poli a modlil jsem se. Ježíš Kristus stál ve středu nebes a bylo slyšeti tichouneké hřímání. Jaro a léto přecházelo v jistotu sklizně. Byl jsem hospodář, který se nestraší.

MICHAEL: Probuď se! Vstávej! Jaký to prokletý spánek.

MARTIN: Nemohu. Pozbyl jsem štěstí býti sám. Láska mě odsuzuje sledovati ženu. Zůstávám s ní v tomto čeledníku, v tomto městě, kde to čpí zradou a smrtí. Jsem jako had, jenž vsoukal do své útroby srnu a nemůže se hnout z místa.

MICHAEL: Pošetilče!

MARTIN: Víím, že ji milujete. Oba jste do ní zamilováni.

Směje se. Jakž by ne. Víím to. Zním její pevnost. Poslala vás k čertu. Má přítelkyně, má paní, má dívka!

ALESSANDRO: To je přece pro vás dobrá zpráva. To vás nepobláznilo.

MARTIN: Eh, nerozumíte mi. Nemůžete mi porozumět.

MICHAEL: Velmi dobře.

MARTIN: Vrátil jste mi opět naději. Nuže vyplňte ji. Vyplňte to přání.

ALESSANDRO: Jaké přání?

MARTIN: Zlato!

ALESSANDRO: Přisámbohu, nemám je po kapsách. Dejte si zajít chuť.

MARTIN: Teď se mi nevymkneš.

ALESSANDRO: Slyším vás nerad takhle mluvit. *Tasť kord.*

Ještě před hodinou jste mě posílal kamsi na galeje, a teď mě chcete držet násilím?

MARTIN: Strpení.

ALESSANDRO: Vari!

MARTIN: Nechci se s vámi měřit.

ALESSANDRO: Pusťte, ať vyjdu.

MARTIN: Přinutím tě, abys pracoval pro mne. Chci, abys mě zanesl zlatem. *Pomlčka*. Ty znalče pekel, ty arcidáble, ty zastíněný strůjče nádhery! Obrát strusku a hlínu ve zlato. Dej, ať oblaka dští zlaté krůpěje. Prosím tě! Jsem nejposlednější z těch, kterým byla odepřena ženina láska a zboží a spánek a hlas. Nalož se mnou, jako se nakládá se žebráky. Hoď mi svůj váček. Ať zazní, ať cinkne u mých kolenou. Dej sem své zlato! Ještě palčivé, ještě řeřavé, ještě tekoucí! Dej sem své ohnivé zlato, aby se má ruka připálila jako beraní hnáty, jako hnáty hříšníků, jako ďábel-ský pazneht.

BUBEN: Hrabě!

ALESSANDRO: Přestaňte!

MARTIN: Svou duši!

Scéna druhá

Světnice hraběncina.

TŘEŠŤ: To je slabost srdce. Uvedla jsi příhody vznešených paní. Hanbu, zhrzení a pád, pláčeš, ale nerozeznávám ve tvých nárcích nic, co si žádá odpovědi.

ANNA: Což jsi mi neporozuměl?

TŘEŠŤ: Víím, proč jsi mě zavolala. Chce se ti hovoru, za něhož stékají sladké slzy. Prahneš zmenšiti svou vinu před bohem a já mám býti svědkem tvé malátnosti. Já, kněz, mám dosvědčiti, že ti ubývá sil, když padne pouhé jméno lásky, žes bojovala dobrý boj a vposled zoufající přece podlehla.

ANNA: Žel, lidská srdce nejsou ze spěže. Vždyť i k tobě

přistupuje anděl pokušitel. I ty hřešíš, i ty prahneš po slovíčku útěchy.

TŘEŠT: Modlím se, aby mi bůh propůjčil sílu nazývati hříchy jmény hříchů. Modlím se, aby mě božská spravedlnost zdrtila těžkým životem, vazbou a mučidly těla, aby se má duše zděsila věčné smrti, abych již klopýtající byl stržen uzdou anděla. V tu poslední chvíli ať se ozve vůle, kterou vdmychl stvořitel, a ať je slyšán hlas Desatera zákazů a jedině Věřím v boha.

ANNA: Prosím tě z celého srdce, neodcházej! Pomoz mi vyvážnouti.

TŘEŠT: Nejsem prostředníkem božím.

ANNA: Již dávno nejsem katolička.

TŘEŠT: Dávno?

ANNA: Od své svatby.

TŘEŠT: Špatný začátek!

ANNA: Chci věřit. Chci se zachránit. Tvou pevností, pevností, která nepopustí ani o píď.

TŘEŠT: Hle, slovo, jež ti přichází na pomoc. Buď pevná, neboť musíš. Složila jsi slib věrnosti a slovo tě zavazuje až po samu smrt. Musíš! Bůh ti to přikazuje.

ANNA: Musím. Chci tomu ze vši své vůle.

TŘEŠT: Ani zdaleka nepomysli na Alessandra. Je ti to zakázáno! Nesmíš se dotknouti jeho ruky, nesmíš na něho pohledět!

ANNA: Odejde. Prosila jsem manžela, aby jej vyhnal. Slíbil mi to. Ještě dnes dostojí v slově.

TŘEŠT: Nuže?

ANNA: Vrací se mi dobrá naděje. Zhostím se svého stínu, své strašné lásky. Své slabosti, svých muk. Tma, kněže, nabývala podoby Alessandrovoy, jeho tvář se znásobovala každým soumrakem a přeskakovala z hlavy na hlavu, když lidé přecházeli pod mými okny.

TŘEŠT: Nemluv o něm! Od té chvíle nesmíš o něm promluvit.

ANNA: To vše se již nevrátí?

TŘEŠT: To závisí na tvé vůli. Musíš způsobiti, aby zaniklo vše, co se protiví božímu zákonu.

ANNA: Kéž by byly moje skutky úměrné mému odhodlání.

TŘEŠT: Bůh nesoudí podle skutků. Neboj se, sama spravedlnost je přemožena láskou boží.

ANNA: Díky! Díky!

EVA: Vejděte, však vás neukousnou.

KISCH: Já vím, ale takhle se nechodívá, chce-li člověk udělat dobrý obchod.

EVA: To vím také.

KISCH: Odložme to na zítřek.

EVA: Vy strašpytle! Vždyť pro vás poslala.

KISCH: Ten kněz! To je pravý poberta. Zhltl by nejraději všechno sám.

EVA *hlasitě*: Přivedla jsem vám klenotníka Kische.

KISCH: Jenom abych nepřišel nevhod.

ANNA: Jdeš mi něco prodávat?

KISCH: Jak jinak, hraběnko. Řekli mi, že mě voláte.

ANNA: Teď nemám čas.

EVA: Tu to máme.

KISCH: Počkám. —

TŘEŠT: Přichází příliš často.

KISCH: Jen mi dopřej, abych učinil ty ruce ještě krásnější, než jsou.

TŘEŠT: Tvůj slib? Marnost a marnivost! Vedeš si jako bezbožnice.

ANNA: Odmítla jsem dary svého muže, ale teď, když jsem se obrátila, chci je opět přijmouti.

TŘEŠT: Jaké jsou tohle způsoby? Jářku, pamatuj se.

EVA: Bezpochyby to jsou způsoby kněžské.

KISCH: To jsou řeči do prázdna a řeči bez podkladu. Jakýpak hřích. *Anně*. Přičiním se, abych našel ještě krásnější kameny.

ANNA: Nechci tvému přičinění důvěřovati.

KISCH: To je chyba.

EVA: Rozumí prý opravdu všemu druhu perel a chryzoprasů a démantů.

KISCH: Nepochybuji, že máš pravdu, když mě plísniš, ale v té věci nade mne není.

TŘEŠT: Myslil jsi již někdy na jiné věci?

KISCH: Zhusta. Můj zpovědník mi říkává, abych nepřeháněl.

TŘEŠT: Tvůj zpovědník?

EVA: Jsi usazen.

KISCH: Pořádná víra a pořádná církev nám nebrání, abychom nejedli ze všech stromů, na nichž není vroubek. Skýtá nám obranu před hříchy a není přísná, leč na bludaře.

TŘEŠT: Kdopak má tak málo studu jako ty.

KISCH: A ještě jsem se zdráhal vejíti. Nebýt těch látek, těch gobelínů a těch skvostů, které mohou být zítra kdoví kde.

TŘEŠT *roztřepává látky*: Tvůj rubáš bude věru nádherný. Vidím již červy tygrovati jeho nach a škorpiona, který vyhlédá z tvé očnice.

KISCH: Ale říkej si, co chceš, takové látky nenajdeš po celém světě.

EVA: Co je na tom zlého?

TŘEŠT: Vše, barva, která se vyvyšuje, křiklavá bláznivost a drahota. Je tkána na osnovách hanby. Je hnusná jako zuby oběšenců.

ANNA: To ti uklouzlo pěkné přirovnání.

TŘEŠT: Nezastavuj se na půl cestě.

ANNA: Činím, seč jsem. Chci mu být vděčná.

TŘEŠT: Rozdala jsi něco chudým, ale máš stokrát víc.

KISCH: Kdyby tomu bylo jinak, kdež bychom se dnes spolu svářili? Snad u prokurátora, což? Ten chlapík má peněz a duši stejně nesmrtelnou jako hrabata.

ANNA: Mlč!

KISCH: Proč se nebrání?

TŘEŠT: Jak můžeš mysliti, že se nebráním?

KISCH: Čím?

TŘEŠT: Mlčením.

KISCH: To není nebezpečné.

TŘEŠT: Vidím na vlastní oči, jak se ti snižuje hlava, utrhači.

KISCH: Na čem ti utrhám? Co na tobě mohu utrhnouti?

ANNA: Ticho, Kischi. Jdi, odkud jsi přišel!
KISCH: A moje zboží?
ANNA: Kupuji je.
KISCH: Vše? Beze zbytku? Tak, jak leží?
EVA: Nu, toť se ví, to se ví! Vždyť to přece slyšíš.
ANNA: Vyjímám jen tuhle čelenku.
EVA: Proč?
ANNA: Je příliš nádherná.
EVA: Ale kde, není! Ta se mi právě nejvíc líbí!
ANNA: Co stojí?
KISCH: Hned to spočítám.
ANNA: Peníze ti dá hrabě.
KISCH: Ach, milý pane bože, určí si sám cenu a už vidím,
že bude o polovinu menší než ta, kterou žádám.
ANNA: Pojdme k němu.

Scéna třetí

*Jevišťe se zvolna otáčí, herci jdou, nesouce
Kischovo zboží.*

ANNA *k Třešťovi*: Tvůj rozum je velmi pomalý.
EVA: A o paních toho ví pramáličko. Kde by to také
nabral.
ANNA: Věci nehřeší.
TŘEŠŤ: A přece to byla zkouška.
ANNA: Znam těžší zkoušky.
EVA: To nic není. Vsadím se, že mi otec dá ten zbyteček.
Bylo by jej škoda vrátit. Ale je to těžké. Hola, strýče
Michaeli, tatínku! *Vcházejí.* Otevřte nám. Koupily
jsme plno krásných věcí. Zde jsou, čelenka, gobelín,
čtyři prsteny, 7 loket látky a tady ten burnus. Nu,
ale nejkrásnější je ta čelenka. To je drahocenná
práce. A víš, že ji matka nechce?

Anna je překvapena, že Morone neodešel.

MARTIN *k Anně*: Až později.
MICHAEL: Kdo to koupil?

- KISCH: Hraběnka Koryčanová. Kdo jiný má kupovati než paní?
- MICHAEL: To je moudré, Kischi. — A teď, když jsi prodal, kupuj. Dám ti padesát svazků ze své knihovny. Každý po zlatáku!
- EVA: Ty prodáváš knihy?
- MICHAEL: Omrzely mě.
- TŘEŠŤ: To je bláznovství.
- MICHAEL: Nemíti docela nic — to je to pravé. Budeme si zpívat tam, kde jsme jindy věšeli hlavu.
- MARTIN: Opru se tomu nesmyslu.
- KISCH: Jakému nesmyslu? Zdá se mi, že je jen cena poněkud přemrštěná.
- ANNA: Nesmysl.
- BUBEN: Já jí to řeknu. Já jí řeknu pravdu.
- MARTIN: Zakazuji ti to!
- BUBEN: Jaký je z toho prospěch? Vy jste ztratili rozum.
- MARTIN: Již nazítří budu mít zlata, co srdce ráčí.
- KISCH: Co říkáte, pane, mám jít k vašemu správci, aby mi zaplatil?
- EVA: A čelenka, je moje či ne?
- MARTIN: Ne.
- EVA: Opět se na mne nedostalo.
- ANNA *jí dává náramek*: Vezmi.
- MARTIN: Vy jste ji sama učivala držeti přání na uzdě.
- ANNA: Nejsem však podkoní proseb. *Pomlčka*.
- MARTIN: Chtěl bych se vám něčím zavděčit. — Slyšel jsem, že jsi koupil arabského koně. Slyšel jsem chválit to zvíře. *Pomlčka*. Přiveď je do mé stáje. Kupuji koně. Je váš, paní. *Pomlčka*. Můj správce ti zaplatí do tří dnů.
- ANNA: Kůň? Venku se toulá osedlaný kůň. Jsme tu bezmála jako na pastvisku nepotřebných koní.
- KISCH: Děkuji, hrabě. Děkuji, hraběnko. Sbohem, pánové.
- EVA: To je Alessandrův mimochodník.
- MARTIN: Poprosil jsem mistra, aby zůstal. Jeho práce *pomlčka* získala důvěru nás všech. Přinese požehnání.

TŘEŠŤ: Požehnání!

ANNA: Důvěru!

BUBEN: Bude tu opět veselo.

EVA: A to se ví, že ano.

BUBEN *oknem ven*: Chytněte toho koně.

EVA: Tak, do stáje s ním. Do té ne. Raději do dřevěné,
ta je teplejší.

TŘEŠŤ: Vyved'te Vlacha ze dveří! Vyštvěte ho smečkou!

MARTIN *po pomlčce*: Kdo zde rozkazuje?

TŘEŠŤ: Zákon.

MARTIN: Tvé mravy se neshodují s mravy, které mám
na mysli.

TŘEŠŤ: Chceš, abych odešel?

MARTIN: Zůstaň, dovedeš-li držet jazyk za zuby.

TŘEŠŤ: Jdu. — Kdyby vrtkavost starců vedla válku s vůlí
dítěte, jež sotva procitlo, kdo myslíš, že by zvítězil?

MARTIN: Eh!

TŘEŠŤ: Dej bůh, aby zvítězilo dítě.

DĚJSTVÍ DRUHÉ

Scéna první

Alessandrova světnice.

ALESSANDRO: Taková hezká holka, na mou duši bych se vztekl!

ANDREA CARAVAGGIO: Já vím, já vím. *Pije.* Ty jsi náramný podělkář. Ale to není vše.

ALESSANDRO: I čerchmanta!

ANDREA: Jakéhopak čerchmanta. Zavřela ti pěkně před nosem a utřel jsi hubu.

ALESSANDRO: Ale nemohu přece spávat sám! *Směje se.* To je psí zvyk.

ANDREA: Otaž se mne na radu.

ALESSANDRO: Tebe? Bubne, jak by to řekl náš hrabě Michael? *Směje se.* Takového nevěstkáře, takového hampejznického převora?

ANDREA: Mám v záloze moc dobrý příklad.

ALESSANDRO: Kde a jaký?

ANDREA: Ve své hlavě a to víš, že není z bible.

ALESSANDRO: Co tomu říkáš?

ANDREA: O nešťastném milenci.

BUBEN: Ale nic, to nemá trvání.

ALESSANDRO: Na mou věru, aby se s vámi d'as srozuměl!

ANDREA: Já mu rozumím. Chce říci, že to přejde.

ALESSANDRO: Eh, dopalují ho příhody, ve kterých není aspoň krůpěj věčnosti. Ano nebo ne? Jářku, v Čechách musí být ve všem nějaká pravda pravdoucí, vem kde vem.

BUBEN: Vždyť žertuješ, to přece nebyla žádná láska.

ALESSANDRO: Má prateta mluví skoro tak jako vy.

ANDREA: Dej jí pánbůh zdraví a nechte toho.

ALESSANDRO: To bývala nádherná hřišnice, ale od času, kdy se pocítila babou, mele páté přes deváté a věčně křičí pánubohu do oken.

ANDREA: Je bohatá?

ALESSANDRO: Bohatá, nábožná a zlá jak by smet. Poslala mi 3000 dukátů.

ANDREA: Za to si jí vážím.

ALESSANDRO: A kletbu.

ANDREA: Chci ji přehlédnouti.

ALESSANDRO: Hrome, Bubne, ožeňte se s mou ježibabou! Anebo víte co? Namluvíme ji Michaelovi!

BUBEN: Pročpak se jí Itálie nepostarala včas o manžela? My u nás na takové obchody kašleme.

ALESSANDRO: Je mi to líto, příteli. Ta stará dívka má jakési přednosti a po zdejším způsobu cítí v bukvicí les. Co byste tomu řekli? Má hrůzu před světskou nádhrou, dostala osypky při četbě nevázané knihy a hedvábí jí způsobuje dávení! Chuděra, nemůže přitom nemyslet na housenky. *Směje se.* To by byla nevěsta podle vašeho vkusu.

ANDREA: Vidím v tom znaky líbezného stáří.

ALESSANDRO: Znaky zbabených hřišnic a zjunáctělých kajícíků.

BUBEN *podnapilý*: Hájím to, co mě napadne, a kdyby se mi namanulo říci ti, že jsi Prášil, dozajista ti to řeknu.

ANDREA: Já myslím, že ano.

BUBEN: Věř tomu nebo ne. Mně je to dočista jedno.

ALESSANDRO: Fi, že se nestydíš! Snad nechceš vyvolat nějakou pračku!

ANDREA: Ticho! Tady není žádná škola statečnosti.

BUBEN: Hned bych ti jednu vlepil.

ALESSANDRO: Víno se ti už nevejde do hlavy.

ANDREA: To bych řek. — E buona sera, vy osli s jeruzalémským rodokmenem! Jdu si po svém. Jdu za svou přítelkyní.

BUBEN: I vem tě ďas!

ANDREA *se nemůže obléci*: Ba, na mou duši mě vezme. Onemocním zlostí, dostanu žloutenku. Hrom do toho! Nemohu do pláště!

ALESSANDRO: Zním modlitbičku proti choleře, snad by ti pomohla.

ANDREA: Sire, sire, sire, pánbůh ví, kdybych měl volit své povolání teď, když jsem rozvážlivý, chtěl bych se stát papežovým šaškem. Dal bych si zašít příklopec a jednou provždy bych vyprázdnil svoji zadnici.

BUBEN: Pane výběřčí, ty arciliško arcilišatá, vždyť sis zapomněl vypůjčiti dukát.

ANDREA: To je rozumná připomínka. Máš jej, můj parohatý anděle?

BUBEN: Kde bych jej vzal? A kde bych vzal parohy, když nemám ženu?

ANDREA: Fi, kéž bych ti za to mohl vmetnouti blechu do ucha.

BUBEN: Kdo jiný půjčuje než Alessandro!

ANDREA: Od několika dní je bez groše právě tak jako my. Což, brachu?

ALESSANDRO: Ba, doslova!

BUBEN: A oněch 3000 dukátů?

ANDREA: Přisvědčoval jsem, když jsi říkal, že je Prášil, nebo ne? Nu, tudy na to.

ALESSANDRO: Ty jsou už v prachu. Dostal jsem před půl rokem 3000, ale, příteli, čas a peníze plynou rychleji, než bychom si přáli.

ANDREA: To je hospodářství! — Ale mně to pranic nevadí. Ba ne. Znal jsem v Ravenně biskupova almužníka, který býval věčně bez vindry. Víte, jak se utěšoval? Luskal si prsty v kapsách, říká, že je lepší nemít nic, než mít příjici.

BUBEN: A co je s pomocí, kterou jsi slíbil hraběti?

ALESSANDRO: To vše je v pořádku.

BUBEN: Jak to?

ALESSANDRO: Bude, bude, příteli. Tycho mi poslal dopis, mám prý přijet pátého února k němu do Benátek.

ANDREA: Do Vlach?

ALESSANDRO: Nesmysl, do českých Benátek k Tycho-
novi. Což bych dojel za tři dny do Itálie?

BUBEN: To je právě zatmění.

ALESSANDRO: Ano.

ANDREA: Nu, ty se neztratíš!

ALESSANDRO: Mluvili o tom již s císařem. Eh, nebojím
se dočista nic o peníze, všechno zaplatím a ještě mi
zbudou.

BUBEN: A na alchymii nespoleháš?

ALESSANDRO: S tou věcí nepospíchám.

BUBEN: Vždyť máš již hrudku zlata. Viděl jsem ji,
sotva jsi vylil dílo z kotlíku.

ALESSANDRO: Mám — nemám, to není práce pro blázny.

BUBEN: Proč jsi jim to tedy sliboval?

ALESSANDRO: Dostojím v slově, ale první zlato mu ne-
dám!

ANDREA: To bys byl hlupák.

ALESSANDRO: Obrátím je na vlastní potěšení. Vždyť
je zlato slunce! Vdechnu je, rozptýlím je na vlastní
potěšení do větru a bude zářit jako červnová pohoda.

ANDREA: Měl bys mi zjednat sluhu, až budeš hotov,
nemá mi kdo přehazovat plášť přes ramena.

ALESSANDRO: Tobě sluhu a Bubnovi dvě chůvičky, aby
mu čepýřily peří na čapce.

BUBEN: Mně se zdá, že si z nás tropíš šašky.

ANDREA: To bývá jeho obyčej, vidíš, jaký má falešný
obličej?

BUBEN: *vážně*: To je vše, Alessandro?

ALESSANDRO: Více až zítra, až u pece, až u svých knížek.

BUBEN: Někteří lidé tvrdí, že jsi podvodník.

ALESSANDRO: To je přec mužné slovo! Na mou čest, že
ti při něm povyroستly vousy.

BUBEN: Není mi do smíchu.

ALESSANDRO: Hlupáčku!

BUBEN: Tobě je všechno jedno.

ALESSANDRO: Jen víno ne. — A tak trochu vyjímám
i vlastní práci. — To je věc mé cti! Ovšem pro vás, vy
překřesťanstění křesťané, to není leč zisk či ztráta.

Scéna druhá

Zasněžená zahrada.

CHŮVA: Nadala jsem mu proudníku a jiných takových jmen, až mu zašla chuť. Kam by se dělo, prosím vás!

Vyhнала jsem panáčka ze dveří.

ANNA: Dobře se mu stalo.

CHŮVA: Měl nohy celé černé od krve a samý chlup.

ANNA: Cožpak chodí v tom mrazu bos?

CHŮVA: Vždyť vám to říkám.

ANNA: Ještě onemocní.

CHŮVA: Povídám, zdraví není než dobrý rozum.

ANNA: Bětko, chtěla bych tomu člověku něco říci.

CHŮVA: Komu? Snad byste s ním nemluvila! S takovým strápáčem. Jen ho nechte být. Jak si ustele, tak si lehne.

ANNA: Já musím. Musím se s ním setkat.

CHŮVA: Ježíši a Marie, snad nejdete k němu?

ANNA: Jdu.

CHŮVA: Já už jsem stará ženská a neslyším, co jste to povídala?

ANNA: Nic.

CHŮVA: Br, to je mráz, to je hrozný mráz. Aničko, proč jsi mi neřekla, kam jdeme?

ANNA: Co je ti po tom.

CHŮVA: Ty hloupá, snad bys mi nechtěla něco nalhávat? *Anna pláče.* Ach ne, nic to není. Zkus to. Zatřes hlavou, promni si oči. To po tobě hodil kouzly, nebo ti nasypal prášek do střevíců.

ANNA: Ne, teto, já sama se s ním chci setkat.

CHŮVA: Jsem tvoje chůva a žádná teta.

ANNA: Já vím.

CHŮVA: Nu, tak mě do ničeho nezaplétej!

ANNA: Můžeš se vrátit.

CHŮVA: Toť se ví, na to jsem čekala! Já jsem služka. Mně po takových věcech nic není!

ANNA: Už si nemohu pomoci.

CHŮVA: Bůh nás přestal milovat. Nás obě. Ve jménu otce i syna i ducha svatého. Od myšlenek není léku.

ANNA: Hrozím se, Bětko, mám strach.

CHŮVA: Odpřísáhni se té lásky, odpřísáhni se!

ANNA: Nemohu.

CHŮVA: Jaká hanba, jaké neštěstí! Anno, Anno, ty nevíš, co děláš.

ANNA: Miluji Alessandra. Ať shořím, ať na mne ukazují prstem, ať mě vlekou v kukle cizoložnice. Vzdrovala jsem, pokud mi stačily síly. Přemohla mě však láska. Učinila mě hříšnicí. Váš dům je pouhé stavení, v němž bydlí stíny, je jako márnice. Nechci se vrátiti. Byla jsem mrtvá a láska mě stvořila od paty k hlavě znovu. Jsem odhodlána, hrabě sám rozhodl.

CHŮVA: Co to mluvíš, cožpak ses ho tázala?

ANNA: Záviselo to přece na něm.

CHŮVA: Drž jazyk za zuby.

ANNA: Bětko.

CHŮVA: Co chcete, hraběnko?

ANNA: Zříkáš se mne dočista?

CHŮVA: Ano, dočista. — Mé srdíčko, kdybych věděla, co mám pro tebe udělat!

ANNA: Nesetkám-li se dnes večer s Alessandrem, dozajista zemru.

CHŮVA: To se tak říká.

ANNA: Zemru.

CHŮVA: Já tomu nevěřím.

ANNA: Zemru, zemru.

CHŮVA: Eh, vy paličačko, tedy si zemřete! Viděla bych vás raději mrtvou.

ANNA: Jsme pány osudů jen do jisté chvíle.

CHŮVA: Prosím tě, proč jsi mě sem táhla na takový mráz? Myslíš, že ti budu dělat zeď?

ANNA: Bylo mi úzko, Bětko, měla jsem strach.

CHŮVA: Copak už nejsi odhodlána, copak ses nerozhodla?

ANNA: Já nevím, pomoz mi, Běto.

CHŮVA: Bůh ví, že nesouhlasím, bůh ví, že jsem proti tomu.

ANNA: Čekej na tomhle místě a dej mi znamení, kdyby někdo přicházel.

CHŮVA: Ba, na mou věru, jedna poctivá panna je na tisíc dívek a jedna počestná manželka na deset tisíců.

ANNA: Sbohem!

CHŮVA: Já toho nestrpím! Pojď zpátky! Anno, Aničko!

Z domku alchymistova je slyšeti smích. — Jevišťe se zvolna otáčí. Světnice Alessandrova.

Scéna třetí

Alessandrova světnice.

BUBEN: Někdo klepe.

ALESSANDRO: Ale kde, já nic neslyším.

BUBEN: Nepochybně klepe.

ANDREA: Hrome, tak netlukou císařští mistři, ani vikář. To je prstíček slečinky, která prokřehla.

BUBEN: Šest hodin. To není možné, u nás doma sedají už asi k večeři.

ANDREA: Je to pravda, že mráz uchovává svěžest milenek? Prý jim zahrocuje prsy a činí jejich objetí tak úzká, jako je límec oběšencův.

ALESSANDRO: Ztraťte se, ztraťte se, přátelé.

BUBEN: Ani nás nenapadne. Chceme ji přece vidět, ne?

ANDREA: Nehnu se ani na krok.

BUBEN: Jakápak asi bude? Je to diblík s pohyblivou zadničkou, anebo dlouhonosá ovce, jež klade dolní čelist na prsa a hledí na milence s bolestnou výčitkou?

ALESSANDRO: Jářku, ven, vy prachaso!

ANDREA: Eh, pojďme, vždyť to tu beztoho páchne jalovinou.

BUBEN: Pojďme, abychom nepřetížili svoji trpělivost.

ALESSANDRO: Namoutě, byl bych vás musel vyhodit.

Buben a Andrea exeunt.

ALESSANDRO: To jste vy, hraběnko!

ANNA: Přišla jsem za vámi.

ALESSANDRO: Konečně jsem se dočkal té chvíle.

ANNA: Mlčte! Je to trapné. Vítáte mě jako poběhlici!

ALESSANDRO: Nemohu sledovati vaše myšlenky.

ANNA: Chci vám je říci. Jedinou větu, slovíčko, Alessandro.

ALESSANDRO: Cožpak se mýlím? Domníváte se, že vám mohu v něčem poradit? Přicházíte mě napomenout, abych nezhálel?

ANNA: Ne, ne, ne!

ALESSANDRO: Nebojte se, Anno. Nerozvažujte. Jaký je rozum v těchto pochybnostech? Žádný, dočista žádný! Události se přiházejí samy o sobě.

ANNA: Jsem zde z vlastní vůle. Jsem zde, protože jsem se rozhodla.

ALESSANDRO: Moji celou mysl zabírá láska. Láska, tato hodina, tento soumrak, vy, má přísná milenko. Láska obsahuje všechno mé srdce. Nemohu pociťovati neklid, jsem šťasten.

ANNA: Před chvílí jsem slyšela, jak jste se smál. S kým jste to mluvil?

ALESSANDRO: Se svými přáteli.

ANNA: S kterými přáteli?

ALESSANDRO: Byl tu Andrea Caravaggio.

ANNA: Andrea a můj bratr?

ALESSANDRO: Ano.

ANNA: Jaká hanba! Snad stál na tom místě, snad jste žertovali o ženách, jež přemáhají svou lásku jako bolest. Snad jste žertovali ve svém nevědomí o trýzni, která se zdaleka podobá zdráhání nevěstek.

ALESSANDRO: Paní hraběnko!

ANNA: Právě jsem řekla své jméno. Palčivé jméno běhen, jež chrčí v hrdlech kazatelů. Jste tak malomyslný, že je nedovedete opakovati. Mluvte, co vám říkám,

naučte svůj jazyk kázni, vyslovte je! Má láska se obrátila proti mému srdci a bůh mi ve své zuřivé spravedlnosti káže, abych vyslechla urážky z vašich úst.

ALESSANDRO: Jaké osočování lásky, která je blažená a sdílná! Jaké strašení se, jaké zoufalství! Nepřestanu vás líbat, dokud se nezasmějete, nepřestanu se smát, dokud nás neunaví skvoucí štěstí. Jsem odhodlán ukrádati vám kletbu za kletbou, jsem odhodlán vésti vaše myšlenky, jako psovod vodí psice. Již ani slovíčko, nestrpím, aby ses protivila úradkům božím. Buď pokorná, ten, kdo nám vdmychl lásku do srdcí a kdo nás svedl v této světnici, poslouchá.

ANNA: Ne, ne, ne! V hodinu, kdy moje duše umírá, ještě tehdy, když se před mýma očima mihotá znaménko zkázy, když moje hlava a údy padají, ve svém smrtelném pádu a ohlušena vanem propasti, chci křičeti na poplach.

ALESSANDRO: Ach, voláš nadarmo. Tento ctnostný vzdech nenažene nebesům hrůzy a nejmenší děcko v ráji mávne za tebou rukou. Copak si myslíš, má drahá, tvůj anděl strážný by ti sám přidržel ruce a smál by se z plna hrdla. Sám duch andělů je pln milostných pletek a ráj se ozývá láskou, poštekáváním samců a kvikotem, jenž se brání, aby se neubráníl. Dej se obejmout, dej se políbit. — A nyní hlavu vzhůru, má milá. Vše ostatní již patří hranici!

ANNA: Tíše, proboha, nerouhej se!

ALESSANDRO: Chtěl bych vrhnouti do ohně této chvíle všechno, co mám. Své koktající knihy, a jméno alchymisty, který se doposud míjel cíle. Tvůj dům, tvé staré závazky a přátelství ze včerejška. Nechť to shoří, nechť nemyslíme na nic, leč na usmívající se ústa, svěží půvab tvých ramenou a nachýlené šíje. Hle, září. Okrajky vlasů splývají s ní v zlatisté pole. Oheň tě poznamenává, miláčku. Jsi ztracena pro šachty vašich chrámů, pro ponurý ryk vaší zbožnosti, pro hrůzu a morový dech kněží, kteří, ať kráčí kamkoliv, jdou vždy po hrobech. Nechť zuří ve svém bláznov-

ství, nechť volají zkázu staré kráse, je neproměnná ve své proměnlivosti. Je jako moře bouřné a jako moře tiché. Je stále těž.

ANNA: Ach, nemám jistoty, s kterou ty mluvíš, a nedostává se mi dechu, abych tě následovala.

ALESSANDRO: Dej se vésti.

ANNA: Naposledy se smím dívatí vzhůru a sepnouti ruce.

ALESSANDRO: Poprvé vydechneš z plných plic, poprvé, ty mé žhoucí stvořeníčko, ty kajícnice s obrázkem lásky.

ANNA: Můj manžel se teď modlí. Můj bratr snad přechází před domem a má dcera si myslí na tebe.

ALESSANDRO: Dcera?

ANNA: Eva Koryčanová.

ALESSANDRO: Je málem tvého stáří, má sličná macecho.

ANNA: Miluje tě.

ALESSANDRO: Ach ne. A kdyby tomu tak bylo a kdyby mě milovalo bezpočtu nejkrásnějších dívek, nechci o tom nic vědět! Držím tě v náruči, tebe a vteřiny, jež právě odbíjejí.

ANNA: Má hořekující duše je ve tvém zajetí.

ALESSANDRO: Svěř se lásce.

ANNA: Ach, šalebné radosti a srdce příliš divá, příliš nádherná, abychom se jim ubránili. Všechna rozhodnutí jsou lhostejná a příkazy boží nemají síly mě zdržeti. Kdybych měla dvě duše, neváhala bych vrhnouti je do pekel. Ježíši Kriste, tvá zasažená hlava se zhrozí o posledním soudu mých přísah, tvé planoucí obrví se zavře, abys neviděl hříšníci nejbídnější. Vládce srdcí a králi lásky, proč tvoje přikázání nežhne a nepálí? Proč neobrátiš v niveč toto srdce? Proč jsi propůjčil sílu hříchu a slabost ctnostem? Proč jsi přiostrčil zobák krahujcův a tesáky dravých zvířat, proč jsi znetvořil svá stvoření dříve, než vydechla?

ALESSANDRO: Tiše, miláčku, tiše, přítelkyně.

ANNA: Nevidím nic z oblohy ani ze světla. Je noc či soumrak?

ALESSANDRO: Jedna z proměn světa, ani počátek, ani konec. Toť nepřetržitě dějství krásy.

ANNA: Ach, mráz skřípějící zuby.

ALESSANDRO: Pohoda, která nás sblížuje.

ANNA: Vánice.

ALESSANDRO: Sníh, anebo co se ti právě uzdá. Jsem s tebou zajedno. Mluv tiše. Nepřeji si, abys plakala.

ANNA: Ach, vskutku.

ALESSANDRO: A nerouhej se, je to ohavné.

ANNA: Můj bože, co jsem řekla?

ALESSANDRO: Málo. Maličko, nic, zhoľa nic.

ANNA: Ach, jak je nesnadné mluvit s milencem.

ALESSANDRO: Jsou radostnější způsoby řeči; budeš se smávat, a sotva se dosměješ, již mě políbíš.

ANNA: Kdy se to stane?

ALESSANDRO: Hned, za chvíli.

ANNA: Ty na mne příliš pospícháš.

ALESSANDRO: Pojď blíž!

ANNA: Hle, celičká země pod sněhem a luna přivádějící noc a mráz již vzešla.

ALESSANDRO: Úže, úže!

ANNA: Vždyť stojíme již bok po boku.

ALESSANDRO: Nyní cítím, že ses usmířila.

ANNA: Nemyslím na nic z toho, co jsem říkala. Opravila jsem svá slova a uvedla jsem je v souhlas s tím, co si ty přeješ.

ALESSANDRO: Tvá ústa, tvá mlčící ústa, tvou skrář.

Nastává tma a jeviště se otáčí.

Scéna čtvrtá

Zahrada.

BUBEN *nad stopou ve sněhu:* To se ti snadno řekne, Bětko, ale mně ta příhoda vrtá hlavou. Zpropadená věc!

CHŮVA: Což aby sis vzal na pomoc biřice anebo rovnou satanáše. Co je ti po tom! Nic, panáčku, dočista nic!

BUBEN: Mně to nedá. A prosím tě, kde ses tu vzala? Co zde děláš, vždyť je už pozdě.

CHŮVA: Co dělám, he, lelkuji. Nemám nic lepšího na práci.

BUBEN: Pane na nebi, snad nechodíš i ty za Alessandrem?

CHŮVA: Ty ničemo!

BUBEN: A to se podívejme!

BĚTA: Že tě huba nebolí.

BUBEN: I bolí.

BĚTA: Od vína. Aby vás husa koplá, tebe i tvého Taliána. Vás byl čert dlužen.

BUBEN: Prosím tě, jen si zas nezačínej.

CHŮVA: Nu, já vím, já vím. Pojdme již domů, synáčku.

BUBEN: Kdepak, ani mě nenapadne. Počkám si, co se z toho vyklube.

CHŮVA: Jdi, jdi! Takový nesmysl. Proč by sis stavěl hlavu?

BUBEN: Proto, proto, že mě to baví.

CHŮVA: Ty kluku umíněná, ty motovidlo!

BUBEN: Jen dál, jen mě vyčastuj svou vyřídilkou. Bez toho se říká, že nad ni není.

CHŮVA: Nechme hloupých žertů. Je mi zima.

BUBEN: Vždyť tě nikdo nadrží, jdi si, kam chceš.

CHŮVA: Prosím tě, pojď se mnou.

BUBEN: Ale ne, ale ne. Raději zůstanu.

CHŮVA: Nuže, když musíš všechno vědět, dostala jsem dukát od jedné paní, abych čekala, až vyjde. Nechce, aby ji někdo uviděl. Je to taková chudinka a trošičku napadá na nohu —

BUBEN: Jakže, Alessandrový milenky kulhají a tobě platí po dukátech?

CHŮVA: Nu, ano, co je na tom divného? Kdybys ty mi dával měďáček, když něco podobného vyvedeš, měla bych už na Starém Městě dům.

BUBEN: Nesednu tak hned na lep, má milá.

CHŮVA: Pro mne a za mne.

BUBEN: Obě stopy jsou stejně hluboké a nezdají se mi větší než střevíček Popelčin.

CHŮVA: Styď se, ty slídile slidičská. *Pomlčka.*

BUBEN: Bětko!

CHŮVA: Ne, ne, ne, to není pravda.

BUBEN: Ty čekáš na Evu! Je uvnitř.

CHŮVA: To není pravda, to není pravda!

BUBEN: Ty hadačko, ty kuplířko, ty zlolajná lhářko! Je to Eva, je to má nevlastní neť!

CHŮVA: Pro lásku boží, pro krvácející srdce bohorodičky, nenaléhej. Eva sedí doma při stole. Jdi, pospěš si, abys ji stihl dříve, než poodejde, abys ji viděl klidnou a usmívající se.

Buben učiní několik rozpačitých kroků.

HLAS ZA SCÉNOU: Hola, kdo to tu přechází?

BUBEN: Já, Ondřej.

MARTIN: Kdo je to s tebou?

BUBEN: Běta.

CHŮVA: Je tak krásný večer.

MARTIN: Vskutku, je krásný večer! Nevěrná, šklebící se luna a bludní chodci v noci, jež sama bloudí. Co chcete víc? Tobě se líbí, stařenko, ta pustá scéna? Ten městský sníh, který skřípe jako zuby zatracenců? Jdeš se snad nalokat hrůzy a chceš pokynout své patronce, aby přivodila zkázu na náš dům, ty katoličko?

CHŮVA: Ví bůh, že se zaň modlívám.

MARTIN: Jen strpení a vše se naplní.

BUBEN: Nevidím pražádná znamení.

MARTIN: Nic, nic, nic, ba ještě míň. Díváš se dobře.

BUBEN: Už je noc. — Věru, jen tak namátkou mě napadlo, co dělá Eva, mluvil jste s ní, hrabě?

MARTIN: Před chvílí.

CHŮVA: Pochválen buď pán Ježíš Kristus.

MARTIN: Až na věky. Jdi spat. Ne, co jsem řekl, to nic nebylo. Vidím nerad, když mluvíš s Annou o věcech

své víry. Nech toho, chůvo. *Hněvivě.* Již dvakrát jsem to řekl a potřetí mluvím zas do větru. Jsi v domě stejná paní, jako já jsem pán. Což, chůvo, jsme již staří, nu, snad se dohodnem? — Ba, na mou čest, jsme málem přebyteční.

CHŮVA: Já si to nemyslím.

BUBEN: Vy jdete k mistrovi?

MARTIN: Ano.

BUBEN: Bojím se, že vás nečeká.

MARTIN: Co povídáš? Proč se směješ?

BUBEN: Uvnitř je nějaká dívka.

MARTIN: Měj se na pozoru, ty mluvko.

BUBEN: Já za to přece nemohu.

MARTIN: Kdo ti řekl, že je to dívka?

BUBEN: On sám.

MARTIN: Zavolej, ať vyjde.

BUBEN: Co mám říci?

MARTIN: Aby pospíchal.

BUBEN: Neměl bych snad zatlouci na dveře?

CHŮVA: Nu, to se ví, že ano, tluc a křič!

MARTIN: Ach, kde je věrnost, kde je bázeň boží!

BUBEN: Alessandro, Alessandro! Hola! Hrabě si přeje s tebou mluvit. Slyšíš mě, Alessandro?

MARTIN: Hrabě Martin!

BUBEN: Hrabě Martin.

MARTIN: Snad již odešli.

BUBEN: Ne, ne, ne.

MARTIN: Neodpovídá!

BUBEN: To je láska! Ten člověk je úplně bez smyslů a nevidí ani neslyší.

MARTIN: Drzoun.

BUBEN: Otevřete, otevři, Alessandro.

MARTIN: To není možné!

Na dveře dopadá rána za ranou, je slyšeti ztlumené volání: Otevři, otevři hraběti. Jeviště se otáčí.

Scéna pátá

Světnice Alessandrova.

ALESSANDRO: Proč mi lomcujete dveřmi?

MARTIN: Chci vejít. K ďasů! Popuzuje mě to, čekal jsem jako hlupák.

ALESSANDRO: Užíváte neomaleně svého práva.

MARTIN: Pah, nepřišel jsem poslouchat napomínání. Proč jste mě nechtěl vpustit?

ALESSANDRO: Nemám chuť vám to vykládat.

MARTIN: Víím to!

ALESSANDRO: Tím lépe.

MARTIN: Víím, že chcete utéci z Prahy, víím, že vás přemlouvá císař a král dánský. Licoměrníku, chceš se odkrást, chceš se ztratit, chceš dokončit jinde svou práci. V Dánsku, či u císaře, v Benátkách s tím lakomcem Tychonem, s tím pobertou, s tím beznosým pobertou.

ALESSANDRO: Kde jsi to sebral?

MARTIN: Vypτάval jsem se, chodil jsem za tebou a dopídil jsem se všeho bez zbytečku.

ALESSANDRO: Pak je mýto a poplatky ve větru.

MARTIN: Věc zašla příliš daleko a na tom, shledáváte-li mě směšným, už věru nesejde.

ALESSANDRO: Ne, pane, na mou čest ne. Mohu vás ujistit, že věci, kde běží o vás, jsou mi dočista lhostejné. Víím, jakou naději spojujete s výsledkem mé práce. Nesmějí se, ani ji neschvalují.

MARTIN: Zůstaňte!

ALESSANDRO: Vždyť jsem vám řekl, že neodejdu.

MARTIN: Rozeznal jsem dobře císařské sprežení —

ALESSANDRO: Ach, ano, to přijel Enderwalde. Sotva, že se mnou promluvil pár slov. Vypτάval se, jak dopadl pokus z minulého pátku.

MARTIN: Ach, páteční pokus!

ALESSANDRO: Což jste s ním nespokojen?

MARTIN: Příliš mnoho se o tom mluví. Měl jsem strach, aby vás nezlákali.

ALESSANDRO: Přestaňte! Nejsem váš sluha a nedal bych se ani chvíličku zdržet, kdybych tomu sám nechtěl. Mám dobrý důvod zůstat tam, kde jsem.

MARTIN: A přece! A přece!

ALESSANDRO: Pustte už z hlavy to bláznovství o mé zradě. Starého čerta dbám o to, kdo a kdy zbohatne z mé práce. Pane, ten, kdo má proměnit měď ve zlato, nečeká na mzdu a nemůže být okraden. Dejte si říci a přidržte se toho.

MARTIN: Kolik pošetilostí bylo provedeno pro nic. Pro nic? Což na vás neplatí císařská přízeň, veliké bubny vnitřního nádvoří a slovíčko krásných paní? Což na vás neplatí všechn ten žvást, o němž se říká, že je podstatou slávy?

ALESSANDRO: Ne. Rozumím-li vám dobře, nemyslíte již několik dní leč na to, aby zlato, které vydobudu z cínových a měděných prutů, zůstalo na dosah vaší ruky.

MARTIN: Nemohu jinak, myslím jen na zlato.

ALESSANDRO: Cožpak jste skrblik?

MARTIN: Snad, nedbám o to, nemohu se pozastaviti nad názviskem, jehož se mi dostává ve chvíli, kdy mi běží o vše. Došel jsem údělu marnotratníka a údělu lakomce. Kdož ví, zdali mě nedonutíte, abych se neprohřešil ještě hůře. Nic naplat, pane, jsem k tomu odhodlán, jsem zuřiv a nepopustím, dokud si nezasednete k práci.

ALESSANDRO: Jen zvolna.

MARTIN: Dokud vás nepřinutím.

ALESSANDRO: Kdybych chtěl poslouchat, mohl bych býti dvorním hvězdářem, jako je Tycho, byl bych knížetem mezi knížaty! Odříkal jsem se tohoto štěstí pro pýchu, kterou pocítuji, pro vrozený sklon k prázdni a pro nevázanost. Jsem hotov opřilbit tě za tvůj návrh tímhle plecháčem, ty lišáku, ty chrapoune, myslíš, že tebe budu poslouchat? Ty mě chceš nutit k práci, mne, jež Jindřich nepřiměl, abych hnul prstem, když se mi zamlulo, že budu lenošit?

MARTIN: Král nemívá v ruce nůž.

ALESSANDRO: Chcete mi sedřít kůži? Vy, hrabě Koryčane?

MARTIN: Má vůle není v souladu s tím, co jsem si přával. Je stržena nutkavějším rozkazem, než jsou rozkazy života.

ALESSANDRO: Pah, málo strachu.

MARTIN: Necítíte praskání smrti.

ALESSANDRO: Lupe vám v kostech.

MARTIN: Toť srdce, jež stravuje samo sebe.

ALESSANDRO: Ach, vy viníku bez viny.

MARTIN: Jedna každá z mých myšlenek se rouhá.

ALESSANDRO: Chci jít spat, hrabě, chci být sám.

MARTIN: Nemohu, všechno mě poutá v této světnici, nemohu z místa. Nemohu z místa, neboť jsem se zařekl svým malátným silám, nevzdám se, kdybys mě zabil.

ALESSANDRO: Nemám už trpělivost.

MARTIN: Zbývá mi málo času.

ALESSANDRO: Jdi!

MARTIN: Myslíš, že vyběhnu ze dveří jako dítě, jemuž pohrozili prstem. Myslíš, že dostačí rozhněvati se a býti hrubý.

ALESSANDRO: Mám na vybranou tucet dobrých ran.

MARTIN: Zůstanu, vím, že k tobě přijde dnes v noci Tycho. Vím, že jste si smluvili tajnou práci. Vím, že jsi již sestrojil kahan, jehož plamen je palčivější než hranice. Mám již vše, čeho sis přával. Císař je napjat a Tycho de Brahe chodí za tebou. Ten hrdopýšek, ten, jemuž prý není rovna ve hvězdářství i v matematice.

ALESSANDRO *se směje*: Kdo to říkal o dnešní noci?

MARTIN: Michael.

ALESSANDRO: Je to dočista blázen.

MARTIN: Podrž si všechna tajemství svého umění. Budou ti padati k nohám a dostane se ti všeho, nač si pomyslíš. Královské milostnice budou plakati na tvém rameni. Budeš přijmán s nebývalou nádherou a bisku-

pové ti budou pochlebovat. Kdekdo bude držet tvůj třemen a každý tisíckrát zapře, proč to dělá. Proč to dělají? Proč před tebou padám na kolena? Řekni to slovo, řekni ten vznešený důvod, o němž se nemluví právě tak, jako se nemluví o důvodech lásky. Řekni je, chci je slyšeti z tvých úst.

ALESSANDRO: Nač myslíš, hrabě?

MARTIN: Slyším dupání davu, jež se podobá země-třesení. Jdou v zástupech jako kobylinky a hlas jim bloudí v hrdle. Jdou křičeti před tvými okny. Lidé, zvířata a věci neživé se budou třásti před jejich kvílením. Jejich chřípí již navětrilo zlato, to, co je nejmocnější, to, proč se umírá, to, nad co není. Cenu království a cenu žen, podstatu lásky, manželského míru a štěstí.

ALESSANDRO: Proboha, hrabě, nekřičte!

MARTIN: Vždyť mluvím o sobě. To jsem já, kdo přišel ječet o zlatě, to jsem já, kdo sípe jako dravý pták. Přidej mi o plíšek, o malé zrnko zlata víc za to, že nelžu.

ALESSANDRO: Zticha, povídám. Nedáte-li za jinou, zavolám vašeho bratra, aby vás odvedl.

MARTIN: Zlato pro starce, jenž ztratil vládu nad svým duchem. Zlato pro hraběte, jenž nedbá cti a vydírá, aby se obohatil. Zlatý prut manželů, který vydírá lásku na své choti.

ALESSANDRO: Mlč! Mlč!

MARTIN *tlumeně*: Strojil jsem hostiny a pořádal dostih za dostihem.

ALESSANDRO: Hola! Je někdo nablízku? Slyší mě někdo? Hola! Lidičky! Sem, jářku, do zahradního domku alchymistova.

MARTIN: Ve jménu boha otce i syna i ducha svatého amen. Pane trestajících zástupů —

ALESSANDRO: To jsi ty, chůvo?

HLAS: No, vždyť je světlo jako ve dne, copak nevidíte?

ALESSANDRO: Zavolej hraběte Michaele!

HLAS: Já vím.

ALESSANDRO: Domnívám se, že v něm není ztajena žádná moc. Nebuďte zaslepen, toť pouhé tušení slunce, toť pouhý znak.

MARTIN: Buď zticha, netlachej!

ALESSANDRO: Co chceš?

MARTIN: Vstaň, vezmi klíče od skříně s látkami, jimž jsi dal jméno aurium, vstaň, rozdmychej pec!

ALESSANDRO: Teď v noci?

MARTIN: Ty se zdráháš, ty nechceš?

ALESSANDRO: Nechci!

MARTIN: Ba ne, ba ne, ty nerozumíš svému srdci, ty žertuješ. Což bys mohl o jediný den oddálit štěstí, které zažehne tento dům? Což bys stál jako netečné zvíře vedle řinčících nádob, vedle křivulí, které vyskakují vzhůru, vedle hmoždířů, otrásajících se jako krátery sopek? Hle, škubající se hmota, jež úpí a stená. Hle, rozechvělé žilové země. Na tvých mísách se pohybuje kapička krve. Přihlédni blíže, přihlédni, jak mi uniká. Krev, zlato, krev, zlato!

ALESSANDRO: Nedám se pohnout ani křikem ani zběsilostí. Až se mi uzdá, učiním to, co sám chci.

MARTIN: Což nejsi alchymista?

ALESSANDRO: Ano, alchymie je moje hra.

MARTIN: Hra!

ALESSANDRO: Hra. Umění. Kdybych se nad tebou slitoval, kdyby mě tvoje posedlost dojímala, kdybys mě mohl pohnouti k milosrdenství, dal bych ti spíše peníze než zlaté dílo.

MARTIN: Neprosil jsem tě dosti pokorně.

ALESSANDRO: Pracoval jsem o těchto věcech v obdobích štěstí, prodlužoval jsem svoje pokusy, zakoušeje rozkoš a krásy, o nichž se ti nezdá. Pronikal jsem k tajemství blíž a blíže, a nyní, když je na dosah ruky, bych se měl vrhnouti střemhlav k peci, abych dokončil dílo? Proč?

MARTIN: Závisí na tom život. Život starce, život nešťastníka, který pláče.

ALESSANDRO: Pro tebe? Pro ztřeštěnce, pro hňupa, který

zšilel stařeckou a chlipnou vášní? Pro žárlivce bez rozumu, pro zhýralce? Hnusíš se mi!

MARTIN: Je ti odporná myšlenka, že tyto ruce objímají Annu, že spím po jejím boku, po boku paní, která na tvoje otázky odpovídá jenom z přinucení a jež tě vyhnala?

ALESSANDRO: Ano, miluji tvou ženu.

MARTIN: Víím to již pět dnů. Kupoval jsi mé Lítice. Blázne, domníváš se, že je zamilována do statku a že by mě opustila? Jsi již vyléčen?

ALESSANDRO: Vrátil jsem je.

MARTIN: Vrať je podruhé. Jakou má cenu umění, které se skrývá? Cenu hříčky, cenu samolibosti, cenu lži!

ALESSANDRO: A cenu štěstí, cenu myšlenky, s níž nepospíchám na kupecký trh. Vezmi tě ďas!

MARTIN: Přeceňuješ své síly, Alessandro. Jsi v mých rukou. Snad sis podržel vrch v odpovědích, snad jsi hbitější, pokud jde o kord, ale k mé straně se přiklonila smrt.

ALESSANDRO: Nemám strach.

MARTIN: Protože jsi mi neuvěřil. Jsem hotov tě zabít.

ALESSANDRO: Ubráním se.

MARTIN: Mám smluvené znamení se svými švýcary.

ALESSANDRO: Přijímám každou hru. *Vezme Martinovu píšťalku.* Začneme, hrabě. Kolikrát se píská?

MARTIN: Ještě je příliš brzy. Ještě jsme nedomluvili.

ALESSANDRO: Přeji si to. Rozkazuji ti!

Martin píská.

MICHAEL *vejde*: Co to tropíte za hluk? Co tě to posedlo? Proč se potloukají ti pacholci po zahradě? Co s nimi máš?

MARTIN *z okna*: Táhněte domů! Táhněte spat! *Pomlčka.* Ještě je brzy.

ALESSANDRO: To jsem rád, žes přišel. Je málem bez sebe. Je příliš vesel.

MARTIN: Tak jako že jsem živ, tak jako že tě volám jménem, Alessandro, jako že dýchám, již tě nepustím!

ALESSANDRO: Chce, abych teď dokončil pokus.
MARTIN: Teď, právě teď, nechci již čekati ani chvíli déle.
MICHAEL: Co na tebe tak těžce doléhá?
ALESSANDRO: Láska mu připaluje duši.
MARTIN: Láska! Ty mluvíš o lásce? Ty, zpola chlapeček a zpola dívenka, ty budižkničemu, ty hloupé, prázdné fintidlo!
MICHAEL: On, právě on, dej si pozor, aby nebyl mistrem v těch věcech. Jen trochu přemýšlej!
MARTIN: Pah!
ALESSANDRO: Odved' ho! A moje klíče sem!
MARTIN: Ach tak, má někde v komoře schovanou děvku z nevěstince a to jej tak příliš vynáší ve vlastních očích. Na mou čest, nechtěl jsem tomu věřit, ale je tomu tak.
MICHAEL: Kdo tady je?
MARTIN: Chvilku jsem si myslel, že ho přišel navštívit Tycho a že se skryl, zatím co já jsem tloukl na dveře.
ALESSANDRO: Mám toho právě dost.
MICHAEL: Na rozdíl od tebe já začínám. Kdo tady je?
ALESSANDRO: Nikdo! Nikdo! Nikdo! Kdyby to byla nevěstka, ty starý tupohlavče, rozkázal bych jí, aby utíkala nahá po sněhu.
MICHAEL: Kdo je to tedy?
ALESSANDRO: Nikdo, klid' se už!
MICHAEL: To se mi líbí, na mou čest.
ALESSANDRO: Co se ti líbí?
MICHAEL: Jak ses dopálil.
ALESSANDRO: Eh, to mě nepřivedlo z míry. Jen aby nezačal znovu zuřit.
MICHAEL: Vždyť nezuří.
ALESSANDRO: Vskutku, je to s ním již dobré.
MARTIN: Velmi dobré.
ALESSANDRO: To je chvíle, na kterou čekám. Dobrou noc! Dobrou noc!

Michael otevře dveře. Veřejí zmitá vítr.

MARTIN: Dobrou noc. Zvolna se vrací.

ALESSANDRO: Co! K ďasú! Mordie!

MARTIN: Neodvažuj se dát ti jméno, vím, že jsi rozhně-
ván, ale přece se vracím.

ALESSANDRO: Proč, můj bože, proč, co tě posedlo?

MARTIN: Zlato, láska.

ALESSANDRO: Láska!

MARTIN: Chceš mě srazit do propasti? Nuže, zřítíme se
spolu. Držím tě pevně.

ALESSANDRO: Nerozumím.

MICHAEL *se chechtá*: To je kouzlo prostých lidí, to si
nepřisvojuj.

ALESSANDRO: Jsem hotov se brániti, jsem hotov vymlá-
titi vás ze dveří.

MICHAEL: Mluvko! Ne, to se ti povedlo! To sis zchladil
zlost, ty čaroději s rozparkem. Neodpírám ti dovolení,
aby ses znovu do mne obul. Opásej se svým papež-
ským cingulem a řež hlava nehlava. Ty výre, ty zleh-
čovateli svatých věcí, ty, který lžeš jako ďábel. Co jsi
mi říkal o nočním nebi? Jaké nepravdy jsi snul s tím
bláznem Koperníkem, nač jsi mu přisvědčoval? Ty
blázne bláznivý! Praviš, že já jsem se minul rozumem,
a ukazuješ na mne přes rameno. Což, je to posměch?
Směješ se, že tě poslouchám, že chodím za tebou, že
jsem tě prosíval, abys mě učil?

ALESSANDRO: Uvidíš, že tě to bude mrzet, Michaeli.

MICHAEL: Pah, ani stín.

ALESSANDRO: Jaký má smysl ta tvoje veselost?

MICHAEL: Ach, žádný jiný, brachu, leč abych tě donutil
státi mi v slově.

ALESSANDRO: Což i ty máš nakvap?

MARTIN: Mluvil jsi příliš dlouho, slíbilš nám zlato!
Zlato, slyšíš, co ti povídám. Chci je už mít, už přišel
čas. Už nesnesu těch odkladů. Mám hrozné pochyby,
jsem příliš důvěřiv.

ALESSANDRO: Rozuměj mi, ty přece nejsi z těch lehkých
hlav —

MICHAEL: Naopak, právě naopak.

ALESSANDRO: Kolik již bylo mezi námi zlosti, a přece —

MICHAEL: A přece, přece ti pravím, že jsem syt tvého vykrucování. Ukaž, cos říkal. Zde je tvůj oheň, zde jsou tvé dryáky. Jednej již, spal moji nevěru, postraš mou duši rázem proměny, dej mi jistotu, skytni mi vědomí, jež váží víc než život.

ALESSANDRO: Což, ty jsi stejný blázen!

MICHAEL: Chci znát! Chci znát!

ALESSANDRO: Ach, toto volání, tyto otázky. Což já znám smysl věcí, což jsem se někdy vydával za něco víc než za alchymistu a za hvězdáře? Já mám před tebou vydávati počet ze své práce? Ne!

MICHAEL: Vzbudil jsi ve mně trýznivou potřebu mysliti o těchto věcech, svrhl jsi zavrať do mé duše.

ALESSANDRO: Což jsi nezšílel ze svého strašného boha, v jehož rouně jsou zařaty hnáty mučedníků? Což jste ty a tobě podobní nevymyslili tuto přišeru sveřepější a méně křesťanskou než carihradští psi? Jdiž, rouhači, jdiž, blázne s myslí, jež vlaje jako cár.

MICHAEL: Chci znát! Chci znát!

ALESSANDRO: Jenom ve shodě s bohem a s jeho světem můžeš zvidati.

MICHAEL: A třeba bych se rouhal a třeba bych dal svou duši na pospas, chci znát, chci znát!

MARTIN: Otče všehomíra, dej mi sílu, abych mohl viděti tvou moudrost, jež zůstává oděna vnějškem a mámením tak, jako je škubající se maso a štítlivá pleteň cév pokryta kůží.

ALESSANDRO *tlumeně*: Vyrazte okno! Slyšíte mě? Můžete odpověděti?

MICHAEL: S kým to mluvíš?

ALESSANDRO: S milenkou.

MICHAEL: Chci, abys otevřel dveře!

MARTIN: Otevři!

ALESSANDRO: Ne! *Pomlčka*. Myslíš, že mě přiměješ, abych tě poslouchal? Já, lepší šlechtic, než jsi ty?

MARTIN: Neměřme svoje šlechtictví.

ALESSANDRO: Úsluhu za úsluhu. Žádám jen, abyste drželi na uzdě svou drzost, a ujmu se práce.

MICHAEL: Kdo je to?
ALESSANDRO: Dáma!
MARTIN: Dáma! Dáma z ulice!
MICHAEL: Máš pravdu. Eva spí.
MARTIN: Eva! Eva spí!
ALESSANDRO: Nuže, k dílu.
MARTIN: Díky! Díky! Má bída se obrátí v čistotu zlata,
v ryzost, v bohatství!
MICHAEL: Fi, chrapoune, udav se svými dukáty.
ALESSANDRO: Rozkřesej oheň!
MICHAEL: Co mi řekneš? Pouhé slovíčko. Co uvidím?
Nic, leč to, že se cosi mrtvého obrátí ve věc stejně
mrtvou. Tvé zlato je struska a popel. Pastýř srdcí
o něm nic neřekl. Není to důležité. A přece! A přece
nemohu zatajit touhu věděti to málo.
ALESSANDRO: Zlato, ach zlato, příteli! Neběží přece
o cenu, kterou mu přiřkli kupci. Běží o vlastnosti.
MICHAEL: Vlastnosti věcí!
ALESSANDRO: Ryzí vlastnosti věcí!
MICHAEL: Chci je poznat! Chci poznat tajemství boží!
Chci znát jediné slovíčko tvorby! Chci věděti! Chci znát!
MARTIN: Neotálej! Pospěš si!
ALESSANDRO: Však se již dočkáš. Jsem si jist svou věcí.
MICHAEL: To není nic, to není zhola nic!
MARTIN: Pak budou hlasy z pekel šlehati před tvůj
trůn —
ALESSANDRO: Co říkáš?
MARTIN: Mistře, mistře —
ALESSANDRO: Chceš couvnout?
MARTIN: Ne! Natisíckrát ne!
ALESSANDRO: A kdyby z mé práce nevzešlo nic, zhola
nic než výsměch?
MARTIN: Ne!
MICHAEL: Ne!
ALESSANDRO: A zatracení duše?
MARTIN: I smrt je lepší.
MICHAEL: Věrnost, můj bože, věrnost myšlenkám a věr-
nost duchu, který nehřeší. Či je to hřích? Či je to

hřích, či je to zatracení? Nechť zemru, nechť se zhrou-
tím do šachet špíny, nechť mi úd po údu ohořívá, nechť
moje krev zhnisá a nechť mlaská v mém srdci odporná
jícha bojišť, nechť plamenná panna přitiskne svoje
slabiny k mým slabinám, nechť mě obejmě ta nestoud-
nice, ta chlipná samička démonů. Nechť mě spálí,
nechť sžehne moji zježenou kůži, chci znát, chci znát,
chci znát!

ALESSANDRO: Nesnesu to již, Michaeli, kdo ti vnukl ta-
kovou zuřivost?

MICHAEL: Můj bůh, bůh s přečnivajícími tesáky, bůh,
jehož huba je plna zubů, takže řada první příkrývá
řadu druhou a třetí.

MARTIN: Všechna shromaždiště zlata se vyprázdnila a
všechna pýcha plyne s povětrím, jsem chud a nic mi
nezbývá leč duše, kterou setne záhuba. Jen stiskni
její chřtán, ty divá jezdkyně, ty, jejíž plášť je pokryt
stříkanci, ty tygřice, již zpruhovaly stíny, ty rozdmy-
chovačko všech vášní, ty, kteréš přivedila lakotu, ty
prapříčino pádu, lásko, lásko, lásko!

ALESSANDRO: To všechno děláš pro ni, to všechno pro
svou ženu?

MARTIN: Láska je trpělivá, láska nezná nenávisti —

ALESSANDRO: Duchové temnot, vše, co se přičí boží
moudrosti, vše, co jest strašné, vše, co je pobláznilo,
odstup od mé práce! Ať je má ruka jako ruka tesařova,
ať zvolna přitesává, ať se neukvapí. Ať bláznovství
a zpupnost neosedlá mou mysl, ať ji vede bůh a mír-
nost Mariina. Amen. *Je slyšeti vážný a tichý sbor an-
dělů, v němž převládá harfa a zvony.* Kéž je bůh mi-
lostiv a kéž jim odpustí, těm dobrým chlapíkům,
kterým se zalíbilo pít, všem, kteří milují tu zem, jež
pomine, buď milostiv a žehnej, laskavý Hospodine!
A sladké Jezulátko je věčně provázej a Panna Maria
jich viny umenšuj! A jejich hříchů všetečné jim zhola
nevaďtež, toť vlastnost písku a zemské hlíny těž, z níž
byli stvořeni.

MARTIN A MICHAEL *zpívají za doprovodu trub, mono-*

tónně: Meč hrozný v rukou Pána našeho zle zkrúší člověka každého, jenž rouhavě a zrúdnou žádostí po božské prahl přirozenosti.

ALESSANDRO: Vrhni do plamene olej! Ještě víc, ještě víc!

MARTIN: Hoř, plaň, hoř, plaň!

ALESSANDRO: Ještě něco zbývá, ještě se nenaplnila formule mudrců.

MICHAEL: Co? Ještě strašnější rouhání? Mám křičeti ještě zpupněji? Ne, nemohu, věřím z plného srdce v moudrost evangelia a klnu ti. Klnu tvému umění.

ALESSANDRO: Přilévej zvolna soli.

MARTIN: Jsi hotov?

MICHAEL: Vychází zlato, zdaří se ti ten pokus?

MARTIN: Pokus? Dílo!

MICHAEL: Byla to dřev hmoty? Byla to ona šhubající se látka? Ona podstata vlastností?

ALESSANDRO: Rozdmychej oheň! Zvedni křivuli! Sem všechny zelené soli kovů! Půl unce lučavky a špetku syrského prachu!

MARTIN: Kotlík překypuje. Pozor!

ALESSANDRO: Zlato učiní povlak nad směsí a její teplota stoupne o tolik, co vydá louč. Hle, povrch nádoby se již třpytí!

MARTIN: Zlato, krev světa, nádherné slunce všehomíra, klíč lásek, příčina nářků a příčina štěstí.

ALESSANDRO: Nyní ochlaď celou nádobu v kotlíku sněhu, aby zlato změnilo skupenství.

MARTIN: Co je to?

ALESSANDRO: Ustupte!

MICHAEL: K ďáblu! *Výbuch. Smích obou bratří.*

MARTIN: Poražen! Bez naděje!

MICHAEL: Poslední artikule tvého podvodnictví. Souhrn všeho, co jsi věděl a co jsi nám namlouval.

ALESSANDRO: Nic víc než nehoda.

MICHAEL: Snad jsi ji nepředvídal?

ALESSANDRO: Byl jsem neopatrný, zkazil jsem práci šesti měsíců — své křesťanské dílo. — Pro vás, pro vaši zbrkllost, hlupáci!

MARTIN: Vše! Vše! Vše!

MICHAEL: Hle, svrašťelá zřítelnice vševidoucího boha, hle, výsměšný a zešilevší pohled, hle, sloupy, vidění! Ach, kam se skryji, kde se skryjete?

ALESSANDRO: Mé jméno na jihu a na západě je v sázce. Přehnal jsem léčení. Můj plamen příliš žhnul. Kolik jen strávím nocí, než budu opět tam, kde jsem byl před hodinou.

MICHAEL: Ty dosud věříš?

ALESSANDRO: Jakž bych nevěřil?

MICHAEL: Podvodníku!

ALESSANDRO: Mlč!

MICHAEL: Chci ti to opakovat! Jsi šašek!

ALESSANDRO: Uvidíme!

MARTIN: Je konec vychloubání.

ALESSANDRO: Jaká slova naleznete, až vám zazvoním zlatem, až vám je naliji do dlaní, až budete hrýzti svou kořist. Tato noc je však vaše. Spílejte, vztekni se, skřípej zuby a zlořeč až do únavy.

MICHAEL: Lež!

ALESSANDRO: Nepřemlouvám tě, abys mi uvěřil. Nepřemlouval jsem tě.

MARTIN: Neodříkáš se své práce?

ALESSANDRO: Nemohu. Nemohu věšet hlavu nad nezdarem. Což se mám zřítelí svého auria jen pro rozmary ohně? Což závisím na vaší víře, či na podpoře, již jste mi skýkali? Ta pec je tvá, látky však, ty jsou moje! Po dva dny se můžeš z plna hrdla smát. Třetí den patří mně! Dokončím své dílo.

MICHAEL: Jsi pevný ve svých záměrech!

ALESSANDRO: Pochybuješ? Ach, méně, než bys chtěl. Znáš příliš dobře moje aurium!

MICHAEL: Znám.

ALESSANDRO: Ty strašpytli, vím o tvé dvojakosti. Víím, že prahneš po vědění a současně se ho děsíš. Víím, že sis chvíli přál, aby se pokus zdařil, a sotva sis to pomyslíl, již jsi svolával boží blesk, aby mě zabil. Eh, ty víš, kdo jsem, před tebou neobhajují svou pověst.

MICHAEL: Snad. Z poloviny snad mluvíš pravdu.

MARTIN: Tvá zvědavost, tvé jméno mezi lidmi? Pah, na-stokrát chci být oklamán a kdekdo ať mi utrhá, jen kdybych získal tu, kterou jsem ztratil. Víím, že mne nemiluje. Zahrnul jsem ji bohatstvím a dvakrát pro-měnil svůj způsob života. Jen pro ni jsem se zamiloval do zlata. Jen pro ni hřeším.

MICHAEL: Cožpak se neděsíš, cožpak neznáš boží bázně?

MARTIN: Teď už je pozdě.

MICHAEL: Běda, nezbývá než lítost a pokání. Přehořký lék, jež nazývají trestem.

MARTIN: Teď, když jsem všechno ztratil, teď že mám litovat, teď prosit, ještě ve smrti být směšný? Zhřešil jsem kvůli lásce a hřích a blízkost smrti zveličily mou vášeň. Odstupte, kněží, pryč se zákonem, vari, vzdal se, anděle, s knihou, vzdal se od duše, která přihořívá, jež chce navěky hořeti za jedinou chvíli, za okamžik lásky.

MICHAEL: Padl, padl Babylón ten veliký, a učiněn jest příbytkem ďáblů a stráží každého ducha nečistého.

ALESSANDRO *k Anně, která se skrývá*: Prchni, prchni pryč, skoč oknem, otoč si hlavu šátkem, ten, kdo tu mluví, je hrabě Koryčan a zšílel.

MARTIN: Lež na lež, podvod na podvod, chci vršiti hřích na hřích, chci se vpeřit v peklo!

ALESSANDRO: Pusťte mě ze světnice, dám ti, co chceš, měřici zlata, krkavče. To, co se dnes nepodařilo, po-daří se zítra. Jsem si tím jist, věc je již nabíledni. Ně-kde vězí maličká chybička, pramalé smítko, nepatrný prach, můj výpočet však je správný a to, co víím, víím jistě. Nu, uklidni se, blázne bláznivý!

MARTIN: Ach ne, ach ne, nemohu čekat na zítřek. Ztratil jsem víru, nevěřím. Obtěžkej svou duši, tak jako já ji obtěžkal, staň se zjevným podvodníkem, ty tajnúst-káři. Řekni, že se ti všechno zdařilo a že máš zlato ve svém kotlíku. Roztav ten prsten! Hle, zlato, které jsi vyrobil, mistře nad mistry. Ještě dnes rozhlásím tvou slávu, nechť se moji švýcaři dají do bubnování, nechť

řvou, až jim bude přeskakovat hlas. Mistr Alessandro del Morone, italský šlechtic a toho času host a věrný přítel hraběte Martina, vyrobil unci zlata!

MICHAEL: Ta první unce patří císaři. Pošli mu ji, ty tvůrče zázraku.

ANNIN HLAS: Mně to rve prsa, nesnesu to již, omdlívám.

ALESSANDRO: Pryč!

ANNIN HLAS: Nemohu.

MARTIN: Ta nevěstka je naše svědkyně. Slyšíš mě, ropucho? Slyšíš ten hlas, jenž dovede být něžný a nekráká vždy tak jako dnes?

ALESSANDRO: K čemu ten podvod? K čemu ti to bude?

MARTIN: K čemu? Ach, bloude! Všichni městští kupci mi budou vnucovati své peníze, císař mě zahrne přízní a bohatstvím, Sány bude klečet před mým prahem. Ty jsi cizinec, ty jsi můj host, tys pouhé nic, nic, chrt v mé smečce, stvůra, umělec, za nějž já ručím!

ALESSANDRO: Blbe, blbe!

ANNIN HLAS: Umírám!

MICHAEL: Kdo je tam vedle?

MARTIN: Poběhlíce.

MICHAEL: Ten hlas —

ALESSANDRO: Je to cizinka.

MICHAEL: — znám velmi dobře.

ALESSANDRO: U čerta, skolím vás, jestliže jen pípnete!

MARTIN: Ta paní je cizinka?

ALESSANDRO: Kdokoliv, paní nebo děvka, nedbej o to, hrabě, vždyť ji stejně neznáš. Pah, máme jiné věci na práci. Souhlasím s návrhem. Rozhlas, že jsem vyrobil zlato. Budeme lháti sotva den či dva.

MARTIN: Což není opravdu všechno ztraceno?

ALESSANDRO: Není, není, není!

MARTIN: Ó, můj anděle, kterého jsem opustil.

MICHAEL: Ustaň, tvá žena se tě navždy zřekla. Mlč, mlč!

MARTIN: Snad přece, snad přece se zachráním.

MICHAEL: Odchází a ty nadarmo bodáš svoji duši.

MARTIN: Má záchrana, mé zlato!

ALESSANDRO: Máš pravdu, budiž, snad.

MARTIN: Propůjč mi svůj jasný hlas. Dej, ať jsem slyšán jako líbezný zvon. Zlato, zlato, zlato! Alchymista našel ryzí zlato! *Volá oknem.* Hola! Bergu, vezmi své oděnce před císařův hrad a volej, že v mém domě vyrobil Alessandro Morone zlato. — Hlasy císařova města, hlasy země, hlasy zemědlů, křičte dnem i nocí.

Troubení a bubny, hlasy. Je slyšeti vyvolávání švýcara: Alessandro del Morone vyrobil první unci zlata!

ANNA: To jsem já. Tvá žena.

MARTIN: Kdo to je? Kdo mluví? Kdo to mluví?

ANNA: Děvka. Cizoložnice, jež byla tvou manželkou.

MARTIN: Ach! To je její hlas. Její tvář!

MICHAEL: Nestoudnice!

ANNA: Poslouchala jsem. Slyšela jsem tě.

MARTIN: Mne jsi slyšela? *Smích.* Tím lépe! Tím lépe!

ANNA: Byla jsem u svého milence.

MARTIN: Mlč!

ANNA: Podvedla jsem vás.

MARTIN: Nechci nic vědět! Neprosím se tě o hnusná tajemství. *Pomlčka.* Žel, doposud tě miluji, ty ďáblice, ty ropucho! Ach, stenám láskou a zahanbením. Sám hříšný, sám prokletý tě proklínám, děvko! *Pomlčka.* Což, poslouchala jsi dobře? Neušlo ti ani slovíčko? Slyšela jsi, jak jsem lhal, jak jsem prosil, jak jsem se zřekl boha a jak jsem naříkal nad svou chudobou? Co jsem to křičel? Že nic nemám, že jsem už vydal všechnu majetek, abych ti mohl koupit to, co se ti líbilo, že prahnu po novém zlatě a že jsem uvrhl svou duši do pekel, jen abych získal zlato.

Vzдалující se hlas: Morone vyrobil zlato.

MARTIN: Zlato pro tebe. — Jsi krásná a na mne kývá smrt. Vem si to zlato, odejdi s milencem. — Jdi pryč! Jdi pryč!

ANNA: Chci zůstat, abych odpykala svou vinu.

MARTIN: Což je už po lásce? Nu, neodpovíš mi? Vlach se tě nasytil, či rozhodla ses sama, že změníš milence? Není dost krásný? Není ti dost mlád? Jeho podvody snad nenesou tolik, kolik potřebuješ?

ALESSANDRO: Proč jí to říkáš?

MICHAEL: Mlč!

MARTIN: Ty jsi zde? Ty na mne mluvíš? Ty ses nepropadl?

ALESSANDRO: Vem rozum do hrsti. Svou ženu jsi již ztratil. A ať spíláš a ať ji trýzníš, už se nevrátí.

MARTIN: Nikdy!

ALESSANDRO: Lásky končívají, co chceš? Jaká je její vina?

ANNA: Morone, nemluvte o mém provinění.

ALESSANDRO: Provinění?

ANNA: Ta věc je vážnější, než je váš duch. — Vím, co jsem zavinila.

MARTIN: Chci s tebou býti sám. Odejdi! Ven, ven, ven!

ALESSANDRO: Už zase začínáš! Teď, když tvoji švýcaři řvou po městě, že se mi podařilo vyrobit zlato, teď, když jsi spoutal svoje osudy s mým uměním?

MARTIN: Mlč!

ALESSANDRO: Chceš si hrát na tyrana, chceš nás trestat za to, že jsi stár?

MARTIN: Neprosil jsem o zlato sám pro sebe a nyní se ho zříkám. Zříkám se podvodu! Proč ještě teď, když vše je ztraceno, mám lhát?

ALESSANDRO: Rozkazuji ti to. Jsi ještě málo zostuzen? Chceš podstoupiti novou pohromu? Císař teď slyší volání tvých stráží.

MICHAEL: Kdo je to císař? Šílenec.

ALESSANDRO: Tvůj pán! Ten, který vládne vašimi životy.

MICHAEL: Nemám strach.

ALESSANDRO: A kdyby on odpustil, já neodpustím!

MARTIN: Ztratil jsem všechno a nemohu se bát než božího soudu.

ANNA: Nemám práva, abych ti radila, střežím se popudit tě prosbou, a přece nemohu mlčet. Proboha! Setřes se sebe tu skličenosť a vinu! Probud' se, vstávej! Zavrhni Morona a mne, svou hnusnou choť. Ztrestej nás, ztrestej slabochy, již před tvou vážností a před tvým vroucím citem jsou jako třtiny.

MARTIN: Jakou útěchu bych našel v ranách? Ba, žádnou, žádnou!

ANNA: Máš ještě jiné lásky. Tvá dcera, Lítice, tvůj bratr a tvůj dům.

MARTIN: Eva? Řekli mi, že jí Vlach rovněž spleť hlavu. Je toho příliš mnoho. Nerozumím vám. Napřed se oddáte svým milencům a potom, jak se zdá, je vám líto manželů a otců. — Ne, volím raději smrt než pláč před dveřmi vašich ložnic.

MICHAEL: Nebudeš čekati dlouho. Slyším, jak přichází.

ALESSANDRO: Kdo?

MICHAEL: Smrt!

MARTIN: Nechť vejde. Pojď blíž, má přítelkyně. Pojď ke mně blíž, utěšitelko.

ANNA: Proklínám okamžik své slabosti. Chci být živa, chci smýti svůj hřích. Chci býti služkou svého manžela, chci se pokořit, chci vykoupit svou duši.

MICHAEL: Což tě chce zabít? Žij! Ztučni!

MARTIN: Nechci, aby trpěla víc, než je potřebí.

ALESSANDRO: Nuže?

MARTIN: Jestliže dobře rozumím, přeje si, abys odešel.

ANNA: Ano. Ano.

MARTIN: A zřiká se tě.

ANNA: Ano.

ALESSANDRO: Lituji, paní, že se rozcházíme. — Byli jsme příliš nepodobní a snad již od počátku našeho přátelství se připravoval tento konec.

ANNA: Jděte, jděte co nejrychleji!

ALESSANDRO: Hrabě Koryčane, řekl jsem, že nestrpím, abych byl vláčen před císaře v poutech jako podvodník a lhář. To, cos dal rozhlásit o proměně kovů, to je tvá myšlenka, tvůj podvod. *Pomlčka*. Snad za týden,

snad za dva budu hotov se svou prací a zachráním tě. Slibuji ti to. Však do pátého února chci mít klid a volnost. Do zatmění je všecken čas jen můj. Potom si postav stráž k mým dveřím a třeba ve dne v noci mě hlídej. Od toho data nebudu dělat než zlaté dílo. Souhlasíš?

MARTIN: Mám přikývnout?

MICHAEL: Ne! Ne! Ne! Ať shoří!

ANNA: Ano! Ano!

MARTIN: Souhlasím.

DĚJSTVÍ TŘETÍ

Scéna první

Slavnostní síň.

SLUŽKA: Pánbůh ví a pánbůh ví, že dneska nestačí celičké tele na tu večeři.

DRUHÁ SLUŽKA: Co tele, holka, řekni takhle stádo.

SLUŽKA: Tak já to řeknu, proč by ne, což máme ještě škudlit, cožpak nám sejde na nějaké té krávě.

TŘETÍ SLUŽKA: Houby, houby, houbičky.

SLUŽKA: Tak vidíš, miláčku, kdopak by dneska počítal!

SLUŽKY: Já ne, já ne, já ne!

SLUHA: Vy písklata, vy ječidla!

SLUŽKA: Copak se ti na nás nelíbí?

DRUHÁ SLUŽKA: Mluvme raději o tom, co se mu líbí.

TŘETÍ SLUŽKA: Copak je to?

SLUHA: Tvá hvězda, miláčku.

SLUŽKY: Ach, ach, ach, ty kujóne, ty kluku kousavá!

SLUŽKY: O já, o já, to se mu povedlo!

SLUHA: Ta sedí, panečku!

SLUŽKA: Bodejť bych ležela.

SLUHA: Ta fafka.

SLUŽKA: Leda to. Ty mluvíš v hádankách.

SLUHA: Nu, chceš-li se poddat —

SLUŽKA: Namoutě, to aby člověk nosil okolo krku zpo-
vědníka, nebezpečí číhá na každém rohu.

SLUŽKA: Toť se zná.

SLUŽKA: Když valach dodělává, nejhůře kope.

SLUŽKY: I vem ji kulíšek, ta ho nabrala. *Smích.* Valach —
smích — strejdo — *smích.* Kdy to na vás prasklo? Co
to s vámi udělali?

SLUHA: Eh, eh, eh, totěž mi říkala jedna upejpalka a už

- mi to neříká. Už přestala. Ale kdepak, miláčkové, obrátím každou hezkou holku na svou stranu.
- SLUŽKA: No, zaplať pánbůh, že ne naruby.
- SLUHA: Já bych vás přivedl všechny na mlíko.
- SLUŽKY: To je pajda s velkým nosem.
- SLUHA: A sedni, sedni!
- SLUŽKY: My o tebe nestojíme, ty partyko, jen si to nech, nech si všechno, co máš.
- SLUŽKA: To bych si dala s takovým obejdou. Pah, poprosím našeho milostpána, aby mi přenechal nějakou tu unci zlata a každý cechovní mistr se ještě rád olízne.
- SLUŽKA: My jsme teď, jářku, bohatí!
- SLUŽKA: U nás ve sklepě je dobrá tuna zlata.
- DRUHÁ SLUŽKA: Co to meleš, holka, kde by se nabrala tuna.
- TŘETÍ SLUŽKA: Ba jo, bude toho tolik, jenže je to ještě nepovedené.
- SLUŽKA: Jak to, nepovedené?
- SLUŽKA: No, že to nemá náležitou jiskru.
- SLUHA: To bych se podíval, zdali má nebo nemá. To je zlato, ryzí, ryzí! — Zlato, a nemá prý jiskru!
- SLUŽKA: Já jsem si to přece nevymyslila.
- SLUHA: Tak bych to neopakoval. Ježíšmaria, takové zlato!
- SLUŽKY: Kdo ti to nakukal?
- SLUŽKA: Co, co, co? Že je padělané, že se netřpytí?
- SLUŽKY: Ha, ha, ha, zlato za nic nestojí, zlato se netřpytí! Ty couru nevděčná, to říkáš o zlatě! Ty nevděčnice, mít je, já bych ti posvítla.
- SLUŽKA: Je ho tam dobrých dvacet měřic. Viděla jsem je. Holky drahé, bylo mi do pláče a ještě teď mě pálí v hrdle. Je to tak nádherné!
- SLUŽKA: Co je tak nádherné?
- SLUŽKY: Nu, zlato, nač se ptáš? Zlato, zlato, zlato.
- SLUŽKA: Ono se to snadno řekne, ale —
- SLUŽKA: Co ještě máš?
- SLUŽKA: Má to zatrchtilý vrub.

SLUŽKA: Aby ten váš mistr Aleksandera nebyl nějaký rohatý.

SLUHA: Rány Ježíšovy, to by byla jiná. Mě to už taky trochu napadlo. Já všemu hned tak nevěřím. Já na všechno neskáču.

SLUŽKA: Ono to není dohromady tak zlé. Hromádka zlata, kousíček mrtviny.

SLUŽKA: Já jsem hlupačka, ale svou nesmrtelnou duši bych za to nedala.

SLUŽKA: Tys to neviděla, ty nic nevíš, ty nevíš, jaká je to záře. Tolik zlata. Hlína a kamení a prach, všechno je proměněno ve zlato.

SLUŽKA: Kam tohle povede?

SLUHA: Mít moc zlata? Ono konec konců k ničemu není. Ba ne, proto nám nepůjde láska lépe k duhu. A co se tkne žaludku, to se tím nespraví.

SLUŽKA: Ty umřeš raději chud a ježatý, což?

SLUHA: A ve dvou, na posteli.

SLUŽKA: Vemte na něj metlu a sešvihejte ho, neposedu.

SLUHA *bráně se*: Přestaň, mé zlato, má holko hezká, mé zlato, zlatíčko.

Vejde Eva.

EVA: Prosím tě, prosím tě, přines mi hrst sněhu. He, jen tak, nemusíš všechno vědět. A co okouníte, co je na mně divného?

SLUŽKA: Ten chlapík tady vedl všelijaké řeči, a jestliže jste to slyšela —

EVA: Ne, copak řekl?

SLUŽKY: Eh, o tom zlatě povídá.

EVA: O zlatě, to věřím, kdopak by o něm nemluvil.

Vždyť ani nelze mlčet. A co vám vykládal?

SLUŽKY: Tak, hlouposti.

EVA: To že jsou hlouposti! Však si počkáš, než se to bude říkat o zlatě.

SLUHA: Počítám nějakých deset let.

EVA: Jak to, deset let?

SLUHA: No, on si to přece nenechá pro sebe, ten náš

- mistr. — A jak to řekne, tak mu to každý vytroubí a naseká se toho zlata habaděj.
- EVA: A to je jedno, z toho se nestřílí. Ale ten první, panečku, ten, kdo to má ze své hlavy! Ten, kdo to vyšťrachal bůhví v jakých jedech a čmoudech, ten je víc než tři císařové. No, je nebo ne?
- SLUHA: Jak by nebyl, vždyť může třeba žít sto let, ale nějaký háček to má taky.
- EVA: Jaký?
- SLUHA: Což jestliže se v tom svém učení rouhal nejsvětější trojici?
- EVA: Ty jsi ale hlupák. Bůh požehnává jen takovou práci, která je mu milá. Jen s boží pomocí našel zlato. Zlato, které zastupuje štěstí a jasnou povahu a odlesky nebes a všechno, co zbylo z ráje.
- SLUŽKY: To že je zlato? Mně se zdá, že je to rovnou hřích.
- EVA: Vy hlupačky, zlato, zlato a slunce je bez poskvrny. Ať se celý svět o to hádá, Alessandro již zvítězil.
- SLUŽKA: Jak to, snad nezaskočil pánaboha?
- SLUŽKA: To já nevím.
- JINÁ SLUŽKA: Zlato, zlato, zlato, to jsou taková slova. Viděla jsem zlaté peníze, zlaté prsteny a zlaté křížky, ale zlato samo? To jsou taková slova!
- SLUŽKA: To říkají všelijací lidé, na které naléhá lakomství jako hrom.
- SLUŽKA: Pozor, pozor!
- SLUŽKA: To je on.
- SLUHA: Jářku, ztraťme se, on je hned na nůž.
- SLUŽKA: Ale, ale!
- SLUHA: Cožpak, ty jsi Vlaška!
- SLUŽKY: Rukulíbám, milosti, rukulíbám!
- EVA: Zrovna jsem vás vychválila až do nebe.
- ALESSANDRO: Do nebel! Zdá se mi to příliš brzy. Chci být ještě dlouho živ.
- EVA: To věřím. Co je u vás nového?
- ALESSANDRO: Nechte, prosím vás, na pokoji alchymii. Beztoho tomu nerozumíte.

EVA: To je toho. Myslíte, že jste jediný, kdo může něčemu rozumět?

ALESSANDRO: Konec konců na tom mnoho není.

EVA: Náhoda, což? Potkalo vás krátce štěstí.

ALESSANDRO *upřímně*: Ale ovšemže. *Směje se*. A potom cosi směšného, ne, to vám řeknu až zítra.

EVA: Opravdu nic než náhoda?

ALESSANDRO: No, tak snadné to přece nebude.

EVA: Kdežpak by bylo! To je strašná práce!

Je slyšeti troubení.

ALESSANDRO: Co zase mají?

EVA: Vás! Zlato! No přece vás!

ALESSANDRO: Je mi to protivné.

EVA: Jen ať troubí. Víte, připadá mi to jako ve válce.

Jako v den stvoření růže. *Mazlivě*. A zatím bylo stvořeno zlato.

ALESSANDRO: Mluvíte o věci déle, než mi je vhod.

EVA: Mně se to líbí.

ALESSANDRO: A což kdybych se přiznal, že je to všechno pouhý výmysl?

EVA: To víte, že by vám nikdo nevěřil.

ALESSANDRO: I kdyby to byla pravda?

EVA *v rozpacích*: Jaká vás to zas napadla hloupost. Můj otec má přece hrudu zlata, které jste před jeho očima vylil z retorty. Potom má zvon a kdoví co všechno ještě má.

ALESSANDRO: Ty tomu věříš? *Směje se*.

EVA: Na mou duši, to jsem si oddechla!

ALESSANDRO: Vy jste tak vážná a ve všem vidíte hřích.

EVA: To bych neřekla, ale ty vaše žerty jsou nepovedené, vy slavný člověče.

ALESSANDRO: Slavný neslavný. Co se změnilo? Nic, mám týž kabát a tytéž ruce.

EVA: Co se vám uráčí, čeho se vám zachce. Císař teď jistě o vás mluví.

ALESSANDRO: Ten hlupák.

EVA: Pane na nebi, což jste tak zpychl?

ALESSANDRO: Vypočetl jsem zatmění a to je práce dlouhých let a dlouhých pozorování. To je důležitá a nevyvratná skutečnost, na níž se ukáže, kdo je šarlatán a kdo je hvězdář.

EVA: Zatmění, pah, co je to proti zlatu!

ALESSANDRO: Stokrát a tisíckrát je to víc.

EVA *překvapena*: A císař to neví?

ALESSANDRO: Div mě nevsadil do věže. Přidržuje se pitomých zásad hvězdopraců.

EVA: O tom já nevím docela nic.

ALESSANDRO: Zbývají mu právě dva dni. Pátého února se naplní to, co jsem řekl.

EVA: Ne, Alessandro, vy si všeho tak málo vážíte. Sotva jste vydobyl zlato, již zase nový úkol? Není to příliš, není to nad lidské síly, není to netrpělivé dílo? Můj otec ještě v Liticích říkával, že kvap a shon je nepřitelem štěstí.

ALESSANDRO: Snad je to pravda, miláčku.

EVA: Ano, ano, ano.

ALESSANDRO: Klid, štěstí, čas opět nalezený, čas, jež vracíme bohu. To není můj způsob, miláčku.

EVA: Pročpak mi pořád říkáte miláčku, což jsem vaše milenka?

ALESSANDRO *líbá jí ruce*: Přál bych si to.

EVA: Jistě?

ALESSANDRO: Z celého srdce.

EVA: Z celého srdce.

ALESSANDRO: Miláčku!

EVA: Ach, já tě miluji už mnoho týdnů. Ale již dva dny, od chvíle, co to přišlo s tím zlatem, co je z tebe takový slavný hromadník, již dva dny tě miluji méně.

ALESSANDRO: Tomu nerozumím.

EVA: Zdá se mi, že si na něco vzpomínáš, že ti tane to slovíčko na jazyku a že je nevyslovíš a že si nikdy nevzpomeneš. Prosim tě, nezávisí na tom nic důležitého?

ALESSANDRO: Co je důležité?

EVA: Především lidský život.

ALESSANDRO: A láska?

EVA: To je totéž.

ALESSANDRO: Ale jdi!

EVA: Pane, bez žertu, kdybych vás neměla ráda, nezáleželo by mně tuze ani na světě. Potom byste si pro mne a za mne mohl dělat zlato třeba ze zaječích stop.

ALESSANDRO *se smíchem*: Což se ti to nezdá samo o sobě nádherné?

EVA: Samo o sobě? Nu, je to správné, ale když ty jsi při tom, tak je to nádhernější.

ALESSANDRO: A kdybych nebyl alchymistou?

EVA: To by bylo to nejlepší.

ALESSANDRO: Ach, ty můj miláčku.

EVA: Příteli, je to nutné, prodírat se takto k polibkům? Víte, že jsem rozdrásána málem do krve?

ALESSANDRO: A víte, že mi tahle rozmluva rozdírá srdce? Proč aspoň chvíli nemlčíte, abych vám mohl říci, že vás miluji.

EVA: Už jsem tichá jako pěna. *Polibek.*

ALESSANDRO *pokorně*: Vyslovuješ jméno láska jinak než všichni ostatní.

EVA: Hlasitěji.

ALESSANDRO: Beze strachu.

EVA: To dozajista.

ALESSANDRO: Má drahá, má drahá!

Vchází Anna Koryčanová.

ALESSANDRO: Hraběnka.

ANNA: Tvůj otec by jistě s tebou nesouhlasil.

EVA: Myslím, že to dá hodně práce. Ale což ty?

ANNA: Morone má několik milenek.

EVA: To není pravda!

ANNA: Ano.

EVA: Kdo ti to řekl?

ANNA: Já sama jsem byla poslední z těch nešťastnic.

EVA: Vy?

ANNA: Ano.

EVA: Ty jsi ji opustil? Ty ses jí zřekl, protože máš rád

mne. Teď právě před chvílí mě o tom ujistil. *Pomlčka*. To je kruté. Alessandro, vy neřeknete nic?

ALESSANDRO: Bude to vhodnější? Nevím, nepřemýšlel jsem o věcech lásky a nehledal jsem pro ně důvodu. Lidé milují, když se jich dotkne láska, a zlhosejní, když minula. V těchto příhodách není zajisté nikdo viníkem a nikdo obětí. Nemohu za to právě tak jako vy. Přeji vám ze srdce štěstí.

ANNA: A Eva?

ALESSANDRO: Jsem jí okouzlen.

ANNA: Býti okouzlen! Oč je to méně než mír duše! Než poklid děvečky, která se sklání nad valchou, než čisté svědomí, než holá pravda, než drsná, nesličná a hrubá skutečnost.

EVA: Nemohu než opakovati, že ho miluji.

ANNA: Zapřísahám tě, Evo, mluv dříve se svým otcem a ani slovíčko neříkej bez jeho souhlasu.

EVA: Nu ovšem, jak bych mohla takovou věc zamlčet.

ANNA: Nevěř okouzlení a lásce, která ti našeptává, že nepomine.

ALESSANDRO: Máte pravdu. Štěstí se přelévá jako čas a jako čas má býti přijímáno. S radostí, pokud trvá, a bez zármutku, když se skončilo.

EVA: Ty mluvíš také o konci?

ALESSANDRO: Podstata štěstí je proměnlivost, na niž se zhusta naříkává. Zalkl bych se i rájem, jenž trvá, aniž se pohne, jenž opakuje jednu myšlenku, který si vede jako skot a zpívá jako kolovrátek. Zalkl bych se bezvětrím stálosti a nesvobodou, která mluvívá o věrnosti a na obrátku z dobrých milenců udělá stvůry nebo věrolomníky.

EVA: To se podobá smlouvě. Příteli, nechťela jsem na tobě vymáhati přísahu. Nepřijala bych ji.

ALESSANDRO: Ani kdybych se k ní sám uvázal?

EVA: Ne. Znáš tě příliš dobře.

ANNA: Nebojíš se?

EVA: Jak bych se mohla bát? Proč? Že vzbuzuje lásku? Jak jinak, vždyť jej miluji.

ALESSANDRO: A že jsem nestálý?

EVA: Milý pane, slyšel jste už něco o mně? To se po-
divíte! Jsem zamilována asi po desáté!

ALESSANDRO: Ne! To bych byl nikdy neřekl!

ANNA: Snad ani nevíš, že tě miluje můj bratr.

EVA: Uhodla jsem to.

ANNA: Promluv s ním!

EVA: Až zítra.

ANNA: To je to nejmenší, co můžeš udělat.

EVA: Musím se obléknout k večeři.

ANNA: Nikdo na ni nespíchá. *Odejde.*

EVA: Polib mě ještě jednou, ještě jednou, než přijdou ti
protivní lidé.

ALESSANDRO: Buben je můj přítel.

EVA: Můj také. To není mnoho, mám-li milence a ty mi-
lenku.

BUBEN *vejde*: Chcete mi něco?

ALESSANDRO: Ano, Bubne.

EVA: Nemůžeme ti zatajit tu novinu.

BUBEN: A to je vše? A to je vše?

ALESSANDRO: Paní hraběnka si vzpomněla na tvoji ná-
klonnost k Evě —

BUBEN: Ach, to je staré vypravování.

ALESSANDRO: Tím lépe.

BUBEN: Přeji vám štěstí.

ALESSANDRO: Věř mi, Bubne, ta věc mě tížila.

BUBEN: Jaká věc? Nevím o ničem! — Rostl jsem s Evou
a zachovám ji v živé paměti. — Však já se nezblázním
proto, že odchází, a ještě méně pro tebe!

ALESSANDRO: A naše učení? Naše matematika?

BUBEN: Ba právě, tu mám nejvíc na mysli. Nechce se
mi mluvit o něčem jiném, nemohu, nechci vás poslou-
chat. Jdi, utec, prchni, hrabě Martin a Michael tě pro-
klíná!

ALESSANDRO: Chceš se k nim přidat?

BUBEN: Ne, jsem ti povinován vděkem. — Učil jsi mě po
celých deset měsíců a já jsem tě měl rád.

ALESSANDRO: Díky za shovívavost.

BUBEN: Směj se, zlehčuj si mě jak chceš, byl bych nevděčník, kdybych to nebyl řekl, a byl bych bázlivec, kdybych vzápětí nedodal, jak si živě přeji, abys byl ze dveří. — Jsi dobrodruh a hejsek, jsi špatný učitel, jenž si necení ani za mák své práce, máš zřetel leda k rozkoši a tvoje práce leží v sutinách. Co si troufáš udělat? Nic! Nic! Nic!

ALESSANDRO: Hu, příteli, jde z tebe strach!

BUBEN: Laciná odpověď.

ALESSANDRO: Mluvíme o práci, ve které nevíteží ten, kdo nejlépe odpovídá.

BUBEN: Dílo, dílo, dílo se ti již nepodaří!

EVA: Ty utrhači! Což nedokončil právě svou práci? Nevyžil zlato? Jak, vždyť ještě chladne, vždyť ještě nezuhlo a ty s ním takhle mluvíš? S Alessandrem? S mistrem?

BUBEN: Zlato, zlato alchymistovo! Příliš často o něm mluvil s pohrdáním. Zdá se mi, že dávno věděl, jak se proměňují kovy, a že zatajil to umění.

EVA: Proč by je byl tajil?

BUBEN: To je dovednost šejdířů a kupců.

EVA: Žvást!

BUBEN: Alchymistické umění hraničí s podvodem, pracuje ruku v ruce s chytráctvím a čaruje, místo aby poznávalo.

ALESSANDRO: Kde jsi to sebral?

BUBEN: A konec konců nevyrobí nikdy zlato, ale novou sloučeninu, jež se mu podobá.

ALESSANDRO: Uvidíš!

BUBEN: Přisámbohu, nemám leč víru v jasný rozum a té se nezřeknu. Kdybys byl tvůrcem, držel by ses díla a nezběhl bys pro rozkoš lásky či pro peníze.

ALESSANDRO: Děláš z nouze ctnost.

BUBEN: Na tom nesejde, čím jsem se poučil.

ALESSANDRO: Dost, Bubne, pro dnešek již dost.

BUBEN: Slíbil jsi pomoc hraběti a sám jsi uvízl v tom zlatě. Dnes ti ověří dvůr alchymistů transmutaci a odvede tě u vítězoslávě k císaři.

EVA: Ano, to se dozajista stane.

BUBEN: Budeš první či druhý mezi těmi, jimiž jsi kdysi pohrdal. Budeš říkat to, co je císař ochoten slyšet a co se mu líbí.

ALESSANDRO: Ne, ani zdání!

BUBEN: To jsou mravy, jimž se nevyhneš.

ALESSANDRO: A k závěru, copak ty uděláš?

BUBEN: Poprosím Keplera, abych směl pracovat s jeho žáky.

ALESSANDRO: Keplera? Nemá žáků. Odmítne tě.

BUBEN: Má dva a já budu třetí! *Pomlčka.*

ALESSANDRO: Ta cesta, příteli, není snad nesprávná. Kepler je přízemní duch, vidí však dobře a dobře počítá. Je hnidopich, nemá vůbec vznětu, a přece se mi zdá, že samo hvězdné nebe přiměšuje záři k jeho výpočtům.

BUBEN: Chceš mu něco vzkázat?

ALESSANDRO: Přeji vám oběma zdar!

BUBEN *exit.*

ALESSANDRO: Líbí se mi, vedl si jako muž, ba lépe, jako ten, jenž něco vykoná.

Scéna druhá

Světnice Martinova.

ANNA *vcházejíc*: Musím ti říci —

MARTIN: Proč jsi tak běžela? V domě již mohou býti hosté.

ANNA: Bylo by lépe, kdybys tu večeri odřekl.

MICHAEL: To půjde stěžl.

MARTIN: Ne —

ANNA: Jak chcete, jak si přejete.

MICHAEL: Co zas máš?

ANNA: Souhlasím. Nesnažím se o nic jiného . . .

MICHAEL: V tom to nevězí.

ANNA: . . . než abych učinila nesnesitelné snesitelnějším.

MARTIN: Co se ti zdá nesnesitelné?

ANNA: Já sama! Já sama!

TŘEŠT *chce odejít.*

ANNA: Zůstaň!

TŘEŠT: Mám poslouchat tvé vytí?

ANNA: Útěchu!

TŘEŠT: To, co je nejsnadnější. To, co je nejsladší.

MARTIN: Není to útěcha, že jsem ti odpustil? Že znovu doufám, že mám naději, že důvěřuji životu, který se obnovuje?

MICHAEL: Ne.

MARTIN: Věřím z plného srdce, že ji opět získám.

ANNA: V tu chvíli nejde jen o moje hříchy.

MICHAEL: Co se stalo?

MARTIN: Což není ještě konec, což na nás dopouští bůh novou zkoušku a nové soužení?

ANNA: Eva si dala slovo s Alessandrem. Miluje ho a chce s ním odejít.

MICHAEL: To tě pálí!

MARTIN: Probudili snad tvoji žárlivost? Sžíráš se, potlačuješ pláč? Chtěla bys, aby zůstal někde nablízku a bez milenky? Chtěla bys na něho kývnout, až otrne žal, který jsi způsobila?

ANNA: Věděla jsem, že mi neuvěříš. Máš k tomu dobré právo. Máš pravdu.

MARTIN: Ach ne! Ach ne! To mluvila má bolest, mé zoufalství, můj neklid.

ANNA: Chci snést všechny žal, který jsem způsobila. Ať padne na mou hlavu prokletí a nejstrašnější ná dávky! Zpronevěřila jsem se bohu, svým slibům a manželu. *Pomlčka.* Kdybych žila do pozdního stáří, přec mě bude pálit ten hřích; ještě v hodině smrti a v chropotu bude slyšet můj pláč.

MARTIN: Myslím, že jsme již z nejhoršího venku. Brzičko tady zavládne mír. Vdechují jej. Cítím, jak vniká oknem vítr, přinášející krásnou pohodu.

MICHAEL: Lidé, bídníci, jejichž srdce je jako tlama šelem, my, hnusní přátelé, kterým se nedostává všeho

mimo nízkost, my jsme ti odpustili a bůh by váhal?
TŘEŠŤ: Mlč!
ANNA: Navždy mi bude připomínat —
MARTIN: Což jsi neřekla, že odchází? Cítím úlevu, ba
jsem již šťasten.
TŘEŠŤ: Odchází s tvou dcerou!
MARTIN: Snad byla do včerejška ještě dítě.
TŘEŠŤ: Co uděláš?
MARTIN: Nemohu snést tu tíhu! Tu tíhu!
TŘEŠŤ: O čem mluvíš? Vstaň! Přiveď ji! Ať se vrátí!
MARTIN: Já sám za ni odpovídám. Já sám.
ANNA: Zamilovala se bezelstně, tak, jako milujeme v ne-
vinném věku.
MARTIN: Máš pravdu. Přivleku ji. Od té chvíle se nesmí
hnout z místa. Při večeři se ani neukáže, nevyjde ze
světnice bez mého vědomí.
ANNA: Nezaměňujte můj hřích s její láskou.
MARTIN *padá do křesla*: Nemohu, jsem stár, jsem
k smíchu. Moje choť je mladá a krásná, nemiluje mě
a já ji nutím, aby zůstala. Lidé si vypravují, že jsem ji
málem uloupil. Ach, všechno jsem ztratil pro tuto
pozdní lásku. Svůj statek, spásu, mír a vposled dceru!
Mluvil jsem příliš k své ženě a nyní nemám sil, abych
opakoval, co jsem již řekl.
TŘEŠŤ: Jsi věru výtečný milenec, shovívavý a vždy pln
naděje.
MARTIN: Já vím, já vím. Nestarám se o svou dceru.
Nechť ji přivedou.
MICHAEL: Ty se stydíš! Ty se před Evou stydíš!

Třešť mluví do síně.

MARTIN: Dvakrát jsem změnil způsob života. Zřekl jsem
se své vesnice a vedu si po způsobu velmožů. Za rok
jsem vydal více peněz než předtím za dvě desetiletí.
MICHAEL: Zas o penězích.
MARTIN: Je to bez konce.
TŘEŠŤ: Hle, tvoje dary. Vrať je těm kupcům. Vrať jim je!
ANNA: Vrať jim je, ať nepřipomínají —

MARTIN: Jsou nedotčeny!

ANNA: Přijímala jsem je, protože je to snazší, než odmítnout.

TŘEŠT: Cáry!

MARTIN: Ten omyl zaplatím příliš draze.

EVA *vchází*: Dobrý večer.

MARTIN: Slyšel jsem, že sis zvolila milence.

EVA: Ano. Kdyby ses byl netázal, byla bych ti to řekla sama. Mám to teď pořád na jazyku.

MARTIN: Naneštěstí je tvoje volba špatná. Morone je dobrodruh.

EVA: Říká se, že jím byl.

MARTIN: Nepřeji si, aby ses s ním stýkala.

EVA: Se svým ženichem?

MICHAEL: S ženichem?

MARTIN: Nic o tom nevím. Nic podobného jsem ti neřekl.

EVA: To pravím přece já.

MARTIN: Ještě mám tolik síly, abych tě přidržel k poslušnosti. Ještě jsem živ, ještě jsem neumřel!

EVA: Přeji ti dlouhý věk, avšak o svých věcech rozhoduji sama.

TŘEŠT: Odcházím. Kdybych byl já tvým otcem —

EVA: Pusťte mě, blázne! Blázne, blázne, blázne! Víím, že je vám můj ženich solí v očích, že vás zděsil širý svět, který se zračí v každém jeho slově, že nesnášíte volnost, smích a štěstí člověka z jihu, z něhož září slunce. Zdá se mi, že nad ním plane jako koruna.

MICHAEL: To je dětinské trestati dívku, která takto mluví.

EVA: Víím, že vám způsobil Morone hoře, a rovněž víím, že vás zahrnuje zlatem.

TŘEŠT: Chtěl bych ti rovněž něco říci.

EVA: Nepsolouchám, nechci nic slyšet. Miluji Alessandra! Můžete mi radit a zakazovat a bránit ze všech sil, miluji Alessandra! *Odchází*.

MICHAEL: Jak ji chcete napomínat? Má stokrát víc pravdy než my.

TŘEŠT: Co?

MICHAEL: Než já, než Martin. Oba jsme zhřešili láskou.

TŘEŠT: To není důvod.

MICHAEL: Miloval jsem Annu Koryčanovou. Miluji doposud ženu svého bratra.

ANNA: Proč to říkáte? Proč právě nyní? Není dost dusno v tomto domě?

MICHAEL: Chci se vyznat. Mlčel jsem dvě léta a nacházím úlevu, když mluvím o své vině zpříma a bez obmyslnosti. Chtěl jsem být knězem a nestal jsem se jím jen proto.

MARTIN: Tiše! Slyším, že někdo přišel. Již dost té hanby.

ANNA: Jste bledý.

MARTIN: Jděte za mou dcerou. Prosím vás o to.

ANNA *exit*.

TŘEŠT: Na té večeři trváš?

MARTIN: Nemohu jinak!

MICHAEL: Pah!

MARTIN: Budu opět tím, čím jsem býval. Setřesu malátnost jako sníh a roztaje jako sníh. Žena se mi již vrátila, teď získám peníze a přemluvím svou dceru. A když ji nepřemluvím, vsadím ji do světnice a postavím za dveře stráž!

MICHAEL: Co je ti?

MARTIN: Unavil jsem se.

TŘEŠT: Místo zákona božího byl dosazen zákon světský.

MICHAEL: Byl dosazen, byl dosazen. Kým? Kdo způsobil tu strašnou záměnu?

TŘEŠT: Dábel. Dábel nemohl přemoci Krista a vzal na se podobu starce a učinil se náměstkem božím.

MICHAEL: Jaká hrůza, jaké šílenství. Kdybych o tom nepochyboval, kdybych věřil z plného srdce, zvedl bych válku a ležel bych před Římem, až bych ho zabil.

TŘEŠT: Ty blázne, obec křesťanská je obec bez násilí.

MICHAEL: Blázne, blázne, blázne, budete mi tak říkat až do konce. Budete mi tak říkati všichni, kdo máte ústa. Pah, kde je záruka vaší moudrosti a mého ne-

rozumu? Vykladači a vykladači, vy jste si stvořili bibli, v níž není ani krve ani života, v níž není než bolest a nevěle a bezvládí, které je jako smrt. Pryč s tou knihou, pryč s hnusným apokryfem umrlců, pryč se školometry, již chodí mezi slovíčky jako potkani.

TŘEŠŤ: Což ses neodpřisáhl?

MICHAEL: Ano, ano, ano. Přisahal jsem, věřím na Ježíše Krista a jeho živé slovo, věřím s bratřími, s prostáčky země, s vojskem božím.

TŘEŠŤ: Nasákl jsi latinskými knihami, učením světských filosofů a nám, jimž slovo je zákon, spíláš školometů? Ty vlku, jemuž strach ochromil tlamu, ty světáku, jemuž zalehly uši pravdou? Podobně, jako se přihodilo Pavlovi, který neviděl od svého obrácení mnoho dní. A jako byl Pavel světský pán, tak jsi i ty světský pán a budeš vykládati Pavla Pavlem a Písmo Písmem. Já však a mně podobní vyznáváme Ježíše Krista a zákon boží.

MICHAEL: Světský pán! Rozdával jsem peníze a statky a jsem chud.

TŘEŠŤ: Já vím, že jsi rozdával, ale byly to tvoje statky, tvá země, tvé peníze? Nenáleží to všechno bohu, stvořiteli nebe a země, lidí a stád a všeho, co jest? Nenáleží tvůrci jeho plod?

MICHAEL: Máš pravdu.

TŘEŠŤ: Jakou naději skládáš ve své skutky? Ba, žádnou, žádnou neskládej! Zřekni se své urozenosti, která vyrostla z potu a z bolesti sedláků, zřekni se hraběte Martina, zřekni se modloslužebníka, jenž stojí po krk ve vlastním hrobě.

MICHAEL: Nemohu, ach, nemohu.

TŘEŠŤ: Zřekni se učenosti, jež vede k nevěře, zřekni se umění, neboť ono jest nejbezpečnějším úkrytem ďábovým.

MICHAEL: Nemohu.

TŘEŠŤ: Zřekni se zvidavosti.

MICHAEL: Ne, ne, ne!

TŘEŠŤ: A hříšné lásky.

MICHAEL: Ano!

MARTIN: Ach!

MICHAEL: Jaké tresty si pro mne vymyslíš? Jaká mučidla bys mi přisoudil?

TŘEŠŤ: Žádná, hrabě, žádná, Milosti.

MICHAEL: Myslíš, že jsem se rouhal?

TŘEŠŤ: Neposlouchal jsem.

MICHAEL: To je pouhý stín mé viny. Slyšíš netopýří křídlo ďáblovo, jež bije nad mou hlavou? Řekl jsem stokrát víc, prokrel jsem boha na nebesích, připojil jsem strašnou lež k řetězci lží, rouhal jsem se a bylo slyšeti chechtání, když jsem domluvil.

MARTIN: Michaeli! Michaeli!

MICHAEL: Jaký souzvuk, jaká blažená shoda nás víže. Což vědí o takové lásce tyto halamové příliš poctiví a příliš prostí duchem? Co víte, vy andělští kolohnáti, vy šťastní sprostáci, vy přímé duše, vy, kteří nosíte své srdce jako kyrys, což víte o bratrství hříchu?

MARTIN: Předříkávej nám modlitbu Páně.

TŘEŠŤ: Jsem k tomu hotov. Otče náš, jenž jsi —

HLAS: Kněže! Kněže! Kněže!

MARTIN A MICHAEL: Otče náš —

ANNA *vejde*: Vracím se.

TŘEŠŤ: Opuť nám naše viny —

ANNA: Slyšíš?

TŘEŠŤ: Slyším tě a jdeš mi nevhod. Pánové tvého domu se zřekli boha a on mi káže, abych se naposled s nimi modlil. Na této modlitbě teď záleželo víc než na vojště, které dobývá panství nad Turky.

ANNA: Nesmím již přikleknout. Nezadržela jsem ji.

MARTIN: Běda!

MICHAEL: Dívka a podvodník, dívka a rouhač!

MARTIN: Nechť se cukrují ti krkavci, nechť se jejich ujetá hrud' dme pro lásku, pro chlipnou lásku, vždyť nikdo nevolá, jen polomrtvý stařec, jen stařec bankrotář a podvodník.

ANNA: Snažně vás prosím, abyste mi rozkázal odejítí.

MARTIN: Kam vás mám poslat?

ANNA: Kamkoli. Odejdu se svým bratrem. Nesnesu to již.

MARTIN: Nemohu, věřil jsem, že se vrátíš, a všechno jsem dal v sázku. Dnes večer přijde císař do mého domu. Proto jsem vás nutil, abyste zůstala až do noci u večeře.

MICHAEL: Co na tom sejde? Císař necísař. Což nejsme ztraceni?

MARTIN: Ne, přísámbohu, doposud ne! — Jestliže vzešla někomu škoda, chci ji nahradit, chci žít, chci konat pokání, chci čekat na pomoc Alessandrovu.

MICHAEL: Já ne, já ne, já nechci, nemohu. Ztratil jsem víru ve vědění alchymistů a v moudrost světských knih. Třešti, dokončils svou báseň?

TŘEŠT: Ještě ne, synáčku, měj strpení.

MARTIN: A já vám prikazuji, abyste byli večer při stole! Já si to přeji, já, hrabě Koryčan!

Scéna třetí

Hodovní síň.

SEDZIWOJ: To je cavyků, prosím vás, co si to hrabátko myslí?

DR. JOHN DEE: Se mi zdá, že si zde vyhazují ženské z kopytka.

GÜSTERHÖFER: Ale vem ďas služtičky, využily příznivé chvíle, když zde nikdo nebyl.

KELLEY: Počkám ještě vteřinu, ale nic déle.

CARAVAGGIO: Nestříhejte ušima, vy chlípnicku.

SENTINOHA: Jsem odkázán jen na to, příteli.

BRAGADINO: Ti dva — Tycho a Kepler —

SEDZIWOJ: Já vím, knížata vědy! To jsi již říkal aspoň tisíckrát.

CARAVAGGIO: Prosím vás, patříte vy k vinařům nebo k učencům?

SENTINOHA: Já jsem alchymista každým coulem.

- BRAGADINO: Nesahejte nám na něho, vy odpustkáři, to je paroháč Sentinoha.
- SENTINOHA: Což já, já sedím poslední, až u zdi.
- CARAVAGGIO: Domácí pán si nevšímá svých hostí, hej, Eustachu, přivítej pány jeho jménem.
- SHERING: Já, až naprší! Pamatujte si, pane, že můžeme mluvit za hrabata, jen pokud jsou chudá, to jest — jen pokud můžeme mluvit nadarmo. Sám za sebe vám toho však naslibuji, co srdce ráčí.
- GÜSTERHÖFER: I jdi, ty kůže!
- DR. JOHN DEE: Prosim vás, proč má ten kluk takové starostlivé čelo?
- SEDZIWOJ: To? To je řecká móda. Kdybyste si přál, císařův chirurg vám je zřásní právě tak stehem varhánkovým. Někteří z těch chlapíků jsou šlechtici a jiní se narodili pod hlávkou zelí.
- MLADÝ MĚŠTÁK: To není možné.
- STARÝ MĚŠTÁK: Povídám ti, že je to on!
- MLADÝ MĚŠTÁK: Takový hnidopich, hádá se o slovíčko.
- STARÝ MĚŠTÁK: Tak vidíš, to je ten tvůj Kepler. Panečku, ten se v tom vyzná, ten se umí dopálit.
- KEPLER: Nesmysl, je to čirý nesmysl!
- HLASY: Co to povídá? Co to povídá?
- KELLEY: Nakonec popře i jednotnost hmoty.
- KEPLER: Nic takového!
- GÜSTERHÖFER: A to bych řek! Jakápak jednotnost, když máme čtyři nestvořené a nezničitelné prvky. To už je i ten Empedokles lhář a podvodník?
- HÁJEK: Nekřičte, nekřičte! Nechte ho mluvit!
- KEPLER: A nevěřím na transmutaci, paralela sedmi kovů a sedmi planet je blbost! Paralelismy — nesmysl — východ s purpurem — měď se přeměňuje cínem a zinkem — to znáte již od Aristotela, to není alchymie — nová látka — nic se zlatem —
- TYCHO: Dost. Ticho! Ten, kdo mluvil, je můj přítel, je to hvězdář a já ve věcech hvězdářských s ním vždycky souhlasil. Ba, mohu říci, že mě leccemus naučil a současně že mě tu a tam pohněval právě tak jako vás. Já

ovšem jsem trpělivější a ani jsem necekl, když mi zesul celou astrologii.

HLASY *smích*: Štval na něho celý svůj psinec.

TYCHO: Naše přátelství nic nerozdvojilo a nic je nerozdvojí.

HLASY: Proč nám to povídá?

HLAS: Protože má hubu.

TYCHO: Proč se teď hádáte? Věc je pryč hotova.

HLASY: Nu uvidíme, uvidíme.

TYCHO: V učení alchymistickém se zřejmě nevyzná. Jednou mi řekl, že je mu protivné.

HLASY: Dost, dost o tom zrzkovi.

BRAGADINO: Ty chudinko, ty na Tychona Brahe.

SEDZIWOJ: To budu rád vidět, co nám tu ukáže.

CARAVAGGIO: Jářku, večeri! Večeři!

SENTINOHA: Já mám už taky hlad.

HÁJEK: Má pryč jakýsi zvon a volné zlato ve třech podobách.

SHERING: Kde, k ďasů, vězí?

HLAS: Ti zpsychli!

HLAS: Nevídáno!

BRAGADINO: Pěkně mi to vyfoukl právě před nosem.

Mohl jsem býti zítra či pozítří hotov.

GÜSTERHÖFER: Pah, tvé zlato, to je jako korintský kov, z něhož se dělají přezky k opaskům.

DR. JOHN DEE: Konečně! Nu, to to trvalo!

Vejde Martin, Michael a Anna.

MARTIN: Přál jsem si přivítat vás první, a přece přicházím pozdě. Tychone de Brahe, vám patří čestné místo a vám.

TYCHO: Díky, hrabě. Dřív než vás pozdravím, chtěl bych se obrátit k dámám.

HLASY: Kde je Morone? *Hluk a smích*. Což, kdyby tak byl utekl!

TYCHO: Císař jim příliš popustil, těm nevázacům.

MARTIN: Kde je Alessandro? Před chvílí jsem s ním mluvil.

HLASY: Alessandro!

ALESSANDRO *vchází s Evou*: Tisícery dík. To bylo příliš hlučné, pánové, hospodařte svou chválou, ať vám vystačí aspoň na týden.

KEPLER: Jen na dva dny, to budu věru zvědavější.

ANNA *k Martinovi*: S Evou!

ALESSANDRO: Vy škrtile, chcete mi utrhnout i na hlo-mozu.

MICHAEL: Je ztracena! Opouští nás. Vidí ji Martin?

ANNA: Ovšem, že ji vidí.

MARTIN: Pan komoří! Vítám vás ve svém domě.

HLASY: Ten se napařuje!

SEŤZIWOJ: Ba věru, na mou čest!

EVA: Proč všichni stojíte, proč se ho nevyptávají, proč jím netřesou jako stromem, z něhož padá ovoce? Ach, nejkrásnější zlatá jablka.

DR. JOHN DEE: Zlatá jablka? O tom jsem slyšával, že byla příčinou sváru.

EVA: Co, svár v této naší věci? Ach! Zdá se mi, že není vyloučena válka či křižácké tažení.

ALESSANDRO: Poshovte mi.

HLASY: Ticho, ticho, čímpak nás vyčastuje?

ALESSANDRO: Et primum ignem se vertere in auras aeris, hinc imbrem igni, terramque creari.

HLAS: Nechte si to! To je staré, to je Lukretius!

HÁJEK: Raději nám řekni, příteli, jak sis vedl, he?

HLASY: Zlato!

ALESSANDRO: Byl bych vás nezval, kdybych vás nemohl přesvědčit. Zvon, který slyšíte, je ze zlata. Ulil jsem jej.

HLASY *hluk*.

ALESSANDRO: Teď mluvím já!

HLASY: Teď jsi na soudě.

EVA: Soud?

ANNA: Proč odpovídáš za něho?

EVA: Tak, jenom tak. Protože ho miluji.

ANNA: Vidím to.

MARTIN: Prosím vás —

ALESSANDRO: Abych se vyhnul vádám hned na počátku, chci odložití různosti víry, názoru i mínění a ukázatí věc samu. Na tomto místě není moudrosti, jež by chránila před zlou vůlí.

SENTINOHA: Co říká? Já ho nevidím.

BRAGADINO: Ale říká, že jsou všichni proti němu.

ALESSANDRO: To ovšem nejsou slovíčka, jež za mne bojují. Jsou to skutečnosti. Ticho! Zvon, který slyšíte, je zlatý zvon. Ráz, dva — He, pochybovači, lidé chabé víry, natahujete uši? Zbystřete svůj sluch! Hle, jak se tím zvukem ježí chlupy na vašich boltcích! Rozeznáváte dobře? Nemýlí vás vaše slidičské ucho?

SEÐZIWOJ: Na mou duši se nezastaví až v Bordeaux!

SHERING: Ticho! Ticho!

CARAVAGGIO: Vyveďte ho!

ALESSANDRO: A tyto pruty.

HLASY: Dvě stě tisíc!

SÁNY: Pusťte mě k němu!

HLASY: To je posedlý ďáblem.

SÁNY: Milosrdenství, milosrdenství s ubožákem. Neza-
hánějte mě, dovolte, abych setrval.

HLASY: Kdo je to?

SÁNY: Ten, který viděl, ten, který zkoumá zlato a váží zlato. Pane, rozhod' mezi ně své zlaté groše, rozházej to, co ti propadlo mezi prsty, nechť se servou, nechť slyším trhati se kůži na jejich hřbetech. *Smích.* Nechť si ta chamraď vjede do vlasů.

ALESSANDRO: To se celkem vyrovná.

HLASY: Nerozumíme. Co tím chce říci?

KEPLER: Tycho de Brahe! Tycho!

TYCHO: Vyznávám podle pravdy, že má tato hmota vlastnosti zlata.

KEPLER: To není důkaz!

HLASY: Prubířský kámen! Lučavku!

KEPLER: To všechno nic není. Ať řekne, jak!

ALESSANDRO: Jest či není pralátka, z níž povstaly prvky skládající zemské hmoty? Jest či není? *Hluk.* Nuže, různost hmot záleží jen ve velikosti či malosti ele-

mentových partikulí, v jejich klidu či pohybu, formě, poloze a vzájemném vztahu.

HLASY: Slyšte!

ALESSANDRO: Podařilo se mi odvoditi rytmus těchto poměrů a vyjádřit jej číslem. Odtud nebude již hmot přesně uzavřených, ale proudění elementů. Pralátka se bude přelévati z tvaru do tvaru.

HLASY: To je dobře řečeno!

ALESSANDRO: Člověk byl učiněn pánem hmoty.

SÁNY: Svléknu staré nuzáctví a budu se třpytiti od hlavy k patě. Však mě již nepoznáte! *Smích.* Já jsem posunoval jezdcem, to jest závažím na přezmenu, já býval lakomý! *Smích.* Jaká hanba!

HLASY: Čára je táž. Nad každou pochybu je to zlato!

BRAGADINO: Před žhoucím pokladem, v svitu ohně a lamp —

HLASY: Copak? Copak se ti stalo, pitomečku?

BRAGADINO: Kdo to uráží?

HLASY: Zmizte, zmizte do pekel! Mám náramné nutkání natrhnout mu kařata.

ALESSANDRO: Nuže, ano či ne?

TŘEŠŤ: Stůjte, stůjte, vy mudrcové, vy, jejichž moudrost má hřebeny pýchy, stůjte vy, jejichž chléb je podvod. Hlas země se sdružil s hlasem zvířat a nařiká a obchází města s nařikáním.

HLASY: Co je to, u všech všudy! Jářku, samé: pane, nadchni mě, pane, volám tě. Samá opilost ducha, ale po řádném víně ani vidu ani slechu.

TŘEŠŤ: Láska mě pudí plakati před vámi.

HLASY: Jen si zadudej!

HLASY: Sem na má prsa. Dáváš přednost rejtarům či kojným?

TŘEŠŤ: Ach, uvázali jste se v nerozlučné přátelství se smrtí.

HLAS: Ba, na mou ducha, tihle bratrští by nám zjeli hřbet, kdyby tak mohli.

HLASY: K věci, k věci!

HLAS: Zlato v antimonu!

HLAS: To jsi jakživ neslyšel?

ALESSANDRO: Sledovati tuto cestu je velmi obtížné. Najdete ji vypsánu v knize, kterou dokončím do pěti dnů. *Nedůvěřivý šepot.* Vaše tajnostkářství se stěží prodírá k tomuto prostému dílu, k této znicí věci, k těmto prutům. A přece jsou, leží tu, jsou, jako já jsem. Kdybych shromáždil polovinu zlata, kolik ho mají zlatníci ve městě, nemohl bych ulíti ten zvon.

HLOMOZ: To je pravda. Mluvte rozumně, usuzujte!

TŘEŠT: Tělo světa se trhá na čtyři obzory a škvíry země vzrůstají nářkem. Má krajina, mé město se níží a propadá, avšak já sám vytrvám a můj hlas bude zníti až do konce. Smiluj se, králi, jenž jsi neměl ani koruny ani zlata, smiluj se, nevražuj hříšníky mezi zatracence a skytni jim víru, která by je obrátila na cestu pravou.

HLAS: Otevři!

HLASY: To je císařská garda.

SANY: Schovejte zlato! Neprozradte se! Běda, běda!

HLASATEL *vchází*: Císař si žádá, hrabě, abys vpustil prosebníka. Pocestného, jenž vážil svízelnou cestu. Chce mluvit s mistrem.

MARTIN: Kde je? Půjdu mu v ústrety.

HLASATEL: Není třeba, abys na to myslel.

HLASY ÚDIVU.

HLASATEL: Stane se jen to, co si přeje císař. Poutník, jenž vejde, je jeho host. Návštěva platí tobě. Jsi přece Alessandro?

ALESSANDRO: Nu ovšem, arcíže. Není mi to však valně po chuti, přijímat návštěvy tak znenadáni.

HLASATEL: Přijmeš jej co nejuctivěji!

ALESSANDRO: Jak se mi zachce.

HLASATEL: Jak rozkazuji!

HLASY ÚDIVU.

ALESSANDRO: Rozumím.

HLASATEL: Zhaste světla! Tmu! Tmu!

JEDEN Z PRŮVODCŮ: Tiše, tiše, dobrodruzi.

JINÝ PRŮVODCE: Není nás ani slyšet.

PRVNÍ PRŮVODCE: Takový hluk snad může způsobiti li-

bost kotlářovu uchu, na mne je příliš silný. Příliš zdravý. *Smích.*

SBOR: Na sklonku dne pak něžná Medea —

DRUHÝ PRŮVODCE: Dost!

HLASATEL: Rozkazuješ, aby se průvod vrátil.

PRVNÍ PRŮVODCE: O pochodeň méně!

HLASATEL: Odstupte stranou!

CÍSAŘ: Mistře!

ALESSANDRO: Hledáš alchymistu či alchymistovo zlato?

CÍSAŘ: Toho, jenž rozumí věcem života i smrti.

ALESSANDRO: Co mi chceš a kdo jsi? Tvoje šaty jsou cizokrajné.

CÍSAŘ: Mlč, mlč, mlč! Slyšel jsem o tvém umění a mých skrání se dotkl mohutný dech naděje. Pospíchám, abys mě uzdravil, pospíchám a smrt zdvojnásobuje moje spěchání.

ALESSANDRO: Já nejsem lékař.

CÍSAŘ: Ach, je čas, je svrchovaný čas.

ALESSANDRO: Kdo vrací život a zdraví? Mluvíš to, co si nemyslíš.

CÍSAŘ: Neotálej! Vidím již, jak se podél zdi řadí stíny a jak se válejí v zápolení o můj plášť. To není plášť, to je mé vlastní tělo! Běda, to chvějící se chřípí, na něž vtiskl mor svůj slizký polibek, to strašné chřípí jde blíž a blíž. Slyším cvakání zubaté čelisti a na mých prsou si drásá strach a hrůza cestu k srdci.

ALESSANDRO: Zešilel.

CÍSAŘ: Spásu, spásu, spásu!

SÁNY: Jděte svou cestou, překročte jej, Milosti. Podobá se krabu a neřestným housenkám. Kdo ví, na jakém hnojišti si uhnal smrt.

CÍSAŘ: Vrhál jsem se v úprku na všechno vědění a moje knihovna rostla do nekonečna; což naplat, nenalezl jsem čaromocné slovo. Vysál jsem samu kost a dřev umění, nevykoupilo mě. Umru!

ALESSANDRO: Neváhám ani okamžik učiniti vše, co je možné.

CÍSAŘ: Děkuji ti, poručím ti to!

SÁNY: Život a zdraví, toť jsou pouhá stébla na proudu zlata.

CÍSAŘ: Pro živého boha, pomoz, pomáhej uniknouti propasti a blátivé hlíně, v níž se přehazuje štír a chňape po svých údech. Vpeřil jsem se do zlata až po temeno hlavy, ani jiskřička nevstoupila do mých žil! Hledal jsem lék ve slunečním svitu, ale moje mysl se stala neklidná, jako je zvířecí zřítelnice, a ustupovala obnažujíc strašné kameny paměti. Od toho času nevycháším leč za noci.

SÁNY: Kdo je ten temný příchozí?

HLASATEL: Neznámý poutník.

PRVÝ PRŮVODCE: Nemocný.

CÍSAŘ: Ty jsi opět obnovil ryzost hmoty, ty odděluješ zrno od plevy, cenné od bezcenného, slabost od zdraví, ty jsi vmetl tolik blankytu do černi zoufalství, že září jako obloha, ty jsi způsobil, že můj strach poodstupuje, že křičím, že se mi nezlámaly kosti, když jsem sepal ruce.

MICHAEL: Dost, pane, vstaňte!

CÍSAŘ: Obnov ve mně radost.

HLAS: Ticho! Sláva, sláva Alessandroví, ať žije Morone!
Ať žije hrabě Koryčan!

MICHAEL *šeptem*: To pak řekl, ne že by měl péči o chudé, ale že zloděj byl a měšec měl, a to, což do něho kladeno bylo, nosil.

HLASY: Co je to? Kdo to klábosí?

HLAS: Hola, hola, střeďte se malomocného.

MICHAEL: To volám já, Michael. To volám já.

HLASY: Sláva Michaelovi.

MICHAEL: Zrádci, zrádci, zrádci!

CÍSAŘ: Co se stalo?

MICHAEL: To jsem já, Michael, hříšník, jehož údové hnusem a hrůzou odstavají. Nachýlil jsem nádrže hanby.

MARTIN: Běs!

MICHAEL: Nachýlil jsem nádrže hanby.

ALESSANDRO: Mlč!

MICHAEL: To vše je lež, krvavá lež.

HLUK, HLASY: Kdo si to s námi hraje? Jaký žert!

MICHAEL: Lež, která ode mne odpadává. Nechť je viděti bídné kosti, nechť vzbouřím váš strach.

HLASY: Světlo! Světlo! Je to vrah či blázen?

MICHAEL: Zlato alchymistovo je lež! Jeho umění je lež, jeho hvězdářství je lež! Jeho víra je lživá! Je podvodník a hadač —. *Hluk, smích.*

HLASY: Teď mu doslova věřím. Biřice! Právo!

MICHAEL: Podvedl jsem vás.

HLUK, HLASY: Světlo! Rozsvěťte! *Vzplane světlo.*

MARTIN: Vyznávám se zároveň se svým bratrem, vyznávám se před bohem a před vámi, vy mudrcové, vyznávám se, že jsem vás podvedl. Zlato vystavené na odiv je zlato taškářů a zlodějů.

HLUK, HLASY: Blázen, filosof? Ovšem, ale zde se stalo něco záhadného. Držte toho chlapíka. Utněte mu ruku. Meč, meč na poberty!

MICHAEL: Dopřejte mi všech bolestí, jež skýtá zatracení, popřejte mi toho palčivého štěstí a hanby a zajímavého pláče, popřejte mi pocelů muky a trestů, o nichž se nezdá soudcům. Miloval jsem ženu bratrovu a vrhal jsem se na její stín jako šakal. Můj hřbet je pln otisků střevice a zašlých škrabanců. Mé kosti jeví růžence svalků po zlomeninách. Běda, doposud stojím zpříma, doposud lžu, doposud nejde leč o posměch, který mě zraňoval a trýznil.

MARTIN: Bratře!

MICHAEL: Já sám jsem příčina neštěstí. Já jsem je přivodil.

HLAS: Rouhal se.

MICHAEL: Rouhal jsem se.

HLAS: Pes!

HLAS: Ne, ne! Největší taškář a mizera doposud mlčel.

MICHAEL: Ach, vědětí, znátí! To vše je snad dáno těm, kteří milují.

MARTIN: Těm, kdož jsou pokorní.

HLASY: Nesmysl! Ukončete to! Vsaďte je do věže!

CÍSAŘ *pokyne: Pochodeň! Nastane ticho, scéna intenzivně osvětlena.*

ALESSANDRO: Slyšel jsem, že se obviňují, učinili to právem. Což já, neprovedl jsem nic jiného než to, oč mne žádali. Můj rozmar podlehl jejich zběsilosti. Pravda, vedl jsem si jako hlupák. Nemohu než počítati s vaším odsudkem. Tu mi není útěchou nic než jedno jediné.

HLASY: Co je to? Copak je to?

ALESSANDRO: Ať odmítnut, ať přijat s nadšením, buď tak či onak, já vím, co vím. Já jsem vypočetl zatmění a našel rytmus čísla a jsem tak blízek pravdě o transmucaci, že se mi tají dech. Ach, přijít na kloub věci, být tam, kde právě jsem teď já, což, pánové!

HLAS: Nesuďte lidí jako andělů.

CÍSAŘ: Slyšel jsem.

HLASY hřmot: Císař!

CÍSAŘ: Netrpělivý.

PRŮVOD odchází.

HLASY: Kati na vás, vy luzo!

EPILOG

Otáčející se jeviště představuje nesčetně císařských komnat. Je viděti trpaslíka, klec na papoušky, rozbité torso a konečně Rudolfa, ležoucího podle zdi. Vpravo hvězdárna, v pozadí (o několik schodů níže) soudní dvůr.

CÍSAŘ: Nevěřím.

TYCHO: To nejsou věci víry.

CÍSAŘ: Nevěřím.

TYCHO: A přece to není hňup.

CÍSAŘ: Nemám rád podobných chytráků.

TYCHO: Kepler a já jsme přesvědčeni —

CÍSAŘ: Zavři okno!

TYCHO: Je zavřeno, Milosti.

CÍSAŘ: To světlo mi tají dech, dusím se jím.

TYCHO: Nemine dne, abyste nezkusil nových léků, to vám neprospívá.

CÍSAŘ: Nemine dne, nemine dne.

TYCHO: Milosti, rozkázal jste, aby se dnes dostavila ta stvůra na soud.

CÍSAŘ: Tak, právě tak. *Směje se.* Odkdy nevěříš na léky?

TYCHO: Nevěřím jenom na léky dvořanů.

CÍSAŘ: Hlupáku! Jaký pitomý šprým.

TYCHO: Nechtěl jsem vás rozesmát.

CÍSAŘ: Rozesmát, kde je v tom všem zdravý rozum?

TYCHO: Ti lékaři vás rozjítřují a vnukají vám jenom nevíru. *Pomlčka. Hvězdář se snaží na sebe upozornit.*

TYCHO: Milosti!

CÍSAŘ: Na tomto místě není zákona.

TYCHO: Ach —

CÍSAŘ: Ty tomu nerozumíš.

TYCHO: Ne.

CÍSAŘ: To platí o okrscích, které jsou vyhrazeny malomocným *smích*, vedle toho se říká totéž o císaři *smích*.

TYCHO: To jsem neslyšel.

CÍSAŘ: Ve hněvu *smích* a když se rozpláče. *Smích.*

TYCHO: Mám zavolati písaře a komoří?

CÍSAŘ: Eh, jakýsi básník chválil všemohoucího Pána za to, že byla stvořena bolest. Ach, bolest!

TYCHO: Nechť vejdou. *Písaři vcházejí, klaníce se.*

TYCHO: Sedněte! To je zbytečné, císař se nedívá. Ostatně se mu tvá opičí tvář náramně oškliví.

SLUHA: To abych si zrovna vypůjčil i hlas z nebička.

CÍSAŘ: Zavřít! Zavřít okna!

JEDNOTVÁRNÝ HLAS: Páni a stavové tohoto království prosí a pokorně tě žádají, Milosti, abys přiblížil svého ducha příhodám a rozepřím, a vyslechnuv strany se svářící, dal průchod svému mínění a svým odsudkem zdrtil viníka.

CÍSAŘ *zaklepe znenadání holí na stěnu a zasměje se:*
Dále. Dále! A po zásluze ochránil —

JEDNOTVÁRNÝ HLAS: A po zásluze ochránil —

CÍSAŘ: Dále, rychleji. Nemám už staré trpělivosti, ta tam je císařova dobrota.

TYCHO: Hni se! Ať je to s krku. To není žádná kloudná práce. *Vchází voják s taseným mečem, rodina Koryčanů a Alessandro.*

HLASATEL: Vejděte! Na svá místa! K věci! K věci!

JEDNOTVÁRNÝ HLAS: Věhlasný učenec Alessandro del Morone, autor deseti knih porůznu vydaných, autor knihy „O věcech přírodních“, kterou čtlo a pochválilo Veličenstvo císař Rudolf —

CÍSAŘ *vstává:* Dost! Ven! *Všichni pryč.*

ALESSANDRO: Císaři!

CÍSAŘ: To jsi ty! Vydal jsi mě na posměch.

ALESSANDRO: Nevěděl jsem, že se věc donese k tvému sluchu.

CÍSAŘ: Kdo psal Tychonovi?

MARTIN: Já, Veličenstvo.

CÍSAŘ: Proč?

MARTIN: Doufal jsem získati peníze.

CÍSAŘ *s úsměvem:* Tycho ti měl opatřiti peníze?

- MARTIN: Vypočetl jsem si, že bude mluvit před Vaším Veličenstvem a že vás získá.
- CÍSAŘ: Tychone, tys věřil Alessandrovi?
- TYCHO: Je to na slovo vzatý hvězdář a filosof.
- CÍSAŘ: A podvodník.
- ALESSANDRO: To i ono.
- CÍSAŘ *po chvíli*: Mlč!
- MARTIN: Já a můj bratr Michael jsme jej přemlouvali.
- CÍSAŘ: Kdo je obžalován?
- MICHAEL: Já nikoliv.
- TYCHO: Ti dva.
- CÍSAŘ: Proč přicházíte s celým průvodem. Kdo je to děvče?
- TYCHO: To je dcera Martinova. Má v tom stejně prsty.
- CÍSAŘ: Ta dívka?
- EVA: Jsem alchymistova nevěsta.
- MICHAEL: To není vše —
- CÍSAŘ: Nejsem již zvědav. Vzdalte se, jsem hotov se soudem. Ty, Alessandro, budeš tak dlouho uvězněn, dokud se ti nepodaří to, čím ses vychloubal!
- EVA: Milost, milost, císaři!
- MICHAEL: Toť jenom polovina spravedlnosti.
- TYCHO: Běda, to dobře neskončí.
- CÍSAŘ: Polovina spravedlnosti! Toť právě míra omylného troupa, který se přitovaryšil k soudcům a rozmlouvá s podvodníky jako se sobě rovnými. To právě sluší šaškům, které lehounce napálíte ve shromáždění šarlatánů, to je mi dozajista vhod, to na mne patří. To na mne patří! *Rozhněván*. Na kolena! Stráž!
- EVA: Rozhněvali jsme císaře a jeho hněv rozpojuje prsty milenců. To je důležité.
- TYCHO: Ticho, nezdvořačko!
- EVA: To je důležité.
- CÍSAŘ: Co to povídáš?
- EVA: Víím, že se bojíš smrti, víím, že se držíš ve spaní praporu nad hlavou. Po čelednících se vypravuje o tvé malomoci, ukrutníku!

TYCHO: Zahubíš se.

EVA: Ukrutníku!

MICHAEL: Srazí nám hlavy.

CÍSAŘ: Ano, přísámbohu!

EVA: Nikdy se nedoviš tajemství alchymistova, jenž ví,
jenž zná, jenž ti je zatajil!

CÍSAŘ: Ano či ne? Maličko dostačí, abych přikývl, ma-
ličko, abych se rozhněval či propukl ve smích.

MICHAEL: Chci políbít místo odsouzců, jako vyhna-
nec líbá pomezí, neuhýbám, neprosím, chci, abys dal
dopadnouti svému hněvu.

CÍSAŘ: Ty se doznáváš?

MICHAEL: Podle pravdy.

CÍSAŘ: Jaká je tvoje vina?

MICHAEL: Rouhal jsem se. Prah! jsem poznati věci ne-
poznatelné. Miloval jsem lačně a bez čistoty srdce.
Ve chvíli pak, kdy —

CÍSAŘ: To jsi byl ty, kdo první vykřikl na večeri alchy-
mistů?

MICHAEL: Ano, Veličenstvo.

CÍSAŘ: Řekli mi, že jsi blázen.

MICHAEL: To je obecné mínění.

CÍSAŘ: Neslyšel jsi, že se vypravuje totéž o císaři?

TYCHO: Veličenstvo, rozkázal jste, abych je předal strá-
ži —

CÍSAŘ: Odvolávám, pokud jde o tohoto odvážlivce.

ALESSANDRO: Prosím o lhůtu jedné hodiny.

CÍSAŘ: Hodiny? Pouhé hodiny?

ALESSANDRO: Ano.

CÍSAŘ: Nic víc?

ALESSANDRO: Jsem jist, že mně skýtá dostiučinění.

CÍSAŘ: Poznávám, že jsi drzoun a prostého ducha.

ALESSANDRO: Jen chvíličku!

EVA: Ano, ano!

CÍSAŘ: Co ty o tom víš?

EVA: Nastane zatmění.

TYCHO: Zatmění, které vypočetl. Věřím, že se nemýlil.
Je novoluní, Slunce a Měsíc jsou právě v konjunkci.

- Měsíc vstoupil na své dráze mezi Zemí a Slunce. Jeho stín padá na Zemi a sune se od místa k místu.
- CÍSAŘ: Jak jsi to vypočetl?
- ALESSANDRO: Slunce a Měsíc se setkávají v uzlech svých drah.
- CÍSAŘ: Nuže, sečkejme. Kolik je hodin?
- TYCHO: Zbývá kratičká chvíle.
- EVA: Alessandro!
- ALESSANDRO: Což zbývá nějaká pochyba, což kolísám? Nejsem si jist? Váhám, chvěji se, mé dílo je na pochybách? Což ducha zastihuje tajemství? Což jsou i moje smysly obluzeny a moje poznání je jenom přibližné, což jsem se zmýlil?
- EVA: Ne. Vidím, že se stmívá, vidím, že nastává soumrak.
- CÍSAŘ: Pojď ke svým přístrojům.
- ALESSANDRO: Dopustil jsem se podvodu jen proto, že jsem si byl jist pravdou.
- TYCHO: Tomu nerozumím.
- ALESSANDRO: Nezáleželo mi na ničem jiném.
- EVA: Neprohřešuj se.
- ALESSANDRO: Na ničem jiném leč na díle, jež rostlo den po dni.
- MICHAEL: Šťastlivče!
- ALESSANDRO: Ve shodě se vším, co je krásné, ve shodě s láskou.
- EVA: Miláčku!
- ALESSANDRO: Bohat, a přece chud!
- EVA: Škubněte sebou, tělesa nebeská, poskoč, zvířetníku, ať se ozývá řev a bučení tvých stád!
- ALESSANDRO: Vesel, někdy milován a věčně zamilovaný.
- MICHAEL: Hříšník bez výčitek.

Šeří se.

ALESSANDRO: Ach, jsem vykoupen!

EVA: Jaká úleva!

ALESSANDRO: Tychone Brahe!

TYCHO: Příteli!

ALESSANDRO: Již ubývá světla.

EVA: Hle, sluneční srpeček.

ALESSANDRO: Mizí, rozpadá se ve světelné body a mizí.

CÍSAŘ: Běda! Běda!

EVA: Vodu!

CÍSAŘ: Bůh sám vykonává svoji spravedlnost. On jediný trestá, on přivodí zkázu a válku s morem, očistí zemi a její lid.

MICHAEL: Nabude opět své slávy.

ALESSANDRO: Hle, tmavý kotouč na olověném nebi.

TYCHO: Protuberance, červené plameny na okrajích měsíce.

CÍSAŘ: Běda! *Je slyšeti výkřiky a zmatek ve městě.*

MICHAEL: Země bude napájena krví a všechna útěcha prchne.

MARTIN: Všichni bezbožníci se utekli k moci zlata, hle, trestající anděl, hle, zbroj, v níž je oděn, hle, čepel jeho trestajícího meče.

HLASY *zvenčí*: Hurá! Peklo se zdvíhá proti městu! Dnes platí naposledy zlato!

TYCHO: Nechť stráž zatlačí ten hlouček.

HLAS *zvenčí*: Zmenšete viny viníků.

HLAS *zvenčí*: Císař zemřel! Císař zemřel!

CÍSAŘ: Slyšíte?

HLAS *zvenčí*: Vezmi ho ďábel! Byl šílený, v jeho hlavě hnízdili moroví ptáci.

CÍSAŘ: Věřím v boha!

HLASY *zvenčí*: Hurá, zachraňte se! Od této chvíle už nic neplatí.

ALESSANDRO: Stůjte! Nebojte se! To divadlo věru nic neznamená.

HLASY *zvenčí*: To prý nic neznamená.

ALESSANDRO: Je dokonale známo. Bylo vypočteno a popsáno do puntíku.

HLASY *zvenčí*: Běda, osudná hodina zahřmí co nevidět.

ALESSANDRO: Jen chvíli.

EVA: Což kdyby vskutku nevyšlo? Neřekl jsi, že se to stane?

ALESSANDRO: Ne. Jsem si jist.

TYCHO: Chvilí!

VZDALUJÍCÍ SE HLAS: Země bude převrácena až do základu.

MICHAEL: Utišení, mír, utišení.

ALESSANDRO: Za krátkou chvíli se změní podívaná.

EVA: Probůh, co se stane?

ALESSANDRO: Jakmile pronikne první paprsek, budou poskakovati po zemi světla. *Vzdálený hluk.*

CÍSAŘ: Ó, Pane, ty se smiluješ!

EVA: Vše, jak jsi řekl.

TYCHO: Zasnívá.

CÍSAŘ: Splněno. *Opět světlo.*

EVA: Můj miláčku! To tys přivodil tak hrozné věci.

TYCHO: Ach, ty hvězdářko!

EVA: Jestliže jim tak dobře rozumí.

TYCHO: Ba, doslova.

CÍSAŘ: Přeji si, abys zůstal.

ALESSANDRO: Ano, Veličenstvo.

CÍSAŘ: Jsem sláb, unavil jsem se. Ty nejsi podvodník.

ALESSANDRO: Ne, Veličenstvo.

CÍSAŘ: Nevzešel ti konečně z věci žádný prospěch.

ALESSANDRO: Měl jsem milenku v tom domě a nechtělo se mi odejítí.

CÍSAŘ: Nyní ji ztratíš.

EVA: Půjdu s ním, Veličenstvo.

CÍSAŘ *se rozkašle*: Vzduch, hlt vzduchu.

TYCHO: Nevíš radu?

ALESSANDRO: Ne.

CÍSAŘ: Je mi trapno vás vidětí. Vy jste vlastně původci toho, co se stalo.

MARTIN: Já jsem to způsobil sám.

CÍSAŘ: Chci, abys věc odpykal.

TYCHO: Je málem žebrák. Jeho žena ho opustila.

CÍSAŘ: Je nešťastný, je chabý jako mdloba, je rozjítřen a pln jakéhosi sváru. Co tě to bolí?

MARTIN: Život. To bídné živoření.

CÍSAŘ: Jde z tebe strach. Jsi málo krásný, málo zábavný a tvoje duše se zajíká. Můj bože, jaké stvůře se to podobáš. Koho mi připomínáš? Jsi zsinalý jak smrt, jsi zsinalý jako já.

TYCHO: Veličenstvo, unavujete se.

CÍSAŘ: Na smrt.

TYCHO: Přejete si, aby odešli?

CÍSAŘ: Nechť tedy jdou.

MICHAEL: Bez trestu? Cožpak se bojíš?

CÍSAŘ: Ty se mi podobáš méně. Jsi méně přísný.

MICHAEL: Já?

CÍSAŘ: Jakkoliv jsi blázen.

MICHAEL: Ach!

CÍSAŘ: Alessandro, chceš zůstat v Praze?

ALESSANDRO: Mám jakousi při v Itálii. Jsem z Lombardie. Stýská se mi již. Stýská se mi v těch chmurných Čechách, v té zemi bez vzletu a bez lásky, mezi lidmi, již věčně uvažují, kteří se trápí a vedou pro slovíčko války.

TYCHO: Jakže? Což jsou tak zhorka nakvašení?

ALESSANDRO: Och ne, och ne. Jste chladní a přísní a žádná vašeň se vás nedotkla, mimo jediné a právě nejzhousebnější, mimo vašeň rozumu. Mě poblázuje život, vás úvaha. Martin a Michael jsou blázni z rozumu, bludaři z přílišné víry a zrazení milenci pro přebytek lásky. Vždy budou přiměšovati úvahy k svým citům. Vždy budou taviti myšlenku žárem svého srdce. Vždy budou poraženi ze dvou důvodů.

CÍSAŘ: Dobrá, dobrá. Slyšeli jsme, že jsi horší filosof než hvězdář. Ještě jsi však neodpověděl. Chceš zůstat či ne?

ALESSANDRO: Toužím po Itálii.

CÍSAŘ: Co jemu sejde po zlatě! Vidíš, můj příteli, odvádí ti dceru.

EVA: Nehněvejte se na mne!

MARTIN: Co mi zbývá?

CÍSAŘ: Pochybnosti. Noční strach.

MICHAEL: Písmo.

JEZERO UKEREVE

Obraz první

ŘÍŠSKÝ PARLAMENT V BERLÍNĚ

Na jevišti v půlkruhu předsednické lavice a řečnická tribuna. Hlediště zůstává osvětleno, jako by šlo o parlamentní auditorium. V některých lóžích jsou herci, na galerii kompars.

OSOBY

JOSEF VON ZENGE, člen rady pro východoafrické osady

NEUMANN, radikální poslanec

TÜMPL, poslanec vládní strany

QUESTENBERG, člověk mluvící z lóže

ROBERT KOCH

*Předsednictvo, úředníci a parlamentní sluhové
Straníci a nepřátelé*

TÜMPL: V minulém roce vybudovala vláda 1485 kilometrů silnic . . .

NEUMANN: K vojenským účelům!

TÜMPL: Nepopírám, že i k tomu byl brán zřetel. Mám čest zastávat názor, že zdravá a silná armáda je jedinou zárukou míru a . . .

Potlesk galerie.

TÜMPL: Jen nepřítel národa . . .

NEUMANN: Prosím, aby mi bylo konečně uděleno slovo! Mám právo . . . *Hluk, potlesk.* Mám právo — podle jednacího řádu . . .

PŘESEDNA *zvoní*: Prosím pana poslance Neumanna, aby zaujal své místo.

VON ZENGE: Věcnou poznámku! Věcnou poznámku!

PŘEDSEDA: Žádám poslance Tümpla, aby pokračoval.

TÜMPL: Jestliže dnes můžeme mluvit o rozkvětu obchodu a průmyslu, jestliže je vzdělanost na postupu, je to zásluhou těch, kdo obrátili pozornost ke komunikačním otázkám. Vážené shromáždění, bez drah, průplavů a silnic neměli bychom účast na velkolepém rozmachu civilizace. Pánové, Excelsior, jedna z největších zámořských lodí, zakotvila dnes ve Štětíně a zboží, které přivezla z rovníkové Afriky, se bude za pět dní vykládat ve Vratislavi. *Potlesk.* Pánové, doktor Koch je přihlášen ke slovu, aby promluvil o vítězství německého ducha v Africe. Německý duch, německá civilizace si razí cestu všemi díly světa. Přinášíme obživu a vzdělanost barevným pronárodům, avšak máme-li sami míti nějaký užitek z práce a z kapitálu, který tam byl investován, musíme spojit všechna německá města s přístavy, musíme vybudovat dopravu a nalézt nová odbytiště. Musíme postavit svůj obchod na základnu průplavů, silnic a železných drah nejen v říši, ale i všude tam, kde vládne německý pořádek. Být Němcem znamená být dobyvatelem civilizace! *Potlesk, volání slávy.*

NEUMANN mluví za hluku: Rozumný člověk nebude mít námitky... Věc sama je dobrá, ale způsob... jakým... se s ní... nakládá... Nemáme zájmu na tom, aby řady proletariátu... obchod se podobá... lupičství... Mzdy... horší a horší...

PŘEDSEDA si zjednal ticho: Uděluji slovo profesorovi Robertu Kochovi, stálému zdravotnímu expertu pro rovníkovou Afriku. — Prosím, pane profesore.

ROBERT KOCH suše: Uganda, krajina kolem jezera Viktorie Njasa, je zamořena spavou nemocí. Před třemi lety jsem měl příležitost upozorniti říšský parlament na tuto skutečnost a tehdy se mi dostalo ujištění, že bude uvolněna částka...

VON ZENGE: Zájem lékařské fakulty a zájem říšského parlamentu nejsou...

PŘEDSEDA: Slovo má profesor Koch!

ROBERT KOCH: Opakuji, že se Uganda mění v umrlčí komoru. Opakuji, že ze strany vládní se nestalo nic . . .

QUESTENBERG: Vy se mýlíte! Východoafrická společnost . . .

ROBERT KOCH: Nemluvím o obchodních věcech.

QUESTENBERG: Ve smyslu kultury, ve smyslu vzdělanosti . . .

ROBERT KOCH: Ve smyslu kultury, ve smyslu vzdělanosti je nutno přispěti!

NEUMANN: Výborně!

GALERIE: Výborně! Výborně!

ROBERT KOCH: Spavá nemoc je choroba smrtelná, nicméně moderní medicína zná agens, zná škodlivinu způsobující řečené onemocnění a není již daleká doba, kdy proti ní sestrojí lék. Látka, kterou hledáme, má usmrcovati choroboplodné organismy v krvi člověka stíženého spavou nemocí, ale lidskému tělu nesmí ublížit. Snad za rok, snad již za měsíc bude doktor Ehrlich a japonský lékař Hata publikovati složení tohoto léku . . .

NEUMANN: Upozorňuji, že profesor Koch našel tuberkulózní bacily . . .

Galerie nesrozumitelně hlučí.

ROBERT KOCH: Je známo, že spavou nemoc přenáší moucha z rodu tse-tse, je známo, že se tento hmyz vyskytuje jen v porostech bažinatých krajín; jen tam, kde jsou křoviny, stromoví a bahniska. V tom směru potvrzují experimentální práce našich ústavů stanovisko francouzského přírodopisce Forda, který pracuje v Ugandě již tři léta. — Železnice je vedlejší, žádám, abyste věnovali pozornost zdravotnickým návrhům a povolili částku, jež je nutná k vymýcení porostu . . .

TÜMPL: To je bláznovství. Nebude-li umožněn vývoz surovin, nedá se o prosperitě ani mluvit.

QUESTENBERG: To by stálo 50 miliónů . . .

ROBERT KOCH *pokračuje*: Částku, která je nutná k vysušení bažin a k financování vědecké expedice. Jsme

povinni podporovati snahu řečeného Forda. Dříve než vystavíte silnici a dráhu . . . musíte učinit kraj obyvatelným. Musíte lidi zbavit . . .

VON ZENGE: 50 miliónů říšských marek! 50 miliónů!

TÜMPL: Rád bych poukázal na rozpory . . .

Galerie hlučí.

TÜMPL: Jestliže je znám lék . . . není důvodu . . .

NEUMANN: Stojím před sněmovnou, abych . . .

VON ZENGE: Neodpovědné návrhy . . .

PŘESEDÁ Zvoní.

NEUMANN: Chci mluvit, žádám o slovo. Německé dělnictvo má bližší úkoly, nicméně nemůžeme přejít . . .

Hluk.

QUESTENBERG: Vědecká demagogie!

NEUMANN: Ve jménu lidskosti . . .

ROBERT KOCH: Prosím, aby bylo mluveno věcně. Důvody . . .

Galerie hlučí a tleská.

Hlediště se setmí, opona padá.

ROBERT KOCH *k předsedovi*: Před hlasováním musím ještě mluvit . . .

Obraz druhý

*Fordův tábor. V popředí veliký stan otevřený do
hlediště. Vzadu půda klesá do jakési úžlabiny.
Několik stromů s uřatou korunou.*

OSOBY

FORDE

GOAN, urozený Ugandčan

KARA-KARA, prvorozený jeho syn

MAJÁNĚ, jeho nejmladší syn

LEE, jeho dcera

AMBROSE, obchodník z Lisabonu

NÁMOŘNÍK FELIX CHARPEAU

SERŽÁN MARTIN BEAUMONT

VDOVA s dítětem

SLUHOVĚ

ŽENY provázející vdovu

NÁMOŘNÍK: 20 000 manlicherovek, pár beden střeliva . . .

No, není to žádné štěstí, ale malé ryby jsou také ryby.

OBCHODNÍK: Nebyl byste tak laskav, pane Charpeau, a neodložil byste doutník. Aspoň když se mnou mluvíte, pane Charpeau.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, tady v Ugandě se z toho nestřílí, já se už ani neholím, a jestli to tak půjde dál . . .

OBCHODNÍK: Opravdu, nemohu uvěřit, že jste někdy byl francouzským námořníkem.

NÁMOŘNÍK: A jakým!

OBCHODNÍK: Dejte pozor, kamaráde. Nemáte na vybranou, a jestli se vás zřeknu . . .

NÁMOŘNÍK: Nic se mi tak neprotiví, jako když si někdo hraje na vznešeného pána a je zatím ničema.

OBCHODNÍK: Musíte mluvit o svých citech, Charpeau?

- NÁMOŘNÍK: Vy podloudníku zbrani, vy provokatére, vy jeden válečnéj agente!
- OBCHODNÍK: Pokud vím, jsou to právě vaše tři řemesla, Charpeau.
- NÁMOŘNÍK: Neříkejte mi Charpeau.
- OBCHODNÍK: Bože, vy jste citlivý.
- NÁMOŘNÍK: Potřebuju rum a peníze!
- OBCHODNÍK: Přinesl jsem vám whisky, rozumíte? Whisky pro černochoy. Vy si na ni dejte pozor, pane . . . pane . . .
- NÁMOŘNÍK: Já vím, co je to za svinstvo. — A jak se budou ty zbraně platit?
- OBCHODNÍK: Trváte snad na šeku?
- NÁMOŘNÍK: Nechte si takový žerty — ano.
- OBCHODNÍK: Ne, Charpeau, vy jste patron. — Můžete vzít třeba zboží, ale zlato by mi bylo milejší.
- NÁMOŘNÍK: A kde to máte?
- OBCHODNÍK: Co myslíte?
- NÁMOŘNÍK: Co, co! Ručnice!
- OBCHODNÍK: V lodním skladišti. — Ale mluvte se mnou trochu zdvořileji.
- NÁMOŘNÍK: Vlezte mi na záda!
- OBCHODNÍK *udeří námořníka žertovně rukavicemi.*
- NÁMOŘNÍK: Mám vás až po krk, a kdybych mohl . . .
- OBCHODNÍK: V tom to vězí: Nejde to!
- NÁMOŘNÍK: Vy se beze mě taky nevobejdete.
- OBCHODNÍK: Kdož ví?
- NÁMOŘNÍK: To bych rád viděl, jak byste mluvil s Kara-Karou, nebo s Goanem.
- OBCHODNÍK: A což kdybych si vzal stranou seržána — nebo sama Forda?
- NÁMOŘNÍK: To se vám povedlo! Forda! Hahaha!
- OBCHODNÍK: Co se smějete, Forde je Francouz, posádka je německá . . .
- NÁMOŘNÍK: Já jsem taky Francouz, rozumíte!
- OBCHODNÍK: Vy jste ztracený námořník, vy jste jen stín Evropana . . . No, nechme toho. Až uzavřete tenhle obchůdek, můžete se vrátit do Marseille. Nechci už od

vás nic, než aby Schmitt dal pověsit pár těch černých opic. Ostatní půjde hladce.

NÁMOŘNÍK: To se neví. — A vostatně, abych vám řekl, já do toho vůbec nemám chuť.

OBCHODNÍK: Příteli, buďte vyvoláte nepokoje a pak dostanete peníze — nebo . . . Račte si vybrat.

NÁMOŘNÍK: Pro koho vlastně pracujete? Pro Anglii?

OBCHODNÍK: Pro Anglii! Nepřeskočilo vám? — Můžete si myslit, že pracuji pro všechny státy, u kterých máte vroubek. — To by jich bylo, Charpeau, co?

NÁMOŘNÍK: My dva se ještě . . .

OBCHODNÍK: Ať Forde zapálí stohy — nebo je zapalte sám. — Ach bože, jsem už unaven. — Ano, kdyby zapálil stohy, tak je opravdu oheň na střeše. Něco takového by mu neodpustili. — Slyšíte, Charpeau, zařídte to: Ať zapálí tsitlu. Já vám pomohu. — Bože, bože, kde ten Forde vězí? Zavolejte mi Forda, pane Charpeau!

NÁMOŘNÍK: Seržáne! Seržáne!

SERŽANŮV HLAS: Co je?

OBCHODNÍK: Chci mluvit s Fordem.

NÁMOŘNÍK: Já vím . . . pitomče . . .

Obchodník odchází a setkává se se seržánem, který ukazuje, kde je Forde.

SERŽAN vstupuje: Co ti zase přelétlo přes nos?

NÁMOŘNÍK: Nemůžu ho ani cítit, chlapa . . .

SERŽAN: Toho Portugalce? Ale jdi, vždyť je to takovej slušnej pán.

NÁMOŘNÍK: Psí život. Psí život! Vedro, zimnice, spává nemoc a k tomu ještě ta spřež . . .

SERŽAN: Že tě huba nebolí, jaká spřež, Vagandové?

NÁMOŘNÍK: No počkej, ti se nám jednou svezou po ko-bylce.

SERŽAN: Žádnej strach, já je náhodou znám.

NÁMOŘNÍK: Ty je znáš — ty je znáš! Kamaráde, já tu jsem pomalu 10 let . . . ale nechme toho . . . Nechtěl by ses napít?

SERŽAN: Proč ne? Proč bych se s tebou nenapil? My dva přece nejsme profesoři, nám to neuškodí, my přece nevěříme na tlachaniny vo škodlivosti rumu.

NÁMOŘNÍK: Správně, správně, kamaráde, ale jako že nejsem profesor, vostat bych tady nechtěl!

SERŽAN: Jak to — vostat?

NÁMOŘNÍK: Povídám, ty chytřej, že bych tady nechtěl složit kosti.

SERŽAN: K čertu, chlape, copak mi musíš vždycky zkažit chuť? Jestli vo tom ještě cekneš, tak ti jednu vrazím . . .

NÁMOŘNÍK *urazeně*: To je všechno, co umíš, he, na víc ti nestačí rozum.

SERŽAN: Na mou duši, v tomhle podnebí je člověk s rozumem brzy v koncích. Takové vedro, fí!

NÁMOŘNÍK: Kdybys nebyl hlupák, vzal bys nohy na ramena . . .

SERŽAN: Já vím, vzpoura, povstání a takový třesky plesky. Blábolíš vo tom už dva měsíce.

NÁMOŘNÍK: Podívej se vokolo sebe, rozhlídni se, člověče! Táhle ten strom měli porazit — pánbůhví — aspoň před týdnem. Ano nebo ne?

SERŽAN: To je toho! To je toho, jeden strom.

NÁMOŘNÍK: A myslíš, že to jinde klape? Dnes mělo pracovat u močálu 70 lidí — a kolik jich tam je? Hahaha, kamaráde, dojde na má slova. Bez vojáků nás odtud poženou svinským krokem.

SERŽAN: Bez vojáků — copak jich tady není dost?

NÁMOŘNÍK: Jo, na stanici, ale tady není ani noha. Proč Forde nevzkáže? Proč se tady máme tlouci sami, když je na druhým břehu jezera celá posádka?

SERŽAN: Vždyť tě, k čertu, nikdo nedrží. Jdi si, kam chceš. Vždyť my s tebou nejsme — tento — oddáni.

NÁMOŘNÍK: No, to je přece nesmysl. Jsem Francouz a nevopustím Francouze, když jsou v nouzi.

SERŽAN: Nežvaň, to si ještě počkáš, než Forde a já budem v ouzkejch!

NÁMOŘNÍK: F o r d e ne, kamaráde, F o r d e ne!

SERŽÁN: Myslíš, že jsem hlupák? Myslíš, že ti nerozumím, ty kryso, ty plavajzníku!

Námořník se brání a udeří seržána lahví do temena. Seržán upadl.

FORDE *vejde zároveň s obchodníkem*: Seržáne, vy jste opilý! Styďte se.

Z pozadí přichází Goanův průvod. První vystoupí Lee.

LEE: Dobrý den.

FORDE: Lee, miláčku, chtěl bych . . . víš . . . Jen okamžik, Lee.

NÁMOŘNÍK *hučí do vousů*: To už je to poslední, když se Francouz takhle . . . s černoškami.

FORDE *tiše*: Příteli, Lee je má žena!

NÁMOŘNÍK: Žena! Koupil jste si ji!

FORDE: Ani slovo! — Seržáne, tu láhev vylejete.

NÁMOŘNÍK: Vodpusťte, tu láhev nikdo nevyleje.

FORDE: Nenuťte mě, abych před Lee . . .

NÁMOŘNÍK: Zkuste to!

FORDE: Myslíte, že jsem v marseillské krčmě?

NÁMOŘNÍK: Myslím si, že nejsem na palubě a že mi nemůžete poroučet.

V pozadí pomalu přechází obchodník a bez zájmu poslouchá.

FORDE: Není-li vám to vhod, můžete odejít.

NÁMOŘNÍK: Zůstanu, kde jsem — s vaším dovolením.

FORDE: Charpeau, odplujete zítra k posádce! Hlaste se u poručíka Schmitta.

NÁMOŘNÍK *do vousů*: Uvidíme! Já nejsem v žádném vojenském svazku. A kořalka? Panečku, my jsme tady viděli prázdných lahví! Von má pro kořalku leckdo slabost.

FORDE: A vy, seržáne, na deset minut ke stromu.

SERŽÁN *srazí paty a chce odejít*.

FORDE: Napřed to vylijte.

NÁMOŘNÍK: Nedotýkej se . . . mýho majetku . . . nebo . . .

Seržán chvíličku váhá.

Forde přistoupí k vyhrožujícímu námořníkovi.

Vede si neohroženě.

Seržán vykoná příkaz.

FORDE: Z cesty, kamaráde! Kdybych vás tady přistihl zítra, naložím s vámi jako s bělochem, který ztratil v tropech rozum.

OBCHODNÍK *k námořníkovi*: Se mi zdá, že opravdu nemáte všech pět pohromadě.

NÁMOŘNÍK: Já jsem svobodnej chlap . . . kdybych chtěl u někoho sloužit . . .

Seržán odchází, námořník se přidruží k obchodníkovi. Po chvíli s ním vstupuje do stanu. Goan a jeho průvod došel zatím k Fordovi.

NÁMOŘNÍK: Sám pije jako . . .

OBCHODNÍK: Dalo nám to dost práce, ale teď je to chválabo hu pravda. Jen ať pije, vy, Charpeau, musíte ovšem mít trochu rozvahy.

FORDE *ke Goanovi*: Jsi spokojen a máš klidnou mysl?

Seržán vejde s polní stoličkou a se slunečníkem. Vleče za sebou provaz.

FORDE *uchopí provaz a směje se*: Nedá se nic dělat, seržáne. Nenene, ty starej výtržníku, nemohu jinak. Nejde to.

Seržán sráží paty.

Obchodník a námořník vešli do stanu; druhý nervózně přechází a pozoruje Lee.

OBCHODNÍK: Považoval jsem vás za chytráka, pane Charpeau. Nevíte, že si Forde získal důvěru Němců a že je s poručíkem jedna ruka? Chcete si zkazít obchod? Co se to s vámi děje? Máte v hlavě — či snad . . .

Dívá se po námořníkovi, který po celou dobu nespustil oči z Lee.

NÁMOŘNÍK: Dejte mi pokoj!

OBCHODNÍK *pískne*: Opravdu — snad jste se nezamíloval? To je dobré! — Jenže za těch okolností s vámi nechci nic mít —

NÁMOŘNÍK: Co?

OBCHODNÍK: Nechci, abyste dělal hlouposti na můj účet.

NÁMOŘNÍK: Co dělám?

OBCHODNÍK: Ty hádky s Fordem jsou málo? Jste neopatrný, pane Charpeau, a dovedu si představit, co ještě nadrobíte. — Chraň bůh, abyste mě zkoupal, chlape! Nechci se dát zavřít, a pokud si mohu vybrat, pošlu do vězení raději vás. Přece jste nezapomněl na Zanzibar?

NÁMOŘNÍK: Mlčte! — Beztoho jste v tom měl prsty — Vostatně... můžete bejt bez starostí — za pár dní si tady budou ležet ve vlasech.

OBCHODNÍK: Pijete a k tomu milostné plotky — ne, to je pro mě příliš velké riziko. Chytnou nás...

NÁMOŘNÍK: Myslíte, že jsem dnešní? Chcete, aby byly v Ugandě nepokoje, a budete je mít. — Do vostatního vám nic není. Rozumíte? Jestli já mám s Fordem nějaký svý oučty, do toho vám nic není!

OBCHODNÍK: O tom si můžeme promluvit, pane Charpeau. Je to Lee, co? Zbláznil jste se do Lee?

NÁMOŘNÍK: No a kdyby Lee. — Je to černoška — takový věci se zrovna tak zle neberou...

OBCHODNÍK: Pokud vím, dívá se na to Forde jinak... a s...

NÁMOŘNÍK: Forde je slaboch! Misionář! Páter vyklouz! Kořalka! — Podstrčíme mu pár lahví a bude v koncích. Pane, já mám hlavu v pořádku: Až se to tady začne hejbat, vodnese to Forde. — Dostane to vod černočů a bílí ho pustí k vodě. Hahaha, jářku, to je těžká věc dělat na všechny strany lidumila, to nejde! Tady chce každej přijít na svý: černoši, sahibové — a taky ztracení námořníci...

OBCHODNÍK: A nač, prosím vás, čekáte?

NÁMOŘNÍK: Vodjedu s Lee do Marseille.

OBCHODNÍK: Lee... Lee... kdo by to byl řekl... Je hezká? Je opravdu tak krásná? Obléká se jako Pařížanka...

NÁMOŘNÍK: Má taky vychování.

OBCHODNÍK: Prokázal byste mi službu, pane Charpeau? Zavolejte ji. Rád bych s ní promluvil pár slov.

NÁMOŘNÍK: Vy... ji... chcete... Co si vo mně myslíte!

OBCHODNÍK: Zvolna, zvolna, pane...

NÁMOŘNÍK: Řekl jsem, že vás nenávidím, ale Lee... rozumíte... zabil bych vás!

OBCHODNÍK *si natahuje rukavičky*: Hlupáku.

NÁMOŘNÍK: Lee není lecjaká černoška... Lee není...

OBCHODNÍK *se tiše směje*.

NÁMOŘNÍK: Přestaňte, vy chlape...

OBCHODNÍK: Je mi to trochu trapné.

NÁMOŘNÍK: Mlčte!

OBCHODNÍK: Vy přece dovedete ocenit ušlechtilé city...

hahaha. Znal jsem její matku... Lee... je míšenka...

Nu ovšem, byl jsem o 20 let mladší — hahaha. Jestliže jste se mohl při svém zevnějšku zamilovat do Lee, proč bych...

NÁMOŘNÍK: Vy jste...

OBCHODNÍK: Nu ano. To děvče...

NÁMOŘNÍK *zakryje mu ústa*.

FORDE *který zatím polohlasem rozmlouvá s Kara-Karou, ke Goanovi*: Proč mlčíš? — Kde jsou tvoji lidé?

GOAN: Leží ve stínu.

FORDE: Za chvílku zapadne slunce, mohli by pracovat při ohni.

GOAN: Ne. Moji lidé už nebudou porážet stromy a nebudou vysušovat močály. Země bez stromů je chudá země a země bez vody je ještě chudší.

FORDE: A jaká je spavá smrt, Goane? Jaká je laalane-gulo?

GOAN: Spavá smrt vládne celému kraji. Vládne bílým lidem i černým lidem. — Umíš ji léčit, pane?

FORDE: Víím, odkud pochází, víím, kde se skrývá.

GOAN: Umiš ji léčit?

FORDE *tleská*: Martine Beaumonte! Seržáne!

SERŽÁN *vejde s rukama na zádech svázanýma*: Milostpane!

FORDE: Ach ovšem, já jsem zapomněl. *Směje se*. No, nechme hloupostí, už je to zase dobré, příteli. — Ale — co jsem chtěl říci — není tam nějaká lavice a stolek?

SERŽÁN: Ovšem, ovšem!

LEE: Prosim tě, René... *šeptá*.

SERŽÁN *přináší stolek a lavici*.

FORDE *si sedne zády k jevišti, Lee a Majáné se tisknou k jeho bokům*.

Goan, Kara-Kara zůstali stát.

GOAN: Umiš léčit spavou nemoc?

FORDE *po pomlčce*: Snad. — Možná.

LEE: Ano! Ano! Ano!

MAJÁNÉ: Svrhl jsi spavou smrt do bažiny? Laalanegulo utonula! Sžehl jsi jí vlasy, Laalanegulo shořela.

LEE: Víš, ta žena má nemocné dítě. — Je to hrozné, René, ale ty je uzdravíš, že je uzdravíš, René...

MAJÁNÉ *k bubeníkovi*: Hlas bílého lékaře je mocnější než bubnování. Udeř svým nástrojem o kámen, bílý lékař vzbudí nemocného.

LEE: Pojď blíž, vdovo, pojď blíž.

VDOVA: Měla jsem tři dospělé syny a spavá nemoc je odvedla do močálů. Jejich tělo se zmenšovalo den po dni a jejich hlas slábl, jako když se člověk vzdaluje rákosinou. Můj muž byl zabit stromem, který byl podřat na tvůj rozkaz, a toto dítě se napilo z jezera Ukereve. Spí. Spavá smrt je volá do bažiny. Spí. Hlava mu padá k rameni a jeho paže visí bez vlády.

OBCHODNÍK: Odporný pohled.

ZENY *doprovázející vdovu*: Laalanegulo! Laalanegulo!

VDOVA: Probuď je, pane! Probuď je, lékaři! Probuď je, vládče jezera, probuď je, dárče tsitly. Ty pohybuješ

rákosinami a chodíš po bažinách, ty vodiš spavou nemoc jako kůzlátko . . .

ŽENY doprovázející vdovu: Laalanegulo! Laalanegulo!

LEE: Smiluj se, pane!

OBCHODNÍK se zatím dostal s námořníkem ze stanu, na okamžik ztratil před Lee jistotu, ale již se opět vzpamatoval. Předstírá, že ho společnost obtěžuje, a loučí se s Fordem. Po několika krocích se však vrací: Hola, byl bych zapomněl, je tohle tse-tse?

FORDE: Ano!

OBCHODNÍK: Proboha, pak musíte zničit celou úrodu!

FORDE: Proč? Proč myslíte?

OBCHODNÍK: Proč? Stohy jsou tím hmyzem v pravém slova smyslu prolezlé. Na mou čest, pane, vaše věda je strašná. Zapálit stohy znamená pro ty ubožáky . . .

FORDE polohlasem: Záchranu, pane! Ostatně ještě nehoří.

OBCHODNÍK: Správně, správně, ale po stránce hospodářské . . .

FORDE: Promluvíme si o tom . . . Nechtěl bych . . . před lidmi . . .

ŽENY doprovázející vdovu vzrušeně vyslechly obchodníkovu řeč. Po chvíli ticha začínají prositi: Pane, smiluj se! Smiluj se! Pane, smiluj se!

Námořník se směje a odchází s obchodníkem.

ŽENY doprovázející vdovu a SLUHOVÉ: Pane, smiluj se!

VDOVA a ŽENY: Smiluj se, pane! Smiluj se! Smiluj se, pane, uzdrav mé dítě, podej mu mast, která zapuzuje smrt.

FORDE: Ještě je příliš záhy, vdovo. Moudrost lékařů nalezla pravý lék . . .

VDOVA: Lžeš! Lžeš! Je pozdě! Dej mi, co máš! Křič! Bubnuj! Dej mi lék! Vzbuď mé dítě!

FORDE: Neumím léčit spavou smrt! *Křičí:* Neumím léčit laalanegulo. Neumím! Neznám! Nemohu!

ŽENY doprovázející vdovu: Laalanegulo, paní jezera, propusť ubožátko, propusť škaredého synáčka, nebla-

hou útěchu vdovinu. Propuště ty kosti potažené koží, propuště je, spavá smrti, paní jezera Ukereve, propuště děťátko, které tě nepotěší. Propuště děťátko, které se nemůže líbiti než matce, paní jezera Ukereve . . .

Vpadne zvuk bubínku.

VDOVA: Dej mi lék! Dej mi lék!

FORDE: Jdi! Vrať se domů!

LEE: Pomoz jí. Učiň, co jsi říkal. Můžeš způsobit, aby to dítě bylo zdrávo.

FORDE: Lee . . .

LEE: Víím to, sám jsi to řekl. Víím to! Můžeš učinit, co se ti zlííbí. Spavá smrt tě poslouchá. *Rozčiluje se.* Řekl jsi, že opice v tvé kleci onemocní spavou nemocí, a opice onemocněla. Řekl jsi, že zvířata, která chováš, onemocní jedno po druhém, a onemocnělo jedno po druhém tak, jak jsi řekl. Spavá smrt tě poslouchá, uzdrav to dítě!

VDOVA: Uzdrav je! Uzdrav je, pane!

ŽENY *doprovázející vdovu*: Smiluj se, smiluj se, vládče bažin!

LEE: Nerozumím ti. Pohrdáš černými lidmi? Znáš lék a zatajuješ jej?

FORDE: Proti spavé nemoci není v Ugandě léku.

KARA-KARA: Máš dvojí jazyk.

FORDE: Snad za rok, snad za týden, snad už dnes by mohli v Evropě tvé dítě uzdravit. Já to nedovedu . . .

KARA-KARA: To je vše? Proto porážíme stromy?

FORDE: Vzdal se, Kara-Karo.

GOAN: Zůstaň!

FORDE: Pravím, aby odešel, a tobě, Goane, rozkazuji . . .

Vpadne bubeník.

GOAN: Kdo jsi? Kdo tě poslouchá? Kolik máš sluhů? Kde jsou tvé ručnice? Neprodáváš, nekupuješ, nelovíš . . .

MAJÁNÉ: Mýlíš se, Kara-Karo.

KARA-KARA: Jsi šakal se sraženým zadkem, jsi půda,

kteřá se otvřřá a zavřřřá, jsi sřřtina plná much, jsi jako jed v kalichu rostlin . . .

FORDE: Ublřřřil jsem ti, Goane? Ublřřřil jsem ti, Kara-Karo?

KARA-KARA: Zbavil jsi zemi střřnu a plodřř a vlřřhy. Kde mřř teřř Goan stromy, kde se urodřř oddenky tsitly?

FORDE: Z Evropy přřřjdou lidřř a naučřř třř pěstovat vzřřcně plodiny.

KARA-KARA: Āernřřch lidřř je dvacetkrřřt vřřce neřř břřlřřch. Āernřřch lidřř je plná země.

FORDE: A ručřnice? Na to jsi zapomnřřl?

KARA-KARA *se chce vrhnut na Forda*: Buřř proklet!

MAJŘŘNĚ *zachytil ruku Kara-Kary, kterřř chtřřl uchopit Forda za krk*: Pozor, pane! Pozor!

Kara-Kara strhne Lee na svou stranu. Lee upadla a zastřřřřř si tvář.

VDOVA: Buřř proklet, zalkni se jezernřř vlnou! Ařř ti Uke-reve vstoupřř do srdce! Spi, spi řřadu dnřř, spi, ařř se dvakrřřt zahalřřš do svě křřže. Spi, lřřkařři, kterřř neuzdravujeřř, spi, lřřkařři, kterřř odmřřtřřřš vdovu, spi, lřřkařři, kterřř jdeřř po straně smrti.

MAJŘŘNĚ *se vrhřř k nohřřm svěho otce*: Goane! Goane! Rozkařř jřř, aby mlčela.

KARA-KARA: Zavolej sluhy!

GOAN: Dej jim znamenřř.

Kara-Kara troubřř na jakřřsi roh.

GOAN: Mohu s tebou udělat, co se mi zlřřbřř. — Slyřřšřř? Co se mi zachce.

Forde mlčřř.

GOAN: Proč neodpovřřdřřřš?

KARA-KARA: Uřř nebudeřř Lee učit čřřst v knihřřch. Lee uřř nebude nosit klobouk ze slřřmy.

Vchřřzeřř sluhově Goanovi, vdova a řřeny, kterě jřř doprovřřzely, jsou zatlačeny.

GOAN: Odpovřřdejj!

KARA-KARA: Smrt!

Forde se vymrští a stane po boku seržánově.

KARA-KARA: Smrt! Smrt! *Mává oštěpem.*

Majáné a Lee rozpojili své objetí a vrhají se k otci.

GOAN *zvedá ruku*: Kdo jedná dříve, než pokynu?

LEE: Goan . . .

GOAN: Mlč!

LEE: Jsem jeho žena . . .

GOAN: Mlč!

KARA-KARA: Poruč svým sluhům, aby ho udávili . . .

GOAN: Chci, aby žil, chci, aby způsobil, že mé dny budou dlouhé! Nemluv o smrti. Chci žít, chci vidět, jak se střídá deštivé počasí se slunečnými dny . . . chci . . . vidět, jak sílí kmeny stromů.

LEE: Ty jsi nemocen . . .

GOAN: Umíš léčit spavou smrt? Je to pravda? Odpověz, odpověz, lékaři. Dám ti, co žádáš, dám ti porosty, bažiny a vysoké stromy, dám ti zlatý písek . . . a valouny zlata . . .

FORDE: Již jsem ti řekl . . .

GOAN *křičí*: Pravdu, mluv pravdu! Vdova byla chudá a já jsem bohat!

FORDE: Neumím léčit spavou smrt! Slyšíš, Goane? Neumím! Neumím! Neumím!

GOAN: Smrt . . . Laalanegulo . . .

Lee vykřikne.

MAJÁNÉ: Běda! Usíná. Běda. Běda!

GOAN: Ať tě Ukereve zkolébá — ať ti sahá bažina po pět dní — až po bradu, ať roje much ti přitom okrvaví tvář a třikrát po třech sluncích ať ti rozžhavuje hlavu!

MAJÁNÉ: Goan! Goan! *Objímá nohy Fordovy.*

GOAN: Jsi u mne, Majáné?

KARA-KARA: Opři se o nejstaršího syna.

GOAN: Pojď, Majáné, jsem nemocen... zemru... a ty se staneš mým nejstarším synem..

Vzrušení mezi sluhy.

LEE: Můžeš učinit všechno, co chceš! Máš moc nade všemi věcmi! Uzdrav ho! Zachraň ho!

Forde mlčí.

LEE: Lháři! Lháři! Šakale s lysými zády. Ať jediné Uke-reve hýbe s tvými údy a kývá tvou hlavou...

KARA-KARA: Lháři! Šakale!

FORDE: Lee!

Lee se vrhá do náruče Fordovy a pláče.

KARA-KARA: Ty, Goane, usínáš. Lee se blíží k tvému nepříteli a já, tvůj prvorozený syn, odcházím.

GOAN: Zůstaň!

LEE: Odpusť, René, nedovedu — víš, jako ty — můj otec —

SLUHOVÉ: — Laalanegulo! Laalanegulo!

GOAN: Tiše! Má víčka zůstávají zdvižena, mohu sledovat běh antilop, mohu počítí válku, mohu počítí zápas.

KARA-KARA: Lee, tvá vlastní dcera, se ti vysmívá.

GOAN: Kdo se mi vysmívá?

KARA-KARA: Lee, tvůj Majáné, tvoji sluhové...

GOAN: Vrhni se na zem, Lee, a slož své lokty k mým nohám. Pojď ke mně, Majáné, přitiskni se k mému boku a dívej se směrem mých prstů. Vidiš nepřítele, který odnáší sůl a vysušuje vláhu a ničí oddenky tsitly a bere z mezků náklady třtiny! Ukazuj ti nepřítele černých lidí, který skrývá léky a před krácející smrtí poodhrnuje rohož ve dveřích chyše. — Lee! Majáné, nedotýkejte se jeho ruky!

Lee a Majáné objímají Forda.

GOAN: Běda... jsem sám... Měl jsem tě nejraději... Majáné...

FORDE: Goane! Ještě není všechno ztraceno . . . Udělám, co budu moci . . . odjedeš do Evropy . . . Goane! Goane!

*Goan usíná a potácí se.
Lee a Majáné se vrhají k otci.*

KARA-KARA: Bubny! Bubny!

Bubeník se postaví za Goana a víří na svůj nástroj.

KARA-KARA: Goan ukázal svého nepřítele. Goan spí a já jsem na jeho místě. Prvorozený syn je na jeho místě! Přes Goanovu hlavu se přelévá Ukereve, ale má hlava je naplněna bděním.

SLUHOVĚ: Kara-Kara je první po Goanovi.

HLASY V DÁLCE: Běda! Běda, zásoby tsitly hoří! Běda, bílý člověk zapálil zásoby tsitly.

KARA-KARA: Běda, nepřítel jezerního pobřeží rozkázal zapálit zásoby tsitly.

UGANĎANĚ: *zaplaví jeviště:* Běda! Hoří! Běda!

NÁMOŘNÍK *vběhne:* Kde je Lee? Kde je Forde?

FORDE *který se do té chvíle zároveň s Lee obíral nemocným Goanem:* Charpeau!

KARA-KARA: Já jsem Goan! Já opět rozkazuji z místa, odkud jste slyšeli rozkazy.

NÁMOŘNÍK *rád by mluvil s Fordem, ale nemá času:* Kara-Karo!

KARA-KARA: Mlč!

NÁMOŘNÍK *strhne Kara-Karu a mluví tlumeným hlasem:* Ty můžeš rozkazovati, Kara-Karo, ale já jsem tvůj přítel a dávám rady: Ať se vrhnou na zem, ať prosí! Zabili bílého muže. Zmocní se Kara-Kary a odveče ho k rampě. Zabili Portugalce! Utloukli ho, když zapaloval stohy.

KARA-KARA: Smrt! Smrt!

NÁMOŘNÍK: Ticho, hlupáku. Chceš, aby vás všechny oběsili, co? Kolik máš ručnic? Ani jedinou! Ani jedinou a chceš vyvolat povstání?

Dav hlučí.

KARA-KARA: Jsem pán nákladů . . .

NÁMOŘNÍK: Drž hubu!

Dav hlučí.

NÁMOŘNÍK: Dám ti pětkrát po dvaceti ručnicích. Postřílíš je. Zvítězíš!

KARA-KARA: Pomstu!

NÁMOŘNÍK: Bez ručnic je to marné, slyšíš? Marné! Rozpráší vás. Přijdeš o hlavu.

FORDE: Charpeau, co je to tam?

KARA-KARA: Ty jsi . . . jeho přítel . . .

NÁMOŘNÍK: Starého čerta! Dám ti ručnice, proti němu ti dám ručnice! Zítřa, dnes v noci! Slyšíš? Proti němu!

KARA-KARA: Dám ti všechnu svou sůl, ale kdybys . . .

NÁMOŘNÍK: Chci Lee! Musím ji dostat.

Dav hlučí.

FORDE *kleští Lee cestu zástupem*: Z cesty! Povídám, z cesty! Charpeau, hola, Charpeau! Kterého kozla se to zas . . .

NÁMOŘNÍK: Zabili bělocha.

FORDE: Co?

NÁMOŘNÍK: Nesou ho.

FORDE: Z cesty, proklatci!

NÁMOŘNÍK: Z cesty před bílým člověkem.

FORDE: Kdo je to?

NÁMOŘNÍK: Portugalec! Snad ještě dýchá.

FORDE *křičí na ty, kteří nesou tělo obchodníkovo*: Sem! Sem! Ustupte, z cesty!

Řev davu poněkud tichne.

FORDE: Do stanu! Tak! — Už vás nepotřebuji. *Poslouchá srdce a ohledává Portugalcovy rány.*

NÁMOŘNÍK: Ti mu dali — chátra hanebná — ti mu dali!

FORDE: Cítíte bolest? — Pane Ambrose, slyšíte mě?

OBCHODNÍK: Já nechci . . . jako . . . zvíře . . . Nic . . .

jsem . . . jim . . . Ne, byla to . . . špatná . . . hra . . . Forde,

jsem . . . ztracen . . . Špatná hra . . . špatná . . . hra . . . Ti

lidé, Forde, byli... v právu... Jsou... ne—vinni... zapálil jsem... jim... stohy... Léčka *dívá se na Lee*... na... vás... Forde... Nepokoje... vyvolat nepokoje... Byla to léčka, kterou jsem připravil — na vás —

FORDE: Mohu vám něčím prospět? Máte snad v Evropě někoho?...

OBCHODNÍK: Ne... nemám... *dívá se na Lee* krásná... je krásná... učil jste ji francouzsky... Lee... *Recituje francouzsky* — „Můj Bože, jaký klas! Jak hustý klas!“ Tak zní to všude, jak krásně se... to žítí... bude... Rozumíte mi... Lee... mohla byste...

FORDE *podává mu lék*: Spolkněte to.

OBCHODNÍK: Už je pozdě... Lee... Forde... pozor... Charpeau... jako jsem byl... já... je... Charpeau je zrádce —

FORDE: Ach ne! Ach ne!

LEE: Snad se mýlíte...

OBCHODNÍK: Rozumím... láska... Milujete Forda — věříte, že je svět dobrý — milujete —

Dav se venku na domluvy Kara-Karovy rozchází. Námořník v pozadí naslouchá posledním slovům Ambrosovým.

LEE: Ano. Učinila jsem ho středem své hlavy, duchem svých rukou a hladem svých útroh.

FORDE: Miluji tě.

LEE: Miluji tě!

Obchodníkova hlava klesne.

Obraz třetí

Místo: Fordova plní nemocnice. Je viděti velký stan, který slouží za pracovnu. Vlevo je malá obytná místnost oddělená jen plátěnou stěnou od prostor pro nemocné. Při odsunutí řečené stěny vidíme řadu lůžek se spáči.

OSOBY

ROBERT KOCH
DR. PANSE
DR. HEPPEHEIM
MAJOR HOROWITZ
PORUČÍK SCHMITT
FORDE
MAJÁNĚ
LEE
KARA-KARA
SERŽÁN
NÁMOŘNÍK CHARPEAU

KOCH: Ne, závěr se mi nezdá správný.

FORDE: A celkem?

KOCH: Improvizace. Měl jste se držet faktů. Nebásnit.

V rozpacích: Tohle jsou vaše thermostaty?

FORDE *vztekle*: Ano! To jsou znamenité thermostaty.

KOCH: Pošlu vám lepší — budete spokojen . . .

Forde mlčí.

KOCH: Máte ještě nějaký materiál?

Forde mlčí.

KOCH: Nebo poznámky?

FORDE: Ne, nemám! Nic už nemám.

KOCH: Promiňte *listuje ve svém zápisníku* — 20. února
jste mi psal o pitevním nálezů . . .

FORDE: K nepotřebě!

KOCH: To jest . . . vy jste to . . . není možné . . .

FORDE: Pánové jsou už připraveni na cestu.

KOCH: Dejte to sem.

Forde mlčí.

KOCH: Ach tak. — Ale proč jste mi o tom psal? A tohle?
Mohu nahlédnout?

FORDE: Prosím.

KOCH: Vy jste — no — chybí mi termín — no — citový
člověk. — Chtěl bych se vás na něco zeptat. — Proč
jste ty ničemy kryl?

FORDE: Já? Ani zdání . . .

KOCH: Je mi jasné, že někoho chráníte. Přece mi ne-
chcete namluvit, že jste dal zapálit stohy? Vždyť je to
přece nesmysl. Tse-tse a staré zásoby je nesmysl.
Víte, Forde, já si myslím, že ten Portugalec, ten Am-
brose, kterého utloukli, byl provokatér.

FORDE: Major Horowitz věc vyšetřil.

KOCH: Major Horowitz se drží vašich výpovědí.

FORDE: Mluvil jsem pravdu.

KOCH: Ale proč nebyl obžalován ten druhý Evropan?

FORDE: Charpeau? Charpeau má alibi. Byl tehdy u vo-
jenských strážů. To je holá skutečnost.

KOCH: Ano, ale holá skutečnost někdy nevystihuje celý
smysl. — Říkám to proto, že mám o vás strach.

FORDE: Měli bychom se držet faktů.

KOCH *se s povzdechem zaboří do čtení rukopisu. Forde
po chvíli odchází; otevřenými dveřmi nahlédne Hep-
penheim, Horowitz, dr. Panse a Schmitt.*

DR. HEPHENHEIM *polohlasem k Horowitzovi*: Je čas. —
Máme-li dorazit do přístavu, je svrchovaný čas!

HOROWITZ: Eh, vemte si ho. Mlčí jako zařezaný.

DR. HEPHENHEIM: Podobná poslánů mají být svěřována
vám, vojákům.

DR. PANSE: To přece nemyslíte vážně.

DR. HEPPELHEIM: Proč ne?

DR. PANSE: Bakteriologie a pruská pýchota!

HOROWITZ: Tady jde o pořádek. Pan Forde, pokud jsme měli příležitost poznat, je neschopný člověk. Nesvěřil bych mu ani tohle! — Prosím vás, vždyť je to nějaký zkažený kněz.

DR. PANSE: Ano, ale vystudoval lékařství.

HOROWITZ: Vystudoval — vystudoval všechno možné a dohromady je packal.

DR. PANSE: A co jeho vědecké práce?

Koch, který se zaměstnával mikroskopem, poslouchá.

HOROWITZ: Eh, myslíte, že se dá Afrika kolonizovat bakteriologem? He? Především je třeba vybudovat administrativu!

DR. PANSE: Ovšem, to je výtečná myšlenka, jenže to má háček, pane majore: vaši vojáci a celá exekutiva zajde na spavici!

HOROWITZ: A myslíte, že to Forde změní? Myslíte, že ty jeho mouchy jsou tak důležité?

DR. PANSE: Vy žertujete.

HOROWITZ: Ano, měl s tím práci, ovšem, než naplnil všechny tyhle láhve svými myšínami, to byla nějaká dřina. Vědecká dřina! Hahaha. — Slyšel jsem, že se některé nemoci zkoušejí na morčatech, a je mi jich na mou čest líto. Hahaha, to by bylo morčat! — A hrome, podívejme se, to se podobá whisky, to je láhev od whisky. To si dám líbit, tomuhle rozumím. To je správná věda! — Seržáne! Seržáne!

SERŽÁN *vstoupí a srazí paty.*

HOROWITZ: To je sklep nebo laboratoř?

SERŽÁN: Pan Forde ukládá do prázdných lahví...

HOROWITZ: A co děláte s plnými? Hahaha!

DR. HEPPELHEIM: Dobrým dojmem to právě nepůsobí.

A co vy, pane profesore, o tom soudíte?

KOCH: Nejde o dojem.

HOROWITZ: Náš theolog prostě... *naznačuje pít.* A ne-

chtěl byste ještě promluvit s domorodci? Je zde jeden — jak se jmenuje?

SCHMITT: Kara-kara.

DR. PANSE: Chodí za námi jako stín.

HOROWITZ: Přiveďte ho, seržáne. Od Forda se člověk beztoho nic nedozví.

SERŽAN *ve dveřích k námořníkovi*: O tobě se nikdo nezmiňoval — to nejde. — Opravdu . . .

Kara-Kara vejde, za ním se hrne námořník.

NÁMOŘNÍK: Sloužil jsem na francouzském křižníku, pane majore. Bydlím zde už málem deset let.

HOROWITZ: Tak tak, a spává nemoc nic, co? Vypadá přece znamenitě, doktore, ne? Na mou čest, s tou spavou nemocí to nebude tak zlé.

NÁMOŘNÍK: Voják a námořník, pane majore, to je něco jiného než — s dovolením — páni od pera.

HOROWITZ: Vy jste tedy francouzský námořník?

NÁMOŘNÍK: Opustil jsem službu.

HOROWITZ: Obchodujete?

NÁMOŘNÍK: Teď jsou špatné časy, pane majore. —

HOROWITZ: Jak to?

NÁMOŘNÍK: Země je chudá, a když se má na všech stranách porážet. — Vždyť zde není než těch pár stromů.

KARA-KARA: Země bez stromů a země bez vody je hladová země.

NÁMOŘNÍK: To je Kara-Kara, Goanův syn. To je bratr slečny Lee.

HOROWITZ: A — že si vzpomínám: Pročpak nám Forde tu slečnu nepředstavil?

KARA-KARA: Vagandové jsou přátelé bílých lidí, ale Forde je nepřítel.

HOROWITZ: Co proti němu máte?

NÁMOŘNÍK: To je tak! Forde je znamenitý pán, ale . . .

HOROWITZ: Ticho, nechte ho mluvit!

KARA-KARA: Zapálil stohy, skrývá léky, odvedl Lee.

NÁMOŘNÍK: Je v tom taky láska.

HOROWITZ: A hrome, románek!

SCHMITT: Lee je korektní dáma.

HOROWITZ: To bych rád viděl. Je to asi nějaké špinavé děvče, co?

NÁMOŘNÍK: Je to krásné děvče!

HOROWITZ: No, servus!

DR. HEPPELHEIM: Forde by měl na pár měsíců odjet do Evropy.

KARA-KARA: Bílí lidé chodí po místech, kde byla naše pole. Šakal rozhrabává spáleniště chýší...

HOROWITZ: Co to říká?

KARA-KARA: Spavá smrt vystoupila z jezera...

HOROWITZ: Ach tak, nu, uvidíme za rok, příteli.

KARA-KARA: Spavá smrt je paní jezera.

HOROWITZ: Obávám se, že se neshodneme. *Dává Kara-Karovi doutník.* Jen ne tak tragicky... A pokud jde o ty spálené stohy: pamatuj si, příteli, že budeme pálit, mýtit, stavět — všechno podle rozkazu! Vyřiď teď svým chlapíkům, že musí poslouchat, rozumíš? Poslouchat! — Tak, to je všechno, můžeš jít!

KARA-KARA *otálí.*

HOROWITZ: Ven!

Kara-Kara ex.

NÁMOŘNÍK *po pomlčce*: To nebude tak snadné.

DR. PANSE: Důležité je postavit proti zdejší bídě určitý plán.

DR. HEPPELHEIM: O tom je rozhodnuto.

SCHMITT: S vaším dovolením bych rád poznamenal, že plán, který sledujeme, předpokládá určitá opatření...

HOROWITZ: Co máte na mysli? Konkrétně, jen konkrétně!

SCHMITT: Fordův návrh: Nucené léčení. Karanténu.

KOCH: Správně!

HOROWITZ: Ale to je nepopulární — ne-po-pu-lár-ní!

KOCH: Nemohu se na to ohlížet.

HOROWITZ: V tom máte volnou ruku.

KOCH: Ovšem! Rozhodl jsem se pro Fordův návrh již v Berlíně. Je schválen.

NAMOŘNÍK: Promiňte — když to tak slyším — jako vo-
ják, pane majore, bych skoro řekl, že je na takový
věci Forde slabej . . .

KOCH *postoupí*: Kdo je ten chlap?

NAMOŘNÍK *srazí paty*: Charpeau! Felix Charpeau.

Forde vešel do vedlejší světnice a poslouchá.

KOCH: Vy jste drzý člověk, pane Charpeau!

HOROWITZ: Eh, námořníci byli vždycky od rány. A to,
co řekl o Fordovi? Tak zpívají všichni. — Forde je
nepřítel, Forde je hňup, Forde páli stohy, Forde se
zapletl s domorodkami. — Pánové, má-li mít naše
poslání úspěch, navrhuji, abychom s tím člověkem
zúčtovali.

Forde přichází k společnosti.

HOROWITZ: Jako na zavalanou! Říkal jsem . . .

FORDE: Slyšel jsem vás, pane majore.

HOROWITZ: Tím lépe.

FORDE: Mám se ospravedlňovat?

DR. HEPPENHEIM: Rozhodnout!

DR. PANSE: Já mám o věci jiné mínění.

KOCH: Dovolte, pánové, dovolte, prosím. — Nemohu
s vámi, pane doktore, ve všem souhlasit, ale jedno je
jisté: Díky vaší práci je dnes o spavé nemoci známo
téměř vše. Víte, co to znamená, pánové! — Ano, ne-
mluvme o nicotných věcech.

FORDE: Má práce — to je . . . opravdu . . .

KOCH: Není vzdálena doba, kdy budeme spavou nemoc
léčit. Zvu vás do Berlína, Forde.

FORDE: Do Berlína!

DR. PANSE: Výborně.

HOROWITZ: Vskutku, to je znamenité řešení. Proč ne?

Je-li Fordovo pozorování tak cenné . . .

KOCH: Přijímáte?

FORDE: Vždycky jsem si to přál.

HOROWITZ: Výborně, doktore! Na mou čest, Berlín vám
půjde k duhu! — A na mne se nehoršete, my vojáci

nemáme pro vědu buňky, hahaha! Vy přece taky nevíte, co je to zajistit území, co? A pevnostem taky nerozumíte. Každý u svého koryta, tak — tak. V těchto věcech rozhoduje profesor. No, gratuluji vám — a budeme přáteli, co?

FORDE: Ale já jsem se... necítil... ne, já jsem nebyl... dotčen... ne...

HOROWITZ *potřásá Fordovi rukou*: Výborně, výborně!

NÁMOŘNÍK: Já...

HOROWITZ: Odstoupit! — Odstoupit!

KOCH: Už by byl pomalu čas. — *Heppenheim a Panse se smějí*. Máte mnoho zavazadel, Forde?

FORDE: Mám — člověku se nahromadí krámů —

KOCH: Krevní nátěry jste mi už dal? Ano, a co pitevní nález?

FORDE: Hned, hned. *Volá*: Seržáne, přines sem tu láhev. Haló, seržáne, jedeme — jedu — do — Evropy —

HOROWITZ: Poslechněte, kamaráde, něco mě přece jen mrzí: proč jste nám nepředstavil svou dámu?

FORDE: Nemá ani tušení, že odjedu.

HOROWITZ: Zavolejte ji. Bude to snazší. Věřte mi, že to bude snazší; spustíme si gramofon a slečna nebude mít čas plakat.

FORDE *mlčí*.

HOROWITZ: Z toho se nestřílí. V těchhle zeměpisných šířkách se to tak nebere na váhu. — Seržáne, zavolejte Lee...

FORDE: Prosím vás, chtěl bych jí to říci sám. Nezmiňujte se...

HOROWITZ *oživen natahuje gramofon*: Ale ovšem, ovšemže. — To bude znamenité!

LEE *vejde v evropských šatech, její chování je bezvadné*: Dobrý den.

Horowitz se překonán uklání.

FORDE: Profesor Koch, doktor Panse, major Horowitz a doktor Heppenheim. — Má žena.

LEE: Nechtěla jsem vás zdržovat v práci, pánové.

KOCH: Jsme hotovi.

LEE: Budete mít dobrou cestu. Kterou lodí se poplavíte?

SCHMITT: Princezna Markéta — myslím —

LEE: To je znamenitá loď. Vy odjedete také, pane poručíku?

SCHMITT: Ne, já zůstanu.

LEE: To je dobře — nedávno jste se přece zmínil, že se vám po Evropě nestýská.

HOROWITZ *ztlumí hudbu*: Zdejší kraj — je — nádherný — nádherný! Ale lituji, že jsme neměli dříve příležitost . . . Opravdu — nádherný kraj.

LEE: René říká totéž. Je tu krásně, ale jen kdyby nebylo spavé nemoci. — Smím se, René, zeptat pana profesora na svého otce?

KOCH: Ano, měli jsme s Fordem porady, ale za nynějšího stavu vědy se nedá mnoho dělat.

FORDE: A v Berlíně?

LEE: To je totéž. — Ugandáné netouží po Evropě.

Horowitz zastavil gramofon.

KOCH: Je to otázka času. Jsme na dobré cestě. Jsme na dobré cestě. Forde nám velmi pomohl . . . ale té hypotézy o rozpadu krvinek se musíte vzdát, to je nesmysl.

FORDE: Profesor Koch mě pozval do Německa.

KOCH: Ano, bylo by to účelné, aby strávil nějaký čas v našich ústavech. — V zájmu společné práce, bylo by to svrchovaně účelné.

FORDE: Půl roku.

KOCH: Byl bych rád, kdybyste sledoval účinky arzenových derivátů. Ehrlich je zkouší na zvířatech.

FORDE: Snad bys mohla jet s námi . . .

LEE *se vrhne do Fordovy náruče; etiketa je zapomenuta*:
René! René! René!

FORDE: Hahaha, miláčku, přestaň, přestaň. Pan major si zajisté myslí —

HOROWITZ: Mě se to netýká, ale řekl bych, že . . . ostatně pojďme. Poručíku, má zavazadla jsou na voze?

KOCH: Strpení, pánové.

DR. HEPPELHEIM: Nejvyšší čas — jinak nestihneme loď.

LEE: Goan je nemocen. — Tvoji přátelé jsou nemocni.

FORDE: Ale jsou důvody... právě kvůli nim...

LEE: Nemohla bych... neodcházej...

FORDE: Lee, miláčku, buď rozumná.

LEE: Přišel jsi založit požár a Ukereve hoří. Chýše se sesuly, smečky psic krácejí po hromadách hlíny a mezi koleny hrnčičře se zastavil kruh. Ukereve kouří a je slyšet buben spavé smrti. — Zděsil ses? Chceš odejít? Chceš utéci? Chceš prchnout? Chceš odnést naději, chceš táhnout s krkavci? — Jdi, vysoké slunce ti spálí vůz a muly na tvé cestě zešilejí.

FORDE: Lee, Lee, Lee!

LEE: Nemám vládu nad svým jazykem, je mi to lhostejné...

HOROWITZ *spustí gramofon*: Na mou čest, tohle je Amazonka. To je zábavné.

LEE: Zahrabu tvé skutky, zahrabu tvá slova, tvé lži.

DR. HEPPELHEIM: Uděláme nejlépe, když odejdeme. To přece nemá smysl. Zájem, který zastáváme, se v žádném ohledu nesnáší — opravdu, je to trapné.

KOCH: Pane poručíku, směl bych vás požádat, abyste zastavil ten stroj? — Děkuji.

Schmitt zastavuje gramofon.

KOCH: Rozhodněte se, není třeba, abyste pospíchal.

HOROWITZ: To je dobré. Zdrželi jsme se málem hodinu.

KOCH: Madame mi dovolí několik otázek —

LEE: Neměla jsem práva. Můžeš mi prominout? A vy, pánové? Opusťte, zděsila jsem se. Přišlo to tak náhle.

KOCH: Nechtěli jsme vám způsobit zármutek, paní.

DR. HEPPELHEIM: To je cavyků. Neschází, než aby ji pozval na návštěvu k paní Kochové.

HOROWITZ: Černoška!

LEE: Věděla jsem, že odejde. Připravovala jsem se na to, ale v tom okamžiku, v té chvíli... ovšem vím, že je to nutné, vím o tom.

FORDE: Lee!

LEE: Budu čekat, až se vrátíš.

DR. HEPPENHEIM: Zavazadla!

KOCH: Pozor! Jen to nejnnutnější. Tyhle věci jsou bez ceny.

Pomlčka.

HOROWITZ: Ať nám pomůže Charpeau. Vemte to těm opicím z ruky. — Kde vězí? Charpeau! — K čertu, zavolejte ho.

CHARPEAU *vejde.*

Pomlčka.

FORDE: Neodejdu.

HOROWITZ: Ale to je znamenitý obrat, na mou čest, víš, podle jaké planety ti lidé jednají. K čertu, mohu říci, že jsem co živ nebyl na rozpacích, mám-li něco udělat nebo ne.

FORDE: Nebylo by to správné. Mé vzdělání není toho druhu, abych mohl pracovat v Berlíně. Jsem vlastně v koncích... má hypotéza...

DR. PANSE: Právě jste vyslechl tolik chvály —

FORDE: Ne, zůstanu na svém místě.

KOCH: Opakuji svůj návrh.

FORDE: Děkuji. Rozhodl jsem se. Provždy jsem se již rozhodl: zůstanu.

DR. HEPPENHEIM: Pak nám nezbývá, než vyrazit. Máme svrchovaný čas!

KOCH: Ano. Rozloučíme se, ale dříve bych chtěl říci, že z moci úřadu zdravotního komisaře ustanovuji pana René Forda správcem zdravotnických akcí, které budou v území Ugandy konány. Pan poručík Schmitt je pověřen exekutivou.

DR. HEPPENHEIM: To je znamenité! Po tom všem, čeho jsme byli svědky!

HOROWITZ: Je mi to hanba, na mou čest, je mi hanba! Aspoň kdyby se zeptal na naše mínění.

NÁMOŘNÍK: Promiňte, pane majore, rozuměl jsem dobře? Pan Forde je jmenován?

HOROWITZ: Ano!

NÁMOŘNÍK: Ale to se potká s . . . to narazí všude na . . .

HOROWITZ: Byl jmenován a to platí! Ostatně, za pár dní zde bude zákopnický pluk.

NÁMOŘNÍK: Promiňte, veřejné mínění . . .

HOROWITZ: Jaképak veřejné mínění!

NÁMOŘNÍK: Nechtěl bych ručit . . .

HOROWITZ: To se změní, teď je Forde soukromý badatel, ale jakmile se začne pracovat — to bude jiná. To bych chtěl vidět, kdo by se z té chamradi mohl potom odvážit . . .

NÁMOŘNÍK: Ale dovolte . . .

HOROWITZ: Konec a dost, kamaráde, byl jmenován a hotovo! — Půjdeme, co?

KOCH: Počítal jsem, že neodmítnete.

FORDE: Ne, je to tak lépe.

KOCH: Byl bych vás podrobněji seznámil s atoxylem a s léčebnými metodami, které jsme vyzkoušeli. Mám to tady — *dává Fordovi atoxyl*. Prosím.

*Kara-Kara a černoši se zaměstnávají zavazadly.
Mezi kulisami se plete naslouchající námořník.*

FORDE: Vždyť mám literaturu.

KOCH: Nejsme s tím spokojeni. Neužívejte ho. Pravda, je to znamenitý lék, zachrání člověku život, ale ty vedlejší účinky!

FORDE: To je strašné. Oslepnout je strašné.

KOCH: Není to pravidlo, ale počítat s tím musíte.

FORDE: Budu se chránit.

KOCH: Někdy, kdož ví — kdybyste se k tomu odhodlal — prosím vás, zaznamenávejte, jak věc probíhá.

FORDE: Ne, já bych se neodvážil.

HOROWITZ *vsune hlavu do stanu*: Jsme hotovi. Váš sluha, madam. — Sbohem, doktore.

KOCH: Nashledanou!

FORDE: Nashledanou!

KOCH k Lee: Přeji vám mnoho zdaru.

*Forde, Koch, Lee a ostatní odcházejí.
Pomlčka.*

NÁMOŘNÍK a KARA-KARA *vcházejí*: Hahaha, jsme hotovi, Kara-Karo! Goan zemře a Forde zůstane s Lee. — Co chceš udělat?

KARA-KARA: Dříve než přijde vojsko...

NÁMOŘNÍK: Dříve než přijde vojsko, ale co potom?

KARA-KARA: Smrt!

NÁMOŘNÍK: Hlupáku, taková věc tě nesmí ani napadnout. To se musí udělat chytře... aby nebylo vidět, že jsme v tom měli prsty... rozumíš... co? S tebou je taky práce!

KARA-KARA: Já tě poslechnu.

NÁMOŘNÍK: To bych řekl. Tvůj otec Goan spí, co?

KARA-KARA: Spí.

NÁMOŘNÍK: Umře tak jako tak. Kdyby se toho odvážil von...

KARA-KARA: Myslíš, že... Nebude chtít.

NÁMOŘNÍK: Musí se pomstít!

KARA-KARA: S Goanem je Majáné. Goan ho miluje.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, Goan ho miluje! A víc už nic? Co? Vzbud' ho, přiveď ho sem.

KARA-KARA: Jak...

NÁMOŘNÍK: K čertu, myslíš, že mám chuť všechno ti vykládat... Vzbud' ho!

Kara-Kara odchází a za chvíli přivádí Goana.

HLASY ZA SCĚNOU: Mějte se dobře, Forde! Nashledanou! Nashledanou v Berlíně. Nashledanou!

Kara-Kara přivlékl Goana.

NÁMOŘNÍK: Hola, Goane, slyšíš mě?

GOAN: Slyším, rozumím ti.

NÁMOŘNÍK: Teď je Forde tvůj pán... povídám, že je Forde tvůj pán! Slyšíš? Teď musíš dělat, co chce Forde! — Už s ním není řeč. — K čertu, Forde tě vo vše-

chno připravil a teď ti . . . co? Počkej, chce něco říci. —
Tak co je, kamaráde?

GOAN: Forde se postará . . . o Majáné . . . a o . . . Lee . . .

NÁMOŘNÍK: To bych řekl. Postará se vo ně, jako se postaral vo tebe.

GOAN: Ty ho . . .

NÁMOŘNÍK: Podívejme se! A to jsi už zapomněl, co ti provedl? To jsi už zaspal, he? Kdyby Forde chtěl, mohl bys být zdrav. Zeptej se, co mluvil s tím německým profesorem.

KARA-KARA: Forde dostal nové léky.

GOAN: Uzdraví mě.

NÁMOŘNÍK: Myslíš? Holečku, to je pro bělochy. Ty můžeš pojít a celá Uganda může pojít. Tak je to, kamaráde.

KARA-KARA: Pošlou sem vojáky. Vysuší močály, všechno zapálí, rozboří chyše.

NÁMOŘNÍK: Slyšíš, co? Kara-Kara je tvůj syn, ale ten druhý a Lee . . . darmo mluvit!

KARA-KARA: Zab ho!

NÁMOŘNÍK: Goan musí dělat, co chce Forde. Goan měl sílu, měl sluhy a ženu, ale teď? Nemá nic, je chudák, Forde mu zapálil stohy, Forde mu vzal moc.

KARA-KARA: Zab ho!

NÁMOŘNÍK: Goanova dcera spí na Fordových rohožích a jeho syn mu bude sloužit. Slyšíš, budeš mu nosit lampu, a když zatleská . . .

KARA-KARA: Zab ho! Zab ho! Zab ho!

Majáné vešel a naslouchá.

NÁMOŘNÍK: Chce, abys zemřel, nechal tě jako psa. Slyšíš, Goane? Forde poručí tvým lidem a ty zemřeš.

KARA-KARA: Zab ho!

MAJÁNÉ *vystoupí*: Forde je tvůj přítel.

NÁMOŘNÍK: Ty jsi zde chyběl, hlupáku!

MAJÁNÉ: Forde je tvůj přítel a ten . . .

NÁMOŘNÍK: Mluv, až se tě někdo zeptá, ty . . . skrčku, ty . . .

MAJÁNĚ: Nebojím se tě, bílí lidé jsou blízko, mohu zavolat . . .

NÁMOŘNÍK: Jsou blízko, co? Jsou tak blízko jako já?

GOAN: Nech ho!

MAJÁNĚ: Kdybys mě udeřil . . .

NÁMOŘNÍK: Tebe? Kdepak, kamaráde.

GOAN: Pojď ke mně, Majáné.

NÁMOŘNÍK: Tebe vyžene Goan, rozumíš, Goan, ne já.

GOAN: Mluv! Majáné ti bude odpovídat.

NÁMOŘNÍK: Majáné bude držet hubu!

GOAN: Majáné je můj syn.

KARA-KARA: Je to tvůj nejmladší syn!

NÁMOŘNÍK: Hahaha! Já vám to teda řeknu.

GOAN: Co?

MAJÁNĚ: Dej ho svázat! Zavolej Forda —

NÁMOŘNÍK: Na to se ještě podíváme!

Majáné udeří do bubnu. Vejde sluha.

NÁMOŘNÍK: Dobrá, dobrá. Můžeš jít.

Sluha ex.

KARA-KARA: Pomsti se.

GOAN *vzmuží se*: Kara-Karo!

Majáné chce námořníka odstrčit.

NÁMOŘNÍK: Ruce pryč! A už ani nehlesni, ty — bastarde!

GOAN: Co?

NÁMOŘNÍK: Hahaha, tys to nevěděl! Ty nemáš ani tušení! Ty to nevíš! Jakživo ti nepřipadlo, proč je tak něžný a útlý, co? Nikdy jsi vo tom nepřemýšlel, co? Nikdy jsi neviděl, že je vo poznání světlejší . . . Hahaha, nikdy tě nenapadlo, že je to míšenec, že to není tvůj syn, hahaha, a že Lee není tvá dcera.

GOAN: Ty pse, ty šakale.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, kamaráde, to je snadné — kdypak

přišel Portugalec k jezeru Ukereve? Co, už ti svítá?
Co, ty příteli bílých lidí.

GOAN: Portugalec — Ambrose —

NÁMOŘNÍK: To bych řekl! Hahaha, to bych řekl . . .

KARA-KARA: Já jsem ho vždycky nenáviděl.

GOAN: Majáné, ty . . . *sahá mu po ramenech*, pryč, pryč,
pryč!

MAJÁNÉ: To není pravda!

NÁMOŘNÍK: Bodejť, není to pravda.

KARA-KARA: Já tomu věřím.

NÁMOŘNÍK: Prosim tě, snad si nemyslíš, že je to jenom
tak. Lezeš za Evropany, opičíš se po nich, svou ženu
jsi poslal do Paříže. Jo, kamaráde, to se ti všechno
spočítalo.

GOAN: Lžeš! Lžeš!

NÁMOŘNÍK: No dobrá. Vždyť nemusíš věřit, ale pro-
hlédni si ho!

KARA-KARA: Zapuď Majáné . . . a Forda dej zabít. Nic
se ti nestane . . . vždyť spíš . . .

GOAN: Je to — mé druhé ženy říkaly — že — ho milo-
vala — Ty jsi mi zůstal! Ty . . .

KARA-KARA: Já jsem tvůj syn. Mám právo být prvý,
mám právo a ty mi je znovu dáváš. Ty ses oblékal
jako hastroš, přijal jsi víru a mravy bílých lidí, získal
jsi peníze a dům. Prodal jsi jezerní krajinu a zapudil
jsi syna. Zradil jsi svůj kmen, svůj rod . . . ty . . .

GOAN: Mlč!

KARA-KARA: Jezero Ukereve ti *sahá po srdce*.

GOAN: Mlč! *Udeří do bubnu*.

NÁMOŘNÍK: Nemám rád hluk a všelijaké řeči: Udělej to,
nic jiného ti nezbyvá, než pomstít se. Slyšíš, pomstít
se!

GOAN: Možná, že lžeš, možná . . .

NÁMOŘNÍK: Jářku, jsi slepý, co? Myslíš, že stačí hodit čer-
nému chlapu přes ramena kabát, aby takhle vypadal?

GOAN: Měl učitele . . . slyšel o jiných zemích . . . Forde
ho učil.

NÁMOŘNÍK: Forde ho učil. Jeho a Lee, co? Ukradl ti je

poznovu! Opičí se po Evropě. Mají ji, holečku, v krvi, a za tebe se stydí.

GOAN: Ty jsi . . . Ano . . . někdy se mi to zdálo, myslil jsem na to, bál jsem se a teď poznávám . . . Ano, ano, ano! Jsi míšenec. Svažte ho! Vrhni ho do jezera, Kara-Karo! — Jsem sám. — Zrazoval jsem a jsem zrazen.

KARA-KARA: Pomstí se!

GOAN: Kolik lidí mě ještě poslouchá?

KARA-KARA: Je tady dvacet sluhů, zavolal jsem je. V mém vozíku jsou ručnice.

GOAN: Pobijte je. Pobijte bělochy!

MAJÁNÉ: Budu je varovat. Dám jim výstrahu!

GOAN: Svažte ho!

Kara-Kara uchopí Majánéa a poručí sluhům, aby mu vpravili do úst roubík.

NÁMOŘNÍK: Konečně, konečně ses vzmužil.

GOAN: Okamžik před smrtí budu králem.

MAJÁNÉ: Goane!

GOAN: Pryč! Do bažiny s míšencem!

NÁMOŘNÍK: To není všechno. Musíš říci svým lidem, aby zardousili Forda.

Goan se kymácí.

NÁMOŘNÍK: U sta hromů! Teď se nám bude poroučet. — Goane, slyšíš? Goane! Goane!

GOAN: Slyším —

NÁMOŘNÍK: Musí ho zardousit, ale já při tom nebudu, rozumíš. A žádné střílení, rozumíš? Musí ho zardousit!

KARA-KARA: A ručnice?

NÁMOŘNÍK: Jen když půjde do tuhého.

Majáné má roubík v ústech a cloumá sebou.

GOAN: Proč — ty — nechceš?

NÁMOŘNÍK: Mě nesmí nikdo vidět. Budu u Lee.

GOAN: Proč?

NÁMOŘNÍK: Aby mně dosvědčila, že jsem v tom neměl

prsty. — To je vaše věc. — Pomstít se je věc černo-
chů.

GOAN: Ty se bojíš...

NÁMOŘNÍK: Budu dávat pozor, a kdyby bylo zle — vy-
střelím. Slyšíš, Kara-Karo, jak padne rána, je po všem.
Jak uslyšíš výstřel, musíte vzít všichni nohy na ra-
mena. — Rozumiš mi?

KARA-KARA: Dobře ti rozumím.

GOAN: Dobře ti rozumíme... jsi... šakal...

NÁMOŘNÍK: Kdybych byl vysmíváný otec, kdybych byl
černoch, kdybych spal, jako spíš ty — nedal bych se
prosit. Bílí lidé jsou moji lidé, ale má hlava slouží
tobě.

GOAN: Co chceš?

NÁMOŘNÍK: Lee!

GOAN: Vezmi si Lee.

NÁMOŘNÍK: Jak člověk vchází do Ukereve, tak v něm
bude živ. Vejdi tam jako král.

GOAN: Kara-Karo, rozkaž sluhům — aby Forda — za-
rdousili.

NÁMOŘNÍK: Ne! To musíš říci ty, ty, Goan! Král!

GOAN: Smrt! Smrt bílým lidem! Smrt míšencům!
Smrt — tobě. — *Vrhne se na Majánéa a upadne.*

Námořník zvedne Goana a odbíhá.

Kara-Kara zatím tloukl tiše do bubnu.

Sluhové se sbíhají.

GOAN: Vy jste mě viděli, když jsem byl pánem krajiny,
a poslouchali jste mě. Čas se vrátil, jsem opět král
a poroučím. Smrt bílým lidem! Smrt! Pomstu! Smrt!

KARA-KARA: Smrt!

GOAN: Smrt!

KARA-KARA: Já jsem na jeho místě. Já mluvím jeho
ústý a jeho moc leží v mé ruce. *Snižuje hlas.* Smrt bí-
lým lidem! *Šeptá.* Smrt Fordovi! Zardousíte ho...

Všichni odcházejí.

NAMOŘNÍK *vběhne a polohlasem volá: Kara-Karo!*

Kara-Kara se vrátí.

NAMOŘNÍK *šeptá: Je ve stanu. Je sám. Zadržím Lee. Pozor, kdybych vystřelil... rychle...*

LEE *přichází: Vidíte, Charpeau, zase jsme sami a je nás méně.*

NAMOŘNÍK: O toho starého lišáka... Vzal ho...

LEE: Proč to říkáte. — A proč máte sám na sebe takovou zlost. Vždyť vy jste...

NAMOŘNÍK: Pah, nemluvme vo tom.

LEE: Já vím, že nemáte rád bílé lidi.

NAMOŘNÍK: Nemám rád Forda, rozumíte... nemám ho rád, nenávidím ho, protože spíte na jeho rohoži... protože vás miluji... protože... *sápe se na Lee.*

LEE: Charpeau, vy jste se zbláznil.

NAMOŘNÍK: Zbláznil jsem se, ztratil jsem rozum... Miluji vás!

LEE *se vymanila: Přeji si, abyste odešel!*

NAMOŘNÍK *jí padne k nohám: Ne-nemohu — Vy ho milujete...*

LEE: Jsem Fordova žena! Zastřelím vás!

NAMOŘNÍK: To všechno — všechno, co se stane — je z lásky k vám.

LEE: Jděte pryč, Charpeau!

NAMOŘNÍK: Miluji vás! *Vrhá se znovu k Lee.*

LEE: Co to děláte? *Vytrhne námořníkovi revolver a vystřelí do vzduchu.*

NAMOŘNÍK *s úlevou: Snad je to tak lépe. — Odběhne. Zároveň je slyšeti, jak Ugandané utíkají.*

FORDE *vběhne: Co se stalo? Lee, co se stalo?*

LEE: Nic. — Vystřelila jsem — z neopatrnosti. Mám strach, René, mám o tebe takový strach...

Obraz čtvrtý

Místo: V popředí Fordův stan. Několik kroků za ním se snižuje půda. V pozadí je nutno předpokládati rovinu, na níž Ugandané pracují.

OSOBY

NÁMOŘNÍK CHARPEAU

FORDE

SERŽÁN

GOAN

MAJÁNĚ

KARA-KARA

SCHMITT

LEE

UGANDANĚ

VOJÁCI

NÁMOŘNÍK *vejde s několika Ugandany nesoucími otýpky:* Tak, příteli, jen směle. Člověk, který se neohlíží, nevzbudí pozornost.

UGANDAN: Mám strach, kdyby mě chytli.

NÁMOŘNÍK: Teď je už na rozmýšlení pozdě. K čertu, já si mám pálit prsty a vy nic? O koho jde? Povídám, o koho jde: o mě nebo o vás? Já jsem svobodnej chlap, rozumíš, mně z toho není horko ani zima, ale tebe, kamaráde, bude Forde dřít, ty na to doplatíš. — Tak, do práce, brachu, člověk si musí svobodu zasloužit. Musí pro ni něco udělat a musí bejt vodhodlanej, že třeba umře, rozumíš? Nevidáno, nějaká ta kapka krve patří už k věci. Má tě zastřelit Forde — nebo já. Teď, když jsme tak daleko, kamaráde, máš na vybranou jenom tohle: buď dopraviš ručnice na místo — anebo —

UGANDAN: Ale proč tady — proč táborem.

NÁMOŘNÍK: Všichni nemohou jít jednou cestou. Kdyby ses schovával, bude to ještě horší.

DRUHÝ UGANĎAN: Pojďme.

NÁMOŘNÍK: To si dám líbit. Kamarádi, už na vás čekají. — A ještě něco, řekli vám, kdy začneme?

UGANĎAN: Ano. Až srazíš vlajku.

NÁMOŘNÍK: Dobrá. — Takovej útok musí jít najednou, rozumíš? Ráz naráz.

UGANĎAN: Poručík Schmitt...

NÁMOŘNÍK: Než přijde Schmitt, budeme s Fordem hotovi. Ale nesmí se spojit. V tom je to: nesmí se spojit!

UGANĎAN: Já vím.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, tak je to všechno v pořádku. Ale teď už táhni, hlupáku.

Uganďané odcházejí.

Námořník zkouší spustit vlajku, prohlíží ubikace a potom zvolna odchází.

SERŽAN *vběhne a rozhlíží se*: Pane doktore Forde!

FORDE *vchází*: Co chceš?

SERŽAN: Podívejte se. Kam ty chlapy čert nese? Je to jako o trhu.

FORDE: Co na tom?

NÁMOŘNÍK: Možná, že nic, ale podezřelé to je. Já být vámi, odstěhuji se k Schmittovi do tábora.

FORDE: Hlouposti, nevedu tady válku.

SERŽAN: Hm, možná, že ano. Bílým lidem jde o něco víc než o naši medicínu.

FORDE: Co chceš říci?

SERŽAN: Co? Že se to těm černochům zajídá, že tu civilizaci prokoukli, že se budou bránit.

FORDE: Ty ses zbláznil!

NÁMOŘNÍK: Vy říkáte zdraví, ale proč mají být zdraví? Aby mohli dřít na bělochy! Člověk nemusí bejt ani blázen, aby tomu rozuměl.

FORDE: Seržáne, myslíš, že jsme se octli na straně...

SERŽAN: Na straně peněz a ručnic.

FORDE: A proč mi tedy radíš...

- SERŽAN: Kdo řekl A, musí říci B. Kdo se dá na vojnu, musí bojovat.
- FORDE: To je tvé řemeslo, seržáne, já mám na mysli něco jiného.
- SERŽAN: Já vím, jenže budete nucenej —
- FORDE: Nechme žertů. Pokud tady budu mít vliv, nemůže být o nějakém násilí ani řeči. Rozumíš?
- SERŽAN: Promiňte, tady člověk musí mít prst na spoušti, ať už je proti střelení nebo ne. — Když se tak na to dívám — třeba ten Charpeau — co tady chce — proč se pořád potlouká okolo tábora?
- FORDE: Je zde?
- SERŽAN: Ve dne v noci. Takovej podezřelej chlap by měl být zavřenej až do aleluja. Jo — to je těžká věc.
- FORDE: Samý žvást, samé moudrosti z vojenských kalendářů.
- SERŽAN: A já bych skoro řekl, že nedovedete nikoho potrestat. Ten lump si s námi dělá, co chce. Vždyť to vlastně bylo spiknutí, už s tím Portugalcem. Panečku, Angličané, ti by to vzali za správněj konec. — Ti jsou na to jako ostříž. — Ale naši taky! To mi věřte, ten nicma měl štěstí, že padl zrovna na vás.
- FORDE: Nežvaň, kamaráde, nebo ti napařím tři dny vězení.
- SERŽAN: To je všechno pro kočku.
- FORDE: Co?
- SERŽAN: Dejte Charpeaua zastřelit.
- FORDE: Seržáne!
- SERŽAN *sráží paty*: Podle rozkazu!
- FORDE: Přestaň s těmi opičinami. Takový starý chlap, nemohu se na to ani dívat!
- SERŽAN: A já toho mám taky dost.
- FORDE: Když chceš žrát vojnu, táhni někam do kasáren!
- SERŽAN *ve vojenském postoji*: Chcete mi ještě něco říci?
- FORDE: Že jsi mezulán!

Seržán sráží podpatky a odchází.

FORDE: To jsi mi provedl naposledy, rozumíš!

SERŽAN: Podle rozkazu!

FORDE *rozzuřen*: Já z tebe vyklepu duši, ty darebáku!

SERŽAN: Prosím o propuštění ze služby.

FORDE: Dvě hodiny ke stromu! Slyšíš, ke stromu!

NÁMOŘNÍK *vchází*: Dobrý den! Dobrý den, seržáne! Jak se daří? Zase jste se nepohodli, co?

FORDE: Táhněte k čertu!

NÁMOŘNÍK: Ale jsme přece všichni tři Francouzi, či ne?

FORDE: Vy jste především drzý chlap.

NÁMOŘNÍK: Člověk někdy ztratí v tom čertovském podnebí nervy, to je to.

FORDE: Jděte svou cestou, Charpeau. Nechci s vámi nic mít. Neudal jsem vás, ale to neznamená, že jsem váš přítel.

NÁMOŘNÍK: Vždyť vod vás nic nechci, aspoň nechci nic pro sebe. Možná, že jsem se tu a tam nezachoval zrovna vzorně, ale konec konců — když se to na člověka hrne... Copak vy vo tom můžete vědět...

FORDE: Charpeau!

NÁMOŘNÍK: Nekřičte!

FORDE: Dám vás zatknout!

NÁMOŘNÍK: Protože mně černoši věří? Protože jste se jim přejedl? Protože mě chcete uklidit z cesty? Protože miluji Lee?

FORDE: Mluvme k věci. — Seržáne, můžete odejít. — Je proti vám důvodné podezření, že připravujete vzpouru. Budete zatčen a Schmitt vás dá zastřelit.

NÁMOŘNÍK: Schmitt? Chcete to strčit na Schmitta?

FORDE: Nevěřím, že byste byl schopen vyvolat krveprolití, a nebudu mít podíl na tom, k čemu vás odsoudí.

NÁMOŘNÍK: Jen my dva máme spolu co účtovat.

FORDE: Vzal jste si do hlavy šílenou věc. Lee je má žena. Nemůžete ničeho dosáhnout, ani kdybyste mě zabil, nemůžete ničeho dosáhnout. — Já vím, že máte v kapse bambitku.

NÁMOŘNÍK: Kdybyste byl chlap, mohl bych přijít ke cti.

FORDE: My dva se nikdy neshodneme. Nechci vám vykládat, co považuji za sílu a co za řezničinu.

NÁMOŘNÍK: Nestojím o výklad. Proč utrácíme čas? Proč se mnou mluvíte?

FORDE: Chci vám poručit, abyste odešel.

NÁMOŘNÍK: Poručit?

FORDE: Ano...

NÁMOŘNÍK: Hahaha! Víte, kdo mi naposled poroučel? Víte, jak je to dávno?

FORDE *se blíží k námořníkovi*: Vy odejdete. — Ještě dnes!

NÁMOŘNÍK: Pomalu! Pomalu, pane abbé.

FORDE: Kdybyste se chtěl bránit, zlámu vám hnáty. *Skočí po námořníkovi*. Pryč s tou bouchačkou!

Forde a námořník zápasí. Forde má převahu.

NÁMOŘNÍK: Hahaha — teď si myslíte, že jste mě přemohl. — Teď jste spokojen. — Dobrá — dejme tomu — že jsem na lopatkách, dejme tomu — že odejdu. — Pusťte mě, Forde, mám jednu podmínku. Je mi všechno jedno, na ničem mi už nezáleží, jenom na jediném... Nemyslete si, že se vás bojím... Já jdu za svou věcí, za jednou věcí, rozumíte? Za jedinou! A kdybyste mi hrozil smrtí a kdybyste mi dával svůj komisařský úřad, mně je to všechno jedno.

FORDE: Co chcete?

NÁMOŘNÍK: Mluvit s ní. — Ještě jednou s ní mluvit.

FORDE: Mohu vám věřit?

NÁMOŘNÍK: Možná, že tady nezůstane kámen na kameni, ale já odejdu — musím —

FORDE: Co je vám?

NÁMOŘNÍK: Nic — vytřepal jste ze mne málem — duši. Jste na to — hrdý? — Jste hrdý, že jste dal Charpeauovi — za vyučenou? — Bylo to poprvé... přísám-bohu...

FORDE: Skoro bych řekl, že jste nemocen.

NÁMOŘNÍK: Hahaha, nucené — léčení a lék, který osle-

puje. — Ještě ne, pane abbé, ještě ne! — Plňte podmínky — zavolejte ji!

FORDE *po chvíli ticha*: Lee! Lee!

NÁMOŘNÍK: Vy jste z jiného těsta. Vy musíte sloužit a já jsem býval svobodný chlap.

FORDE: Charpeau, člověk není nikdy sám...

Pod návrším přechází pracovní setnina, je však viděti jen velícího poddůstojníka.

NÁMOŘNÍK: Myslíte, že člověk musí bejt votrok?

PODDŮSTOJNÍK: Levá, levá, levá. Pozor — stát! Prvá pracovní skupina: sekery!

NÁMOŘNÍK: To jsou vaši páni, Forde.

PODDŮSTOJNÍK: Srazit řadu! Druhá skupina srazí řadu. Pozor, teď!

NÁMOŘNÍK: Vaši páni, vaši přátelé!

PODDŮSTOJNÍK *křičí na Kara-Karu*: Kdo je to tam? Herrgott, kdo je to!

HLASY: Kara-Kara! Kara-Kara!

PODDŮSTOJNÍK: Ticho! — Co je s tebou, chlape? Do řady!

NÁMOŘNÍK: Fúj! Takovej — pohled — by žádněj Francouz neměl snášet.

Lee vchází.

Pomlčka.

FORDE: Pan Charpeau by se chtěl... rozloučit...

LEE: Odejdete?

NÁMOŘNÍK: Lee, pamatujete se, co jsem vám vypravoval o Marseilli? Byla jste docela malé děvče. — Pamatujete se, že jsem chodíval v bílých šatech?

LEE: V námořnických šatech. — A co teď, Charpeau?

NÁMOŘNÍK: Teď už je pozdě.

LEE: Slunce v Ugandě je šílené. Zmátlo vás, Charpeau. — Mate Evropany. — Neměl jsi sem vkročit, René...

FORDE: Nerozumím ti.

LEE: Jste nešťastni — ty právě tak jako Charpeau...

FORDE: Hahaha, já? Jak jsi na to přišla? — Já, to je znamenité. Lee, miláčku, co tě to napadlo?

LEE: Byla jsem dvakrát v Evropě a znám trochu Normandii. — Je to tvůj kraj... Vrať se...

FORDE: Vrátit se? Kam se mám vrátit?

LEE: Domů.

FORDE: Co je ti, Lee?

LEE: Nic.

FORDE: Ty si přeješ, abych odešel? Což bys nešla se mnou? Což nejsi má žena?

LEE: Jsem míšenka.

FORDE: Nesmysl, to říká Charpeau, ale nikdo tomu neuvěřil. —

LEE: Je to pravda.

FORDE: A i kdyby bylo, cožpak to něco znamená? Což jsme blázni? Což je míšenec méně než Ugandan nebo Sudánc a Sudánc méně než Francouz? Jsi má žena, Lee!

LEE: Jsem tvá milenka. Jsem barevná milenka knězova.

FORDE: Odřekl jsem se — slyšíš — jsem volný. Kašlu na staré závazky — směji se jim — pliji na ně.

Lee se vrhá do Fordovy náruče.

FORDE: Lee, vždyť nechci odejít. Zůstanu v Africe, zůstanu s tebou.

LEE: René!

FORDE: Co je ti? Co se ti stalo? Kdo tě postrašil?

LEE: Miluji tě. Šla bych za tebou jako služka, jako barevný pes, ale nepřijali by mě. Byl bys ještě nešťastnější. — René, až dokončíš svou práci — jdi sám. —

FORDE: Nikdy jsem na to nepomyslel — a s Kochem — to byla jen taková chvíle — Lee —

LEE: Vrať se, je to nutné —

FORDE: Lee!

LEE: Kdybych byla jen černošským děvčetem, s kterým jsi bydlel ve stanu, nemohla bych tě ani prosit.

FORDE: Nestrpím, abys se mnou takhle mluvila.

LEE: Pokud tě smím milovat...

FORDE: Už ani slova!

LEE: Míšenska; má kůže je jen o poznání tmavší než tvá, ale nikdo mě nepřijme. — Budou mě posílat do přístavní krčmy.

NÁMOŘNÍK: Vy jste mulatka a já jsem ztracený námořník.

LEE: Ano, míšenci a ztracení lidé . . .

NÁMOŘNÍK: Miloval jsem vás tři roky. — Dovedete si představit ta muka? K čertu, přišel jsem vždycky pozdě. Vždycky jsem propásl svou chvíli. — Až teď — teď mi připadá, že můžu volně mluvit. Připadá mi, že je celý život zakletej do jediného vokamžiku, do jediného slova. — Zbývá mi pár dní. Je to, jako by se člověk blížil k přístavu, Lee, víte? Jako bych se dlouho plavil po moři a teď měl zakotvit v cizím městě. Lee, je to, jako by člověk mohl bejt na chvíli šťastnej. — Já jsem nikdá nedovedl šťastně žít, ale teď, kdyby k tomu došlo — kdybyste mi aspoň řekla, že se nebojíte — ztracenejch lidí. — Já vám to musím povědět, musím s tím ven, to není jináč možný: Já jsem vás velice miloval a vás, Forde, jsem nenáviděl. Strašně jsem vás nenáviděl — protože jste takovej panák, takovej kněžour, takovej nekřuba k pomilování. Vem vás ďas! — Venku je vzpoura! Slyšíte: vzpoura! Zastřelím vás! — Vás, Lee a všechny bílé lidi, co jich je v Ugandě. Postřílíme vás! — Jsem ztracenej chlap, umřu — ale ne sám, Lee, ne nadarmo. — Byl jsem neužitečnej, byl jsem jako krysa, ale miloval jsem svobodu a jdu za ní. Jdu s povstáním. Rozdal jsem 5000 ručnic, 5000 manlicherovek a ještě jich mám nepočítaných. — Možná, že vo tom nemáte ani tušení — možná, že vo tom něco víte. Hahaha, hahaha — je jich celý sklad. Je to Ambrosovo jmění. Je to věno vod vašeho pana otce.

LEE: Charpeau, proč to říkáte?

NÁMOŘNÍK: Proč? Z nenávisťi. Z lásky. Je mi to jedno.

FORDE *tiše*: Charpeau — jestliže jste — nemohu jinak — 5000 ručnic — nemohu jinak —

NÁMOŘNÍK: Hahaha, Forde se domnívá, že mě může zatknout! Hahaha, žalář, soud, zastřelení! Forde si myslí, že mě sejde na životě! Já jsem ztracenej člověk, Forde! Já spím! Spavá smrt mi vstoupila do krve, spavá smrt, laalanegulo!

PODDŮSTOJNÍK *z dálky*: Ráz, dva — ráz, dva! — Stejněměrně! Ráz, dva . . .

FORDE: Snad byste — ještě — mohl. Zaklínám vás! Charpeau, vy chcete vzpouru. — To je strašné!

CHARPEAU: Chci se opít! Chci shořet! — Kvůli vám, Lee, bude válka . . .

LEE *se vrhne na námořníka*: Zabiji vás!

FORDE: Z cesty, Lee! Z cesty! *Miří na námořníka revolverem.*

Lee se potácí.

Je slyšeti vojenské povely.

FORDE *telegrafuje*: Přepočítal jste se! — Nebudu váhat, rozumíte! — Seržáne! Stráže! Kulomet!

NÁMOŘNÍK: Pozdě! Máte 5 vojáků a Schmitt přijde pozdě.

FORDE: Střeleckou řadu! *Křičí do pozadí!* Pozor! Stáhněte se sem, a kdyby se někdo hnul — užíjte zbraně!

V dálce zní vojenská trubka.

NÁMOŘNÍK *spouští vlajku*: Svobodní lidé! Svobodní —

FORDE *srazí námořníka pěstí a vytáhne vlajku*: Roubík!

V dálce se ozývá hučení nespokojených domorodců:

Vlajka! — Ustupte! — Vlajka jde vzhůru.

PODDŮSTOJNÍK: Zpátky! Zpátky!

PŘIBLIŽUJÍCÍ SE HLASY: Ušetři stromy! Nepal chyše! Nepal zásoby! Dopřej, abychom žili podle starého zvyku!

Poddůstojník a několik vojáků je zatlačeno z pozadí na jeviště. Zároveň s nimi vstoupí několik Ugandánů.

UGANĎANĚ *vidí zajatého seržána a vlajku na starém místě. Místo boje začínají tedy prosit:* Nemůžeme konat práce, které jsi určil. Nebudeme přijímat jedovaté léky! Slituj se! Dopřej, abychom byli živi! Zastav své práce!

VOJÁCI: Stůj! Zpátky!

FORDE: K líci zbraň!

Pomlčka.

FORDE: Chci mluvit!

KARA-KARA *má jediný odvahu a prodere se do popředí:* Tvé léky mají vlastnosti hadího jedu. Tvůj lék zní uvnitř hlavy. Kládl jsi ucho na ramena nemocných a my jsme ti věřili.

UGANĎANĚ: Jeho srdce se změnilo. Bílý lékař přináší smrt!

FORDE: Uzdravil jsem ti dítě! Tobě jsem vylil pramen pod stromy.

UGANĎANĚ: Pracovali jsme na špatném místě a naše krev je otrávená.

JINÍ UGANĎANĚ: Bílý lékař přináší smrt.

KARA-KARA: Smrt bílým lidem!

FORDE: Ještě krok, ještě jeden výkřik a rozrazím ti hlavu.

KARA-KARA: Smrt! Smrt!

UGANĎANĚ: Keře hoří! Oddenky tsitly hoří! Černí lidé pracují beze mzdy! Černí lidé padají únavou!

KARA-KARA: Smrt! Smrt!

PODDŮSTOJNÍK *k Fordovi:* Je čas —

Forde váhá, hluk zatím mohutní.

PODDŮSTOJNÍK: Pane! Jestliže budeme čekat...

FORDE: Pal! Běží k Lee.

UGANĎANĚ *se rozptýlí:* Běda! Běda!

FORDE: Stát! Stůjte! Je někdo raněn? Seržáne, skřínku, nástroje! Rychle!

FORDE *seběhne a obírá se dole za scénou raněným:* Konec.

SERŽAN: Dvě rány, dva mrtví.

FORDE: Kdo je to? — Kdo je ten druhý člověk?

SERŽAN: Váš . . .

FORDE: Ne! Nechci to slyšet.

SERŽAN: Neštěstí! Já jsem to říkal . . .

FORDE: Snad nás vykouplí.

LEE: Běda.

FORDE: Nemohl jsem jinak, Lee. Nemohl jsem jinak.

Musil jsem zabránit krveprolití i za cenu těch dvou životů.

NÁMOŘNÍK: Máte plnou hubu míru a takhle to skončí.

Fuj!

FORDE: Odneste je, seržáne, nosítka!

NÁMOŘNÍK: Ze zbabělosti — zabíjí lidi — ze zbabělosti — ze strachu . . .

FORDE: Kdyby někdo zvedl hlavu, dám ho zastřelit! Do pozadí. Zpátky! Do práce!

VOJÁK: Do práce! Sekery! Ráz, dva, tři. — Ráz dva, tři.

SERŽAN: Bude se rozdávat chinin?

FORDE: Ano. — Snad ano . . . Ovšem! A kdyby se někdo opovážil . . . žádné okolky. Rozumíte? Zlomit! Každý odpor zlomit! Léčení je nucené! Vtluku jim to do hlav, rozumíte? Třeba železem jim to vtluku do hlavy. — A táhněte, u všech všudy!

Lee a všichni ostatní poodstoupili.

FORDE *si spouští gramofon a hned při prvním taktu jej zastavuje*: Seržáne, příteli, podejte mi láhev whisky . . .

SERŽAN: Říkal jste, pane, abych . . .

FORDE: Víš, co to povídal? Slyšel jsi ho?

SERŽAN: Nic nepovídal. Kdo myslíte, Charpeau? Nic nepovídal!

FORDE: Dříve než jsem začal pracovat . . .

SERŽAN: To je zatracená krajina, pane, věřte mi to.

Angličani mají pravdu, vždycky po dvou letech jedou do Skotska hrát golf. Na mou čest, v tom něco je.

FORDE: Přines mi láhev . . .

SERŽAN: Pane Forde . . .

FORDE: Whisky, chlape!

SERŽÁN: Snad...

FORDE: Tak co? Bude to?

Pomlčka. Seržán přinese láhev. Je slyšeti úderý seker.

LEE: René...

FORDE: Vždycky jsem se tomu bránil... Chtěl jsem něco jiného.

LEE: Nepij...

FORDE: Už je pozdě.

LEE: To není pravda!

FORDE: V tom pekle... nemohu jinak... musím se bránit. Musím jim ukázat pěst, musím jim vnutit mír a pořádek. Všemi způsoby. Po zlém, ranami. Vojskem. Musím zabránit řeži.

LEE: Vždycky jsi říkal, že...

FORDE: Ty mě odsuzuješ.

LEE: Nesouhlasím. Střílet bezbranné lidi je zbabělost.

FORDE: Mají ručnice. 5000 ručnic.

LEE: Padly dvě rány. Jen dvě rány z vaší strany. Podívej se na ně, kdo z nich má ručnici?

FORDE: Vy jste lhal, Charpeau?

NÁMOŘNÍK: Kdož ví.

FORDE: Proč ses stala Evropankou, Lee? Mohla jsi mě nenávidět, mohla jsi mě proklínat, mě, drába civilizace, afrického střelce...

LEE: Mé místo je u nich.

FORDE: Tvé místo...

LEE: Civilizace je jen nástroj a lidé jsou vše.

FORDE *tiše*: A láska?

LEE: I láska je méně než život.

FORDE: Charpeau, vy jste můj nepřítel, mohl jsem jednat jinak?

NÁMOŘNÍK: Odpověz si sám, podívej se na své ruce. Co, není tam krev? Nelepí se vám prsty? Pozdrav pánbůh, pane abbé, když jde do tuhého, je vždycky košile

blíží než kabát. Ta vaše ušlechtilost se hodí jen do čítanek.

LEE: René mi vnukl myšlenku solidarity. René říkával, že lidé nemohou býti šťastni, když zabíjejí . . .

Pomlčka.

GOAN *tápaje* *vchází*: Kdo střílel?

LEE *běží ke Goanovi*: Goane, otče!

GOAN *vejde s hůlkou slepců a tápe. Mluví velmi tiše*:
Majáné? Kde je Majáné? Kde je? Majáné!

Forde uhýbá před Goanem.

NÁMOŘNÍK: Kdyby to byl tvůj syn, musil bys dvojnásob naříkat. Pracuje jako sprostý černoch. Lékař, který tě připravil vo voči, posílá Majáné do práce a poroučí, aby byl bit!

GOAN: Běda! Běda!

FORDE: Goane —

GOAN: Proklínám tě! Mezi tebou a mnou je ostří oštěpu. Pomstil ses, jsem slepý, jsem slepý od tvého léku a ty žiješ, ty žiješ!

FORDE: Nepřál jsem ti nic zlého. Vrátil jsem ti život.

GOAN: Dal jsi mi tmou. — Jsem zneuctěný otec — jsem poslední u jezera Ukereve — jsem mrtvý — a pošlu — za tebou — smrt.

FORDE: Je mi tě líto, Goane —

GOAN *udeří do prázdna holí*: Kdo to střílel?

NÁMOŘNÍK: Forde střílel do tvých lidí.

GOAN: Běda Africe, běda černým lidem, běda těm, kteří uvěřili bělochům. Vrhli se na nás jako šakalové na zdechlinu. Vzali právo a učinili bezpráví právem. Střílejí. Ponechali si ručnice a nás učinili bezbrannými. Vstoupili na naše rohože, odvedli prameny, zastřelili slunce, z králů učinili žebráky! Běda Africe, která se nebránila. Běda, běda těm, jimž vyloupali oči. — Slepý stařec je mrtvý, slepý stařec chodí uprostřed stezky, a přece kráčí podle doupěte. — Je uvnitř chýše, a přece

kráčí nad jezerem. — Černí lidé jsou vrženi v doupatá šelem a jejich oči jsou dva stíny.

LEE: Otče!

GOAN: Pryč, pryč, míšenko. Pryč nečistá, pryč, bílá a černá. Vrhla jsi na mě slepotu. Ty, psice, ty, se svým šakalem jsi oslepila krále, který ti říkával, že patříš k jeho domu.

FORDE: Mlč! Mlč!

GOAN: Proč nezemřeš? Proč se ti spává smrt vyhýbá? Proč chodíš mezi námi zdrav, proč k tobě nesměruje roj hmyzu?

LEE: Já, která jsem jedla uvnitř tvé chyše a spala na rohožích vedle tvých dětí, já, která jsem uvěřila bílým a nemám na žádné zemi místa, já, jejíž jméno je v opovržení v krajině jezera Ukereve a která nenajde úcty ani v zemi mírného slunce, já, která tě miluji a poslouchám, jsem onemocněla a budu sdílet tvou bídu. — Kdyby bílí lékaři znali lék, který vrací zdraví, neodepřeli by jej ani tobě ani mně, která jsem poslední u jezera a která jsem žena prvního z bílých.

FORDE: Lee! Lee! *Objímá ji.*

LEE: Ano. Jsem nemocná.

GOAN: Pojď se mnou, Lee. Pojď, doved mě k svému bratru. Budeme jako dříve, ty, já a Majáné. Kde je, kde je Majáné?

Vojáci nesou na nosítkách mrtvolu Majánéovu. Lee a ostatní poznávají mrtvého a bojí se promluvit.

LEE: Tvůj Majáné... *Vede Goana k nosítkám, které vojáci postavili.*

GOAN: Majáné, nenávid ho! Kráčeť mu v patách. Pošli šíp za jeho kroky. *Ohmatává mrtvolu.* Jsi zde?

FORDE: Běda!

GOAN *strašně vykřikne a pustí ruku mrtvoly.* Mrtev! Zabit! — Nyní jsi černý. Nevidím sinavé barvy míšenců a mrtvých, jsi černý. Jsi jako stín, když svítí slunce. Jsi můj syn. Jsi stále černý.

FORDE: Já — to je má práce — to je mé dílo! — Slepý stařec a dva mrtví.

Je slyšeti přibližující se buben a pochod vojáků.

HLAS SCHMITTŮV: Stát! Vlevo bok! K noze zbraň!

GOAN: Smrt bílým lidem!

SCHMITT *vejde*: Dobrý den, dobrý den, doktore Forde.

Slyšel jsem, že . . . Stalo se něco? Něco nového? Hola, doktore, proč neodpovídáte?

LEE: Forde se odhodlal . . .

NÁMOŘNÍK: Poručil střilet.

Zní povely: Ráz, dva, tři! K dílu, chlape, hni se!

FORDE: Doléčil jsem. Má žena stůně a nemám pro ni léku. Již nikdy . . . Zastavuji léčení.

SCHMITT: Promiňte, pane, mám rozkazy, nemohu připustit — léčení je nucené. — Mám přísné rozkazy.

FORDE: Zastavuji léčení!

SCHMITT: V tom případě bych byl nucen . . . ale, to je přece žert.

FORDE *křičí do pozadí*: Zastavuji léčení! Na svou odpovědnost, z moci komisaře zastavuji léčení!

V pozadí výkřiky a rozruch mezi Ugandany.

SCHMITT: Nemáte právo. — Léčení je nařízeno vojenskou správou.

FORDE: Od té chvíle . . .

LEE *se vrhá Fordovi do náruče*: René!

FORDE: Odjedeme do Evropy. Prchneme! Odjedeme do Berlína ke Kochovi, snad tě zachrání, snad ti vrátí zdraví, snad . . .

SCHMITT: Byl bych nucen vás zatknout. Jestliže trváte na tom zastavit léčení . . .

NÁMOŘNÍK: Hahaha! Zatčen! Před chvílí mně vyhrožoval.

SCHMITT: Pokud se týče vás . . .

FORDE: Dal jim ručnice, 5000 ručnic . . . Schmitte, postupte podle svého svědomí.

NÁMOŘNÍK: Podle svědomí! Kašlu na váš útlocit. Zemru! Zemru jako Lee. Zemru s těmi, kdo hájí svobodu.

SCHMITT: Mám 10 střelců!

NÁMOŘNÍK: 10 střelců proti pěti tisícům. Deset ručnic proti národu!

SCHMITT: Chopte se ho! *Vojáci vlekou námořníka do pozadí.*

NÁMOŘNÍK: Proti právu! Proti svobodě! Proti svým slibům . . .

SCHMITT: A nyní, Forde . . .

FORDE: Opakuji vám, poručíku, že jsem se rozhodl: Nechci již léčit, nemohu, cítím, že nemohu.

SCHMITT: Mé instrukce jsou v té věci jasné. Velmi bych litoval, ale . . . opravdu . . . Nemluvme o tom. Jste samozřejmě rozrušen. Je to vlastně docela pochopitelné, nemluvme o tom. Za chvíli snad . . .

FORDE: Ne! *Křičí do pozadí.* Léčení ztroskotalo. Zříkám se každé práce. Zastavuji a odvolávám všechny rozkazy!

HLASY ZA SCÉNOU: Léčení selhalo! Léčení je zastaveno! Bílí lidé odcházejí! Hurá! Hurá!

SCHMITT: Doktore Forde, jste zatčen!

Klepání telegrafního přístroje.

FORDE: Souhlasím. Ovšem, nemůžete si počínat jinak . . . Dovolíte ještě na okamžik. Je to Berlín, poznávám to . . .

SCHMITT: Ne, promiňte. *K vojákům.* Pan doktor Forde je zatčen, odveďte ho!

GOAN *k námořníkovi:* Teď je pravá chvíle!

SCHMITT *přijímá a čte depeši:* Berlín — komisariát osad — z příkazu — vlády — zastavuji každé léčení . . .

Goan se během doby, za níž Schmitt četl, dohodl s námořníkem a uvolnil mu pouta.

Námořník přestřihne telegrafní drát.

SCHMITT: Doktore Forde, jste volný.

FORDE: Díky! Díky! *vrhá se k přístroji a čte dál*: V poslední době se zdařilo. — Co je to? Přerušeno — Spojení! Spojení!

LEE *vykřikne*: René!

SERŽÁN: Tse-tse! Tse-tse!

FORDE: Bodnut!

SERŽÁN: Zasažen!

NÁMOŘNÍK: Ztracen!

GOAN: Užij svých léků! Oslepni!

FORDE: Nůž!

Je slyšet vzmáhající se bouři nespokojených hlasů.

SCHMITT: Zde, zde je nůž.

NÁMOŘNÍK: Forde... jsme všichni stejně ubozí... pojd s námi. Pojd, kam ti ukazuje Lee. Vykup se, aspoň před smrtí se postav na stranu svobody. Jsi drábem těch pirátů, Forde, a Lee tě má v nenávisti, Lee tě proklíná. Všichni tě proklínají. Vykup se! Umři za svobodu!

GOAN: Pomstu! Smrt!

LEE: Jsem s tebou. Miluji tě. Jsem stále s tebou.

NÁMOŘNÍK: Rozhodni se!

FORDE: Zůstanu. Věřím, věřím v lékařství! Věřím v civilizaci, věřím v lidského ducha. Naši přátelé pracují. Celý svět sleduje náš strach, celá armáda lékařů pracuje, aby nám pomohla. Jsou s námi. Jsou zde! Když padly rány, když jsem se dozvěděl, že jsi nemocná, obešla mě slabost. Byl jsem malomyslný. Ale teď opět věřím. Věřím na vědu. Věřím!

NÁMOŘNÍK: Domluvili jsme. — Ať žije svoboda!

SCHMITT: Pozor! Do zbraně! Pozor!

GOAN: Smrt...

NÁMOŘNÍK *srazil vlajkový stožár a utíká s Goanem do pozadí*: Zahynete! Všichni zahynete!

FORDE: Věřím, že budeme zachráněni, Lee!

HLAS NÁMOŘNÍKŮV: Do krytů! Palte!

HLAS GOANŮV: Smrt! Smrt bílým lidem!

HLASY UGANĎANŮ: Hurá!

SCHMITT: Zadržte je! Zadržte Goana!

Padne několik výstřelů, jeviště se zvolna setmí.

O b r a z p á t ý

Táž scéna jako ve IV. jednání, je však opevněna.

OSOBY

Nemocní lidé se pohybují jako ve zpomaleném filmu.

GOAN
LEE
FORDE
SERŽÁN
NÁMOŘNÍK
VOJÁCI
UGANĎANÉ

Jeviště se zvolna osvětluje.

SERŽÁN: Špatní vojáci. Kdepak, člověk by brečel, když se na to dívá. Na mou čest, kdyby tam někdo rozuměl řemeslu, vykourili by nás za dva dny.

FORDE: Že se vám chce . . .

SERŽÁN: Protože je to pravda. Proti takovejším — s vodpuštěním — ale smím se zeptat, jak se vám daří?

FORDE: Znamenitě, kamaráde!

SERŽÁN: To je dobře, pane, a . . .

FORDE: Lee? Neztrácí ducha.

SERŽÁN: Ach bože, to je těžko prohrát, když je s námi taková paní, na mou duši! Já jsem se trochu bál, aby jí to nešlo na nervy.

FORDE: Ale tam na druhé straně pekou také z posledního.

SERŽÁN: No, jsou to vlastně chudáci. Dobytek jim padá, lidé umírají na zimnici. — Pomoz pánbůh, u nás je

ještě pořádek. Není to radost, podívejte se, jak to všechno klape. Kluci jsou jako rybičky.

FORDE: Je to opravdu tak znamenité?

SERŽÁN: A jak jináč?

FORDE: Předě mnou nemusíte, seržáne . . .

SERŽÁN: Vám se zdá, že to tak nemyslím? Já, na mou duši — Ale proboha, měl byste si vodpočinout. Jste unaven. — Madam, madam! — Vodpusťte, nevěděl jsem si rady.

Lee malátně vchází, ale při pohledu na Forda oživne.

FORDE: To nic není. Ne, docela nic. — A když už jste tady, seržáne, nevypil byste s námi skleničku? Výborně. Ještě dva dny, ještě den a jsme zachráněni, Lee.

LEE: Za dva dny — přijde zákopnický pluk. Zachrání nás a bude — nová válka.

FORDE: Ne. Učiním všechno, aby byl mír. Učiním všechno, aby byl konec válekám.

LEE: Střílejí!

FORDE: To se ti jen zdá.

LEE: Útok!

Seržán se vrací s ubrouskem a s lahví.

FORDE: Slyšíte něco?

SERŽÁN: Ne, ani zdání . . . Za dvanáct hodin nepadla rána. — Posadíte se?

LEE: Ne — je mi tak volněji.

SERŽÁN: Výborné víno, madam. Máme tři láhve. A víte, kdo nám je přinesl? Profesor Koch!

FORDE: Na Kochovo zdraví!

SERŽÁN: Ale je to francouzské víno. To přece na zdraví madam a pana Forda!

LEE: Počkejte . . .

FORDE: To se ti zdá — to se — ti — zdá . . . *vypadne mu sklenice z ruky.*

LEE: René!

FORDE: Na mou čest, je mi — dobře —

SERŽAN: Vy jste ani neokusil...

FORDE: Co pořád máte — ser — žáne?

SERŽAN: Můj bože, víno...

LEE: René!

FORDE: Spát... spát...

Vzdálené bubnování, bubeník zvolna vchází. Lee na něho kývá a přivádí ho k Fordovi.

FORDE: Ne! Nesmím! Nechci! Ještě den, ještě pár hodin bdělosti — Ještě okamžik rozvahy. Naši přátelé přicházejí. Jsou blízko! V té chvíli vstupují v Zanzibaru na loď... s lékem pro tebe, Lee, s lékem pro nás, s lékem pro Ugandu. — Jdou s jasnou hlavou. Jdou v pořádku, který miluji, jdou s knihami, kterým jsem uvěřil! Jdou, pospichají a Robert Koch je nutí k většímu spěchu. Robert Koch, můj přítel, přichází, dává mi zprávu, vybízí mně, abyste nezoufali. — Slyším jeho hlas, jeho odkašlávání, jeho hlas, tak všední, tak učitelský, tak bezbarvý, tak slavný!!

SERŽAN: Chudák pan Forde...

FORDE *u mlčícího telegrafního přístroje*: Slyším řeč universit, slyším proměněné jazyky národů, slyším mateřštinu solidarity, slyším sotva znatelný šelest zdlouhavé práce, která se končí činem útěchy. — Činem spásy! Nádherným skutkem, vítězstvím, pomocí, bratrstvím!

GOAN: Ty ještě mluvíš? Ty chceš vyváznout? Ty, který jsi nás uvrhl do záhuby? Pse, vrahu! Proklatče! Tvoji přátelé na tebe zapomněli. Jsi ztracený námořník. Jsi sám, usínáš, a Kara-Kara tluče do kúlů tvé chýše.

FORDE: Snad se jejich loď právě potápí — snad Kochova dílna shořela — snad Koch poslouchá jiné nářky...

GOAN: Neslyší. — Tvůj přístroj je beze slov, tvůj přístroj nemůže zavolat ani posádku z Moab ani posádku ze Zanzibaru. Nikdo tě neslyší, vrahu! — Kde jsi? — Kde jsi?

FORDE: Zde, Goane, podej mi ruku, jsi slepý a nikdo

toho více neželi než já a Lee. Byla tvou dcerou, sedmáct let byla tvou dcerou...

GOAN: Měl jsem dva syny a dceru... avšak Majáné byl zabit a Lee? Kde je Lee? Zbývá mi jen pomsta. Vyrvál jsem ze srdce oddenek strachu. Jsem král, kterým jsem býval. — Tvoji lidé jsou blízko smrti, ale Súdán je plný národů. Súdán zalidňuje nížinu a zvedne hráz kolem jezera. Zvedne hory před přístavem, vrhne oštěpy! Pomstí se! Slyšíš, otroku, slyšíš, otroku lodí: Pomstí se! — Majáné padl tvou rukou, já jsem mrtev, dříve než jsem zemřel, ale trest již přichází.

FORDE: Chci mír, chci pořádek, chci spravedlnost!

GOAN: Mír! Nyní, když jsi málem poražen, chceš mír! Schmitt je mrtev a ty již nevládneš svými údy. Vaše stanice na návrší shořela, vaši vojáci tam byli rozehnáni a rozptýlili se podle bažin. Zemrou! Nové pluky zemrou a ty, ty, strůjce našich trápení, ty... *chce mrštit po Fordovi oštěp zemřeš první.*

SERŽÁN *ho zadrží.*

FORDE *zůstal bez hnutí:* Poražen... Umírající... pro-radný...

LEE: Vnukl jsi mi jistotu, že se všechno mění, aby se vrátilo ve vyšším smyslu... Nemohu se zříci tvých slov — doufám, věřím! Budu tě bránit...

FORDE: Před smrtí?

LEE: Před strachem... před malomyslností...

FORDE: Jsi ztracena. — Umíráme. — Dva lidé... dva slabí lidé... dva milenci... nechte je spát...

LEE: Smrt není strašná. Vykonala jsem všechno, co jsem chtěla. Nemohla bych tě více milovat.

SERŽÁN *křičí směrem k obléhajícím:* Stůj! Stůj! Kdo je tam? Pozor! Strážte! Pozor!

LEE: Útok!

GOAN: Útok!

FORDE *rozhodně:* Nestřílet! Zpátky!

SERŽÁN: Charpeau! To je Charpeau!

VOJÁCI *vlekou Charpeaua:* Zab ho! Na strom s ním!

FORDE: Stranou! Ruce pryč!

SERŽAN: To není možné! Převezmu velení!

FORDE: Ruce pryč! Na svá místa! — Chtěl jste mě zastřelit? — Proč mlčíte? — Proč mlčíte, Charpeau?

SERŽAN: Dejte ho prohledat a budem doma.

CHARPEAU *ustává*: Teď už je — pozdě.

FORDE: Ne! Zbývá nám — opravit své omyly. Svou slabost.

NÁMOŘNÍK: Hlupáku . . .

FORDE: Vzdávám se! Zastavuji válku! A nemám výhrad mimo jedinou: mimo . . .

SERŽAN: Forde!

NÁMOŘNÍK: Jsem váš zajatec . . .

FORDE *se zbraní v ruce*: Řekni jim totéž. Rozkaž jim, aby se vrátili domů, rozkaž, aby zachovali mír! Rozkaž jim to — jinak stisknu spoušť. — Pojď, opři se o mě! Křič se mnou! Pojď, křič posledním zbytkem svých sil: Život! Mír! Solidarita! — Tvá láska čpí krví, tvá svoboda čpí krví a já jsem se mýlil jako blázen. Byl jsem sláb, zradil jsem svou práci, zradil jsem pospolitost, jež vzrůstá, jež mohutní, jež strhne barvy světa.

NÁMOŘNÍK: Mír . . .

FORDE: Mír mezi národy! Mír mezi barevnými lidmi a bělochy!

FORDE A NÁMOŘNÍK: Mír, Mír!

*Ugandané a vojáci zaplaví jeviště, kůly se kácejí.
Křik a volání.*

GOAN: Zrada! Zrada! Psi, šakalové! Na svá místa! Do zbraně! Pobijí vás, otráví svými léky, vezmou vám pole, budete pracovat jako otroci. Vezmou vám zemi.

FORDE: Vráti vám širý svět.

Ozývá se klepání telegrafu.

LEE: Spojení! Spojení obnoveno!

FORDE *osvobozeně*: Charpeau! To ty . . . to jsi udělal ty . . .

NAMOŘNÍK: Ano, spojil jsem drát, zajali jste mě, když jsem byl právě hotov.

FORDE: Charpeau! Příteli!

CHARPEAU: Jsem blízek smrti — smrti — miluji Lee — jsem šťasten.

SERŽAN: Charpeau!

LEE: Je to Paříž.

FORDE: Berlín! Koch. Náš pedantický přítel Koch mluví. — Mluví — Mluví! Po vřavě ručnic hlas práce, hlas solidarity, znamení ducha, znamení soudružství, jež vyhladí války. *Potáci se a padá.*

LEE: Vstávej, René Forde, vstávej! Ještě ti zbývá dílo, ještě je čas.

FORDE čte: Salvarsan bezpečný lék proti spavé nemoci stop bez vedlejších účinků stop sestrojil Ehrlich a Hata stop dostává se vám této zprávy jako jednomu z prvních stop kteří se zasloužili o poznání řečené choroby stop vaše práce umožnila tento úspěch a zajišťuje vám slavnou paměť . . .

DISCUT

JOSEFINA

STUDENT

STUDENT

STUDENT

STUDENT

STUDENT

STUDENT

STUDENT

STUDENT

OSOBY

JOSEFINA

MALEČEK

MALEČKOVÁ

VRÁTNÝ

POLICISTA

PROFESOR VYDRA

PROFESOR JOHN

VALENTA

IRENA

REŽISÉR

ŘÍHOVÁ

SMRČKOVÁ

STUDENT CÍSAŘ

STUDENT KUBÍČEK

STUDENT JULÍNEK

STUDENT VALOUŠEK

PRVNÍ STUDENT

DRUHÝ STUDENT

TŘETÍ STUDENT

JAKÝSI STUDENT

STUDENTKY

Proscénium znázorňuje průjezd konservatoře. Po délce proscénia přeběhne policista. Josefina se vynoří z výklenku, vystupuje na špičky a dívá se do hlediště. Za ní se rozvážně pohybuje pan Maleček. Má v ruce housle.

JOSEFINA: Sme v suchu! Na betón, strejdo! Chocholáč si to hasí kdoví kam!

MALEČEK: Vona to bude nějaká dobrotivá duše.

JOSEFINA: Kdo? Chlupatej? — Kriste králi, jen se spolehněte! — Mám zapískat, aby s váma šel na sánky?

MALEČEK: A já se ti, holka, divím! — Copak jsou lidi vlčáci a tak dále? Copak musí bejt každej mizera?

JOSEFINA *vyhlíží do ulice*: Ehm!

MALEČEK: Jak?

JOSEFINA: Se mi zdá, že vám manželka práskla do bot.

MALEČEK *se zabývá houslemi*: Vono nebude tak zle!

JOSEFINA: Neměla bych se po ní povohlídnout?

MALEČEK: Jo, jo, já ti rozumím. Moc dobře, holka zlatá, ale je to marný! Dneska vemeš štíra — a co? — Nic! Na práci se neumíš podívat, školy nemáš, k obchodu nejsi, tak jakýpak copak. Někdy po neděli se vrátíš k svejm starejm pěstounům. — Pro pána Jána, už slyším, jak budeš zase řvát!

JOSEFINA: Jednou vám ale pláchnu jaksepatří!

MALEČEK: Když se to vezme kolem dokola, si zatraceně nevděčný pískle. Člověk ji vypiplá, člověk pro ni shání — a tu máš! Holka je pryč a pryč!

JOSEFINA: No, kdybych se uchytila někde v kartounce — nebo při kuchyni, to mi můžete vjěřit: První sobotu jsem u vás s takovouhle láhvicou!

MALEČEK: Bať, bať! Já to mám tady spočítaný. Až trhnu pár zlatejch — budou šaty! Něco nádhernýho! *Kašle.* Ženská má bejt vohozená. — To je jistý! *Kašle.* Má bejt vohozená, jinak se nedostane ani na čtyrku.

JOSEFINA: Dyť von mě taky každej ten pan šéf hnall! Veškerá důvěra žádná. — Táhle v Dejvicích povídám v tý nový mlíkárně: Milostivá, račte se spolehnout, dycinky správná žába! — Měl jste ji teda slyšet!

MALEČEK: Sakra, sakra! A tos měla tenhle hopsafrak? *Prohlíží si Josefinu.* Vždyť není špatnej: má břink!

MALEČKOVÁ *vchází:* Tak prosím, voni si tady vykládaj starý pověsti! Človče, až ty dostaneš rozum, to bude ouleva; — vždyť vás ten chlap moh sebrat jak z pekáče.

MALEČEK: Jo, myslíš jako leopold? Milá zlatá, na toho je člověk krátkej. Když mi sloužily jedenáctky, to byla jiná, ale teď se nejradši držím průjezdu. Takhle se postavím, začnu kašlat, až mi skáče na hlavě buřinka — a tady mě máte, pane inspektor!

MALEČKOVÁ: To je von! To je celej táta! Mouchy, snězte si mě! Mouchy, nechte mě!

JOSEFINA: No, má to dobrý!

MALEČKOVÁ: Pokavad se vo vás, neřádi, starám, je všechno dobrý. — Jo, abych nezapomněla: v neděli večer budeme namáčet a v pondělí pérem! *Hraje na tahací harmoniku.* Tak slow Frisko, jo?

MALEČEK *čte návštějí:* Konservatorium hudby! — Sakra práce, kam sme to, holka, vlezli?

JOSEFINA: Konservatorium? — Zmáčknem teda něco smutnějšího!

MALEČKOVÁ *hraje na harmoniku:* To budou dvě cejšky a tři košile. — Starej se může v jedný vodě vykoupat.

MALEČEK *s houslemi pod bradou nepoznává, kterou písničku si žena zvolila:* He?

MALEČKOVÁ: Bleděj gentleman! — Copak nedoslejcháš?

Když nebude padat sníh, tak dáme prádlo na dvorek.
Uschne to jedna radost! Venku je, holka, venku!

Zaznívají čtyři mohutné takty tanga „Bledý gentleman“.

Opona mezi proscéníem a jevištěm se rozhrne. Je viděti zkušební síň konservatoře. Josefina, Maleček a Malečková zmizeli. Z orchestry se line zvuk harmoniky a houslí. Na jevišti je klavír. Podrážděný profesor Vydra studuje se slečnou Irenou jakýsi part. Ostatní studenti a studentky stojí ve skupinách. Irena chce již zpívat. Vydra naslouchá hudbě potulné dvojice.

VYDRA: Okamžik! Okamžik, prosím . . .

Ozve se ječivý a předměstsky strojený hlas Josefinin:
Můj sluha spí a v krbu dohasíná . . .

VYDRA: Jeden šprýmař poslal Johnovi na krk kolovrátkáře. K studentovi, který se jmenuje Valenta: To byl nesmrtelný vtip, pánové, co? U vás se tomu, se mi zdá, říká psina.

VALENTA *polohlasně k svým sousedům:* Psina, hlína, baštonáda.

VYDRA: Valentin, chci říci pan Valentin, je informován. Můžeme se na něho v té věci spolehnout. — Dá hodně práce, než člověk sežene takové vřeštidlo?

Hluk v hlubinách orchestry.

HLAS VRÁTNÉHO: Pst! Ticho! Ženská, co si to dovolu-jete?

HLAS MALEČKŮV: No, snad se nebudete vadit?

HLAS VRÁTNÉHO: Povídám, ať už ste venku! A hezky rychle!

HLAS JOSEFININ: Nechte ho bejt, jo? Dyť nedělá nic

zlýho! Von to měl špatný u krku, tak si vodskočil uvázat motejla. — No sakra! Není tady nějaký strážník? — Nešahejte na nás, člověče! — Ježíšmarjá! Už jo! Už sou na dranc! *Je slyšet praskot dřeva.* Už jsou rozšlápnutý! — Vašnosti, takový housle! Památečný stradivárky! To budete klopit, pane milovanej!

HLAS VRÁTNÉHO: Sakramentská věc! Copak za to můžu, člověče?

HLAS JOSEFININ: To je dobrý! Moc dobrý, na mou duši!

HLAS MALEČKŮV: Jejejejeje—jej, škoda! Náramná škoda! No, vašnosti, nějaký pořádek — a tak dále — udělat musíme. To by jinak nešlo.

HLAS JOSEFININ: Nemluvte s ním! — Je tady šéf? — Zavolejte mi pana šéfa!

HLAS VRÁTNÉHO: Dej pokoj, žábo ztřeštěná, dyť máme vyučování! — Ticho, mordyje!

Josefina běží po schodech, které vedou z orchestry do proscénia. Je sledována vrátným. Sotva se dvojice objevila divákům, chytí vrátný Josefínu za cípek sukně.

JOSEFINA: Jo, jo, jo! Na nás si přídete! Jo, jo! Rozdupat takový náramný housle a mít eště hubu! Se ví. To by tak hrálo! Nechte mě! Já si už nějakýho toho hlaváče najdu.

VRÁTNÝ: Dyť tě nechci vokrást! — No tak, žádnou paseku! Tady sou náhodou moc nervózní páni.

JOSEFINA *ustane v zápolení*: Tak klopit! Ty se, kluku stará, naplatíš, až budeš černej! — Tři stováky!

VRÁTNÝ *s novou nadějí*: Pst! pst! — Lidičky, pojdte se mnou do vrátnice...

JOSEFINA *opět rozlícena*: Tos na to káp! Řve a kráčí *vzhůru*. Pane šéf! Pane šéf!

VYDRA *přejde rozčileně až k okraji scény, podívá se na Josefínu, sevře rty, rozpojí je, udělá prudký obrat a řekne k Valentovi*: Valentine, nezdá se vám, že slečna přehání? Nechtěl byste ji trochu uklidnit?

VALENTA *chápe, že je podezříván, a dovolává se svých přátel, ovšem jen pohledem: Promiňte, pane profesore, nikdy jsem to děvče neviděl.*

VYDRA: *Zrovna tak si to představuji. Nikdy jste je neviděl, nikdy jste se nesmluvili a tenhle kousek vás překvapuje. Vybuchne. Odveďte si ji!*

VRÁTNÝ *k Vydrovi: Račte vodpustit, pane profesore, ale nebylo to možný . . .*

Pobavení studenti postrkují Valentu k Josefině.

VRÁTNÝ *pokračuje: Kdepak, tu holku nikdo neudrží.*

JOSEFINA *nastavujíc Valentovi dlaň: Tři stovky, mlaďúku! Jak dostanu peníze na dlaň, zmizím, ale dřív z toho nebude nic!*

VYDRA *přesvědčen, že se nezmýlil: Prosím! Tak prosím! Chce se ovládnout, ale slova mu přicházejí sama na jazyk, jsou ostřejší, než by si přál. Za podobných okolností nezbyvá, než abych vám, pánové, poděkoval za pozornost. Připravili jste mi pěkné vyrazení! Jsem vám zavázán — velmi zavázán . . . Až se někdy sejdem v téhle zkušebně, doufám, že pan Valenta bude už zpívat v divadlech rozmanitostí. — Tam vás čeká úspěch, pane, pane . . . vtipálku. My, profesori konservatoře, nedovedeme vaše psiny, hlíny a baštonády dost ocenit. — To jsem chtěl říci . . . Ano, zastavím zkoušky! Ani sem nepáchnu! Nikdo mě nepřinutí . . . Rektor musí uznat . . . Pánové, to byla demonstrace! Nikoli prvá! Nikoli prvá! Skládá své věci, chce odejít, utrhne se na Valentu. Zaplaťte! Vaše přítelkyně chce za vystoupení tři stovky. K Josefině. Tak jste to řekla, slečinko?*

JOSEFINA *k odcházejícímu Vydrovi: Jakápak přítelkyně? Jakápak vystoupení?*

Po Vydrově odchodu se dá shromáždění do pohybu. Je slyšeti smích, protesty a tu a tam i souhlas. Valenta a Josefina projevy odmítají.

STUDENTI: Já jsem vedle, mládenci. Já ničemu nerozumím.

Báječná režie! Fecit Valentinus!

To by tak scházelo, zavřít školu!

Tak kápněte božskou! Co to bylo za podnik? Proč jste starýho dožírali?

Gratuluju, slečno! Velikej výkon! Prima sorta.

STUDENTI: Autor! Autooor! Proč se neozveš?

VALENTA: Dejte mi pokoj! Já jsem chudej, poslušnej, tichej, pilnej žák. Já za nic nemůžu.

STUDENTI a STUDENTKY: Děti drahý, vždyť jsou to pitominky; promluvte s Vydrou rozumný slovo!

— se ví! Zacházejte s kantory vlídně! Satisfakci! Marná lásky snaha, člověče. Straší mu pod helmicí. Já myslel, že prasknu: Nikdo mě nepřinutí... Rektor musí uznat...

Janek, ale jináč: takovej sluch abys mezi muzikan-tama pohledal... a vůbec!

Bez něho by tu boudu mohli zavřít.

Nonono!

Jen nech bejt! Ještě jsi neuměl číst noty a jeho už tahali do Ameriky. Ať jde za ním Valentin! Ať se mu vomluví! No, já se tady koukat z okna nebudu! Já chci bejt hotov aspoň s tímhle Dvojdovákem. To, kluci, nejde! Mně nemůžete navařit žádný prázdniny! Já koukám, abych viděl nějakej tenhleten engagement. Žádný strachy! Vydra ještě nikomu neublížil.

Starej dobrák! A nejvíc si potrpí na Valentina. Kdepak by takovýho fenoména sebral. *Paroduje operní zpěv.* I-a, i-a, i-a a aaaaaá! *K Valentinovi:* Sotva vovtevreš hubu, může se rozplynout. Jo, jo, ať jde na starýho Valentin!

Von tě vobejme, poplácá ti záda, a jestli se nemejlím, tak prohodí, že jsi klacek.

Hotovo! Mládenci, pojďme dom! Valentin to dá do pořádku.

Špatný vtipy! Náhodou moc špatný!

Dyť já říkám: Kluci blbnou...

Promiňte . . .

Zcela správně. Přehodíme rychlost. — Kam dnes večer, milá a vážená přítelkyně?

Drahý Marceli, dnes večer jest mi studovati.

Jste děcko jako řemen, bohužel, nekouříte. Mohla byste mně doporučit některé ze svých družek?

Mám, drahý Edvarde, v brašnici dvě Vlastas.

Mnoho studentů a studentek se již vytratilo. Poslední dvojice mimo Valentu, Irenu a vrátného se chystá odejít. Udivená Josefina si klepe na čelo.

JOSEFINA *k vrátnému*: Poslouchejte, těm lidem přeskočilo. Nebo snad . . . *Naznačuje pítí.*

POSLEDNÍ STUDENT: Tak servus! A ať to dobře dopadne!

VALENTA: Hoho, seč síly stačí mi, v úkol se nabourám a slušnosti chci dbáti . . .

POSLEDNÍ STUDENTKA: Bylo by na čase! — Nazdar, Ireno!

IRENA: Sbohem . . .

VALENTA *zároveň s Irenou*: Sbohem, dra-hou-šku!

VRÁTNÝ: Já se vám divím, na mou duši! Vzdělanej, dospělej člověk a samá kočičina. Jestli jste to s touhle holkou taky spískal, tak celá věc vypadá na něco moc vážného. *Ukáže krátkým a rychlým pohybem za hlavu.* Efft! Jo, jo. Na koncilium abeunty to vypadá, pane Valentýn!

VALENTA: Jen dál! Jen si poslužte! A kdyby vaší paní manželce uteklo mlíko, můžete taky honit mě.

JOSEFINA: Láry fáry, kdo vás má poslouchat? Chci svý peníze!

VALENTA: Vy jste tady ještě, slečinko?

JOSEFINA: Těší, že jste si toho všim. — Ale bez vopiček, kdo má kasu? — Přece ty housle zatáhnete, ne?

VRÁTNÝ: Už vidím, že musíme pro strážníka . . .

IRENA: Nesmysl! Dejte jí padesát korun, vždyť je to trapné. *Dá Josefíně bankovku a peněženku pohodí na stolek.*

JOSEFINA: To je jiná řeč! Přidejte nějaký ten brďol a možná, že se shodnem. Nejsme žádný strážníci, ale bez houslí — marnost! To je tenhleten vejrobní prostředek.

VALENTA: Podivejme, podivejme!

JOSEFINA: Jo, pro muzikanta jo! — A s dovolením, vy studujete na herce nebo do kapely?

VRÁTNÝ: A vo tom, holka, nemluv! Člověk musí mít aspoň ponětí, co taková konservatoř je...

JOSEFINA: Myslíš, že si máme tykat?

VRÁTNÝ: Eh, pro mě!

JOSEFINA: Když je řeč vo muzice, nemusím — abys věděl — držet zobák.

VALENTA: A znáte noty?

JOSEFINA: To si piš! Se zavřenejma vočima poznám, kolik uhodilo. — Kdybych se spletla, tak mi ten starej partyka není nic dlužen.

VALENTA: Ouha, miláčku, mohli bychom tě vzít za slovo.

JOSEFINA: Ty bys mě — se mi zdá — vzal nejrači u huby. — Ale zkusit to můžem.

VALENTA *k Ireně*: Co myslíte, slečno?

IRENA: Mě to moc zajímá.

VALENTA: Víte, v tom jejím skřehotání něco bylo. Rozhodně! Starej větřil!

IRENA: Myslíte?

VALENTA: Na žádněj pád nemá hlas k zahození.

IRENA: Vaše fantazie je báječná.

VALENTA: Tak se dáme, děvče, do roboty. — Ne, tady ne. — Vydra má náramně tenký uši, a kdybychom to projeli... Pojdme raději jinam.

VRÁTNÝ: Já se už nemůžu zdržovat...

JOSEFINA: Nesmysl, mladíku, ťukni zpolehounka nějaké to éčko a budem hnedky doma!

VALENTA *jde ke klavíru*: No, uvidíme!

Ozývají se tóny a JOSEFINA je určuje: Fis, es, cis, a, ef, g, as, c.

VALENTA *úplně překonán*: To jsem blázen!

JOSEFINA: Neříkám, že ne. — Tak pudem, lidičky. K *Ireně*: Dala ste mi padesátku. Housle maj ulomenej krček, víte? Možná, že to bude stát vo nějakou korunu víc.

VALENTA *v němž se probudil odborník*: Poslyšte, slečno, slečno . . .

JOSEFINA: Jo tak! Zajícová. Josefina Zajícová.

VALENTA: Slečno Zajícová, zpíváte z not?

JOSEFINA: Votázky! Dyť jsem vod malinkosti mezi hudebníkama.

VALENTA: A když už máte takový vzdělání a takovej absolutní sluch, mohla byste zazpívat jen tak, tedy jako v kostele, bez tý ječivý parády?

JOSEFINA: Chlapče, chlapče, se mi zdá, žeš to s tím bláznem uhád, nebo že byste měli všichni pod čepicí? — Tak eště nějakej dvaciáš a de se!

VALENTA: Prosím vás, mrkněte na to.

JOSEFINA: Jen jedním vokem. *Prohlíží si noty*. Strejda Maleček by řek: Moc honimírský.

VALENTA: Zazpívejte to! Josefino, zazpívejte! — Tak mám tě prosit, miláčku?

JOSEFINA: A dej, chlapče, pokoj, ani kuře darmo nekrákoře.

VALENTA: Řekl jsem vám svý jméno? Valenta! Josef Valenta, Praha III, Kampa 1941. Valentin — to je přezdívka.

JOSEFINA: Potěšení na mý straně.

VALENTA: Vážně, způsobila jste mi velikou nepříjemnost. Pan profesor . . .

JOSEFINA: Jemináčku, rozbila jsem ty housle já, nebo tenhle chlapík?

VALENTA: Profesor je přesvědčen, že jsem vás pozval. Slyšíte? Budu mít z toho vopletačky.

JOSEFINA: Tak co? Mám se zbláznit?

VALENTA: Zazpívejte! Von tomu rozumí. Ten váš sluch, to je něco báječného, a jestli se nemejlím, jestli k tomu ke všemu máte ještě hlas, bude vyhráno. Padne nám do náruče a bude plakat jako nevěsta.

JOSEFINA: Tak co máš na srdci, chlapče? Není ti rozumět.

VALENTA: Říkám aspoň podesáté, abyste z téhle not zazpívala.

JOSEFINA: Jen tak pro psinu nebo na vejdělek?

VALENTA: Na vejdělek!

JOSEFINA: Tak bych se vozval jaksepatří hned na začátku. Vodkať to mám vzít?

VALENTA *hledá tužku*: Počkejte, napřed věc zatrhnu, vokouknem, projdem. — Hrome! Tomu se říká skok do tmy!

JOSEFINA: Jo, teda: jak mi zobák narost a z první vody hned naplno?

VALENTA: Počkat! Nebude to ostuda? Co, slečno, myslíte?

IRENA *krčí rameny*.

JOSEFINA: Vo tý vodě . . . Jak jsem to vypustila z huby, hned mi napadlo, že je teta se strejcem eště venku. *K vrátnému*: Nechtěl byste se na ně podívat? Víte, když člověk čeká na prachy, tak je náramně netrpělivej.

VALENTA *se uradil s Irenou*: Slečno Zajícová, vedle je lepší klavír. Prosím vás, pojďte to zkusit tam.

Valenta odvedl Josefínu s Irenou nalevo. Vrátný se šourá ze scény a zmizí středem. Za dveřmi se střetne s příchozím. Je to John.

HLAS VRÁTNÉHO: Služebník, pane profesore!

JOHN: Nazdar, nazdárek!

John, stárnoucí dekorativní švihák, projde scénou až ke dveřím Vydrova kabinetu. Zafuká.

JOHN: Haló!

Z Vydrovy pracovny se ozve zakašlání.

VYDRA *v pootevřených dveřích*: Je tam čistý vzduch?

JOHN: Jako po defenestraci.

VYDRA *vejde*: Nerad bych se setkal s tím drzounem.

Slyšel jste, co mi provedl?

JOHN: Valentin? — Zbavte se ho, lumpa! — Ti ostatní jsou přece učiněná jehňátka.

VYDRA: Ovce, pane! Aspoň pokud jde o hlas. *S hlubokým přesvědčením*: Valentin je strčí všechny do kapsy!

JOHN: Tak se s ním smiřte! Dejte mu jedničku, adoptujte ho, dělejte mu impresária!

VYDRA: Kdybych byl jeho tátou, vypadal by jinak! Na to můžete vzít jed!

JOHN *zívá*: Áá... jsem už dost otráven.

VYDRA: Z operety, co?

JOHN: Naopak! Lehká hudba člověka povznáší. Je to lék proti školní nudě.

VYDRA: Chcete říci, že se výroba valčků nemůže srovnat s vážnou prací? — Hm, to bych souhlasil.

JOHN *se starostlivým gestem*: Nervy! U vás to budou nervy...

VYDRA: Když někdo shledává, že ten druhý je nesnesitelný chlap, začne se mluvit o nervech.

JOHN: Já nic neshledávám. Můj názor je ustálen.

VYDRA: To je obrat z frašky, kterou jste napsal, co? Tenor tam skáče mezi dvěma baletkami a povídá: můj názor...

Z levé zkušebny se ozývalo brnkání klavíru, nyní vpadne Josefinin znamenitý hlas.

VYDRA: U čerta!

Oba profesori jsou udiveni. Zpěv zmohutněl.

JOHN: Prosím vás, co je to zač?

VYDRA: Míníte zpěvačku? Já nevím, nemám tušení...

To jest... někde jsem ji už slyšel... *Osvícen poznáním*: Pro živého boha!

JOHN *s porozuměním pro stupňování úspěchu*: Tak vy ji držíte pod pokličkou?

VYDRA *vydá nesrozumitelný zvuk*.

JOHN: To se tedy povedlo. To bude překvapení! — Pánbůh vám, Vydra, požehnal. Taková líheň: Valentin a ještě tenhle zázrak! — Ale holka dá robotu. Nadřete se s ní jako . . .

VYDRA *neposlouchal, dusí se*: Není zde sklenice vody?

JOHN: Na mě se můžete spolehnout. Neřeknu nikomu ani slovíčko — ale chtěl bych ji vidět.

VYDRA *se napil, ale jen tak tak vládne jazykem*: Příteli, to je — ta holčice —

JOHN: Která?

VYDRA: Která! Je jich snad tučet? — Ta, kterou mi přivedl Valentin!

JOHN *propukne v smích*: Opravdu? Jeho řeč je stále přerušována chechtotem. Od potopy světa tady žádná slečinka neotevřela pořádně hubu a první, které se to povedlo, nemá s vaším holubníkem co dělat? To je operetní rozmar! To je lekce školometům!

VYDRA: Johne, jsem tak šťasten! Nemohl byste držet chvilku jazyk za zuby?

JOHN: Šťasten? — Máte zuřit! — Teď, když jste Valentina vystrnadil, když jste ho proklel . . . Vždyť vám ji odvede!

VYDRA: Nesmysl! Nějaké slůvko mezi rozumnými lidmi nic neznamená. — Ostatně, copak jsem mu řekl? Nic, dohromady nic!

JOHN: Nedůsledný profesor, profesor bez zásad, je pro celou školu učiněná pohroma!

VYDRA: Nemám rád, když říkáte hlouposti.

JOHN: Já vím: tady se hlouposti vždycky zpívaly.

VYDRA *prosí posuňkem, aby přestal*: Jak chcete, jak chcete . . .

Zpěv zaznívá plnou silou.

JOHN: Nádherný hlas. Plný, dosud nezkažený učitelskými zásahy . . .

VYDRA: Krása . . .

JOHN: Bojím se, že vás vyrušuje z profesorských úvah.

VYDRA *duchem u klavíru*: Kdyby ta hlupačka dovedla vokalisovat, kdyby se dalo mluvit o nějakém stylu . . . Teď přijde. *Píská tři tóny*. Obtížné. Bože, bože, jak ten její hlas stoupá — lehounce — hbitě — s přebytkem síly!

Zpěv končí.

VYDRA *vrácen skutečnosti*: Příteli, mám opravdu dojem, že jsme si nevedli správně.

JOHN: Totiž kdo?

VYDRA: Valentin a já. Řekl jsem mu pár ostrých slov. Dohromady nic neprovedl . . . jsou to hlouposti, ale škola není holubník . . . Chápete? Nemohu horempádem . . .

Johnovi je jasno, že Vydra chce, aby dělal mezi ním a Valentinem prostředníka, naznačuje tu Vydrovu ostýchavou myšlenku gesty a úklonou. Naoko pak věc odmítá.

VYDRA *je šťasten, že mu John rozumí*: Nu ovšem! To se rozumí. Vás se ta pitomá příhoda netýká, vy je můžete zavolat.

JOHN: Jsem sice zvědav, jak holka vypadá, ale je půl dvanácté. Pospíchám, peču ouverturu.

VYDRA: Johne!

JOHN *předstírá zívání a nezáměrně*. Ááá — měl jsem něco na jazyku . . . Jo: že bude padat sníh. — Mizerné počasí. Pramizerné, povážíme-li, že je březen. — Ale teď odpusťte, mám svrchovaný čas.

VYDRA *potlačuje zaklení*: Ssssa!

JOHN: Opravdu lituji. — Tak sbohem! Nashledanou, Vydro!

VYDRA *mávně rukou*: Na shledanou . . .

JOHN *jde ke dveřím a napodobuje Vydru. Vytáhne z kapsy cigaretové pouzdro, zlomí zápalku*: Ssssa! Chtěl jsem říci: poslední zápalka! *Jde ke dveřím zkušebny a jakoby namátkou se dožaduje ohně*: Valentin, nemáte pořádné sirky?

HLAS VALENTŮV: Jakpak by ne! — Už letím, pane profesore.

VYDRA s úlevou: Konečně!

Vběhne Valentin, za ním se hrne Josefina, Irena, která se tváří poněkud kysele, je poslední a tone v rozpacích. Valentin zapaluje Johnovi cigaretu.

JOHN: Díky, díky! Jste tak laskav. — Moc laskav a moc originální. — Pan kolega je vámi nadšen, ale my ostatní máme jakési výhrady. Víte: ten vstup!

VALENTA: Ujišťuji vás, pane...

JOHN: Zažil jsem už něco podobného.

Valenta pokrčí rameny.

JOHN: Vedle někdo zpíval. Patrně tahle dáma...

VALENTA: Ano, báječněj...

JOHN: Hm, hm, myslíte, že to stojí za groš?

JOSEFINA: Za pár korunek, milostpane!

JOHN *postrkuje Josefínu k Vydrovi*: Nevím, nevím...

No, poraďte se s Vydrou.

JOSEFINA *k Vydrovi, který neví, co by řekl*: Rukulíbám!

JOHN: *polohlasem k Valentovi*: Pobřežní půvab... Kam-pa, co?

JOSEFINĚ *připadá Vydrovo mlčení hloupé, obrátí se drze na Johna*: Ehe?

VALENTA: Pan profesor myslí, že jste z Kamy.

JOSEFINA: Chybec! Z Podolí.

JOHN *se směje*: All right! — No, držte se, slečno. Vydra je přísný pán. *Podává Vydrovi ruku*: Bojím se, že ji odmítnete.

VYDRA *vyprovází Johna ke dveřím*: Starej piráte!

JOHN *se směje*: Nazdar! Poroučím se, dámy. Servus, Valentine!

Vydra zavírá za Johnem.

JOSEFINA: A hrome! Teď to může začít vod začátku. Já chci za svý kokrhání nějaký krejcar a starýmu pánovi to nebude vhod.

VALENTA *polohlasem k Ireně*: Měli bychom jí vytlouct z hlavy ty peníze.

VYDRA *došel k Josefíně*: Promiňte, totiž — chci říci...
Je v rozpacích. Pane Valento...

Vydra přistoupí k druhé dvojici. V nestřežené chvíli se Josefina zmocní Ireniny tobolky a ukradne dvacetikorunu.

JOSEFINA *si demonstrativním pohybem zasouvá kořist za pas*: Malá domů, děti! Platit se musí, tak co si budem vypravovat!

VALENTA *polohlasem k Josefíně*: Žádný takový slova! Teď musíte slušně...!

VYDRA: Hm, hm, špatný den, psí počasí... John se domnívá, že bude sněžit...

VALENTA: Člověku se do toho bláta ani nechce.

JOSEFINA: Co to kecáte, mladíku? Dyť je mráz!

VYDRA: Ovšem: pět stupňů. Dobrých pět stupňů pod nulou, slečno... slečno...

VALENTA: Zajícová. Josefina Zajícová.

VYDRA: Jsem rád, že vás poznávám. Jak se daří?

JOSEFINA: Ne, lidičky, to je hlína!

VYDRA: Psina, hlína, baštonáda. — Pan Valentin vás zasvětil do všech podobných výrazů?

VALENTA: Promiňte, pane profesore, ale neměl jsem příležitost. Vidím slečnu opravdu poprvé.

VYDRA *s pokorným přízvukem*: V tom případě... neměl jsem v úmyslu... a jestliže padla nějaká příkrá slova...

JOSEFINA: Snad se mu nebudete vmlouvat? Dyť von si dělá z lidu blázny!

VALENTA: Kdybyste mluvila pravdu, musela byste doznat...

VYDRA: Nechte toho! Každý se tu a tam dopustí přehmatu — ale pokud jde o vaši práci, jsem spokojen.

VALENTA: Pan profesor nás učí zpívat.

JOSEFINA *kteřé svítá a kteřá snad na sebe vztahovala poznámku o přehmatech a doznání*: Jo zpívat! Konservatorium zpěvu! Už sme doma! Ale to se vo mý písničky nemůžete teda zajímatí — To abych šla! *Chystá se k odchodu.*

VDRA: Ujišťuji vás . . .

JOSEFINA *s rukou na dvacetikoruně*: To je mi blbý!

VALENTA: Poslouchejte, ženská, pan profesor Vydra je široko daleko nejlepší učitel. Rozumíte: moc slavnej učitel! — No a teď s vámi chce vážně promluvit.

JOSEFINA: To už teda vidím. Jakáž takáž! Člověk je vo mylnej, ale nechtěla jsem vás ani urazit, ani vokrást.

VDRA: Nikdo to přece netvrdí.

JOSEFINA: Zaplať pánbůh! Zaplať pánbůh!

VDRA: Slečno Zajícová . . .

JOSEFINA: Prosim vás, starý pane, nechte mě zmiznout.

Dyť to všechno nestojí za řeč . . . Kvůli pár krejcarům . . . Člověk chce bejt taky živ, no né? *Couvá za řeči ke dveřím.*

VDRA *k Valentovi*: Přece ji nemůžeme pustit! Vyloučeno!

JOSEFINA *rozhodnuta vrátit dvacetikorunu*: A mě to tedy nerozhází. *Blíží se opět k Vydrovi.* Tady vám to vysypu a sme vyrovnaný!

IRENA *tuší zlé věci a nahlédne do své tobolky*: Á! Nemohla jsem tomu porozumět!

VALENTA *pochopil, oč běží, a tváří se, jako by sbíral se země ztracené bankovky*: Hledáte, slečno, peníze? Tady něco leží! *Podává Ireně dvě své dvacetikoruny.*

Josefina stojí naprosto ohromena.

IRENA: Vím určitě, že jsem neměla víc než dvacet korun.

VALENTA: To se shoduje! To je správný! *Ukáže hrst bankovek.* Vidíte, držím v ruce celý svý jměníčko a nejspíše, že jsem ty statky pozemský smíchal.

JOSEFINA *překonána a plna studu se dá na útěk*: Ooo . . . můžete mi všichni vlézt na záda!

VDRA: Chyťte ji! Zadržte ji! Pane vrátný, pane Voťček! Haló! — To prostě nejde! Takový hlas! Takový fond! — No tak, hni se, Valentine, vždyť ta holka bude jednou zpívat s tebou v Metropolitánce!

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Dobře zařízená měštanská světnice

REŽISÉR *učí Josefínu ortoepii*: Abraham a Santa Clara.

JOSEFINA: Abraham a Santa Clara.

REŽISÉR: Pozor: ham — přízvukná vlnka.

JOSEFINA: Abraham — a Santa Clara.

REŽISÉR: Nevyrážet!

JOSEFINA: Abraham a Santa Clara.

REŽISÉR: A, slečno, rozeznávejte časovou kvantitu. A, u, o — ne: a, u, o.

JOSEFINA: Abraham . . .

REŽISÉR: Špatně! -a, u, o je o něco obšírnější než e nebo i. — Eva, Isidor, intolerance . . . Cítíte tu špičku? — No, sláva bohu! — „A“ imponuje jako cosi kulatého. Anděl, alka, almužna, a šli a šli . . . Člověk by moh na ten ovál položit prst. „A“ je epické . . . totiž někdy je epické. Když řeknete: a tak dále — a tak dále . . . krátí smysl kvantitu kulatého „a“ a prodlužuje „á“ dlouhé. To jsou zvláštnosti automatizovaných rčení. — Povídám celou věc jen pro hereckou potřebu, až přijde češtinář, nemusíte se s tím chlubit.

JOSEFINA: Se ví!

REŽISÉR: Se ví! Se ví! — Vyjadřujte se, prosím vás, slušně!

JOSEFINA *s přehnanou zdvořilostí*: Ovšem, naprosto s vámi souhlasím. *Dá se do smíchu a pokračuje svým starým způsobem*. Když mluvíme jen tak mezi sebou, nejde mi ta zatracená správnost z huby. — Víte, že se stydím?

REŽISÉR: To bych neřek!

JOSEFINA *se škodolibostí*: To bych neřek, milánku!

REŽISÉR *odpovídá citátem*: Tys milá, hravá, dosti zdvořilá, bib bibi... *Přejde k studiu*. Bi-bibi- bíbibi- Ó, ukaž jen, jak chodit umíš! Ne, ty nekulháš!

JOSEFINA *v úloze Shakespearovy Kateřiny*: Jdi, blázne, svojí čeledi si kaž!

REŽISÉR: Bibibibibibi... *Naznačuje, co se děje v prvním výstupu II. jednání „Zkrocení zlé ženy“, jde vstříc nepřítomnému Baptistovi a vzápětí představuje sám Baptistu*. Jak, dcero Kateřino, — zamlklá?

JOSEFINA *v úloze Kateřiny*:

Svou dcerou zvete mne? — Ba, přeněžnou jste otcovskou mi péči prokázal
chtě, aby zpola blázen si mne vzal,
chlap ztřeštěný a hýsek zlolajný,
jenž myslí, věc že klením pořídí.

— Marnost! Tady mi to vychází za čárkou: Jenž myslí věc — že klením pořídí.

REŽISÉR: Nemudrujte! Nemudrujte, slečinko! A měla byste víc hrát. — Shakespeare není, milá zlatá, tichošlápek. Kdepak, v takovém „Zkrocení“ se člověk nemusí stydět, že je hercem.

JOSEFINA *s odvahou a s vhodnými gesty*: Svou dcerou zvete mne? — Ba přeněžnou...

REŽISÉR: Dobře! Teď si všimni, jak stojíš!

JOSEFINA: A co má bejt?

REŽISÉR: Povídám, že se mi to zhoupnutí líbilo. — Napřed jsi se odklonila...

JOSEFINA: Já už nevím.

REŽISÉR: Ale to musíš vědět! Musíš mít takový cit! — Jmenuje se to poziční nebo kloubní smysl — Napřed jsi se tedy odklonila...

Josefina si v duchu odřikává text a přejde do správného postoje.

REŽISÉR: Bravo! *Ukazuje na Josefiny nohy*. Obrys

holeně, — látka se trochu zřásí... Hm, tyhle nové módy jsou ale vypečené!

JOSEFINA: Tak dobře, uhod — a tak mladičký!

REŽISÉR: Jakže?

JOSEFINA: To povídá Kateřina Petruchiovi.

REŽISÉR: Nepleť mě! — Co jsem chtěl — jářku — povídat?

JOSEFINA: Že krátké sukne nejsou k ničemu.

REŽISÉR *upadne do jakéhosi nepravidelného veršování:*

Ba, ženské ztratily už vkus... *Učitelskou prózou.* Ale to držení ruky je na Kateřinu měkké!

Pěst, holka! Zatni pěst,

tak jako poprvé. Až dozní césura,

o chlup se předkloníš...

JOSEFINA: My sme dva blbouni!

REŽISÉR: Dovolte!

JOSEFINA: Kristapána, snad byste se nehněval? — To já jen z hlouposti!

REŽISÉR: Možná, možná... Ale práci musíte brát vážně!

JOSEFINA: Vždyť dřu jako kůň! Mluvnici, básničky, klavír, zpěv. — Už jsem z toho celá nalevo.

REŽISÉR: Na kokrhání je vás skoro škoda. — Víte, zpěváci to mají nahnutý.

JOSEFINA: Ale ne!

REŽISÉR: Když vám povídám: opera je útvar minulosti.

JOSEFINA: Až naprší a uschne! *Ozývá se klepání na dveře.* Jo, na tebe jsme zrovna čekali!

REŽISÉR: Volno, vstupte!

Vejde Vydra, Josefinu se vrhne na jeho svrchník.

JOSEFINA: Pan profesor! Mord hadry, já se zblázním! — Rukulíbám, rukulíbám, strejdo! Poklona! Služebnice!

VYDRA *pleskne Josefinu kloboukem a pozdravuje režiséra:* Dobré odpoledne!

REŽISÉR: Dobré, dobré... *K Josefině.* Co — prosím tě — tropíš?

JOSEFINA: Lidi, ani nevíte, jak se mi ulevilo. Už jsem se — na mou duši — bála!

VYDRA: Není něco v pořádku?

JOSEFINA: Měla jsem starost vo prachy. — Dnes je prvního.

VYDRA: Potřebujete peníze?

JOSEFINA: Tuhle pro starýho pána.

REŽISÉR: Huso!

JOSEFINA: No, zadarmo se se mnou nemůžete dřit.

K Vydrovi: Dyť von vám dělá jako kluk... učiněný blbovinky.

Režisér se napřímí a setrvá okamžik v důstojném klidu.

VYDRA: Lituji, že se tak nešťastně vyjadřujete.

JOSEFINA: Řekla jsem pitomost? *Pomáhá si z tísně hereckým textem.* Fi, fi! To čelo mračné, nevlídné, již vyjasni a zlostné nestřílejš z těch očí pohledy...

REŽISÉR *krčí rameny:* Snad by se mohla stát herečkou, ale moudrý, zdvořilý a společenský tvor z ní do smrti nebude.

VYDRA: Je trochu střelená.

JOSEFINA: Páni, vždyť já to myslím dobře! Vždyť já bych udála, co vám vidím na vočích, — ale Ježíšmarjá, musíte uznat, že má člověk taky starosti! Prosím vás, co když to toho pracháče přestane bavit? Co dyž zavře kapsu? — Já bych takovýhle hodiny do smrti nemohla zatáhnout... a kdybyste vostrouhali, to by mě sakra mrzelo!

VYDRA: Tak dost! Dost!

JOSEFINA: Náhodou si dovedu představit, že to pro vás není žádná zábava.

VYDRA: Ticho, povídám!

JOSEFINA: Já jsem si peníze nevymyslila, ale když to nemá votrávit...

VYDRA: Budeš už mlčet?

JOSEFINA: Bať! Budu! — Je to dobrý?

VYDRA: Dobrý!

REŽISÉR: Tak jsem se trochu snažil, aby to dítě mluvilo spisovným jazykem, a vy — jak slyším . . .

VYDRA: Hm, ale můj pravidelný zvyk to nebývá.

REŽISÉR: Exempla trahunt, amice. Já už mluvím jako pasák.

JOSEFINA: Pane profesore!

REŽISÉR: Pane profesore!

JOSEFINA: Pane profesore!

VYDRA: Poslouchám, dítě, poslouchám.

JOSEFINA: Je opera útvar minulosti?

VYDRA *překvapen*: Prosím?

JOSEFINA: Jestli je opera útvar minulosti?

VYDRA: Kde jste to načapala?

JOSEFINA: Hloupost, co? *K režisérovi*: Tak máte po ptá-
kách!

VYDRA: Ale ty výrazy, Josefino. Minulý útvar — po ptá-
kách!

JOSEFINA: Ste z toho jelen? Já si už zvykla. Panečku, mám tuhle pod deštníkem *klepe si na čelo* dobrejch sto stránek. Samá učenost, samý vznešený povídání. — Znělé sykavky ž a z jsou někdy ve forte při zpěvu a při řeči málo znělé, skoro jako neznělé š a s. Příčina je v tom, že zesílí-li se výdech při forte nebo při důrazu nad běžnou míru *Josefina mluví jako školák a stále rychleji*, oslabuje se tím chvění hlasivek, nutné při znělých souhláskách, neboť se hlasivky příliš semknou. — — — Či chcete gramatiku? — Podle vzoru dub se skloňují všechna podstatná jména rodu mužského na d, t, bod, plod, oběd, rod, plot, svět . . . na r, na ch, na h, na k, na g, na b, na p, na m, na v, na t, na s, na u, na z! Zimostráz je vedle! Mrkáte, co? — A to je všecko fajfka proti Šejkspirovi — Shakespeare.

Můj duch byl silný jako které z vás,
mé srdce velké tak, um větší snad,
bych slovo slovem, hněvem bila hněv,

však vidím: oštěp náš je stéblo jen.
Tak slabí jsme, náš všecek vzdor se láme
a nejmíň jsme, když nejvíce se zdáme.

Basta!

VYDRA: Recituje dobře?

REŽISÉR: Mno . . .

JOSEFINA *se zarazí*: — — — Mně je to špek . . . vždyť jsem
přece . . . nikoho, vždyť jsem nic ne-nepo-nepo . . .

REŽISÉR: Ars est longa. Musíš se, holka, vytáhnout!

JOSEFINA: Jen abych se nenatáhla! Lidi, když si na to
pomyslím, trnou mi celý vnitřnosti.

REŽISÉR: Neříkám, že jsi nějaké budižkničemu.

JOSEFINA *s novou nadějí*: No jo! Taky jste mě už po-
chválil.

REŽISÉR: Vod srdce, Josefino.

JOSEFINA: Páni, možná, že jsem se zbláznila, ale vy
jste chlapi — no báječný!

REŽISÉR: Tohle si nedám za čepici.

VYDRA *je netrpěliv*: Chtěl bych slyšet něco vážného. —
Jak vycházíte s paní Řihovou?

JOSEFINA: Dobře! — Moc hodná ženská. — Teď bude asi
na procházce.

VYDRA: Myslím, že ne. — Je tady Valentin.

JOSEFINA *s náramnou radostí*: Valentin!

VYDRA: Tak, tak. Přišli jsme spolu.

JOSEFINA: A sáně borový, můj zlatej, drahej, milovanej
pane profesore, to jináč nejde, nenene, musím vám
vlepit hubičku.

VYDRA *se brání*: Mějte rozum! — K čertu, jste přece
dospělá dáma!

JOSEFINA *objímajíc Vydru*: Dáma, dáma, náramná dá-
ma . . .

VYDRA: Josefino!

JOSEFINA *odskočí od Vydry a spráskne ruce*: Já jsem
šťastnej člověk. Bože na nebi, dyť se mi to do toho
kokosu ani nevejde.

VYDRA: Snad bys mohla s Valentinem také pár slov
promluvit.

- JOSEFINA: Jo? Tak já už letím. *Ve dveřích:* A přivedu ho. Platí?
- VYDRA: Nemusíte příliš pospíchat.
- REŽISÉR *po pomlčce:* Ještě by scházelo, aby se do toho skrčka zamilovala.
- VYDRA: Zdá se vám, že Valentin není dost dobře urostlý?
- REŽISÉR: Na tom nesejde.
- VYDRA: Janáček nedá na jeho postavu dopustit.
- REŽISÉR: Janáček — ten balefák?
- VYDRA: Baletní mistr.
- REŽISÉR: To je totéž.
- VYDRA *loví po kapsách obálku:* Hm, hm... Vlastně jsem přišel ve věci vašeho honoráře. — Ten kapitalista vám za Josefínu pěkně děkuje... a předal mi také obálku... Hm, já vím, že nemáte o lidech jeho druhu valné mínění, ale konec konců — vždyť mu nemůžete nic vytýkat. Dělá to bez snobismu. Je zřejmě rád, že může obrátit pár mizernejch zlatek na něco ušlechtilějšího, než je byznys.
- REŽISÉR: Toť se ví: Maecenas! Prozrazuje ducha, nasmělost a dobré vychování.
- VYDRA: Nebudte tak příkrý...
- REŽISÉR: Příkrý? Představuji si ho jako dědečka z kalendářové povídky: Češe si stříbrné vlásky à la svatý František, drží se v čistotě, chodí o holi... Prosím vás, až ho uvidíte, řekněte mu, že mi může — pokud jde o honorář — vlézt na záda!
- VYDRA: Nerozumím...
- REŽISÉR: Aby mi vlezl na záda. — Jen mu to vyřídíte a pěkně zostra!
- VYDRA: Máte snad pochybnosti...
- REŽISÉR: V povídkách to býval švarný motiv, ale osvícená doba nic podobného nepřipouští. — Rozhlédněte se, pane, po těch zazobancích! Co? Dostanete z nich korunu? — To vám dříve zahýká scíplý osel! — Nu, bez řeči, přece mě nebudete nutit, abych od vás bral peníze?

VYDRA: Vypadám snad jako romantik nebo . . .

REŽISÉR: Vydro, starouši! Jednou jste mě podvedl, ale podruhé? Kolik vás Josefina stojí měsíčně?

VYDRA: Hloupost!

REŽISÉR: To také, ale na penězích počítám dobrou tisícovku.

VYDRA: Mluvte se mnou jinak, nebo odejdu!

REŽISÉR *stejně rozhodně*: Právě jsem chtěl říci totéž!

VYDRA *po chvílce ticha*: Chcete ji krátce kreditovat honorář.

REŽISÉR: Někdy nám snad zaplatí . . . A kdybychom „ostrouhali“, nu, brachu, vždyť nám ta práce není tak dočista protivná.

VYDRA: To jest: Věříte, že z holky něco bude!

REŽISÉR: Přál bych si to . . . kvůli honoráři, víte?

Vejde paní Říhová, Valenta s Irenou a Josefina.

ŘÍHOVÁ: Dobrý den!

REŽISÉR: Dobrý den, milostpaní . . .

ŘÍHOVÁ: Nechtěla jsem vás vyrušit, ale to děvče nedá za jinou.

JOSEFINA: Nedá za jinou . . . šla sem támhle pro toho!

ŘÍHOVÁ: Když o někom mluvíme, máme jej pojmenovat. — A pusťte Valentinův kabát. Myslím, že by rád pozdravil pana režiséra.

REŽISÉR *k Valentovi*: Nazdar, příteli! *K Ireně*: Dobrý vodpoledne, slečno!

ŘÍHOVÁ: Nepili byste čaj? — Ireno, buď tak laskava . . .

IRENA *počítá napřed sebe a Valentina*: Dva, čtyři, šest . . .

VALENTA *se Josefíně omlouvá*: Promiňte, chtěl bych to dopovědět . . .

JOSEFINA: Tak pojďme všichni!

ŘÍHOVÁ *za odcházející trojicí*: Josefina je rozkošná!

REŽISÉR: Jak se to vezme.

ŘÍHOVÁ: Musíme ji posuzovat shovívavě . . .

REŽISÉR: S kantory se má věc trochu jinak.

ŘÍHOVÁ: Ne, ne! Beru ji pod ochranu. Je to v jádře ne-

zkažená holka, a až ji vycepujeme, bude se poctivě živit. Vždyť přece nejde o nic — než o přijatelnou míru slušnosti a obecného vzdělání. — Bojím se, že ji snad přetěžujeme.

VYDRA: Z Josefiny bude zpěvačka. — Totiž — chci říci, že se snažíme . . .

ŘÍHOVÁ: Ušlechtilý plán.

VYDRA: Proč? Jaképak ušlechtilosti?

ŘÍHOVÁ: Ale je to marné: pozvednout takovou ztracenou dušičku znamená dobrý skutek. — Měl byste slyšet, co se povídá . . . Lidé jsou u vytržení.

VYDRA: Pomoz pánbůh! — Byl bych vám, milostivá paní, zavázán, kdybyste o Josefině pomlčela . . . Jinak si o nás budou ženské brousit vtip. — Mám totiž dojem, že se dopouštíme jakési směšnosti.

REŽISÉR: Prosím vás, před kým se chcete skrývat?

VYDRA: Před sociálními pracovníci, před filantropií, před dobráky, kteří nemají nic na práci. Jedni budou vypravovat, že je Josefina zázračné dítě, a druzí jí upřou nos mezi očima. — Eh, vždyť to známe! Až se roznese, že jste ji unesl z útulku pro perditky, můžete si na mne vzpomenout.

ŘÍHOVÁ: Mluvte vážně, pánové!

VYDRA: Vypadám jako šprýmař?

ŘÍHOVÁ: Ach, doufám, že mi porozumíte . . .

REŽISÉR: To je náramně snadné: holka se bude učit a za pár měsíců vytře všem zrak!

ŘÍHOVÁ: O tom jste mne přesvědčili, ale jestliže se věc nepodaří? — Děvče nemá, pánové, rodinu, a když už žije pod mou střechou . . . promiňte, cítím trochu zodpovědnosti.

REŽISÉR: Ovšem.

ŘÍHOVÁ: Musíme myslet na prostředí, ve kterém Josefina vyrostla.

REŽISÉR: Znáám je velmi dobře. Můj otec byl domovníkem.

ŘÍHOVÁ: Ach ne! Chci zdůraznit jen mravní stránku. Josefina byla zanedbána, nemá pevných zásad, a až se

dozví, že z divadla nic nebude . . . Věřte mi, bojím se to připustit, ale při jejím temperamentu . . .

REŽISÉR: Hm, nechápu pranic!

ŘÍHOVÁ: Špatné osudy počínají mnohdy zklamáním.

REŽISÉR: Dám vám černé na bílém, že Josefina je správné děvče.

ŘÍHOVÁ: Zajisté. Jinak by nezůstávala v mém domě.

GYDRA: Proč o tom tedy mluvíme?

ŘÍHOVÁ: Chci vám navrhnout, abychom vedle naděje poskytlí Josefíně i něco jistějšího. — Ať se učí psát na stroji, ať se vzdělává k praktickému životu.

GYDRA: Ale slečna Irena přece taky . . .

ŘÍHOVÁ: Irenu snad nelze s naším případem srovnávat.

REŽISÉR: Ne, rozhodně ne!

GYDRA: Paní Říhová, prosím vás, vysvětlete mi, proč jste se Josefíny ujímala. Proč u vás zůstává? Proč jste jí nakoupila prádlo a proč jste jí neposlali rovnou k Armádě spásy?

ŘÍHOVÁ: To je samozřejmé: přece nevyrstřím děvče na dlažbu.

Josefina (s podnosem), Irena a Valenta vcházejí.

JOSEFINA: Tak, dámy a páni, tady je ten čaj!

ŘÍHOVÁ: Výborně, Josefino!

Valenta chce Josefíně pomáhat.

JOSEFINA: Počkat! Neplette se mi, člověče, do podniku. — Talířky vlevo, ucho k pravé ruce. Alabonér, máme se jako na křtinách.

GYDRA *hrozí Josefíně*: Slečno, podobná rčení nejsou obvyklá a vzdělaným lidem po nich naškakuje husí kůže. Valentin si bude možná myslet, že jste divoška.

VALENTA: No, já jsem poslední v kalendáři, na mě se neohlížejte. Ostatně vám řeknu, že se mi líbí mluvit od plic. Kdo se může spolehnout, že není ničema, nepleskne nic nepěkného. — Mám pravdu, Ireno?

JOSEFINA *se nahýbá k Valentovi a tísni Irenu*: No

jestli! — A jak to vyklopil, co? — Mladíku, z vás musí mít každéj radost!

Valenta se brání.

JOSEFINA: Že ne? Budete povídat!

IRENA *vyskočí*: Pozor, můj čaj!

JOSEFINA: Jeminkote, votpuste! Votpuste, prosím vás!

IRENA: Ne, nic se nestalo. Maličkost. Trochu vody.

JOSEFINA: Jo ne! Vždyť to vidím! — Kriste králi, tahle naše slečna je uplácáná ze samý dobroty, člověk ji zleje — a že prej nic, že to je v pořádku! — To abyste neměla žluč! — Na mou svatou, eště sem ji neslyšela vykřiknout.

VALENTA *se lehce uklání směrem k jednotlivým osobám*: Ušlechtilost, prostota, duch, vědění, ctnosti mateřské... Jářku, může být na světě lepší společnost?

IRENA: A co reklamujete pro sebe?

VALENTA: Lásku!

JOSEFINA *se cítí být s Valentou sama*: Lásku, lásku! To bych teda uhodla!

ŘÍHOVÁ: Když se vloží do konversace Josefina, nemusí se nikdo bát, že by nastala nějaká trapná pomlčka.

JOSEFINA: No bať! Je mi s váma náramně. Tuhle starej pán a profesor — vo Valentinovi ani nemluvim!

VYDRA: Máš pravdu, dítě, nech ho na pokoji.

ŘÍHOVÁ: Pan Valenta teď pilně pracuje.

VYDRA: Však je, milostpaní, čas! Za pár týdnů ho uslyšíme z jeviště!

ŘÍHOVÁ: To bude den! To bude slávy!

IRENA: Mě by veřejné vystoupení stíšňovalo. Ne, zpěv je krásný, ale scéna a hlediště! Nedovedu si představit, že bych stála před takovým množstvím zevlounů.

JOSEFINA: V divadle člověk nemůže nikdá zevlovat.

REŽISÉR: A což! Někdy lezou člověku oči z důlků.

JOSEFINA: Tomu se neříká zevlování. Lidi drahý, dyť takový divadlo je učiněnej ráj.

IRENA: Kolikrát jste tam byla?

JOSEFINA: To je jedno! Když si koupím lístek na Pro-

- danku, tak přece povídám, že na tu Prodanku skáču.
- IRENA: Nu, snad později připustíte i jiná stanoviska.
- JOSEFINA: Nenene, už teďkonc je mi všechno známý.
- VALENTA: Člověk by si měl takové obecenstvo předcházet... Ale vy, slečno Zajícová, nebudete — naneštěstí nebo naštěstí — chodit dlouho na opery jako divák.
- JOSEFINA: Spolehněte se, mladíku, až budete zpívat, jsem na galerce! A jestli mi dáte dva tři volňásky, zamíchám se všema lavicema, můžete mi to vjéřit: utřískám si ruce... Bodejť, se slečinkou je to jinačí, ale lidi vod stejného řemesla — svý lidi — musej táhnout za jeden provaz.
- IRENA *kteřou Josefina opět tísní*: Nechcete, abychom si vyměnily místa?
- JOSEFINA: Ale jo, beze všeho! Škatule, hejbejte se!
- ŘÍHOVÁ: Myslím, že je asi pět hodin a my jsme chtěly jít na chvílku ven...
- JOSEFINA: Ouha, dnes je prvního. Strejc tady musí být co nevidět — nepočkáme nějakou minutku?
- IRENA: Já nevím. Můžeš se, miláčku, zdržet?
- JOSEFINA *pískne překvapením*: Vy si tykáte?
- VALENTA: Před lidmi dost zřídka. Ireně to totiž připadá divné.
- JOSEFINA: Ale to je...
- VALENTA: Novina, co! Můžete se za nás třeba pomodlit. Bať, bať; už jo, už patříme k sobě.
- JOSEFINA: No tak bych nekecal...
- ŘÍHOVÁ: Josefina je rozkošná, ale někdy ty svoje půvaby trochu přehání.
- JOSEFINA: Dyť já sem vo tom neměla ani potuchy... Já umřu...
- ŘÍHOVÁ: To je hezké, že máte takovou radost.
- JOSEFINA *jiným tónem*: To by byl tedy vomyl, milostivá. Vo nějaký radosti nemůže bejt řeč.
- ŘÍHOVÁ *s výstražným a zlým přízvukem*: Nerozumím vám, dítě!
- GYDRA: Josefina chce říci... ovšem, je mi to jasné.

Děvčata v tomhle věku mívají všelijaké sny. Možná, že má taky někoho ráda. — Což, uhádl jsem?

REŽISÉR: Nechte toho, příteli! Ráda nerada — nakonec by každého nápadníka poslala do horoucí skály. Když chce člověk něco dokázat, nesmí se mu nic plést pod nohy.

JOSEFINA: Se ví!

REŽISÉR: Vždyť to povídám...

JOSEFINA *se ovládne*: Se ví, že sem myslila na sebe a na něj! *Ukáže na Valentu*. Mohla bych vám vyklopit náramný věci, ale teďkon je řeč támhle vo slečince. *Podává Ireně ruku*. Tak jářku, hodně štěstí! *Valentini*: A vám taky, člověče!

VALENTA: Pozdrav bůh! — Tak to bychom měli.

JOSEFINA: Jo, vodbyto... a teď bych mohla vodnášet nádobí... a mohla bych se taky umejt...

ŘÍHOVÁ: Nenene, nechte toho, dítě!

JOSEFINA: Pročpak? Mám zrovna chuť na pořádnou práci. Hraní divadla a takový hejblíky — to je pro kočku!

ŘÍHOVÁ: Tak prosím! A vy si myslíte, kdoví jak je zapálena pro studie!

JOSEFINA: To taky. Člověk, milostpani, neví co dřív.

ŘÍHOVÁ: Poslyšte, Josefino, pan profesor a já jsme mluvili o vaší budoucnosti. Musíme počítat se vším. Co byste řekla obchodnímu kurzu?

JOSEFINA *s naprostým klidem*: Nic. Co bych řikala?

ŘÍHOVÁ: Bylo by dobře mít něco jistého. Přemýšlejte o tom. *K Ireně*: A ty se oblékni!

VALENTA: Nemám tady co povídat, ale odpusťte: ta věc s kurzem je učiněný nesmysl. Vždyť je to hřích!

ŘÍHOVÁ: Anebo opatrnost.

VALENTA: Vypadá to spíš jako nedůvěra. *K Vydrovi*: Smím se zeptat, co si o tom myslíte?

VYDRA: Hm, nevím, proč bych měl měnit o Josefině úsudek. Pro mě a pro Bezouška *ukazuje k režisérovi* zůstává všechno při starém. — Nemám snad pravdu?

REŽISÉR: Prosím vás... jasný... ne!

JOSEFINA: A já bych vám byla povděčná, kdybyste si vypravovali o jinejch věcech. Co se staráte? Nejsem žádná křehotinka. Dyž bude zle, můžu se taky vobrátit na svý lidi.

ŘÍHOVÁ: Pan Maleček čeká, myslím, u domovníka.

JOSEFINA *se rozběhne ke dveřím a po několika krocích se zastaví*: Sakriš!

ŘÍHOVÁ *na odchodu*: Nebudeme vás vytrhovat...

REŽISÉR: Rukulíbám! — Já bych chtěl říci Josefině ještě pár slov.

VALENTA: Já mám taky něco na jazyku.

ŘÍHOVÁ *ve dveřích*: Pět deset, už je opravdu čas, Valentine.

VALENTA: Nedejte se zbaňkovat. Voni páni rodiče bejvají vždycky moc vopatrný.

JOSEFINA: Bať! Tak už sypte!

Na scéně zůstala Josefina, Vydra a režisér.

JOSEFINA: A teď vám něco řeknu: sou to chrapouni!

VYDRA: Paní Říhová to snad myslí dobře...

JOSEFINA: Moc dobře, nechává strejdu čučet u domovníka.

REŽISÉR: Mohl bych pana Malečka zavolat...

JOSEFINA: Teď to nejde. Von by si hnedka pomyslel, že jsme čekali, až bude panstvo venku.

VYDRA: Nesmíme být malicherní. Neslušnost sem, neslušnost tam.

JOSEFINA: Mezi svejma lidma, to jo. To člověk spolkne i pár pohlavků.

Pomlčka.

VYDRA: Co je s tebou, Josefino?

JOSEFINA: Myslíte si, že sem nevděčná, a já taky sem nevděčná.

VYDRA: Na to se neptám. — Ty ses zamilovala do Valentina?

JOSEFINA: A co má bejt?

VYDRA: Za půl roku nic než trochu žalosti.

JOSEFINA: Když je člověk z chudýho pytle, musí si dát na sebe pozor. Já sem na to, lidičky, zapoměla. Já sem žila jako ve snách . . .

REŽISÉR: Nu, a což my dva?

JOSEFINA: Po vás se mi bude — na mou duši — stejskat. Vy ste mě prohlídli.

VYDRA: S tím zamilováním? Ale, dítě zlaté, vždyť to máš napsáno na čele. — Proč myslíš, že tě Říhová posílá do obchodní školy? — Abys neměla s Valentinem nic společného.

JOSEFINA: Počkat! — Vono to bude zamotanější. — Takovejch holek, jako sem já, se všechny paničky štítěj. Jojo, maj pro nás náramný pohrdání a chtěj dycky ukázat, že se k ničemu nehodíme. — Vopravdu, — já bych to na vobchodní strašně projela . . .

REŽISÉR: A proč ti nabídla byt, když tě má v žaludku?

JOSEFINA: Možná, že nebudete rozumět, ale já to cejtím.

Vona si mě vzala, protože byla nejistá. — V takovejch pádech se člověk zamotá do vokolků. — Jo, jo, zdvořilost a dobrý skutky, ty byly vymyšlený, jen aby lidi nemuseli dělat nic vod srdce.

VYDRA: Mluviš hlouposti.

JOSEFINA: Snad, ale pravdu taky. — Udělala to, protože byla nejistá, jak je to s Valentinem a s Irenou a s váma a s tím mým zpíváním. Udělala to ze zdvořilosti k vám, víte, udělala dobrej skutek, aby to bylo jako v povídačkách vo vznešený dámě. — A jestli chcete, tak pudem eště dálejc: Dyš ste to v tý svý konservatoři tak rozhejbali, dyž byl šupec, tak v tom chtěla mít prsty, ne? Nevidáno vo nějaký to uklizení! Byt na to má, služky na to má, proč by si u starýho pána nešplhly? — Bodejť, dřív ste tu její slečinku každou chvíli vyhazoval a teďka s ní musíte dělat jako s máslem.

VYDRA: Josefino!

JOSEFINA: Co je?

VYDRA: Vy jste se tady — jářku — vzdělala!

JOSEFINA: Jo, jo! Vosvítil mě duch svatej, zrovna když

ta stará múra spustila. *Napodobuje Říhovou*: Poslyšte, pan profesor a já jsme mluvili vo vaší budoucnosti. Copak byste řekla nějakýmu obchodnímu kurzíčku? — Já vím, že jste jí ani necek.

VYDRA: Co tomu, příteli, říkáte?

REŽISÉR: Herečka každým coulem. A nos — báječněj! Lapá to ze vzduchu, ale nemýlí se!

JOSEFINA: Jo, chudý lidi vařej z vody. Chudý lidi si na sebe musej dát pozor! — Tak a teď se budem stěhovat.

Chopí se svých zavazadel a volá ze dveří: Strejdo! Pane Maleček!

VYDRA: Co, prosím vás, tropíte? Chcete odejít, nebo . . .

JOSEFINA: Bať, vovejdu. Dyl já mám povinnost si myslet, že ten váš chlapík, kterej vám dává peníze, je nějakej nemrava.

VYDRA: A teď už přestaň!

JOSEFINA: Ježíšmarjá, nakonec jste se do mně třeba zabouch vy, anebo tuhle pan režisér.

REŽISÉR: Co máme dělat?

JOSEFINA: Složte mi ranec. *Volá do dveří*: Strejdo! Prosím vás, je tam pan Maleček?

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Scéna představuje halu se schodištěm a s přílehlými chodbami. Ve frontální zdi jsou dveře do Josefininy komůrky, v popředí stojí španělská stěna. Tam za svitu jakési lampy škube stará služka s Josefinou a s Malečkem kuřata. Je večer.

SLUŽKA: Slečinko, takhle: pysky a chmejří, šeno pryč!
Kůře musí bejt jako dlaň.

JOSEFINA: Jen se, milostpani, spolehněte.

SLUŽKA: Čerchmanta milostpani. Já sem stará pracouní ženská a nepatřej mi žádný hodnosti — Milostpani!
Člověk zustane celej tuhej!

JOSEFINA: Tak bych nekecala vo slečinkách.

SLUŽKA: Jo, jo, těžká věc . . . Aby se řeklo, že si služka, to se říct nemůže . . . Dřívejc vostával každej u svýho, ale nejčky? Nejčky přide nějakej takovej fraucimór a že bude dělat za stravu a za vyspání. — Támhle holka vod neteře potřebuje pár zlatek, a tu máš prej: iná dělá jen za jídlo a za byt . . . To je potom šeno přenáravně diuný. — Já neříkám, že si prohnaná, ale do pořádný služby máš, holka, moc daleko. Jo, jíst a pít a brát hodiny a místo prácej vytřepávat hadr, to sem si nidá nesměla dovolit.

MALEČEK: Tak vy si, teta, myslíte, že tento?

SLUŽKA: Když má jeden ve všem navrch, musí si ten druhej myslit svý.

JOSEFINA: Hádat se vo to nebudem.

SLUŽKA: Nebudem. Voškubeš jak se patří kůře a sme si kvit.

*Temným pozadím přecházejí mladí hudebníci.
Je slyšet několik akordů.*

SLUŽKA: Ty poustalci budou se mi zdá vyvádět!

JOSEFINA: Profesor má narozeniny, tak voni chtěj dát pár kousků k lepšímu. Valentin zamejšlí taky něco podobnýho.

SLUŽKA: Jindavá tady bejvali vopraudouský muzikanti. Tátové vod dětí. S takouejma si čloujek moh už promluvit.

JOSEFINA: Jo, hrával tady v boudě sextet, ale Vydra z toho moh dostat mladý. Tak jim to holt zatrh.

SLUŽKA: Poudám: nakonec budou šeny poctivý lidi bez živoubyťí.

MALEČEK: Marnost, teta, nás vocat nikdo nevypíchne. My víme, co chcem.

SLUŽKA: Hm, hm, to bude něco přehromnýho a možná taky říšnýho.

MALEČEK: Ani bych neřek. — Jsme v tomhle lokále kúli vzdělání. Holka prej má bejt — jak se řekne, fenomén, báječnej hlas.

SLUŽKA: Taky se po tom lidi ptaj.

MALEČEK: Notak!

SLUŽKA: Jenže by slečinka musela jináč vypadat!

MALEČEK: Kvádro, kvádro! Pořád to povídám . . .

SLUŽKA: Člouječe, uona by musela mít taky uystoupení! — Ten profesor tady uostává každý prázdniny, za takouej čásek sem už mohla lecos pochytit — a to teda poudám: uystoupení nikdo holce do hlavy ne-naleje!

MALEČEK: Může bejt, může bejt . . . Kriste králi, dyby nám mělo sklapnout, já bych to snad ani nepřežil!

JOSEFINA: Že vám není, strejdo, hanba! Takovou věc máme přece tudle, v maliku!

MALEČEK *je opět šťasten a směje se*: Ch, ch, ch, dyť já vim, dyť sem vo tom přesvěčenej! — To je jistý! — Ale musíš se, holka, držet! Kdejakej švik, kdejaký zpěvácký hejble, všechno bych mu vokoukal. No jo,

no jo! Dyť de vo ohromnou věc, vo muziku! *Maleček se trochu zasní a zpívá.* La-líla-lála-líla-lála... Takovej vorchestr, harfa, klárinety a housle, housle — to je jako dyš lítáš... Támhle máme Malvazinka, támhle sou Košíře, támhle si to šine nějakej spratek... La-lála-lílalíla-la...

SLUŽKA: No hezky, hezky, moc hezky! Já bych se na uašem místě vopraudu styděla!

PRŮVOD STUDENTŮ *opakuje za dveřmi Malečkův zpěv:*
La-lála-líla-líla-la.

PRVNÍ STUDENT *otevře dveře a dává takt.*

JOSEFINA: Nazdar, mládeži! Zaválíme něco vespolek?

PRVÝ STUDENT: Proč ne? *Zpívá s Malečkem. Improvizovaný orchestr je doprovází.* La-lála-lalala-la-líla-lalala.

SLUŽKA: Tak k čertu, čloujek chce mít chvíli pokoj!

Studenti za smíchu utekou.

JOSEFINA: Tetka, to sou náhodou správný mládenci.

SLUŽKA: A škubej rači poctivějč to kůře, jo!

JOSEFINA: Pořád ze sebe děláte bubáka a člověk vám vidí rovnou do žaludku. Chcete-li vědět, tak ste náramná dobračka!

Malečka ovládla hudební vášeň, hraje na hrnec, na džbán a na vše, co je na dosah.

SLUŽKA: Ty pískle jedno zatrackaný, hloupý...

JOSEFINA: A mluvíte zrovna jako strejc Maleček.

SLUŽKA: Tak eště řekni, že sem se do tebe zbláznila.

JOSEFINA: Takový to asi není, ale že znáte svý lidi, to sem jistá.

Služka se usměje.

JOSEFINA: Tu holku ze svý přízně můžete rovnou zavolat. Já tady nevostanu. — Víte, já sem tady byla kůli jednomu muzikantovi...

SLUŽKA: Kvůli plesniuýmu dědkoj...

JOSEFINA: Ten je náhodou sakramensky mladej a hezkej!

SLUŽKA: No a co dálejc?

JOSEFINA: Já sem do něho celá blázen, ale von má holku . . .

SLUŽKA: Takovou vizunu, — je tady s mámou!

JOSEFINA: Jo!

SLUŽKA: A že mi to nikdá nepřišlo!

JOSEFINA: Tak to je můj kluk.

SLUŽKA: Von ti sliboval?

JOSEFINA: Ne.

SLUŽKA: A spali ste spolu?

JOSEFINA: Ne.

SLUŽKA: Tak to je těžký, co chceš, holka, dělat?

JOSEFINA: No, co dělaj holky ze svejma milejma?

SLUŽKA: Ale von si tě asi nevezme.

JOSEFINA: To mám teda jistý.

SLUŽKA: Dyž takhle mluvíš, tak ti poudám, že to nejní žádná láska.

JOSEFINA: Ale bózinku, teto!

SLUŽKA: No, hezčí než ta vizuna si, a dyby byla nějaká spravedlnost . . .

JOSEFINA: Musím udělat rychlej konec. Vono to nejní k snešení.

SLUŽKA: Inu to ujeřím, ale dej si pozor, na ženskou čeká samý protiuenství.

JOSEFINA: Já bych byla moc šťastná.

SLUŽKA: Kdopak ví co a jak, možná, že pro chudý lidi je jen ta porodnice.

MALEČEK *přestane hrát a procitne ze sna*: Počkat, počkat, nějaká láska a tak dále, to v mladým věku ani jináč nechodívá, ale jen jestli se to bude rýmovat s učním? Sakra, nesmíš si nic připouštět, nesmíš se dát strhnout ze svý vyvolený dráhy — nebo — na mou duši . . .

VALENTA *vchází*: Haló! Hned jsem si myslil, že jste to vy.

JOSEFINA: Bůh tě natřes! Tak co je novýho v city? Ráčil ste findit aufáskem?

VALENTA: Jo, s větrem vo závod a 15 kilo za hodinu.

JOSEFINA: Pššš! Pan Kubín včera povídal, že vám z tý bouchačky vyndá motor a že si ho namontí k varhánám. Zdejší varhany prej za nic nestójej. Je to na měch, víme?

VALENTA: Snad neštudujete taky varhany?

JOSEFINA *kroutí hlavou a dívá se Valentovi zamilovaně do tváře*: My sme tuhle ze starým pánem a s milostivou štvali spíš lišky, ale teď nás to votrávilo a tak pořádně závody ve šhubání kuřat.

SLUŽKA: Vona to nemá v hlauje v pořádku. *Spiklenecky k Josefíně*: To je ten istej, co?

VALENTA: Snad vo mně nebyla řeč?

JOSEFINA: Ale zrovna vykládám, jak ste naboural divadlo.

SLUŽKA: To není prauda! — Vona poudá, že se budete ženit.

VALENTA: Lidičky, to jste si nemohli najít lepší zábavu?

JOSEFINA: Kdo řek, že nás to baví?

VALENTA: Třeba s tím nabouraným divadlem. — Vždyť jsem to vlastně na celý čáře projel!

JOSEFINA: Takhle už jo! Teď tomu vjěřim!

VALENTA: Tak si ji vemte! — Včera mě nemohla dost vychválit. Jo nebo ne? Povíдалa jste, že jsem byl . . .

JOSEFINA: Na to, co sem povíдалa, se nemusíte vohlížet, ale von vás taky pochválil starej Vydra!

VALENTA: Snad!

JOSEFINA: Snad! Člověče nešťastná, tak bych se takovýho sekáče držel a nejančil bych!

VALENTA: Všechna čest. Josefino, jste moc rozumné děvče, ale některý věci vám nejdou do hlavy.

JOSEFINA: Copak?

VALENTA: Vždyť jsem vám to už kolikrát říkal: Vydra je zlomyslněj jako opice. Mezi čtyřma očima člověka pochválí, a když má mluvit s někým od divadla, tak že prej vulgarizuju a špatné návyky a špatnej tonus. — Čert ho, chlapa, vem!

JOSEFINA: Von má pravdu.

VALENTA: Když mě chválí, nebo když mě haní?

JOSEFINA: Má pravdu, že si hlupák a že potřebuješ školu a že divadlo ještě počká. Jojojo, má pravdu kvůli tý vizuně, kvůli slečně Říhový!

VALENTA: Josefino, do toho bych nos nestrkal. — To jsou zbytečný starosti a možná taky drzost!

JOSEFINA: Bať, zbytečný starosti a drzost. — Já se ti tedy vomluvíím.

VALENTA: Chm, rád bych věděl, proč jste si zalezli . . . zrovna . . .

JOSEFINA: Tak si di postěžovat kytinkám. Zeptej se jich! — Jó, umělcové to dělají. Četla sem vo takovým pádu v básničce.

VALENTA: Kdyby se člověk dal, ty bys ho sjela.

JOSEFINA: Tady je vo to, že tě mám ráda a že chci, aby z tebe něco bylo.

VALENTA: Dost, dost, dost! Dost už! — Račte uvážít, že tchyně, manželky a občanský zákoník dvojženství nedovolujou.

SLUŽKA *která s ustrnutím poslouchala*: Bůh mě netrestej!

MALEČEK *k služce*: No právě! Holka si může zkazit život!

K Josefině: Tak povídám, rozum do hrsti! Ste mladý, nikdo se nesmí divit, ale nějaký běda a ouvej — a tak dále — by nám všecko zkazilo. *K Valentovi*: Vo vás konečně nemluvíím, vy ste se dostal k zpívání třeba náhodou, ale Josefina je z muzikantskýho rodu!

JOSEFINA: A mluvíím vo něčem jiným!

VALENTA: Třeba, že tahle tvá kuchařina je hloupost, ne?

JOSEFINA: Vono to tak vypadá . . . A vypadá to taky jako pejcha . . .

VALENTA: No, konečně!

JOSEFINA: Takhle se nikdá neshodnem. Ty se chceš každému líbit a si šťastnej, jen dyž vo tobě lidi povídaj jako vo zázraku. — Jo, jo, Valentin, to je kápo, to je světovej tenor! — Di se skovat! Na takovou chválu musí bejt člověk jako putinka. Musí zobat z ruky, musí bejt moc krotkej! — To by tak ještě scházelo, sekát poklony a honit se za pitomcema. Rozumnej

chlap si bude víc považovat toho, co říká tudle paní Smrčková. Ta umí teda robit, ta ví, zač je v Pardubických perník.

SLUŽKA: A nemíchej mě do takovejch ušelijakejch řečí!

JOSEFINA: Abyste tomu rozuměla: von je od istej doby navobědvanej — že prej mu v divadle nedělali dost velký ovace. — No nejni to blbost? Dyž se to pár šikovnejm lidem líbí, tak to má stačit!

VALENTA: A vám se to líbilo?

JOSEFINA: Jo, jo! Zrovna dost se mi to líbilo. — Jenže de vo to, že tě mám taky ráda.

SLUŽKA: Tak to, nestydo nestydatá, pořád nerozmazuj!

VALENTA: To vona dělá schválně. Štve a člověk aby se rovnou propad. — Prosim vás, co na to můžu říct?

JOSEFINA: Vy ste mi dvě křehotinky! Kdepak slyšet rovný slovo, kdepák!

SLUŽKA *se sbírá*: Zaplať pánbů, že sme hotový.

VALENTA: Snad nechcete odejít?

JOSEFINA: Milej drahej, vo tom, co bysme chtěly, je těžký mluvit.

SLUŽKA: Čloujek tady slyší řeči jako v kriminále.

MALEČEK *věnoval pozornost studentům, kteří se shromáždili ve dveřích*: Nic, nic, počkejte, až to zmáčknou!

SLUŽKA: Já vim. Šeny pracouní lidi sou z tý muziky pryč na hlavu.

VALENTA: A měla byste bejt přívětivější. Podívejte, jaká je to snaživá mládež.

SLUŽKA: Poustalci!

STUDENT: Tak bych skoro děl, že v hloubi tohoto hotelu přebývá rusálka.

SLUŽKA: Estli tady pár dní zůstanete, tak dá vejpověď.

STUDENT: Krindapána, kapitáne, cítím, že z nás jde strach. Měl byste svou posádku představit.

STUDENTI: Carbone de Castel Jaloux, rozkročte se! Do toho! Spustit, spustit, spustit, spustit!

To gaskonští kadeti jsou, bez studu hrajou, milujou . . .

to gaskonští kadeti jsou . . .

STUDENT *vystoupil na stoličku*: Vy, paní, která odcházíte, mějte naději! Zítra po vás nezbyde nic než tvrdé účty a koberec kapánek propálený.

Služka odnesla kuřata a práskla dveřmi.

STUDENT: Melody boys, jsme zneuznáni!

STUDENT CÍSAŘ: Kapitán je pouhý huhňálek!

STUDENT JULÍNEK: Verše mi vhánějí v oko vláhu; jsem dojatej.

STUDENT KUBÍČEK: Haló, co je to, lidičky, za nástroj? Vypadá jako harfa Noemova.

DRUHÝ STUDENT: Míníte archu? Nebo vám je vlastní postřeh milejší?

STUDENT KUBÍČEK: Chasníku, vím, co povídám!

DRUHÝ STUDENT: Tak von byl Noe hudebník? To mi ušlo.

STUDENT KUBÍČEK: Potulný hudebník. Proslýchá se, že řídil divadelní loď. — A jestli tomu nevěříte, pane, já si svou pravdu obhájím, pane!

DRUHÝ STUDENT: Ovšem, ovšem. Řezal jste u něho bubny. — Ale nechcete doušek pramenité ...

TŘETÍ STUDENT: Vono to tady není pro mého ducha dost veliký. Já jsem sklíčenej!

STUDENTI *otázky sborově*: Od-kud se rodí po-do-bní citové? Od-kud? — Co-je-to? — Rmut všednosti! — Bez kostýmu se nedá hrát! — Frak nebo tógu! Dám drama za fráček! — Kdo se po-hy-bu-je s lepou vol-ností? — Ten, kdo je dobře oděn!

MALEČEK: Dyť povídám: šaty dělaj člověka.

STUDENT CÍSAŘ: Divadlo je především podívaná.

JINÝ STUDENT: Divadlo má znít jako roh. Jednou jsem slyšel troubit ve zvěřinci slona. Páni zlatí, to byl teatron, to byste si, počítám, byli bývali byli lebedili!

MALEČEK: A nezamlouvejte to!

STUDENTI: Copak, copak, copak?

MALEČEK: Kostýmy!

STUDENT KUBÍČEK: Co kutna mnichovi, to herci roucho

královské. Honem, dejte mi krátké kařata, cítím se Romeem.

JINÝ STUDENT: Dítky, dnešní příležitost je vážná příležitost. Chceme uctíti svého mistra a to je člověk unavený dlouhým studiem. Protřelí činoherníci ho ve svých hadrech — medle — vystraší. Co z toho vzejde? Trpkost, trpkost, trpkost!

STUDENT: Ale ne! To je psáno jen na okraj večera. — Musíme se přece dostat do proudu. — Co — kterak — jak? — Tlumte svou fantazii. — Cítím se osvěžen jen pod parukou. — Staříčkový mistr bude na měkko — kdo-pak si troufne s rudým čenichem mu jítí v ústretu?

SBOR STUDENTŮ: Starému pánu čest, nám trochu skotačiny!

STUDENT JULÍNEK: Přikryj své bláznovství jen o chlup bláznivější čepicí; je z tebe filosof, potažmo herec, mistr nad Mošnu.

JOSEFINA: Moc řečí, dítky. Dejte mi nějaký švihácký utíkáček. Budu dělat starouše.

STUDENTI: Chybec! Chybenec! To nejde! Vy jste přece staříkova Múza. Budete mu dýchat do týla. Nu ovšem, ano, to se rozumí, zůstaňte — vzhledem k veřejnému zájmu — Josefinou.

JOSEFINA: A to je otrava!

JULÍNEK: Jsem prodchnut nápadem!

JINÝ STUDENT: To tě zdobí. Hle, čelo ozářené bleskem myšlenek!

JULÍNEK: Budeme dělat podloudníky. — Viděli jste už někdy operu bez podloudníků? Je to vůbec přípustné?

STUDENTI: Vy předbíháte! Budem si hrát na pana profesora. — Nevidím rozumného důvodu, pro nějž by našeho militkého učitele neměl představovat právě Julínek.

STUDENTI *některé otázky sborově*: Je dost uraženej, vztahovačnej, zapeklitej? Září jeho světla odleskem hu-deb-ní pe-da-go-gi-ky? Jestli jo, měl by bejt vy-záblejší. — Ať se nestaví! — Vousy! — Brýle! Nějakou tu chůdu!

*Studenti vpraví Julínka za plentu a převlékají ho.
Maleček jim pomáhá.*

JOSEFINA: Všechno je hotovo — až na tudletu dějovou osnovu. No, nestyďte se drobátko básnit.

VALENTA: Kde jsou časy, kdy poesie vycházela mezi prostý lid!

IRENA *vejde*: To je báječné. Snad nechcete sehrát nějakou scénu?

JOSEFINA: Jak dobře hádá — Jo, dívky štěstěny!

VALOUŠEK: Kdepak slečna Řihová se svou loknou a se svým stopětašedesát centimetrů dlouhým hlasem...

IRENA: Jen dál, jen dál, pane Valoušku!

VALOUŠEK: Dál? Připravujete mě, dámo, právě vo úspěch. Chtěl jsem, aby členové slavného ensemblu zpodobnili jakousi podrobnost z vašeho života.

IRENA: Proším. Rozhodně vám nechci překážet.

VALENTA *zadržuje odcházející Irenu a praví k Valouškovi*: Co si chtěl?

VALOUŠEK: Slečna by studovala se starým Vydrou part a von by vyrost vo metr padesát a čechral by si ka-deře a nakonec by se zhroutil. Božítku, to přece bývalo k poukání.

JINÝ STUDENT: Nápad za dva hrnce dukátů.

VALOUŠEK: Takové jemné šprýmy se vás snad nemohou dotknout?

IRENA: Kdežby, rozhodně ne!

VALOUŠEK: Tomu se, páni, říká hrdinnost a služba umění!

DRUHÝ STUDENT *nakukuje za plentu*: A Julínek?

STUDENT *za plentu*: Je hotov sakumprásk!

Objeví se Julínek v masce profesora Vydry.

STUDENTI: Jéjejejeje! Jen mluvit! Jako Vydrův vlastní obrázek! Jako by mu z voka vypad, jako živej! Sborově. Ví-taj-te, — pa-ne pro-fe-sore!

JULÍNEK *představující profesora*: Ehm, ehm, ehm, sednout! Chci říci sednout! Dá se do smíchu a skáče.

STUDENTI: To je málo, hochu. — Počkejte, von se roze-
hraje. Neměli bychom si všichni rozproudit trochu
krev? Což malej rozběh? Průvod, procházka? Vý-
borně! — Do toho!

Studenti se seřadí do průvodu.

DRUHÝ STUDENT: Máte ducha, pane?

JULÍNEK—VYDRA: Trochu, pane.

DRUHÝ STUDENT: Tak tedy, pane!

JELÍNEK—VYDRA *ředříkává a průvod se s Malečkem dá
do pohybu:*

Kup za tři lůj, džbán komářího sádla
a do toho vraž píрко slavičí,
chřtán natři si, abys tak povytáhla
cé horoucí při Němé z Portiči.

*Studenti zacházejí. Josefina a Valentin by je
chtěli následovat. Irena Valentina zadrží.*

IRENA: Valentine . . .

VALENTA *tváří se nerozhodně*: Hm, budou mít švan-
du. — A víš, že bych si dal také říci. Proč ne? Je na
tom něco zlého?

IRENA: Ne, není. Studentský kousek, dost ztřeštěný, dost
všední, dost zlomyslný . . .

VALENTA: Ale miláčku, smáti se, to patří ke školním
způsobům. — Snad by ses nemračila? Hlouposti! Jed-
nou napsal Císař básničku vo Vydrovi a vo Josefině.
No a co? Myslíš, že je chtěl urazit? Kdepak, to je vše-
chno z lásky. — Ostatně, když jsi dřela tu Němou
z Portiči — jen si vzpomeň — to přece byla junda!
Vydra se moh zbláznit.

IRENA: A je to opravdu tak směšné, když se někdo obírá
hudbou ze záliby?

JOSEFINA: Ze záliby pro Valentina.

IRENA: To byste mi neodpustila, co?

JOSEFINA: Proč ne? Možná, že dělám něco podobného.

IRENA: S malým rozdílem; Proti dobrému tónu.

JOSEFINA: Profesor říká, že by se mi tóny dost dařily.

IRENA: Hm, slovní hříčka! Slečna chce být duchaplná, opičí se po studentech a tu a tam jí uklouzne neslušnost.

JOSEFINA: Snad. V hádce to jinak nechodí.

IRENA: V hádce! Myslíte, že se budu přít? Proč? Nemám nejmenšího důvodu. Jsem s vámi spokojena, čistíte mi dobře střevíce.

JOSEFINA: Jo, dávám si záležet.

IRENA: Děkuji, to je všechno.

JOSEFINA: Maličkosti! Řízněte do živýho!

IRENA: Opravdu tomu nerozumím. — Moje matka vám poskytla příležitost ku vzdělání. Mohla jste si hrát na slečnu, mohla jste studovat — vy prásknete dveřmi a ještě se zlobíte. Na mou čest, krásně jste rozvázala.

JOSEFINA: Jo, rozvázala sem všechny dobročinný svazky. Je ze mě zasejč člověk. — Zasejč se musím brát vo svý! Víme? — Vo svý jídlo, vo svý vostávání, vo svý štěstí.

IRENA: Na co, proboha, myslíte?

JOSEFINA *ukazuje*: Na nás. Jsme tady tak pěkně pohromadě.

IRENA: Valentine, slečna je přesvědčena, že k ní máme nějaký závazek.

VALENTA: Hm, poslouchám . . .

IRENA: Výborně! Ale měl bys něco říci. Řekni něco! Proč něco neřekneš?

VALENTA: Slečna Zajícová žertuje. Dělá jí potěšení uvádět lidi do rozpaků. Snad je v tom nějaká sázka.

IRENA: Ať ihned odejde! Ať zmizí! — A jestli jde o výhru nebo o výpalné, prosím! *Udeří kabelkou na židli.* Snad jste nezapomněla svou obratnost?

JOSEFINA: Jo, tudy na to! Jednou se vám ztratily prachy . . .

IRENA: Dovedete si vždycky poradit.

JOSEFINA: Ale ne, tehdy mi pomohl Valentin.

IRENA: Tím hůře.

VALENTA: Nemožný rozhovor! Josefino, musíte uznat . . . Irena ovšem taky . . . je jistá mez . . . hm . . . hloupostí! O takových věcech se nedá prostě mluvit! Copak to

necítíte? No, buďme rozumní! Mezi námi je jasno, a pokud jde o Josefinu, jsem jist, že se posmívá jen tak — teda — z dobrý vůle. — Není to od starého kamaráda zrovna nejkrásnější, ale co si mám počít? Ze světa ji přece nesprovodíme!

JOSEFINA *oceňujíc Valentovu domýšlivost*: Na to, hochu, nemysli. Já bych se bránila.

IRENA: Už toho mám opravdu dost! Co na nás chcete?

JOSEFINA: A kolikrát to mám říkat?

IRENA: Ještě jste se nevyjádřila!

JOSEFINA: Božítku, voni nechápu!

IRENA: Ne, rozhodně ne!

JOSEFINA: Netvařte se tak hloupě!

VALENTA: Škoda slov! Hanba mluvit!

Studentský průvod obešel halu. Kubíček nahlédne dveřmi na scénu.

KUBÍČEK *k ostatním*: Pst! Tady se projednává cosi ožehavého!

VALENTA *ke Kubíčkoví*: Prosím tě, přestaň! Nechte nás na pokoji!

KUBÍČEK: Ne, ne, ne! Do cizích věcí se nechci vměšovati! Kdepak! Nás přivedla ryzí zvědavost.

IRENA: Měl bys mu poděkovat.

KUBÍČEK *k ostatním*: Dítky, pojďte dál!

IRENA: Když člověk nemůže z místa, bývá mu každé vyrušení vhod.

Vchází průvod studentů.

DRUHÝ STUDENT: Tak co se tady peče? Výstupy?

IRENA: Se mi zdá, že jsi hrál smutnou úlohu.

DRUHÝ STUDENT: Výčitka! Mort hadry, větrím tragédii.

JINÝ STUDENT: Dvou lásek spor.

KUBÍČEK: Náš Valentin měl příležitost k akci a neosvědčil se. Byl shledán nezralým. Br, je to třtina.

VALENTA: Hlupáku, kdybys byl na mém místě!

KUBÍČEK: O je, o je, kdybych byl Valentinem, nadějí p. t. profesorstva, výlupkem absolventů, švihákem

k nakousnutí, kdyby se o mě rvala děvčata — já bych dovedl odpovídat! Lidičky, já bych to roztočil.

DRUHÝ STUDENT: A co ti, brachu, brání? Do práce! Tohle je scéna, tady máš partnery a tvoř! Přátelé, jménem páté Múzy a čtvrté třídy Akademie ustanovuji, aby Kubíček představoval Valentina! Ať mu to ukáže!

STUDENTI: Tak jest! Tak jest! Comedia magistra vitae.

Kubíček je přinucen se převléknout.

JAKÝSI STUDENT: *k Ireně:* Ne, ne, ne, nesmíte odejít! Co vás to napadá. Sotva se za váma zavřou dveře, bude neomaleny. Nu tak, povídám, chcete ho držet na uzdě, anebo je vám lhostejné . . .

STUDENT: Bim, bam, bim! Pozor, třetí zvonění!

IRENA *nutí Valentu, aby odešli:* Valentine . . .

VALENTA: Ale, drahoušku, divadlo je náš chléb . . .

STUDENTI: Osvěta lidu, item vyrazení. — Hola. Apollo Musagete, ty starej korouhevnicku, do služby! Pst! — Ticho! — Konec řeči! — Pst, pst, pst!

JOSEFINA: Tohle sem ctižádostivá.

JULÍNEK—VYDRA *vystoupil na židli, studenti utvořili kroužek:* Vážení pánové, vážené shromáždění . . .

JAKÝSI STUDENT *se dere k Julínkovi:* Hej, hola, jářku, hej! Hlásím se o slovo a s vaším dovolením chci malým chytrákům dát malou hádanku . . .

JELÍNEK—VYDRA *pobaven:* Klidte se, blázne! Teď věru není čas na vaše žertíky! — Klidte se, pravím dobrou češtinou, nebo vám stáhnu rovnou kařata!

VÝTRŽNÍK *sklízí vavříny:* Ach, nezahanbujte mě, pane! Mám v parteru dva či tři drobečky, pane, kterým bych chtěl vyznat něco lásky, pane!

JINÝ STUDENT *předstírá rozhořčení:* Je tohle v programu? Ne! To bych tedy prosil!

STUDENTI: Rozviňte teze! — Chlapci na palubu!

JULÍNEK—VYDRA: Ehm, ehm, ehm! Když má gentleman říci nějaké dobře vypečené slovo — jako je třeba láska — co, holečkové zlatí, udělá? — Nic. Mlčí. Zatnul chrup a na znamení citu rozbouřeného cinká si v kapse

dvěma knoflíky. Ach, je mu hanba vyznati se z něhy a je mu hanba něhu odmítnout. Chce býti korektní, chce spustit vo počasí: že prej je voblačno, že se dá do lijáku. — Matičko skákavá, ten gentlemanský mrav má mezi histrióny pramalou oblibu! Náš cech jím pohrdá. — Co? Jakže? Mlčeti? Mám jářku držet zobák, když mohu popadnout se za své za ňadro? A v důlek srdeční zanořit prstíky? A státi na špičkách s levicí upaženou a houkat jako tur not strmém na pohoří: mé serdce puká mi, ó Marto, Marto drahá, já miluji tě jako anděla? — Pah, že mám mlčeti, když ve mně všechno pěje, když bůh mi svěril hlas, když školné zaplativ, na slavném učilišti jsem nabył cviku podle noty řvát? Já, nebo potažmo snad tuhle Valentin, že máme mlčeti? — Joj, běda, sousedé, nás zdrženlivost skosí! My pasem po scénách, my vpeřili se v cit — a také v ostudu — jak řekl prokurista, který má slušné fixum a k tomu byt, dál světlo, palivo . . .

KUBÍČEK *který se zatím připodobnil Valentovi*: Dost, hochu, začínám!

JAKÝSI STUDENT: To bylo povzbuzení.

JULÍNEK—VYDRA *se klaní*: Valeo jako by smet, jsem ergo Valentin! *Dryáčnicky*: Vážené obecenstvo, dříve než začnu předvádět svůj příběh bez událostí, račte vyslechnouti, jak jsem přišel na svět. *Epicky*: Stalo se to cestou přirozenou před dvaceti léty a osmnácti měsíci za úsvitu, právě když kokrhal kohout jménem Hejhola-Robinet. *Explítativně*: Tou hříčkou náhody byl mi vštípen plný a zvučný hlas *důvěrně*, který připomíná poklep na prázdnou bečku. *Epicky*: Když jsem spustil křik, býval pan otec *důvěrně*, takto poštmistr — *epicky* poněkud znechucen. Má paní máti ovšem jásala. *Mazlivě a s velkou důvěrou*: „Jen dál, jen dál, jen výš a výš a trochu napravo! Tam nad tou linkou jako jablíčko a jako zvon pod klenbou zvonice se třpytí, leskne, kyne, natřásá maličká notička. — Pipipápá, houpy, houpy, hou, až bude nosit dlouhý kařata, náš mijáček ji stlcí do kapsy.“ *Epicky*: Jednou tak vřís-

kám — někdo zaklepe. — Hádejte, kdo to byl? — Starý pan regenschori! Má pod ramenem hůl, má klobouk na stranu, má voči navrch hlavy. — „Nic naplat,“ povídá, „chlapec se vybarvuje!“ — Co vám mám vykládat? — Za nějaký ten čásek mě regenschori vlekl do Prahy. Kubíček se popadne za límec, pěsti levice se tlačí do zad. Tak dohopsá k Julínkovi. Potom se promění na regenschoriho. Má pod loktem neviditelnou hůl a otáčí neviditelným kloboukem. Mluví venkovsky: „Jestli se nemejlím, tak tedy tohle klouče má v krku slavička. — Vy tomu račte nejlíp rozumět, vemte ho do prádla!“

JULÍNEK—VYDRA: Dnes nemám čas! — Chci říci, pročpak ne? — Hm, podívám se chlapci na tipes.

Kubíček otevře ústa. Julínek si udělá z pěsti dalekohled a dívá se mu do krku. Je radostně překvapen. Mává rukama.

KUBÍČEK—VALENTA: Á-cé, á-cé, á-cé . . .

STUDENT *samozvaný režisér*: Teď vpadne sbor a laskavě vyjádří profesorovu radost. — Pak budu, páni, prosit, abyste zpívali doprovod k nádherné němohře, jež vkrátku naznačí vám *režisérovi se plete na jazyk neurčitý rytmus* dlouhá studia a něžné škorpení . . .

STUDENTI: Moc rádi. Proč by ne. Hej, chlapci. Začínat!

KUBÍČEK—VALENTA: Ou, ouha! — Přátelé, máte dost důvtipu, abyste postřehli, proč budu na počátku drobátko kulhati?

JAKÝSI STUDENT: Ba, jen se spolehni!

SAMOZVANÝ REŽISÉR: Tak můžem jet?

JINÝ STUDENT: Už dobrou hodinu!

Kubíček—Valenta luskne prsty, přiběhne k Julínkovi—Vydrovi a oba — tentokráte jen letmo — naznačují vyšetřovací scénu. Když Kubíček zazpíval své á-é, á-é, vztyčí Julínek paže a tančí. Sbor vpadne písničkou na způsob „Pec nám spadla“ nebo „Brátrři, brátrři, buďme jen veselí“. Profesor Julínek dotančil v divokém skoku, vážně.

Sbor se zastřeluje na správné *Á*: pam pam pam-pam. Profesor—Julínek přikročí k systematickému studiu, nabídne Kubičkovi—Valentovi rámě, učí ho chodit, klepe Kubička hůlkou přes nohy atd.

SBOR při tom pěje. Do, re, mi, fa, so, la, si, dó! — Do, si, la, sol, fa, mi, re, dó!

Valenta—Kubiček si vede stále lépe, nakonec skáče jako laň. Poslední kolo znamená kvapík. Když hra přestane —

JULÍNEK—VYDRA: Můj bože, Valentine, ty si báječněj, ty si hezkej! Kdepak je honem nějaký stipendium, nějaký podárok, nějaká prémie, nějaký vzdobení? *Dělá, jako by trhal z pomyslných stromů ovoce.* Jo, tuhle támhle. A ještě něco vod černejch ptáků a od spolku pro hudební vychování. *Sahá si do vlastních kapes.* Kristepane, jen aby sis nestejskal, aby ses nenachladil! *Uvažuje mu povětrný šátek na krk.* No, drž hezky, drž! Povídám: Metropolitánka tě nemine!

KUBÍČEK—VALENTA *dělá posměšná gesta.*

JULÍNEK—VYDRA *se rozhněvá:* Lumpe jeden nevkusná! — Chci říci, že skončíš ve Varieté!

Kubiček a Julínek jsou uraženi.

JAKÝSI STUDENT *se školácky hlásí:* . . . sim, pane profesore, von to tak nemyslel.

JULÍNEK—VYDRA *tak, aby se připomněla nota:* Proč bychom se netěšili: Ne?

KUBÍČEK—VALENTA: Ne!

JULÍNEK—VYDRA s KUBÍČKEM—VALENTOU: Ne, ne, né-nenenene.

Kubiček se přiblížil k opět šťastnému Julínkovi a uchopí ho jako k tanci. Tu hra naráz přestane.

JULÍNEK: Dost! Výjev druhý. Motiv lásky na scénu!

SAMOZVANÝ REŽISÉR *zakročuje:* Valentin začíná.

KUBÍČEK—VALENTA *zpívá:* C, d, e, f, g, a, h, c.

CÍSAŘ *v paruce oděný jako Irena se koketně přibližuje. Přestrojení je nedokonalé: Pod sukněmi je vidět kalhoty atd. Zpívá falešně. C, d, e...*

Julínek—Vydra Císaře zahání. Polovina sboru spíná k Julínkovi ruce, druhá polovina mu hrozí prstem. Julínek—Vydra se musí s Irenou smířit. Valenta zapudí svého dvojníka z improvizovaného jeviště, zaujme jeho místo a tahá do hry skutečnou Irenu. Když se Irena zdráhá, je přinucen obrátit se na Císaře. Tato změna mu nevyhovuje, zmocní se znovu Ireny.

VALENTA: Řekl jsem ti aspoň desetkrát. Poprvé v tajnosti, po druhé před maminkou a dnes pod trnouchými hvězdami tohohle lustru míním věc opakovat.

IRENA *je dopálená*: Dovol, to není vůbec žádná hra!

VALENTA: Já to myslím doopravdy.

IRENA *s pohrdáním*: Hm!

VALENTA: Vážně!

IRENA *dryáčnický*: Když chceš dělat vtipy, když chceš ze sebe dělat šaška, tak nemusíš druhýho urážet.

K Císařovi: A vy taky, vy, vy... kloučku! Styďte se!

CÍSAŘ: Pardon, pardon...

IRENA: Můžete se stydět! Takovou kočičinu — blbou!

Ale já vím, kdo to spískal, já si to dovedu zkombinovat.

K Josefíně: To víte, že jo, vy osobo, zlodějko jedna prohnaná! My jsme vás prokoukli hned na začátku.

JOSEFINA *skoro shovívavě*: No, jestli hrajete holku z ulice, tak bych zasejč já dělala velkou dámu.

IRENA: Nemusíte nic předstírat. Taky by vám to nepomohlo! My vás známe!

Jeden student pískne, druhý zatřepe prsty, třetí prohodí: Pěknej začátek!

Vcelku ustupují studenti do pozadí.

VALENTA: Ireno...

IRENA: Kdybys za něco stál, tak bys udělal krátkej konec!

VALENTA: Nechceš si odpočinout? Nejsi nemocná?

IRENA: Prosím tě, budu pořád jako putička! — Takový chování, takový urážky, mám to spolknout? Co vlastně myslíš s těma — s těma — s těmi svými ohledy? Když je někdo zvyklej běhat po ulici, když bere peníze . . .

VALENTA: Přestaň, Ireno! — Jsi rozčilená a říkáš nemožný věci!

IRENA: Nemožný věci! Já povídám nemožný věci! A že si ta ženská strílí ze všech společenskejch závazků, to není nic?

VALENTA *opravdově*: Kašlu na společenský závazky! Tady de vo něco důležitějšího! Vo jinej závazek. *Na ústupu*. Jde vo — vo — vo slušnost . . .

JOSEFINA *kterou odpověď zklamala, chce odejít*: Ty kašičko!

IRENA *povzbuzena*: Dobrá, ať jde, ať táhne na hodinu.

JOSEFINA *se zastaví*: Ale, holka zlatá, já sloužím v horský boudě u hoteliéra. Moc dobrý místo . . . Víme, von mě sem dohodil profesor a já bych ho nechtěla urazit. Mno, nevím, ale po tý Valentýnový nevhrožený řeči bych na to měla pomejšlet . . .

IRENA: Komu říkáte „holka zlatá“?

JOSEFINA: No vám! — Tuhleten slušnej mládenec *ukáže na Valentu* je taky ze zlata. *Odchází*. Jo, jo! Moc se k sobě hodíte, moc vám to štěkne! Tak s pánbíčkem! Já se z tý svý zatrackaný lásky už nějak dostanu. *Vystrkuje hlavu z pootevřených dveří, které vedou do jejího pokoje*: Adijé, mládenci!

Studenti odpovídají poklonami a vyjadřují nechuť k Ireně a k Valentovi.

IRENA *s úlevou*: Impertinentní holka . . . Prosím tě, půjč mi hřebínek!

VALENTA *marně potlačuje prudké hnutí myslí*: Tady . . . k čertu! *Udeří hřebenem*. Vždyť je to všechno hloupost! Nesmysly! Pitomá konvence!

IRENA: Co, prosím tě, zas máš?

VALENTA: Vztek, slečno Říhová!

IRENA *manželsky*: No dovol!

VALENTA: Rozhodně! Všechno vám dovoluji a všechno vám odpouštím!

Pomlčka, za které Irena pochopí Valentovy zaječí úmysly.

IRENA: A říkáte mi vy!

VALENTA: Jak jinak?

IRENA *s nadějí, že společenský hovor svede Valentu z cesty nastoupené*: Sedm pět, čas myslet na večeri.

VALENTA *ledabyle*: Mně dneska prostřou někde v čeledníku.

IRENA *s celou vahou svého půvabu a zlosti*: Stalo se vám něco? — Jak to, prosím vás, mluvíte?

VALENTA *s porozuměním pro význam otázky*: Správně, ale bez valné chuti.

IRENA *pyšně*: Chcete mě urazit?

VALENTA: Vy jste se ovšem nerozmýšlela...

IRENA: Komické! *Nuceně se směje*. K zbláznění... k smíchu!

VALENTA: Co! Člověk by nevěřil, že se někdo může tak dlouho mýlit a tak rychle prohlédnout jako my dva.

IRENA *společensky velmi vybroušeně*: Prosím vás, podejte mi kabelku! — Děkuji. *Dívá se do zrcátka*. Ó, mám oprýskané rty, to je od těch nezvyklých výrazů. *K studentům*: Víte, člověk je amatér a podobné scény mu jsou dočista cizí. Budete pokračovat? Já už musím jít. Dobrý večer!

VALENTA: Dobrý večer, slečno!

IRENA *se obrátí*: A kdybych snad neměla příležitost se s vámi rozloučit: mnoho zdaru!

VALENTA: Mnoho zdaru, dobrou noc, slečno!

Irena odešla. Studenti se sbíhají k Valentovi, aby mu stiskli pravici. Rádi by se dali do křiku, ale Valenta je napomíná.

VALENTA: Pst! Pod touhle Kasiopeou světlo pohasne teď zdárně dokončím, co špatně začalo.

Všichni se stáhnou k Josefinině světnici. Valenta tluče na dveře.

HLAS JOSEFININ: Kdo je to?

VALENTA: Valentin . . .

HLAS JOSEFININ: Teď už je pozdě, kdepak!

VALENTA *tluče důrazněji na dveře.*

HLAS JOSEFININ: Kriste králi, že uděláte nějakou škodu!

VALENTA: Tak otevři, Josefino!

HLAS JOSEFININ: To se tak řekne, vtevři, vtevři! Jako bys, chlapče, neměl za krejcar rozumu: vždyť je vtevřeno!

Studenti vtlačí Valentu do světnice, spustí tanec a přitom hrají na své nástroje jakousi serenádu. Nejhuře řádí Císař, přestrojený za Irenu. Když zmizeli studenti z jeviště, zní serenáda dál. Tu se k Josefininým dveřím vrátí Julínek-Vydra, je kterýmsi studentem vstrčen za scénu, po chvílce nakukuje však opět do haly a totéž činí skutečný Vydra. Hra se rozvíjí podle známého předpisu: profesor je honěn, ztýrán a nakonec stane před svým dvojníkem. Když pochopil záměnu i to, co se děje za Josefininými dveřmi, padá opona.

LATINŠTÍ KLASIKOVÉ

OSOBY

AUGUSTUS

MAECENAS

P. VERGILIUS MARO

Q. HORATIUS FLACCUS

P. OVIDIUS NASO

M. TULLIUS CICERO

TŘI AKADEMIKOVÉ VĚD A UMĚNÍ

SLUHA

AUGUSTA

CORINNA, *milenka Ovidiova*

Jeviště představuje antickou síň, nemožnou a zkarikovanou. Akademie mluví sborem, nevyslovuje však současně. Všichni si počínají výstředně a přemrštěně, zvláště při četbě. Vyjma básně Ovidiovy.

CORINNA: Římané, nechci nic říci, a jestliže mluvím, je to jen proto, abych počala. Dříve čekalo se s tou věcí na Hymena, leč kdo jej má nyní na mysli? Nesluší se začínati tím, čím se u Shakespeara končí. Máme-li počítí s bohem, nechť je to raději Mars, sicut erat in principio. — Věc je vzata zkrátka, za chvíličku dozvíte se o podivuhodných událostech a nebude-li vám bránice brániti, snad se i zasmějete. Valeté ad finem! Dixi. Čte.

„Co vše činí osení bujným, za jaké třeba hvězdy, Maecenate, pluhem přeorávati půdu a s jilmy snoubiti révu, jakou věnovat skotu neb chovu ovcí péci, jaká spořivým včelkám potřebna je píle, odtud zpívati počnu nyní.“

To je podařený povídálek, kéž by byl raději pozbyl kalamáře než statečku.

AUGUSTA: Co pravíte?

CORINNA: Že je Vergilius Maro vtipný jako vozataj. Tato Georgika, císařovno, jednájí o chovu dobytka, o včelařství — leč nemyslete, že je to selská kniha. Básník kdeco zušlechtil a krásná líčení a líbezná epizody matou čtenáře dokonalostí —

AUGUSTA: To je nudné.

CORINNA *udeří knihou*: Víte, paní, co s ním udělám?
Bum! Proč jsi tak chytrý?

AUGUSTA: Vy se zapomínáte, Corinno!

CORINNA: Jakže, svého statečku jsem neztratila.

AUGUSTA: Nejste příliš zábavná a zdá se mi, že se při čtení zajímáte.

CORINNA: Milosti, nezlobte se, ví bůh, že není nikde nic nového. Na zítřek vám slibuji neobyčejnou, rozmarnou příhodu, plnou milosti, plnou šprýmu, odvážnou, tklivou a pravdivou.

AUGUSTA: Ze společnosti?

CORINNA: Ano, ze současné. Satiry Quinta Horatia Flacca, mám je čísti?

AUGUSTA: Něco krátkého.

CORINNA *čte*: Kapitola VIII. Priapus.

Byl jsem tíhu kmenem neprospěšným dřevem, ondy když lavicí učinit či Priapem má-li mistr nevěda, v božstvo změnil mě. Jsa bůh, zlodějům a letounům jsem velkým strašidlem . . .

AUGUSTA: Dosti, dosti! Proč zapráháte do takového vozu?

CORINNA: Sbohem, Flaccu! Kdyby mi, vzácná paní, nebránila vaše přítomnost, odvodila bych hrozné sloveso od tohoto substantiva. Fi! Zde je třetí, copak ten bude za čížka? Opravdu, Maecenas má šťastnou ruku! Venkovský učitel rozumí lépe básnictví než on.

AUGUSTA: Jděte! To je kovaný mistr.

CORINNA: Kdybych měla, císařovno, zlý jazyk, řekla bych, že je to šibal.

AUGUSTA: Vy jste nesdílňá, mé dítě.

CORINNA: Počíná se s Ovidiem . . . *Čte*.

„ . . . Co nyní je ti platná,

Sol, ta sličná tvář, co ta barva, paprsky co zářné?

Ty, jenž ohněm svým zemské kraje všechny pálíš,

v ohni novém háráš; tvůj hled, jenž všecko vidět má,

Leukothoe poutá a na jednu ty pannu upíráš

své zraky, jež patří všemu míru.“

AUGUSTA: U všech všudy! To je o něco lepší než to, co jsme již četly! Jaké je to dále?

CORINNA čte: „Pod nebe západní pouští Sol hřebce na pastvu; —

vše ztemňuje noc, v milenou bůh komnatu vejde, v tváři celá máš Eurynomé, a tu ve středu pilných dvanácti služek zří Leukothou v jase světla —“

To je jisto, milostivá paní, vy jste objevila nového římského básníka.

AUGUSTA: Jak se jmenuje?

CORINNA: Publius Ovidius Naso.

AUGUSTA: Víte, co si myslím?

CORINNA: Ne, myslím si také něco!

AUGUSTA: Že je rusý.

CORINNA: Právě naopak! Ovidius je tmavovlasý, a mladý!

a krásný!

AUGUSTA: Je asi mlád.

CORINNA: A chud! Básníci, Milosti, bývají nadměru chudí — ale Augustus má chvála bohu všeho dost.

AUGUSTA: Něco bych tomu Ovidiovi dala — leč zavolejte sama toho kašlavce, ať se propadnu, nespí-li.

CORINNA: Není zde sluhy?

SLUHA: Je nás méně nežli zvonečků.

AUGUSTA: Přiveďte Caesara!

CORINNA: Leč, milostivá paní, to nejde dát básníkovi jen tak zhola peněženku.

AUGUSTA: Vymyslete si tedy nějaký způsob.

CORINNA: Což literární cena? Ministerstvo by ji vy-psalo —

AUGUSTA: Je to bezpečné?

CORINNA: To se udělá, spolehněte se na obratného Maecenata, je to nejlepší dvořan a jsem hlupačka za to, že jsem o něm mluvila jinak.

AUGUSTUS vejde: Jak se máte? Já jsem stále chor, dna, počasně hryzení —

AUGUSTA: Zabývám se uměním.

AUGUSTUS: Umíte to?

- AUGUSTA: Chtěl byste číst dobré verše?
- AUGUSTUS: Pročpak ne? Je-li to četba ušlechtilá —
- AUGUSTA: Velmi, odměňte básníka dle té ušlechtilosti.
- AUGUSTUS: Nechte si svoji knihu, choti, po takové chvále se nehodí, abych se přesvědčoval. Odměním ho, nedáte-li jinak.
- AUGUSTA: Chci, abyste vypsál cenu 20 000 sesterciů!
- AUGUSTUS: Myslel jsem na to již dříve, než jste to řekla.
- AUGUSTA: Ach!
- CORINNA *volá sluhu na jeviště*: Zavolejte Maecenata!
- AUGUSTUS: Ach, to je trápení!
- AUGUSTA: Vy o tom mnoho mluvíte.
- AUGUSTUS: Méně, než je cítím. Kdyby mě brala bolest za jazyk jako za žaludek, byl bych již němý.
- CORINNA: Naštěstí jsou obě ústrojí vzdálená.
- AUGUSTA: Podívejte se jen při snídani.
- MAECENAS *vejde*: Vznešený Auguste! Má paní!
- AUGUSTUS: Milý ministře!
- MAECENAS: Vládče!
- AUGUSTUS: Ta slanina nebyla k požívání.
- MAECENAS: Nesnědl jste kůži, Milosti?
- AUGUSTUS: Ach, jako by mě čert tahal za dvanácterník!
- MAECENAS: Vida, kde byla nástraha!
- AUGUSTA: Chci, abyste vypsál cenu, pane ministře!
- MAECENAS: Jakže?
- CORINNA: Literární cenu!
- MAECENAS: Literární cenu?
- AUGUSTA: Ano, na knihu veršů, dostane ji Ovidius.
- AUGUSTUS: Ano, budete v jury a počínejte si spravedlivě.
- MAECENAS: Kdo je to Ovidius? Nechte toho, Milosti, to bude nějaký lehkomyslník, bůh ví, co píše.
- CORINNA: Ale vždyť se nám líbila jeho kniha.
- MAECENAS: Nedbejte na to! Ten ještě nadělá hromadu nesmyslů, počkejte, až zestárne nebo až si zamiluje řádnou společnost.
- AUGUSTA: Rychle! Ohlašte závod!

- MAECENAS: Priape, strážce vinic, to je nenáležité roz-
suzování.
- AUGUSTA: Nuže?
- MAECENAS: Císaři, nemáte zde nějaký papír?
- AUGUSTUS: Kdepak!
- CORINNA: Stáhněte osla, ať je to na pergameně.
- MAECENAS: Ticho, maličká.
- AUGUSTA: Ne, zavolejte sem raději básníky, akademii
věd i markytány, kteří s ní chodí, a oznamte jim sou-
těž ústně.
- AUGUSTUS: Rozmyslete si to — nechcete raději něco ji-
ného?
- AUGUSTA: Snad nelitujete, Auguste, peněz?
- AUGUSTUS: Tu to máme! Víte, mnoho-li vydám za ty
tlachaniny?
- CORINNA: Ale máte, císaři, zlatou dobu římského písem-
nictví.
- AUGUSTUS: Pah! Raději bych vydržoval zoologickou za-
hradu.
- AUGUSTA: Vy jste skrbliík, hrabivec a chrapoun! Nevíte
ani, co jest to vésti dům!
- SLUHA: Milosti, je zde M. T. Cicero, otec vlasti, hovoří
velmi nesmyslně, co s ním?
- AUGUSTA: Měl by být dávno mrtev.
- CORINNA: Uslyšíme ho, nadělá prý řečí jako antický
chór!
- CICERO čte: Četli jste již, přátelé, „Cato maior de senec-
tute“? Nikoliv? Čtěte! čtětež! čti! budiž to čteno! ať se
to čte! Lege, legite, legitote! Čtěte všichni. Dobrý den,
vznešený Auguste.
- AUGUSTUS: Scilicet, rozumí se.
- CICERO: Zachránil jsem pro vás, pane, vlast!
- CORINNA: Vy, otče, špatně vypadáte.
- CICERO: Sotva vládnou jazykem a perem. Auguste, kdy-
byste mě byl slyšel 8. listopadu r. 63! Milovaný císaři!
- AUGUSTUS: Odzátkujte ty periody, nebo si řekněte přímo
o pytel krupice.
- CICERO: Pánbůh ví, pane, že byly doby, kdy jsem se

oháněl souvětími jako liška ocasem. Není-li, pánové, od jednoho kominíka na světě černo, není od sta svět-leji; jestliže si dnes popovídám, namluvil jsem se toho již více. Nam iam dám vám . . .

AKADEMIE *vejde*: Služebníci, důstojný Auguste!

AUGUSTA: To je falanga!

AKADEMIE: Jsme loajální sdružení.

AUGUSTUS: Půjčte mi toho markytána.

CICERO: Rozežeňte, Římané, tu tlupu, jejich latina stojí za babku a jejich vzdělání nestojí za nic, roztrhali každý po deseti opascích.

AKADEMIE: Jsme věrní tovaryši, císaři, řekněte, co od nás chcete, a dáme se hned do práce.

PRVNÍ AKADEMIK: Jsem jen prostá duše a vy jste mne poctil jmenováním! Auguste!

DRUHÝ AKADEMIK: Vsadím si vlastní dlaní 25, kam vám bude libo, a věřte, že to učiním rád, potěší-li vás to, Auguste.

CICERO: Pánové, mé dámy, nemám zubů, leč ztratil jsem je v dobrých službách.

CORINNA: Přestaňte, strýčku!

CICERO: U přejedeného Bakcha, já mám hlad! Ha, nevděčná paměti! Nechť umru! Auguste, zabte mne! Umřel bych tak velmi rád za vlast, za svobodu nebo za náboženství.

SLUHA: Zavažme mu ústa ubrouskem!

AUGUSTA: Proč jste to již neudělali?

OVIDIUS *vejde*: Dobrý den, pánové, já jsem Ovidius Naso, kdo z vás je ministr?

CORINNA: Posadte se, ministra tu není, leč to je lho-
stejno.

AUGUSTA: Můžete být k nám důvěřiv, milý pane. Má býti udělena literární cena, mějte naději.

OVIDIUS: Dostanu ji?

CORINNA: Snad.

OVIDIUS: Nuže, nač ty okolky.

CORINNA: Vždyť jde vše jak na drátkách.

OVIDIUS: Ach, to jsou dlouhé lokty.

CORINNA: Jsem, chvála bohu, dobře rostlá.

Vejde Maecenas, Vergilius a Horatius — Cicero upadl a všichni se k němu sběhli, jen Vergil a Horatius se obřadně klanějí.

HORATIUS: Vznešený Caesare, přijměte moji knihu místo hekatomby.

VERGILIUS: Císaři, na moji loajálnost si můžete sednout jako na podušku.

CORINNA: Pomozte nám, rychle!

AUGUSTUS: Víno sem!

OVIDIUS: Kdopak to vymyslel podvázat mu jazyk!

AKADEMIE: Už je tam, chudák!

AUGUSTA: Počkejte, píchnu jej do mluvidel.

AKADEMIE: Ecce primus rhetor Romanorum!

CORINNA: Hle, největší římský řečník!

AUGUSTUS: Opravdu umřel? Sbohem! Spravte si věc, jak chcete. *Odejde.*

MAECENAS: K pořádku, pánové, jedná se o literární cenu.

AKADEMIE: Aha, víte, proč Cicero umřel? Zavázali mu ústa!

MAECENAS: Jde o 20 000 sesterciů.

HORATIUS: Proto jsem přišel, Maecenate, jsem téměř váš soudruh —

VERGILIUS: Já bych velmi potřeboval cenu nebo lepší stateček, než mi vzali. Měl jsem tam, paní, králikárnu! Znamenitě jsem vše popsal a zbásnil . . .

OVIDIUS: U všech všudy, bývá ten chasník vždy tak pohnutý?

CORINNA: Řekni mi nějaký sonet, zdá-li se ti moje ouško dost hezké.

OVIDIUS *líbaje Corinnu*: To je znělka, Corinno, ví císařovna, že jsi mojí milenkou?

CORINNA: Nemá o tom zdání, myslí si na tebe sama.

AUGUSTA: Corinno, nutně vás tu potřebujeme.

CORINNA: Měj se k Augustě, nebo nedostaneš ceny.

OVIDIUS: Stejně jí nezasluhuji.

HORATIUS: Jak to sedíte?

OVIDIUS: Nepohodlně jako krejčí; i já mám ve skupině ohybačů sval, jenž činí stehno účastno mistrových stehů, jak je tomu u vás a u švadlen, nevím.

HORATIUS: — „Pěvců hojně mnohých přichvátá“ — to jsem napsal r. 33. *Směje se z plna hrdla.*

OVIDIUS: Dej vám pánbůh zdraví, Horatie, vy jste dobrák!

AKADEMIE: To je neodolatelně komické. *Směje se velmi hlučně.*

VERGILIUS: Milosti, on to přetahuje z řečtiny.

HORATIUS: Pánové, kdybyste někdy potřebovali chudého nebo cokoliv jiného, obraťte se na mne.

VERGILIUS: Díím — parvus operosa carmina fingo — ale to je něco! *Pro smích nemůže mluvit.* „Kdož Baviúv je ctitel, měj rád tvé, Maevie, písňe, zapřahej k pluhu lišky do jařma a hezky dojívej.“

AKADEMIE: Ha-ha-ha. To je jadrné vtípkování. Pánové, zařídíme to s cenou nějak rozumně.

AUGUSTA: Ten Ovidius je neruda. Víte co, Corinno? Mě to nudí!

CORINNA: Nu vida! A co bude s 20 000?

AUGUSTA: To je prosté, neudělí se, žádná kniha nevyhovuje podmínkám, Maecenate!

CORINNA: Z ceny již nebude nic.

AUGUSTA: Milý ministře, nechci činiti nátlak na vaše rozhodování, a jestliže jste řekl, že nikdo ceny nezasluhuje, tedy ji nikomu nedávejte. Nemám na tom již zájmu. Rozumíte mi, Maecenate?

MAECENAS: Jakpak ne! Jsem starý dvořan. Hned to řeknu Akademii. — Pánové, napijte se, něco vám chci říci: Udělíte cenu za knihu básní Ovidiovi. Položte si prst na to jméno anebo si je potichu říkejte.

AUGUSTA: Co to povídáte, Maecenate, nic takového si nepřejí!

MAECENAS: Ale nestrachujte se, Augusto, ten vlasáč se tak jmenuje.

AUGUSTA: Nic mi po něm není. Již se mi nelíbí, a podívejte se, jak se má ke Corinně. Rychle, vymluvte jim to.

MAECENAS: Jestliže již pochopili, půjde to jen ztěžka.

AUGUSTA: Pánové, neudělujte žádnou cenu!

AKADEMIE: Milosti, my už víme, jak to řekneme.

AUGUSTA: Nepřeji si toho!

AKADEMIE: To je falešná hra!

MAECENAS: Nedbejte na nic a pojďte se mnou, víte, že mám dobrý sklep.

PRVNÍ AKADEMIK: Služba je služba!

DRUHÝ AKADEMIK: Rychle, ohlašte to, přátelé, a vykročme.

MAECENAS: Již toho nelze opravit, promiňte mi, výsosti, myslil jsem, že to říkáte jen tak — pro decorum.

AKADEMIE: Četli jsme, pánové, po celou zimu básnické spisy a jsme spokojeni. Můžeme říci Augustovi, že máme důstojné a řádné klasiky. Milý Ovidie, vidí se nám uděliti tobě básnickou cenu, je to hezký peníz, a odnes si ji. Hospodař dobře a pamatuj, žes ji dostal, protože jsi stavěl před zrak čtenářstva dobré vzory, žes nabádal k bohobojnosti, k úctě před císařem a pro ušlechtilost dikce.

AUGUSTA: Vy jste zhloupli, pánové.

MAECENAS: Sbohem, skončete to!

PRVNÍ AKADEMIK: Řekli jsme, co jsme chtěli?

DRUHÝ AKADEMIK: Povzbudili jsme jej?

TŘETÍ AKADEMIK: Jmenovali jsme Augusta dosti často?

MAECENAS: Jděte, pánové, vy markytánové, napřed.

AKADEMIE: Už je to vyřízeno, Milosti.

OVIDIUS: Počkejte, pánové, ať vám mohu poděkovat.

PRVNÍ AKADEMIK: Každému zvláště, pane!

DRUHÝ AKADEMIK: V bytě.

TŘETÍ AKADEMIK: V soukromí.

OVIDIUS: Především děkuji vám, císařovno.

AUGUSTA: Nechtěl byste za ty peníze cestovat?

CORINNA: Teď, paní, budeme po několik týdnů zaneprázdněni.

AUGUSTA: Vy dva jste se domluvili a dvorní dámou již asi nezůstanete?

CORINNA: Již je po čtení, Milosti.

AUGUSTA: Naopak, nyní budeme čísti, není-li v knize něco závadného. Rychle, Maecenate, mám velikou zlost na ty lidičky.

MAECENAS: Nejsem zvyklý číst.

OVIDIUS: Teď nám, Corinno, peníze zase vezmou.

CORINNA: Kéž by nás raději vypověděli.

MAECENAS: Zde je něco ohavného.

AUGUSTA: Kde?

MAECENAS: Kniha III., verš 392!

AUGUSTA: „Z lásky se tobě“ — fi! Špatné mravy se nevyplácejí. Zavolejte Augusta! Požíváte se k Dunaji, špatní milenci — Auguste, vypovězte tohoto špatného básníka do Küstendže. Ponouká k nemravnosti, vede pohoršlivý život, píše špatné verše.

AUGUSTUS: Není to týž oslavovaný Ovidius? Je mi to ovšem všechno jedno. — Vypovídám vás, pane, do Küstendže.

OVIDIUS: Nic nevadí, Corinno, rozepsal jsem několik tragických dopisů, tím spíše je nyní dodělám.

CORINNA: Nejdříve se snad oženíš, ne? Těch 20 000 sesterců je vlastně moje věno.

MAECENAS: Běda básníkům, ať žijí překladatelé!

NĚKOLIKERÁ ZASNOUBENÍ

OSOBY

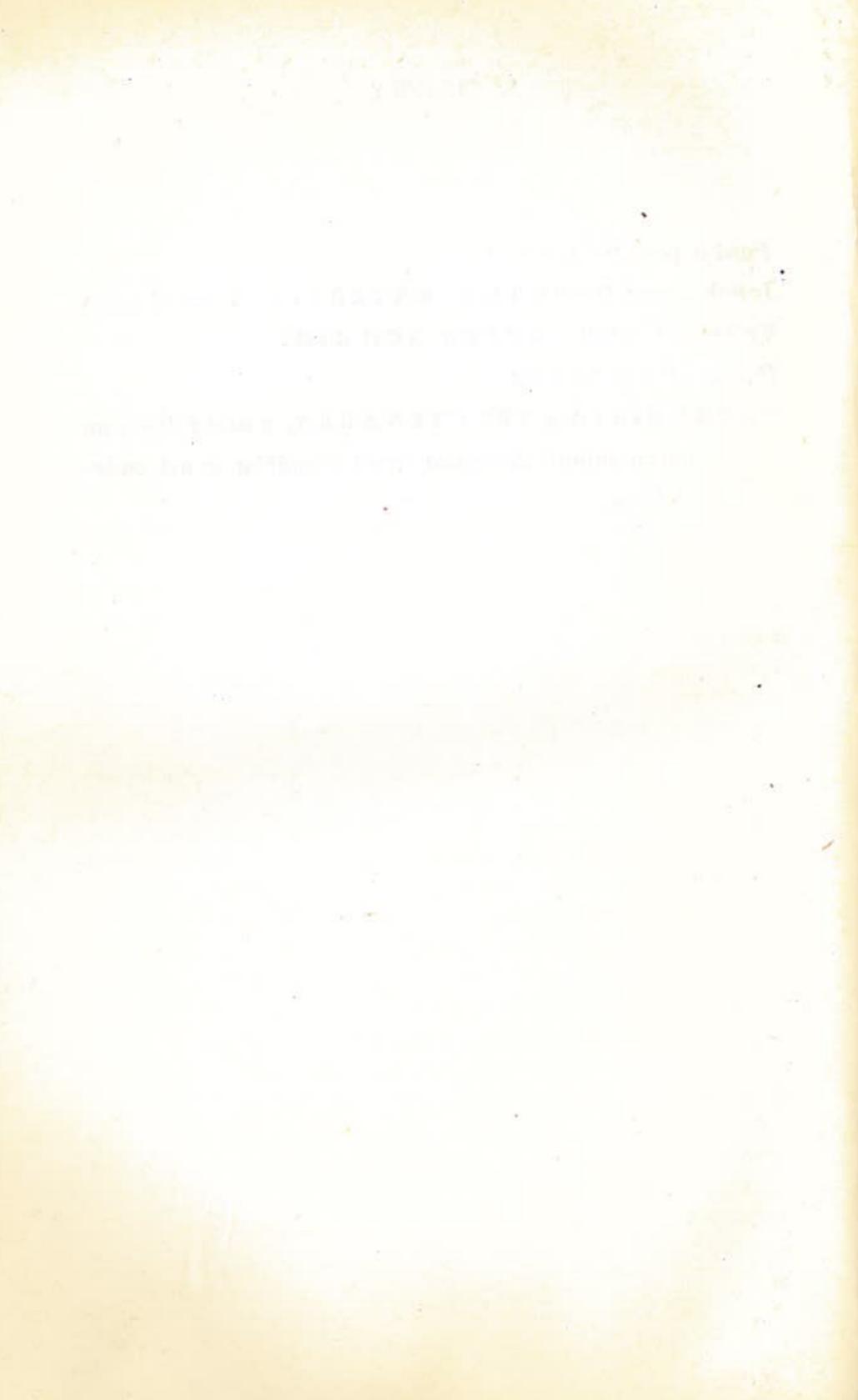
Paní a pán NELLINI

Jejich dcery DOROTKA, KATEŘINA A ZUZANA

Velkoobchodník SEMPER SCHMIDT

Básník PANTAREJ

PROKURISTA a TŘI ČTENÁŘKY, z nichž dvě jsou
*velmi mladá děvčátka; třetí čtenářka je asi pade-
sátiletá*

*Scéna je nevkusná. Šaty herců měly by býti staro-
dávné, leč některé jejich části jsou právě nejmo-
dernější.*

ZUZANA: Ač o ženicha jde, ne o běh, přec svým lýtkem,
Kačenko, dnes závod vyhraješ.

PANÍ NELLINI: Buď zticha! Nenadávej! Mlč!

KATEŘINA: Sem, v peleš takovou, má uvést básníka.

DOROTKA: To jest již přílišné!

PANÍ NELLINI: Vždyť tobě, panenko, je souzen obchod-
ník.

KATEŘINA: Tu sudbu zvrtnu jako vahadlo.

ZUZANA: Duchamor, scestí, zkáza, potopa, toť přibližně
je obraz rodiny.

PANÍ NELLINI: Buď, Káčo, rozumná, a kupce vezmi si,
ta ochechule se pro něho nehodí a není hezká dost pro
toho šviháka! Pan Nellini a já se, dcero, bojíme, že
i ten básník nám vrátí Dorotku.

KATEŘINA: Chci pány viděti, sem s oběma! Nač volit
naslepo.

DOROTKA: Ach, to jsou okolky!

KATEŘINA: Dejte mi ženicha!

PANÍ NELLINI: Nu, dobrá, necito, však jenom jednoho!

ZUZANA: Leč já jsem lichá.

KATEŘINA: Taj své toužení a mravněji si veď!

ZUZANA: Mé ctnosti nikdo nedosvědčí mi, leč vy se máte
přec na koho odvolat!

PANÍ NELLINI: Měj, holka, uznání, cožpak to není dost,

dva udat peníze a oba falešné? Nu, dobračky, má plavovlásko, tak! Sem usadte se — ach — přec nejdůkladněji sluší unylost!

DOROTKA: Mě štěstí s poklidem tak ukolébává jak houpačka.

PAN NELLINI *vejde*: Á, dobrý den! Jste svěží, bez pranic?

KATEŘINA: Právě se stydím, že mám před svatbou.

PAN NELLINI: Nu, to se ví! Fúj, chlapská povaha mé kazí záměry, chtěl jsem vás povzbudit. Nakašli na všechno, nu chutě, jen se vdej! Na tom přec nesejde, žes trochu kulhavá, tvé věno — mordijé — toť pěkný peníz jest! *Mluví k obecenstvu*: Já jsem se nadřel, člověče, jak kůň, prodával vepře, voňavky a půdu, podešve, papír, zlato, platidla, kornouty, uhlí, trpaslíky, vlnu, náhražky, zrůdy, holky jsem vyvážel. — Hej! plavil jsem se, jezdil, putoval od města k městu, ze země do země. Hrom do toho! to býval čertův shon. — Svět, lidičky, je hezky zařízen — toť tržnice!

ZUZANA: Jdi, nechvástej se, že jsi vydřiduch.

PAN NELLINI: Hospodařil jsem pro vás, slečinko!

PANÍ NELLINI: Ach, Františku, snad by ses nehněval, ta žába hloupoučká se trochu nezvedla, žel, je to kopyto, však, na mou duši, to lze snadno spraviti. Svě knížky bláznivé hned spal! Zjednej jí společnost a kostýmek jí kup, ať pomní na svůj stav a ať jej miluje.

PAN NELLINI *k obecenstvu*: Ta rodina je pouto, člověče! Moc nerad platím jím — mé dcery zapletly se s tenory a žena s basistou, ó, to jsou vydání! Ti hýskové jsou velmi neskromní. Jen o Zuzanu nikdo nestojí, a proto jedině, že zbývá na ocet, ten spratek vyčtl mi tisdinkované o všem mlčení jako lumpáctví a sprostou zkaženost. Ó, doma, člověče, tě nikdo neuzná, však jinde říkají mi „budulínečku“ a „míšku“, „rado“, „práce hrdino“.

SEMPER SCHMIDT *vejde*: Jakkak se máte?

PAN NELLINI: Díky —

SEMPER SCHMIDT: Pospíchám.

PANTAREJ *vchází*: Smím vejít —

PANÍ NELLINI: Prosím!

PANTAREJ: Prominete snad —

DOROTKA: Ach!

PANTAREJ: — omluva —

ZUZANA: Ten vzdělanec má pleš a druhý milovník je trochu potouchlý.

SEMPER SCHMIDT: Spanilost, duch a dobré prostředky nechť snoubí se — nu, společnosti ctná, jsem Semper Schmidt, můj velkoobchod vším je dobře zaveden, hrubého zisku mívám do roka —

PAN NELLINI: Pst! mám k vám důvěru a pro jistotu si prohlédnu účty nebo pokladnu. Nač o výdělku mluvit hlasitě, proč přiznávati zisk?

SEMPER SCHMIDT: Jste-li vy partyka, jsem zdatný obchodník a daní, pane, rovněž neplatím. Mám účty podvojně.

PANTAREJ: Leč to čpí podvodem.

ZUZANA: V té společnosti vy jste živlem očistným.

PANÍ NELLINI: O svatbě chtěl jste říci cos — to bylo vhodnější.

SEMPER SCHMIDT: Chci do rukávu dát si ruku, matinko.

PANÍ NELLINI: O dceru žádá tě.

PAN NELLINI: Jsem naráz rozhodnut.

SEMPER SCHMIDT: Leč především zjednejme podmínky.

ZUZANA: Od oka, Schmidte, jste po čertech hoden lásky, leč příliš důvěřiv — chtějí vás napálit! Ty holky obě jsou docela bez groše! Nellini na psí jest a věno smýšlenka. — Šest párů punčoch, po třech košilích, nějaký povlak, šátek, ubrousek, toť jejich výbava.

SEMPER SCHMIDT *odchází ke stolu, kde se dá do jídla*: Ha, proklatě! ten šibal podvádí?

ZUZANA: Ach, pane, volte mne, mám pěkné úspory.

PANÍ NELLINI: Nu, Kačenko!

KATEŘINA: Ach, Sempere, jsem tvá, za nocí deštivých jsem na tě myslila.

SEMPER SCHMIDT: Až večer, slečinko, ta věc přec nespěchá.

- ZUZANA: Proč u nás, básníku, se chcete oženit, snad neposedla vás též touha zbohatnout?
- PANTAREJ: Již jsem tak potřeštěn, má dámo, uvažte, stár šestačtyřicet let, jsa rozpačit, blond, skromný a k tomu odrba, mám žítí na úvěr. Těm hadrům zedraným přec nikdo nevěří, a stydím-li se, koho umluvím? Das vem mou svobodu! Pro dobré bydlo sňatek podstoupím.
- ZUZANA: Však Dorotka vás, mistře, bude mistrovat.
- PANTAREJ: Prosím vás nastokrát, nezradte Dorotky.
- DOROTKA: Fi, básník, matinko, je štvanec nějaký, kdepak má kučery, jak pravil inserát? Chlap je snad podvržen, já na něj nemám chuť.
- ZUZANA: Je prý to světák, včera v divadle se o něm mluvilo — Pantarej svádí prý služebná děvčata.
- PANTAREJ *klopí hlavu*:
- PANÍ NELLINI: Nu, básník, líbí se. A vidíš, jak je znám.
- DOROTKA: Snad nežárliš?
- PANÍ NELLINI: Jen svatby nepropas.
- PANTAREJ *oživuje*.
- PAN NELLINI: Tak, pobavte se, páni, s dcerami. Vpřed, jářku, s kuráží! Těch okolků již nech. Proč, mistře, okouníš, či chceš snad závdavek?
- DOROTKA: Ach, papá!
- PAN NELLINI: Cos prořekl jsem nezpůsobného? Myslil jsem v penězích, na kytku nevěště. *K obecenstvu*: Proboha, básníci co mají za příjem? Chci mít jej v rodině, jen abych ukázal, že i to umění si mohu porídit.
- PANTAREJ: Pohodu představ, slečno Dorotko, jak vějíř, nebesa a jarní oblohu nad vámi vzklenu.
- KATEŘINA *má se k Pantareji*: Ten fajn horuje, však Schmidt si hledí jenom talířů. — Dorotka, Pantareji, je velmi hubatá.
- DOROTKA: Ty!
- PANÍ NELLINI: Kačko!
- PAN NELLINI: Prosím vás.
- SEMPER SCHMIDT *od jídla*: Jen žádnou výtržnost!

PANÍ NELLINI: O minulosti své nám rače vyprávět.

PANTAREJ: Ne —

DOROTKA: Byla pohnutá?

SEMPER SCHMIDT: Což, pane Nellini, můžete na dlaň něco vyplatit?

PAN NELLINI: V tu chvíli — zajisté — sáhnuv jen do kapsy — v těch knížkách, pane, vkladů víc než dost, by horší holka líp se provdala.

SEMPER SCHMIDT: Ta maličká mne asi miluje, nu, má-li ještě víc —

DOROTKA: Ať mi ho nesvádí.

PANÍ NELLINI: Jdi, Kačko, za Schmidtem!

KATEŘINA: Poněkud jste se, pane, odmíchl.

SEMPER SCHMIDT: Nesložil jsem si dosud proslovu.

PAN NELLINI: Jen hovořte, pokud vám zbývá čas.

SEMPER SCHMIDT: Ať vnější půvab, mravy milostné a schopnost rozmnožití hřivnu svěřenou navzájem slívají a zřídí slušnou ctnost jen všední potřeby.

ZUZANA: Vy pak jste Semper Schmidt, leč to jsme slyšeli.

SEMPER SCHMIDT *poklekne se Zuzanou*: My milujem se, společnosti, viz! Jí ruku tiskna cosi šepotám —

KATEŘINA: Toť podvod!

PANÍ NELLINI: Vstaň!

KATEŘINA: Tys svůdník! Modrovous!

ZUZANA *vstane*: Pan Schmidt si myslí, že jsem bohatší, a proto nechce tě. Ó, Káčo, Kačenko, hle, podívej se, vida zištníka! To já mu řekla. Teď jej vyženeme.

PANÍ NELLINI: To děvče nemá za mák rozumu.

PAN NELLINI: Ničemu nevěřte, o špetku nemá víc.

SEMPER SCHMIDT *stále klečí*: Ne? Citů nejčistších to dětské žvástání mi tedy nezkalí. Kačenko, klekni si.

PANÍ NELLINI: Nu, rače pokračovat.

SEMPER SCHMIDT: Či odpor zlomit chce tu shodu vzájemnou? Mí drazí rodiče! Ach — pro pláč nemohu —

PAN NELLINI: Mám jim už požeňnat?

SEMPER SCHMIDT: Ach!

PAN A PANÍ NELLINI *snoubenci vstanou*: Buďte šťastni, tak!

PANÍ NELLINI: Ty, Kačko, chytrá buď!

PAN NELLINI: Sempere, nekarbaň, víš, karty, člověče, jsou svinstvo, jestliže v ně hráti neumíš, o trzích při hře —

PANÍ NELLINI: Proč jste vy se nevyjádřil též?

PANTAREJ: Jsem zmaten drobátko.

KATEŘINA: Nu, milý Sempere, šest šatů do roka — doufám — není moc?

SEMPER SCHMIDT: Však šperky, Kačenko, ty patří k výbavě.

PANTAREJ: Syt kdybych právě byl, snad přece bych utekl.

PAN NELLINI: Též druhá dvojice se právě dohodla.

PANTAREJ: Tak, pane, přibližně —

PAN NELLINI: Pětkrát sto tisíců! Snad spokojeni jste, leč já bych rovněž rád vám viděl do karet. Rač, Schmidte, ukázat mi knihy obchodní a Pantarej nám přečte laskavě buď dopis nakladatelův neb článek o sobě, jenž vyšel v novinách.

DOROTKA: Svůj věhlas, ženichu, nám, prosím, předveďte.

PANTAREJ: Mou proslulost ať dosvědčí mi skvělá družina tří čtenářek.

PAN NELLINI: Máte je při ruce?

PANTAREJ: Ne, v patách, pane.

SEMPER SCHMIDT: Pojď, prokuristo, dál.

PROKURISTA *vejde, nesa velikou knihu, šeptá Schmid-tovi*: Zde v domě jde to jen tak všelijak, od spížírny má klíče kuchařka, kočí je švihák. — To není jenom tak, to, pane, znamená —

PRVNÍ ČTENÁŘKA: Ne —

PANTAREJ: Prosím — Lidstvo!

ČTENÁŘKY *ucházejí*: Mistře! Proboha! Je — jeje!

PRVNÍ ČTENÁŘKA: Jen ať si nikdo nemyslí, že chodím do bytu.

DRUHÁ ČTENÁŘKA: Můj zájem na pomyslu, dámy, přestává.

SEMPER SCHMIDT: Nu, prosím, račte.

PAN NELLINI: Libo stoličku?

SEMPER SCHMIDT *k mladé čtenářce*: My se již viděli.

STARÁ ČTENÁŘKA: To asi v čítárně. Jest četba, pánové, svit, sněžné pohoří a žebřík, schodiště, toť lano a tak dál — též věnec záchranný, jenž nedá utonout a vzhůru nese nás. — Vše holá sprostota, co není ve verších! Má duše zavýskne, když mluvou vázanou do jejích křidélek jí básník zaduje. Hej, hola, motýli! Ó, něho mě-sičná!

PANTAREJ: Toť málo osobní.

PAN NELLINI: Kdypak vás spatřím?

PANTAREJ: Až zítra o sedmé.

SEMPER SCHMIDT: Nechte jej, kapouna, žár v jeho básních je jen slovesný.

PROKURISTA *ukazuje v knize*: Zde roční obrat — převod — úhrnem —

PANÍ NELLINI: Nu, hezké, ale vy jste, pane, neholen, to nesmíte! Chci hezkého vás mít.

PROKURISTA: Zvlášť k tobě hodím se, jsem dobrý milovník. Ach, to se shodneme.

STARÁ ČTENÁŘKA: Ó, novou skutečnost mi zobraz, básníku, ztajenou krásu, bolest, plesání. Mé duše toužící buď tvárnou obdobou!

PAN NELLINI: Již dosti, slečinko, to stačí, mistr je! Dík dámám, dcerušky, jsem o tom přesvědčen.

PANÍ NELLINI: Já zatím seznávala, milý Sempere, poměry peněžní vašeho obchodu a mohu říci, že jsem uspokojena. Pan prokurista byl mi k prospěchu, nu, starý, pozvi jej, ať přijde kdykoliv.

VŠICHNI: Vše je již skončeno, již nelze říci nic. Nakonec nám to všem moc dobře dopadlo. Kdo hloupě vedl si? Jen Zuzana, ach! zůstaň tam, nekaž nám závěru!

ZUZANA *vrací se*: Jdu rozloučit se s tebou, doupátko. Mějte se dobře, ztloustni, básníku, a najdi na to rým, jenž by se líbil všem. *Na útěku.*

VŠICHNI: Je, ježíšmaria! Proboha! svažte ji!

SEMPER SCHMIDT: Jen lité zpustlice se může odhodlat rodinný domeček páliť svíčkami.

SATYRSKÁ KOMEDIE

OSOBY

FERRANTE GONZAGA, ustanovený vladař
OTTAVIO FARNESE, vévoda z Castra
MARKĚTA, nemanželská dcera císaře Karla V.
JULIE, její sestra
DIONYSOS, oděný jako cikán
SILÉN, vévodův zpovědník
PIETRO, parmský švihák
ANDREA, voják
CIPRIANO, myslivec
ZUZANA
DĚVČE
CIKÁNKA
DĚTI

Scéna znázorňuje schodiště. Dole a v popředí je kašna. Schody vedou k zahradním vrátkům, jsou nízké a je jich jen málo. Nahoře i dole je prostorná plošina.

PIETRO: Nad kůzlátko není v světě nic sličnějšího. Milý pánbůh to ví a vy řekněte, co je libo.

CIPRIANO: Pil bych, ptáš-li se, co bych rád.

PIETRO: Takové žerty! Fi!

CIPRIANO: Snad byste si nepřál, abych obrůstal vtípem jako voušem?

PIETRO: S vaší tváří zde dojdete štěstí, ta se v Parmě cení, počkejte s tím, Milosti: bůh vám dal barvu dle vkusu zdejších paní. Více neřeknu nic.

DIONYSOS: Líbí se ti kozlíci? Nuže, bez rozpaků, mám dva, jeden je bílý jako poduška a druhý černý, kterého z nich si vezmeš?

PIETRO: Černého, můj štědrý pane, jsem synem svého města.

ANDREA: Hleďme — a říká se, že se již nerozdává.

CIPRIANO: Nikoli, jen dlaně jsou teď v pěsti sevřeny, leč o štědrosti co se vypráví, to není pomluva.

PIETRO: Tam, kde se svírá, prsty nestrkám a nejméně

tam, kde dlaň se svírá v pěst. Takových darů dost mi štědrost našeho pána dala přes prsty — přes prsty, pravím, neb jsem se dočetl, že užívati části za celek je figura a mluvit ozdobně je pro mne stejně nutno jako mluvit pravdivě.

CIPRIANO: Ach, Milosti, co vy jste nažvanil! A vše to řekl jste spíše, jak to není nežli s ozdobou.

PIETRO: Zde tebe, Milosti, mi k zlosti hostí. Hej, myslivče, nepustíš svoje jelenice za jelenem? Slyší se, abys je prodřel o kašnu? Slyšte, poctiví lidé, včera obořili se paroháči mimo oboru na myslivce. Vezměte podruhé na svoji hákovnici loveckou brašnu, na záletech jako na lovu je to s výhodou. — Vy, Milosti, odejdete? Díky za kozla!

Dionysos odchází.

ZUZANA *přišla s jiným děvčetem*: Nu, váda, rozumí se, nebo pomluva, žert nevhodný, či pitka, veselost a rvačka, říhání to, pánové, vás zradí, byť byste se skryli i za schodiště.

PIETRO: Kdo říhá, Milosti, mluv šetrně, když nelze líp ti užívati úst.

ZUZANA: Jest jim jen mluvit.

PIETRO: Pah, nejmilejší, vy se mýlíte! Jak jen jsem řekl ústa, ten myslel na doušek, ten na sousto a třetí na polibky. Sám jen z této společnosti úst užívám, jak mrav jest křesťana.

ANDREA: Už ustavičným úst svých užíváním ubohé naše uši udolal.

ZUZANA: Dost, pánové, hovořme rozumně anebo počestně, uvidíte pak, že sotva zůstanu vám dlužna odpověď.

DĚVČE: Zpívat, prosím.

PIETRO: Ne, tančeme.

CIPRIANO: Nu, děvčátko, znáte písničku, jež by se hodila tak pro váš špatný hlas, jak pro hudební uši našich milostí?

ANDREA: Nu, přihlaste se, kdo jste při hlase.

ZUZANA: Já spustím. *Zpívá:* La-la-la-

PIETRO: Třikrát láskou počítí a nepřivést to dál než k první slabice!

ZUZANA: Učím se lásku slabikovat.

DĚVČE: Zpívej, komu slouží hlas!

Blah ten, kdo myslí na radost
prost
myšlenek a přání chamtivých.

FERRANTE GONZAGA *vyšel ze zahrady na horní plošinu se Silénem a Julií:* Ticho, ďáblové! Kde jste vzali tolik drzosti, že bez studu a bez hlasu drhnete zde tuto písničku?

PIETRO: Já koupil loutnu — vaše Milosti — a zkoušeli jsme —

GONZAGA: Nástroj! Je příliš křehká, pane *rozbije loutnu.* To místo, dámy, se hodí spíše pro jiné odpírání než pro ono, jež hlásá náboženství. Tvá duše nabobtnala vínem jako zátka, tvá zkysala, tys rozdala svoji. — Otče, promluvte k nim. Ujměte se jich prosím, Julie. *Odejde.*

JULIE: Je to bolestná podívaná, vidíme-li, kterak mrav zlým návykem a jinak překonán se ztrácí, hyne, mizí, upadá.

SILÉN: A co vzrůstá: hřích, hřích — Nenufte mě, abych ukazoval dále. Sama prospíváte nejvíce v kráse, bujíte, kvetete, nabýváte, rostete, mohutníte, vyvíjíte se rychleji než letorosty révy. Změřme to!

JULIE: Vaše výmluvnost je málo kněžská.

SILÉN: Pročpak? Každý kněz je výmluvný, jak umí, a je knězem, jak je výmluvný. Já, díky jazyku, jsem knězem až po čepičku.

JULIE: Kdybyste před vévodou neskrýval tak pokrytecky svoji špatnou přirozenost, dávno byste nás v Parmě nepohoršoval.

SILÉN: Moje pokrytecká přirozenost má kutnu a lepší vychování než nepokrytá hněvivost vaší Milosti.

JULIE: Nežertuji! Ku práci! Nejste na mumraji, ani na

svatbách, ani na promoci, ani na opatství. Zde je práce, ty navíjej! Před! Zhotov růženec! Nespi! Předčítej!

Společnost chápe se práce. Silén odejde spat.

GONZAGA *vrátiv se na terasu s Markétou a Ottaviem:* Ztrestám Parmu jako odbojného otroka! Moji lidé hovoří nemravně a zpívají jako hřidel. — Co by si počala tvoje nevinnost s jejich prostopášností. Mé housátko, panický manželé panenské choti, uživej svého dětství. Tvému věku slušela by vláda tak málo jako manželské lože tvojí spásé.

MARKÉTA: Ale obávám se, že počestnost vyskytuje se jen proto, aby byla ztracena.

OTTAVIO FARNESE: Řeklo se mi, že vévodům přísluší vlásti a manželům že je třeba více postele nežli počestnosti.

GONZAGA: Jak!

MARKÉTA: Miluji tě.

GONZAGA: Vy netajíte svoji vilnosti.

OTTAVIO: Císař, pane, provdal za mne Markétu v 10 letech, teď je nám 18 a cítíme se manželé. Není na tom nic nepěkného.

GONZAGA: Ó, náhlé zmoudření, maličký, nezosnoval jsi spiknutí, nechceš dobýt vévodství, klíče od spižírny a od ložnice jednou ranou? Stud mi brání v řeči, leč bič je ohebnější jazyka. Doposud nezestárli ti, kdo tě převinovali, když jsi zvlhnul. Vari, maličký! Vrať se k učebnicím! — Vy, madonno, se poděkujte, že k vám nehovořím, jak bych mohl.

MARKÉTA: Ach, Milosti, pro moji mladost promiňte mi tu trochu nevázanosti. Myslila jsem, že je tak mužem jako já ženou.

GONZAGA *k Julii:* Přeji si, abyste o těch věcech smýšleli jinak. Tys jediná, na niž se bezpečím. *Odejde.*

JULIE *odchází:* Lituji, sestro, žes tak pohoršila vévodu.

MARKÉTA: Sbohem, sestřičko, za mě se nemodlete. Domnívala jsem se, že jste chlapík. Proč jste se nebránil?

Čím si přikryjete hlavu, nemaje vévodského klobouku, nač se posadíte? — I co si počnu v posteli, zhotovené zřejmě pro dva?

OTTAVIO: Měl jsem užítí síly vůči starci?

MARKĚTA: Ovšem, on užíval jen biče.

OTTAVIO: Vévoda se omluví.

MARKĚTA: Mluvte, o čem chcete, nezapomenu na váš výprask a nejsem vaší ženou.

OTTAVIO: Nelituji toho, mluvíte-li vážně.

MARKĚTA: Tak vážně, že vážím každé slovo. Dříve než jste řekl, že o mne nedbáte — *pláče* — odejdu do Německa k otci. *Odchází. Ottavio za ní.*

ANDREA *u kašny, kde se všichni dosud zaměstnávali, jak jim uložila Julie:* Fi, ta práce se nehodí pro mé ruce, anebo ruce se nehodí pro práci.

PIETRO: O tvůj vtip se neopřeme, abychom si odpočinuli.

DĚVČE: La-la-la — ale tiše, katolíci! *Zpěv.* Hle, hrozen tvaru drůzy je ukryt pod haluzí.

Přijde Dionysos s cikánkou.

PIETRO: Když o vepřových hodech přichází mnich kartuzián, mluví o postě a o hladu, vy, Milosti, na rozdíl od něho přicházíte o vinobraní a zpíváte o něm.

DIONYSOS: Věř raději, že vinobraní přichází se mnou.

PIETRO: Proč bych vám to neudělal, vinobraní počne ještě tento týden.

CIPRIANO: Dám za to celou svoji šatnu, není-li tohle krasavice!

DĚVČE: Jen si podržte svůj kabátec!

CIKÁNKA: Ale mně to vadí.

CIPRIANO: Políbení? Copak se ti nelíbím?

CIKÁNKA: Kamizola, můj hrozníčku!

ANDREA: To je milé děvče!

CIPRIANO: Má čiško, kdopak tě brousil, že jsi tak sličná?

ANDREA *zpívá:*

Révy ve kmeni
se víno pramení.

PIETRO: Která jste nejsličnější?

DĚVČE: Kdo je nejvíce zamilován?

ANDREA: Já mám největší žízeň.

ZUZANA: Vzmoužte se! Před hostmi! Kdo byli vašimi učiteli?

PIETRO: Otcové benediktini nebo nikdo!

DIONYSOS: Přineste číše!

CIPRIANO: Načpak? Víte, že je pěší vždy smutnější, když vidí sedlo.

ZUZANA: K čemu peroutku, není-li co vymetat?

ANDREA: Nemáme-li vína, uhostím vás tancem. *Zpívá:*

Slyš, satyrů sbor hraje
na šalmaje.

Na scénu vejdou děti a věncovím zdobí kašnu.

DĚVČE: Probůh! Kde se tu vzaly ty děti? A to věncoví?
Co to zpíváte?

ANDREA: Přisám korbel, cítím víno!

DIONYSOS: Přisamo víno, korbel sám!

CIPRIANO: Je to řecké víno, bezpečím se na svůj nos
jako myslivec na slídníka.

ZUZANA: Pánové! To se nám hodí, víno je v kašně!

ANDREA: Co se to děje? Neobrostla moje lysina?

PIETRO: To je pěkné. Hurá, pijme!

ANDREA: Chlo-chlo-chlo-

CIPRIANO: Místo —

DIONYSOS: Víc!

CIKÁNKA: Líbíš se mi, obejmi mě!

DIONYSOS: Kde je Silén, býval se mnou na každém
posvícení.

ZUZANA: Silén, není to zdejší zpovědník? Tamhle spí,
je to on?

DIONYSOS: Jak, stal se knězem?

DĚVČE: Je stejně moudrý jako dovádívý.

DIONYSOS: Hola! Siléne!

Hudba.

SILÉN *rozespalý vrávorá a dá se do tance:*

Dech pardalů a lvic
mi vane v lic.

ZUZANA: Fi, otče, při křtitelnici, s kterou pracujete, jste to vy?

SILÉN: Ztracená souvislosti — já se poznávám.

PIETRO: Jak to vyhlížíte? A co ten verš a hudba?

ZUZANA: Byl jste vždy tak chlupatý?

SILÉN: To byl doušek! Tys Zuzana, Pietro — toho hochu neznám, ale jako jsem hotov pítí, chci věřit, že jsem s ním měl již co činit, je mi povědom. — Ale pojďte ke mně, tak! Neztrácejme času, pijme! Vedl-li jsem si jako opilý, dohoním to.

DIONYSOS: Jsou zde dvě slíčné dívky, pojďme k nim.

DĚVČE: Vstaňte!

ANDREA: Nešlo by to nějak zařídit s vínem?

PIETRO: Hle, jdou sem sami, tím lépe.

Gonzaga na terase s Julií, Markétou a Ottaviem.

DĚVČE: Co se stane?

ANDREA: Nic zlého, je-li kašna plna, leda že přeteku.

GONZAGA: Co to tropíte za hluk! Neminula ani hodina, co jsem vám domlouval. Otče Siléne, vy zde? Ale vy vrávoráte! Hanba! Opilci, hnušíte se mi. Jak jste mohl býti knězem s takovými chlupy! Kdo je ten tulák? S cikány pijete? Z domu! Pryč!

DIONYSOS: Do zámku!

GONZAGA: Klidte se!

CIKÁNKA: Prosím vás o taneček, Milosti.

GONZAGA: Pryč!

DIONYSOS: Z cesty!

GONZAGA: Pryč, pravím.

Odcházejí do zahrady. Gonzaga pozpátku.

MARKÉTA: Nechci vás viděti, vůči starci byl jste sláb, ale na mně jste hájil svoji zlost.

OTTAVIO: Neodcházejte!

MARKÉTA: Nevrátím se.

Odejdou.

JULIE: Všichni přehlížejíce mě, obrací se k sestře. V jejím smutku je radost, v hněvu láska a její hřešení podobá se více štěstí než moje cudnost. Proč je mi teskno? Osušila jsem dobře slzy? Nespátřil mě nikdo plačící. — Není zde nikoho, jen tulák nese koš s hrozny.

Hudba.

DIONYSOS *vystoupiv*: Hledám tě, panno.

JULIE: Poslal tě vévoda?

DIONYSOS: Ne.

JULIE: Proč na mne hledíš, proč se směješ?

DIONYSOS: Jsi velmi hezká.

JULIE: Jdi si po svém, nebo tě ztluku.

DIONYSOS: Ne.

JULIE: Hej, stráží!

DIONYSOS: Zde je pusté místo, jsme sami, slyšíš? Hudba sem sotva doléhá. Pojď!

JULIE: Nemohu, pane. Nikoliv. Odejděte...

Jeviště je prázdné. Hudba. Za chvíli se oba vrátí.

JULIE: Stromy, rozpučené ruce, neukazujte na nás — to vše stalo se proti mé vůli.

DIONYSOS: Ptáci, poletující myšlenky, nerozptylujte se příliš.

JULIE: Ach, sestra, odejdi milý, rychle, rychle!

Dionysos odchází.

MARKÉTA: Horšíte se na mne dosud?

JULIE: Opusťte mi.

MARKÉTA: Proč jste polekána?

JULIE: Vždyť se směji.

MARKÉTA: Zdá se mi, že jste vzrušena.

JULIE: Nevypávejte se, nemohla bych vám ničeho říci.

MARKÉTA: Nejste zamilována?

JULIE: Nemluvmе o tom, mám pláč na krajičku. Zítřа, Markéto, se vám snad svěřím. *Odejde.*

MARKÉTA: Sestřička se zamilovala. S každou dívkou přibývá v životě lásky, tak jako každé dívky láskou.

PIETRO *vrátil se s ostatními ze zahrady*: Paní, mladý vévoda vás hledá plačky, my hledáme víno a smějeme se.

Markéta odchází.

DĚVČE: To je nemilá věc.

CIPRIANO: Co?

DĚVČE: Víno je obráceno zase ve vodu.

ZUZANA: Ale pili jsme skutečné víno?

ANDREA: Vypadám, jako bych pil vodu?

CIPRIANO: Teď se kašna hodí leda k lázni.

ZUZANA *dělá nad kašnou krypt*: Zbudujme zde tedy lázeň! Tyč a koberce!

DIONYSOS: Ale, ale, vždyť jsou zde pluhary, džbány, amfory, bečky, sudy a všechno je plné.

ZUZANA: Ještě záclonu.

CIKÁNKA: Víno sem!

DĚVČE: Vyberte si svoji nádobu.

ANDREA: Jakže, kdo mi ji zvedne?

CIKÁNKA: Siléne, brachu, vypadal jsi jinak, co rohy?

Zdá se, že mimo strniska není na tobě teď nic tvrdého.

Pamatuješ se na Asii? Kdy to bylo?

SILÉN: Tehdy jsem studoval v Římě.

CIKÁNKA: Ale tehdy jsi nestudoval a my jsme také nebyli cikány.

SILÉN: Co to mluvíte? Narodil jsem se knězem a od těch dob studuji.

CIKÁNKA: Měl jsi kozlí pazoury.

SILÉN: Vzdávám se, má milá, vzdej se také. V milování je to totéž. Faun jako páter kvardián.

DIONYSOS: Tvoje vlastnosti jsou trvalejší než paměť.
CIPRIANO *zpívá*:

Jak zvoní číš,
ó, slyš!

Upadne a zůstane ležet.

ANDREA: Budeme tě následovat.

DIONYSOS: K bečkám, vzhůru!

ANDREA: Přihni si! Dolej!

ZUZANA: Koupel je hotova a je to pěkné dílo.

OTTAVIO *nahoře s Markétou*: Nezapomeňte, že jsem se vás nemile dotknul.

MARKÉTA: Nezapomenu, že jste se mne mile nedotknul.

OTTAVIO: Ale uvažte —

MARKÉTA: Ano, uvažuji, ale chtěla jsem rozvázati.

Odejde.

OTTAVIO: Ach, vše je ztraceno — nikdy ji nepolíbím, ani nerozepnu.

DIONYSOS *jde k němu po schodech*: Jsi smutnější, než je třeba.

OTTAVIO: Umírám, pane.

DIONYSOS: Markéta tě miluje, jsem si tím jist. Měj se naoko k jiným.

OTTAVIO: Kéž bych přemohl svoji bolest.

DIONYSOS: Snad tě rozveselíme.

OTTAVIO: Markéta se rozhněvá.

DIONYSOS: Opustila tě, protožeš nudný, a měla pravdu. — Jestliže se mylí, dokaž to, je-li to rozmar, nechť se jí nevyplatí. *Sestoupí s Ottaviem ke kašně.*

PIETRO: Bůh s vámi, Milosti, s námi je korbel.

CIKÁNKA: Jsou všichni vévodové tak hezcí? Slyšeli jsme, že jejich vznešenost nesnese jiné vlastnosti.

SILĚN: Milosti, my jsme příbuzní, domluvili jsme se.

CIKÁNKA: Vzpomínáš si na oháňku?

SILĚN: To příbuzenství nezpůsobila oháňka. Rozhoduje duch.

ANDREA: Líbil se starému vévodovi zpěv?

PIETRO: Až ty budeš tak stár, budeš také mrzut a tvá žízeň se konečně naučí užívatí studničního kovu.
CIKÁNKA: To je hezké nosit prsteny.

Ottavio jí dá prsten.

ANDREA: Ten džbán má větší břicho než já.

Markéta hledí seshora na Ottavia.

PIETRO: Vy jste zapomněl na odtok.

CIKÁNKA: Dám, co se dělá — chci říci: dělám, co se dá.

MARKÉTA: Pane vévodo!

PIETRO: Ani sebou nehýbejte.

MARKÉTA: Je to naléhavé.

ANDREA: Buďte statečný, vévodo!

MARKÉTA: Choti!

OTTAVIO: Strpení, již jdu, Markéto. *Jde nahoru k Markétě.*

DIONYSOS: Je to těžké radit zamilovaným.

MARKÉTA: Jestliže mě již nemilujete — a vy jste to řekl —

OTTAVIO: Nemluvili jsme o tom, Markéto.

MARKÉTA: Není to totéž a není to horší, ukazujete-li to? Vraťte mi můj prsten.

OTTAVIO: Ach, nemám jej —

MARKÉTA: Jakže? Vy jste ztratil můj prsten? Ale nelitujte toho, mám lepší. Líbí se vám, můj milý? Když jste mě naposled líbal, myslila jsem, že vám porostou vousy co nevidět, ale vidět jich dosud není. Tím nechci říci — nikoliv — s vámi není možno žítí ve shodě. *Odcházejí.*

Julie přijde dole k Dionysovi.

PIETRO: Nechtěl bych dnes být jejich poduškou.

ZUZANA: Potřísnila jsem se hrozny.

ANDREA: Jste jako korál.

PIETRO: Umyjte se, Zuzano, nebo se to pozná, koho budete líbat.

ZUZANA: Ano, ano. Nechte mě s pokojem.

DIONYSOS: Vem si červenou sukni, má milá, půjdeme pryč z Parmy.

JULIE: Kamkoliv, kam jen se ti zachce.

DIONYSOS: Snad do Francie.

SILÉN: Ó, tam jsou pěkné kláštery!

Všichni odcházejí. Zuzana vstoupí do lázně.

GONZAGA *nahoře*: Jest sice o vinobraní kozlí čas, leč snad se sem do Parmy nesešli kozli z celého vévodství? Jako kdyby sířili sudy. Ti pijáci tu nejsou. *Uvidí Julii. Za jeviště*: Julie, tys dosud neulehla. Jdi, dítě, řekni prvnímu vojákovi v městě, co se zde děje. Jdi rychle, nikoho jiného nemohu poslat, všichni se buď zpili, spí nebo zpívají.

JULIE: Zařídím vše co nejlépe.

GONZAGA: Spoléhám na tebe. Proč zde rozbili stan? — Je to lázeň. Zuzana! Zuzana v lázni!

Zpěv za scénou. Stmívá se.

Ó, brusiči, změň v číši čirý krystal,
již víno dobré jest, jež dávný vinař zchystal.

CIPRIANO *procitnuv*: To je nepohodlné lože. Vévoda hledí do stanu — má žízeň? Někdo se koupe — je to Zuzana. Podívejme se na vévodu! Hej!

PIETRO *za scénou*: Co se stalo, myslivče, silnější co do hlasu než co do nohou.

Všichni vyjdou.

CIPRIANO: Vidiš vévodu?

PIETRO: Hledí na Zuzanu.

ANDREA: Vévoda!

CIKÁNKA: Ví o tom Zuzana?

PIETRO: Zavolejte mladého vévodu. Ale, ale — ten vé-

voda je sešlý! Hubený, šedivý, není dost rovný, lysý, třaslavý, nic na něm není.

Ottavio s Markétou přijdou.

CIPRIANO: Chytněme ho!

OTTAVIO: Svažme jej jako ženci hospodáře o dožínkách.

PIETRO: Milosti!

CIPRIANO: Jak se vám líbí Zuzana? Nemá nějakou vadu?

PIETRO: Je dost běloučká, či odstíněná, a co je lepší?

CIPRIANO: My máme stejný vkus, pane.

GONZAGA: Jakže, vy jste nastražili tento stan?

ANDREA: Nemluví se o stanu.

PIETRO: Nikdo stan nenastražil, ale vy jste stál, Milosti, ostražitě na stráži.

GONZAGA: Nechte mě odejít. Věc se dá napravit.

CIKÁNKA: Ó já, to je svatba. Vy jste, Milosti, uhněten ze starých dobrých názorů. Plátna na prostěradla, duby na postele, přízi na povijany! Ať je vše dobré, protože se tím vypomůže i mladým.

CIPRIANO: Ti se k sobě mají.

CIKÁNKA: Jak — vždyť vy máte — řeknu jen, že jste nedbale ustrojena. Propusťte svoji komornou.

PIETRO: Buďte trpělivější, vévodo!

CIPRIANO: Nabízí ti ruku.

ZUZANA: Já nenabízím nic svého.

GONZAGA: Zlehčuješ mne.

ZUZANA: Nechci vás vážit, ale obávám se, že bych vás shledala příliš lehkým vzhledem k vaší váze. Chci říci, že Vaše Milost nestojí za svoji tíží.

GONZAGA: Jak to mluvíš?

PIETRO: Ale, my se vás již nebojíme, jste takový jako my a ještě o něco slabší.

GONZAGA: Moji hůl! Vojsko! Vyřídila jste, Julie, co jste měla?

JULIE: Mluvila jsem s Andreou a to je voják. Víte, co řekl? Kdyby zde nebyl, že by si sem pospíšil, je zde prý dnes mnoho dobrého vína a veselá beseda.

GONZAGA: Julie!

OTTAVIO: Lámu vaši hůl, budu vládnouti v Parmě bez hole.

SILÉN: Proč jste se neporadil, starý vévodo, byl bych vám řekl, že mysliti v šedesáti letech na lásku je neřest. — Hle, nyní má každý, co si zasloužil. Já mám žízeň větší ke konci než na začátku. Přítomné Milosti praví, že jsem býval v Řecku. Bude-li svět trvat, najdete mne vždy obratněji zacházet s korbelem.

O VANČUROVI—DRAMATIKU

Vančura žije v paměti českého čtenářstva především jako prozaik — romanopisec i povídkář. Přesto však drama není v jeho díle složkou vedlejší, nepodstatnou. Už ta okolnost, že věnoval tak mnoho tvořivého úsilí i času filmu (Před maturitou, Marijka nevěrnice), nasvědčuje jeho schopnosti zpřítomňovat si děje a nazírat osoby jako bytosti bezprostředně přítomné. I když si Vančurova dramata nedobyla scény tak intenzívně a tak trvale, jako si získaly čtenáře jeho romány, nebylo by Vančurovo dílo jako celek bez nich úplně ani srozumitelné v své podstatě.

Vančurova dramata vešla do české divadelní tvorby v době, kdy se české drama od základů přerозovalo. Jindřich Honzl, uváděje r. 1930 na scénu brněnského divadla Vančurova Učitele a žáka, první to z Vančurových dramatických prací o několika jednáních, napsal do programu divadla o Vančurově tehdejší účasti na přerodu českého dramatu výstižně: „S Vančurou přichází na jeviště brněnského Národního divadla nejen nový autor, nýbrž i nový tvar hry; ‚Učitelem a žákem‘ projevují se touhy po novém českém dramatu, které bylo již skoro opuštěno básníky a jehož se zmocňovali většinou mistři snadné konverzace, kteří lehce kladou slovo za slovem, větu za větou tak pohodlně, nenápadně — a také bezvýznamně, že to musí pohoršit každého, kdo ještě považuje řeč jeviště a řeč dramatikovu za výraz slovního umění... Hra Vančurova je stejně jako Vančurova věta stavěna a nikoli tak krátkoduše a lehoučko lípaná, jako bývá většina soudobých her. Vyvstává před námi jako architektura velkých stylových dob, jako dílo, jehož *půdorys* vytváří harmonie krásy, zatím co u ostatních her chabý a neuspořádaný vnitřek je ohazován cetkami slovíček. Jako moderní architektura i Vančurovo drama-

tické dílo vrací se v tom smyslu k odvěkým vzorům, k jasnému a krásnému půdorysu řeckého chrámu, neboť stavba hry Vančurovy je rozvržena jasně a s krásnou harmonií — ba více — sevřena do kruhu sledy obrazů a postupem děje.“ (J. Honzl, K novému významu umění, str. 140.)

Honzl, který byl prvním režisérem Vančurovým a jenž svým režijním slohem byl důvěrně blízký Vančurovu pojetí dramatu, vycítil jako nejpodstatnější Vančurův přínos básnickost, záležející nikoli v rozplývavé lyričnosti, ale v dramatickém využití lyrických prvků. Sám Vančura byl si jasně vědom těchto vlastností svých her. Napsal o tom v časopise *Nová scéna* téhož roku 1930, kdy byl jeho *Učitel a žák* v Brně inscenován, tato slova: „Řeč dramatu nemůže se podobati řeči jevištní pře, ale bude to báseň apostrofující diváka, báseň vytvářející děj, v němž vše, co se nedá demonstrovati, bude zavrženo. Zdá se býti pravděpodobné, že nová scéna se opětně rozhodne pro rytmovou řeč již proto, že je spádná a nevšední. To nemluví pro lyrické drama, ale tam, kde lyrika sama bude hrát, stane se důležitou složkou divadelní právě tak, jako všechny hodnoty, jež v mohutném proudu přináší život.“

Básnickost Vančurových dramát, jejich tíhnutí k harmoničnosti, k monumentalitě a k přísnému vnitřnímu skloubení děje nebyly samoučelné, ale sloužily jako výraz básnickovy revolty proti zmaloměšťáctění českého dramatu v rukou Štechů, Štolbů, ale i Hilbertů. Proti divadelním hrám budovaným na nahodilostech maličerných intrik nebo zase na neurčitém klikacení duševních dějů postav stojí u Vančury prostý děj jednoduchého obrysu, proti dramatickým osobám buď bezobsažným nebo příliš neurčitým stojí postavy charakterizované několika základními rysy, výrazné ve svých vzájemných vztazích.

Vzájemné vztahy Vančurových postav se vyznačují ostrým napětím a vybíjejí se čas od času v prudkých srážkách; jsou vlastně základem dramatickosti Vančuro-

vých her, jsou jím mnohem spíš než děj. Dramatický konflikt se u Vančury rozkládá v řadu konfliktů dílčích, a nejsou řídké případy, kdy tyto dílčí konflikty jsou navzájem protichůdné, kdy se táž osoba v různých situacích, někdy i ve vztahu k témuž partnerovi, chová tak, že se zdánlivě ocitá v rozporu se sebou samým. Tak hned v prvním hraném Vančurově dramatu Učitel a žák vychovává učitel žáka Jana k tomu, aby opustil rodný dům, kde je tísněn v svém mladistvém rozletu, ale v rozhodující chvíli jej sám od útěku z domova zdržuje; naopak zase strýc Janův chce vychovat svého synovce po vlastním vzoru jako maloměšťáka oddaného pedantickému pořádku, ale ve chvíli smrti chtěl by Jana poslat do světa vstříc dobrodružstvím. Janova teta nenávidí, stejně jako strýc, Janovu touhu po dálkách, ale pojednou byla by ochotna odejít do těchto neznámých dálek s učitelem, jenž ji však odmítá.

Příklady rozporů, náhlých zvrátů v jednání osob mohly by být mnohonásobně rozmnoženy — vyskytují se tu silněji tu slaběji v každém z Vančurových dramát. Osoby působí proto často na diváka dojmem jisté nepředvídanosti. Výkyvy jejich jednání nemají však vliv na rozvoj hlavního děje, nevychylují z dráhy jeho průběh. Tak např. v Alchymistovi Alessandro, hlavní osoba hry, už od první scény prohlašuje, že se chce vrátit z Čech do Itálie; celý děj kusu není vlastně než odkládáním uskutečnění tohoto úmyslu. V závěru hry alchymista přece jen odchází, a dokonce s milenkou, s kterou se objevil již ve vstupní scéně.

Vnitřní napětí, vznikající stálými zvraty v jednání osob, působí, že Vančurova dramata zaznívají jakoby několikolika tóny zároveň. Ačkoli děj směřuje neúchylně týmž směrem, je divák stále udržován v napětí. Vančura, spisovatel velmi vědomě utvářející svá díla, věděl dobře o této jejich vlastnosti. Napsal o ní ve studii Poznámka o novém divadle (Nová scéna I) výstižně: „Divadlo je organizovaná náhoda, překvapení a výjimečnost, jehož asociace a logičnost jsou vymezeny básnickou hranicí.

Je tedy zbytečno vymýšlet si vzestupný příběh o lásce, lidských právech, osudu, vině či zlu a spravedlnosti, ale bez expozice je tvořiti takové scénické kony, jež by vyvěraly z lásky, zla atd. v pohnutém sledu antiteze. Nové drama bude počínati tam, kde končí dnešní, když nás ve třetím aktu dokonale přesvědčilo o mravní bezúhonnosti, lásce či zlobě svého hrdiny. Ať je fabule starého dramatu jakkoli gradována, bývá přece v podstatě lineární. Drama nové bude zníti současně několika kony jevištními, jež budou v žádoucím poměru k vlastnímu dějství, aby je podepřely buď kontrastem nebo obdobou.“

Význačné rysy Vančurovy dramatické techniky jsou tedy úhrnem vzato dva: jednoduchost děje z jedné strany, napětí mezi osobami a nenadálé zvraty v smýšlení i jednání jednotlivých osob ze strany druhé. Soubor osob dramatu jeví se proto básníku samému „jako dynamický kolektiv, jenž má svrchovanou schopnost jednati v jednohlasné scéně a opět zníti jako orchestr mnohohlasnými proměnami a asociacemi.“ Bylo by však mylné domnívat se, že Vančurovo pojetí postav dramatu vyplynulo z touhy po pouhé formální obnově. Vančura, když takto svá dramata stavěl, dobře vycítil rozklad onoho pojetí osobnosti, jaké si k svým cílům vytvořil kapitalismus a jež ke konečné degeneraci přivedl kapitalismus monopolistický. Třicátá léta našeho století odhalila tento rozklad buržoazního pojetí osobnosti velmi jasně — stačí vzpomenout svědectví, které o této věci podává román K. Čapka *Obyčejný život*. Na rozdíl od Čapka bylo však Vančurovi jasné, že objektivní zákonitost skutečnosti nemůže být v své podstatě tímto rozkladem osobnosti zasažena. Nevnášel proto rozkolísání a nejednotnost do samého děje dramatu. Zejména názorná je po této stránce jeho hra *Jezero Ukereve*. Její hlavní myšlenka, boj proti kolonialismu a boj za mír, kterou je děj nesen, je v průběhu hry stále ohrožována neporozuměním těch, které obhajuje, kolísavostí těch, kdo za ni zápasí, a závislostí nepřátel; vidíme v ní osoby stále přecházející ze stanoviska na stanovisko, hájit leckdy bezděky

stanovisko odpůrců nebo zase strhovat odpůrce na svou stranu. Z kolísání není vyňat ani hrdina hry. A přece se historická nutnost, vítězství pokrokové ideje, prosazuje nakonec ne zásluhou kteréhokoli jedince, ale společným úsilím všech. Vítězí myšlenka solidarity a míru a děj dospívá k tomuto ukončení plynule, bez zásadního zvratu.

V Jezeru Ukereve je odhalena nejvlastnější podstata Vančurovy dramatiky, tkvící v dialektickém vztahu mezi historickou nutností, ztělesněnou dějem, a kolísavostí jednotlivce, i v takových případech, kdy jeho subjektivní vůle neprotivit se historické nutnosti je zdánlivě nezvratná. V ostatních Vančurových dramatech nenašli bychom tento dialektický spor vyjádřen tak výrazně, ale vždy na dně hry shledáme jeho přítomnost; tak např. ačkoli v Učíteli a žáku neodchází hlavní kladná postava, učitel, ze scény nijak vítězně, nýbrž poznamenána nezdařením svého vychovatelského poslání, vítězí historická nutnost tím, že hned na začátku své cesty do světa nachází učitel nového žáka: maloměšťácká zbabělost, kterou nedovedl zdolat v svém žáku prvním, bude přemohena v druhém, možná až třetím; je dokonce možné, že se učíteli vůbec nepodaří zdolat ji; vykonají tedy úkol pracovníci další a slova učitelova: „A víte co, děti, postavíme něco lepšího. Znovu. Znovu od počátku. Znovu a lépe“ podrží svou platnost až do konečného vítězství.

Pokusili jsme se o celkovou charakteristiku Vančurovy dramatické tvorby. To, co je všem Vančurovým hrám společné, nemůže ovšem zdaleka vystihnout individuální ráz každé z nich. Vančurovy divadelní hry jsou rozloženy podél jeho tvůrčí cesty většinou v poměrně značných časových vzdálenostech. Jestliže Učitel a žák a Nemocná dívka vyšly r. 1927 a 1928, tedy ve dvou po sobě jdoucích letech, přiřazuje se k nim Alchymista až r. 1932, Jezero Ukereve r. 1935 a poslední z her, Josefina, až za okupace. Tyto časové mezery nejsou však ve Vančurově tvůrčí cestě bez obsahu: do každé připadá pokračování

Vančurovy tvorby románové, povídkové a také filmové. Proto se v každé z her jeví Vančura na jiném stupni lidského, ideového i uměleckého vývoje, a je třeba všimnout si každé z nich osobitě.

Nejdříve se však zastavíme před třemi mladistvými dramatickými pokusy Vančurovými, z nichž dva za života autorova vyšly jen v časopisech a jež jsou zde poprvé otiskovány knižně. Do zralého dramatického díla Vančurova nespadají, a proto, mluvívá-li se o Vančurově dramatické prvotině, bývá jí nejčastěji míněna — a bude i v této stati — hra Učitel a žák.

Nejstarší z těchto pokusů, nazvaný Latinští klasikové, vyšel až po smrti Vančurově v I. ročníku časopisu Otázky divadla a filmu, jež od r. 1946 vydával po několik let Vančurův umělecký druh z Devětsilu a režisér jeho her Jindřich Honzl. Honzl sám se v poznámce k tomuto otištění Latinských klasiků vyjadřuje o vzniku hry takto: „Tato jednoaktová hra jest dramatická prvotina Vladislava Vančury. Psal ji — i podle tématu je to zřejmé — ještě v dobách studentských zájmů.“ Latinští klasikové jsou skutečně plod studentského humoru. Námět je prostičký: na dvoře římského císaře Augusta se hemží básníky; Vergilius, Horatius a Ovidius závodí o přízeň císaře a císařovny. Na přímluvu své dvorní dámy, která je milenkou Ovidiovou, vymůže císařovna Ovidiovi literární cenu; potom však ze žárlivosti způsobí, že Ovidius je poslán do vyhnanství. Hlavním prostředkem komického účinku je perzifláž Augustova dvora a dvorních básníků. V autorovi — i když psal možná Latinské klasiky až po odchodu z gymnasia — žije pořád ještě student, který se mstí antickým spisovatelům za to, že je musil číst pod přísným dozorem učitelů. Víc je sotva třeba ve Vančurově dramatické hříčce hledat, ač nás i v ní již zaujme pružnost, vtipnost a bystrý spád Vančurova dialogu. Není bez zajímavosti ani pozorovat, jak se zde projevují první náznaky rodícího se Vančurova slohu.

Druhý Vančurův dramatický pokus, Několikerá zasnoubení, vyšel r. 1920 v 2. ročníku Šibeniček. Je ovšem

těžko nazvat dramatem dialogizovanou črtu, která se parodicky (užívajíc k tomu formy shakespearovského blankversu) vysmívá zbohatlíkům, jimiž se tehdy, dvě léta po konci světové války, u nás jen hemžilo.

Námětem ke skutečné dramatické scéně je teprve třetí z dramatických juvenilií Vančurových, jednoaktová Satyrská komedie, otištěná rovněž r. 1920 v 2. roč. časopisu Cesta. Námět je z renesanční Itálie, i když — zase asi jako školská reminiscence — vystupují ve hře dvě antická božstva, Dionysos a Silén. Děj lze shrnout do několika vět: starý vladař, který vládne místo mladého vévody, nechce se vzdát moci a snaží se proto zabránit sňatku, který by vévodu učinil plnoletým. Stařecká vilnost však jej zesměšní před lidem a způsobí jeho pád. Půvab hry je v něčem jiném než v ději: v lyričnosti této aktovky, v lyričnosti radostné, kypící mládím.

Teprve sedm let po prvních třech dramatických nábězích, r. 1927, vychází knižně první opravdová divadelní hra Vančurova nazvaná Učitel a žák. Ještě téhož roku hraje Osvobozené divadlo tuto Vančurovu dramatickou prvotinu v režii Honzlově. Tvůrčí cesta Vančury dramatika se začíná. Vančura romanopisec a novelistista má za sebou v té době již díla velkého významu i velkého úspěchu, jako jsou Pekař Jan Marhoul a Pole orná a válečná. Proto se sám Šalda zabýval Vančurovým dramatickým debutem podrobně a s vážností (v *Tvorbě* 2, 222). Cítí, že je tváří v tvář čemusi novému, s leccím však je mu těžko ve hře souhlasit: „Vadí mně některé věci. Nerozumím dobře poměru mezi doktorem (a básníkem) a žákem. Čemu učí básník Jana? Co vyčítá Jan z jeho knih? A vyčítá z nich, co jest v nich opravdu? Jest to pouze touha po dálce, blouznivá láska k dalekému, neznámému, tajemnému? Nu, to by nebylo mnoho. Na to by stačily popřípadě i indiánky a detektivky. V této neurčitosti je vada. Zde by bylo třeba konkrétnosti co největší... Z Jana se vyklube nakonec slaboch, tatrman, frazér, hastroš; něco polovičatého. Zabil a nezabil svého strýce. Zabíjel v myšlenkách, nezabil nožem. Doktor ho

přesvědčí ve scéně originálně pojaté, že takoví slaboši ani zabít *nemohou*. A trosečnický Don Quijote zmoudří; vrátí se do rodinné koleje, ke krbu, ke své slepičí snoubence. Byla by to tedy hra o iluzi a deziluzi? O vystřízlivění z opilství? Pak by to bylo přes ono originální pojetí, o němž jsem se zmínil, nenové; odkazovalo by to nazpět k epigonskému romantismu, k letům devadesátým.“

Není pochyby, že Šaldova výtká neurčitosti a abstraktnosti je v podstatě správná — také příští Vančurova hra, *Nemocná dívka*, jako by na ni reagovala; lidé se zde již bijí o hodnotu zcela konkrétní — o lidský život, a ne jen život jediný: zdařilá operace na dívce otvírá bránu k uzdravením dalším, k novému výboji lékařství. V tomto směru tedy Šalda pravdu měl: naznačuje-li však ztotožnění případu žákova s „umdlenými dušemi“ z literatury let devadesátých, přechází bez pochopení kolem podstatného a trvalého rysu další dramatické tvorby Vančurovy, o kterém zde již byla řeč. Nechápe totiž, že všechny osoby Učitele a žáka, netoliko Jan, jsou rozkolísané nikoli z pocitu umdlenosti, ale proto, aby bylo ukázáno, že čeho nemůže dosáhnout sám o sobě jedinec, dosáhnou všichni společným usilováním: tím, že jeden Jan zklamal a nedovedl se dostat ze začarovaného kruhu maloměšťáctví, není maloměšťáctví nikterak zachráněno. Bude jednou poraženo a vítězi nad ním budou všichni, kdo třeba zčásti jeho porážku připravovali. Zásluha Vančurovy dramatické prvotiny, *Učitele a žáka*, je v tom, že přes začátečnické nedostatky položil nově otázku dramatických osob, jejich vzájemných vztahů i jejich vztahů k ději dramatu.

Téměř ihned po *Učiteli a žákovi* přichází další Vančurovo drama, *Nemocná dívka*. Jeho knižní vydání nese datum „na podzim 1928“; mezi ním a *Učitelem a žákem* nenachází se v časovém sledu žádná jiná kniha. Vančura, zcela zaujat tvořením pro scénu, chce zde zřejmě znovu vyzkoušet a zdokonalit svou dramatickou metodu. *Nemocná dívka* je v mnohém podobna *Učiteli a žákovi*, především v svém omezení na několik málo osob i v svém

naprostém soustředění k jediné dějové zápletce: v Učiteli a žáku se zájem všech osob upínal jen a jen k tomu, odejde-li či neodejde Jan do světa; v Nemocné dívce pak jen a jen k tomu, podaří-li se operace. Další vzájemná podoba obou prvních dramat Vančurových je v tom, že jediné vhodné označení pro ně je „dramatická báseň“; stejně jako Učitel a žák je i Nemocná dívka nesena mohutným, poněkud hyperbolickým patosem, její dialog je pln obrazů, je prostoupena delšími monologickými projevy osob, které se podobají lyrickým básním v próze. Ne nadarmo mluvil při Nemocné dívce Šalda o „čisté věci básnické, stříbřitě jednostrunné“. Po Nemocné dívce už nebude ve Vančurově dramatickém díle výtvaru, který by mohl být stejným právem nazván básní jako prvé dvě hry; napříště bude ve Vančurových hrách mnohem silněji zdůrazňován prvek dramatický.

V čem však je přínos Nemocné dívky ve srovnání s Učitelem a žákem? Hlavně v tom, že, jak již řečeno, je zápletka Nemocné dívky konkrétnější: nejde tu o únik z domova za neurčitým cílem jako v Učiteli a žáku, ale o záchranu lidského života a mnohých dalších po něm. Tohoto cíle je v Nemocné dívce na konci dramatu dosaženo a hra se nerozplývá v perspektivě do neurčité budoucnosti; i konečná perspektiva je tu konkrétní: nový rozvoj léčení jisté skupiny nemocí. Na rozdíl od Vančurovy dramatické prvotiny tu různé osoby nesměřují k protichůdným cílům, nýbrž všechny usilují o totéž. Jsou ovšem i mezi nimi rozpory, také ony kolísají a jejich vzájemné vztahy zůstávají stále napjaté. Jsou to však jen rozpory o tom, může-li být cíle, který všem leží na srdci, dosaženo a jakou cestou se to může stát. Vančura po rozběhu, kterým je Učitel a žák, dopracoval se tu krystalické čistoty, střídmosti v prostředcích při básnickém účinu co nejsilnějším.

Po Nemocné dívce bylo již nutno změnit metodu, která zde byla vyhrocena do krajnosti. Vančura se skutečně na několik let vrátil výhradně k próze, aby tak získal odstup od svých předchozích dramat. S novým drama-

tem přichází teprve r. 1932, napsav mezitím romány Poslední soud, Hrdelní při a Marketu Lazarovou. Nové drama se jmenuje Alchymista. Na kritiky, kteří se již sňmířili s předchozími dvěma hrami, zapůsobil Alchymista znovu dráždivě, avšak i na ty, kdo jej přijali s uznáním, zapůsobil svou novostí; tak např. Götz spatřoval v něm Vančurův „prvý opravdu dramatický čin“ (Panorama 9, str. 200). I tu zůstává ovšem napětí hry vázáno ke vzájemnému napětí mezi osobami a k překotným citovým výkyvům osob; i tu je děj sám tak jednoduchý, že se v něm téměř od prvních slov do posledních rozhoduje o jediném: odejde-li alchymista Alessandro del Morone z Čech či nikoli. Avšak soubor osob je tu mnohem rozrůzněnější než v obou hrách předchozích. Jejich vzájemné vztahy ani nesměřují k jedinému cíli (jako v Nemocné dívce), ani nejsou rozdvojeny jediným protikladem (jako v Učiteli a žáku). Každá osoba má zájem několikery, tak např. Morone svou slávu, ženu i radosti života, hrabě Martin zlato i ženu a podobně i každá z osob ostatních. Zmítány těmito různorodými zájmy jsou často osoby v nejistotě o svých vzájemných citových vztazích a v jejich jednání jsou často ještě nenadálejší a hlubší zvraty než ve Vančurových prvotinách. Hra tím nabývá rozmanitosti a šíře; poutá divákovu pozornost mnohostranněji a zalidňuje jeviště intenzivněji než Vančurovy hry předchozí.

Ačkoli je Alchymista založen na vzájemném proplétání se a střetávání osudů několika lidí, stojí přece jen v popředí titulní postava kusu, alchymista Alessandro del Morone. Není ovšem nikterak postavou bez výhrady kladnou: dost podobně jako Megalrogov v Konci starých časů (z r. 1934) má v sobě mnoho z nemorálnosti a cyničnosti dobrodruha. Liší se však od svých protikladných partnerů, věčných hloubavců, moralistů a přitom chamtivců toužících po moci i posedlých erotismem, příznivě tím, že je svobodnější: zlato jej nepoutá a také poměr mezi mužem a ženou není mu erotickou posedlostí, nýbrž dobrovolným vzájemným svazkem dvou volných

lidí. Nazírána ze stanoviska vášní, které otrásají scénou, může se hra o Alchymistovi jevit diváku (a také se jevila části soudobé kritiky) jako drama soukromých osudů několika jedinců, zasazené však do minulosti a pokoušející se i o řešení jisté problematiky historické. Vančura sám na tuto problematiku naráží v závěru hry slovy Moronovými: „Jsem z Lombardie. Stýská se mi již. Stýská se mi v těch chmurných Čechách, v té zemi bez vzletu a bez lásky, mezi lidmi, již věčně uvažují, kteří se trápí a vedou pro slovíčko války.“

Nepřikládejme však řečem dobrodruhovým větší váhu, než jaká jim přísluší. Ve skutečnosti se děj Alchymisty otáčí kolem dvou žen, Anny a Evy Koryčanových, kolem jejich vztahu ke čtyřem mužským hrdinům kusu. Leč ani tu se nedejme svést k jednostrannému chápání; ani teď jsme se ještě nedobrali nejvlastnějšího smyslu hry. Klíč k němu nám může dát doba, kdy hra vznikla. Psal se tehdy rok 1932. V Německu se už schylovalo k nastolení fašismu, ve vědomí lidí po celé Evropě vzrůstala malomyslnost, strach o svobodu, o možnost tvořivé práce. A poslechněme nyní, jak chápal nejvlastnější smysl Alchymisty režisér této hry Jindřich Honzl, když Alchymistu uváděl na scénu Národního divadla: „Ve hře Alchymista jsou dvě postavy, které odnášejí náš zájem přes tragický konec a neukojitelnost vášní: je to radost z díla, z cíle dělnického, pracovního snažení, z výsledku hvězdářské práce, který si odnáší alchymista Alessandro del Morone z chmurných Čech do slunné Itálie. A druhou, stejně dělnickou a dělnou nadějí, která vykupuje a otvírá se nad tragédií slepé vitality nešťastných bratří Martina a Michaela — je neproblematická aktivita mládí Bubnova, které spěchá za dílem, za tvůrcem, za tím, kdo si vede jako muž, ba lépe, jako ten, jenž něco vykoná. Tímto vyznáním, které utváří modernost Vančurova, vyznačuje se také novost hry, jež přestává být osudovým zápolením individua s bohem, ale která nad tragikou nesignifikačního běsnění pudů, běsnění smyslů a metafyzických odvah vznáší hodnoty vyšší, hodnoty, jež jediné

mohou vykupovat bezcíllost narození, lásky a smrti: práce, dílo, tvar nových skutečností.“

Režisér zde přesně vystihl aktuální smysl hry. I když konflikt vášní a protiklad dvojí národní povahy přispívají k mnohostrannosti hry, netvoří její nejvlastnější smysl. Ten vycházel ze současnosti a mluvil k současnosti. Ještě dnes platí o Alchymistovi Honzlova slova plnou měrou: ukazují čtenáři, z které strany je třeba přistoupit k četbě, a režisérovi, sáhne-li k Vančurově hře, které osoby a které části textu třeba vyzvednout do popředí, osvětlit nejjasnějším světlem.

Alchymista je tedy první Vančurovo opravdové drama v tom smyslu, že se vyznačuje rozmanitostí osob, různovůdností jejich střetávání, a při vši této pestrosti hlubokou jednotící ideou. Všechny tyto nové dramatické výboje přešly i do dalšího Vančurova dramatu, Jezera Ukereve. Na rozdíl od Alchymisty neuchyluje se však tato hra, jež vyšla r. 1935 a jejíž premiéra byla rok nato, do dávné minulosti. I když není děj hry autorem samým lokalizován, umísťují jej životní data německého biologa Roberta Kocha, který ve hře přímo vystupuje, na konec století 19. nebo začátek století 20. (R. Koch žil totiž v letech 1843—1910). Avšak svou základní ideou je nám Jezero Ukereve ještě blíže, jeho děj zdá se nám téměř nebo i zcela přítomný. Co přítomnějšího je pro nás dnes než splývání boje za mír s bojem za svobodu národů, spojení boje za solidaritu národů s úsilím o vědecký pokrok?

Děj Jezera Ukereve je nám tak blízký proto, že ve chvíli, kdy tuto hru psal, chtěl sám autor promluvit k otázkám tehdy nejpřítomnějším. Počátek let třicátých znamenal totiž přímé ohrožení míru v Evropě; vždyť německý fašismus znepokojoval Evropu již od r. 1933, a právě r. 1935, téhož roku, kdy bylo Jezero Ukereve poprvé hráno, vypukla fašistická vzpoura ve Španělsku. Bylo tehdy již zcela jasné, že fašismus znamená ohrožení svobody národní, ponížení lidské důstojnosti, zpretrhání svazků mezi národy, vraždění. Československý lid to vše

pociťoval ještě silněji než národy ostatní, protože německý fašismus obracel svou útočnost především proti naší zemi. Proto pokroková umělecká tvorba tehdejší reaguje na blížící se nebezpečí velmi citlivě. Tak již r. 1933 provedlo Osvobozené divadlo hru *Osel a stín*, která je počátkem řady protifašistických her tohoto divadla; Čapkova *Válka s mloky*, první z jeho protifašistických děl, vychází r. 1936. Do této souvislosti náleží právem i *Jezero Ukereve*. Uvážíme-li pak, že jeho knižní vydání je z r. 1935 a že tedy vyšlo rok před *Válkou s mloky*, oceníme pohotovost, s kterou Vančura zasáhl do protifašistického boje sváděného českou literaturou. A náš obdiv ještě vzroste, uvědomíme-li si, že Vančura se proti fašismu, jenž již řádil za československou západní hranicí, obrátil uměleckým obrazem, jehož námět byl vzat z boje proti kolonialismu, a že tak dosáhl netušeně mohutného zobecňujícího účinku: v *Jezeře Ukereve* nejde již jen o boj proti fašismu určité chvíle a na určitém místě zeměkoule, ale o obranu člověka proti ponižování, vykořisťování a útlaku ve formě jakékoli. Dnes, čtvrtstoletí po vzniku *Jezeře Ukereve*, v době rozhodujícího boje proti kolonialismu, chápeme ještě lépe, než bylo lze tehdy, jak historicky prozíravé bylo, když si Vančura obral za námět své hry vývoj vztahu mezi bílými a barevnými lidmi v africké kolonii a když příkladem nerovnosti a vykořisťování učinil koloniální útisk.

Jezero Ukereve znamená opravdu etapu tvůrčí cesty Vančury dramatika. Je vzdáleno nejenom časově od *Učitele a žáka*, kterému vytýkal Šalda abstraktnost. Vztahuje se k současnému životu přímo: vychází z přítomného dění i zase se k němu svým působením vrací. Jeho námět je ovšem, zejména z hlediska doby jeho vzniku, exotický. Exotismus byl v české literatuře dvacátých a třicátých let zjevem častým; rozvinul se v souvislosti s úsilím české buržoazie po vzniku buržoazní republiky o hospodářskou expansi. Odtud i jeho ráz: kromě nečetných výjimek (jakými byly např. básně

a prózy K. Biebla nebo román Benjamina Kličky (Divoška Jaja) staral se spíš o barvitost tropické přírody, o zvláštnosti domorodých zvyků a neobyčejnost příhod než o to, jak lid vzdálených končin trpí koloniálním útlakem, bídou, nemocemi. Vančura se v Jezeře Ukereve zásadně odchýlil od tohoto druhu exotismu. Upíná svou pozornost především k lidem koloniální země, které chce divákovi ukázat ne jako zjevy tajemné a exotické, ale v tom, co je na nich lidsky nejsrozumitelnější: Ugandané se bojí hladu a spavé nemoci, a jen proto se bouří proti ničení oddenků tsitly, rostliny, která je vyživuje, a odmítají lék, který sice pomáhá od spavé nemoci, ale oslepuje. V odboji roste jejich smysl pro solidaritu. Tím vším jsou podobní všem ostatním utiskovaným lidem světa. Exotický je na nich jen způsob vyjadřování. Kontrast řeči domorodců a vyjadřování Evropanů je pro Vančuru dramatika účinným prostředkem kompozičním — nikde však nezastírá lidskou důstojnost Ugandánů, nestaví se v cestu uznání jejich zásadní rovnosti se všemi ostatními lidmi.

Způsob, jakým Vančura pojal své Ugandány, je proto nejen jedním z projevů umělecké obnovy dramatu, ale — a to především — výrazem nového autorova poměru k člověku. Pojmout a zobrazit tento nový vztah k člověku pomohl Vančurovi komunistický světový názor; přispěla tu ovšem i světová situace z r. 1935 a ohrožení svobody i existence československého lidu v tehdejší Evropě. S Vančurovým přesvědčením o rovnosti všech lidí a všech národů souvisí také způsob, jakým staví ve hře na scénu Evropany. Jako zpravidla ve Vančurových dramatech není ani zde hlavní kladný hrdina, lékař Forde, bez kolísání a výkyvů na nesprávnou stranu; ve chvíli, kdy dá vystřelit do vzbouřených Ugandánů, se dokonce, byť mimoděk, ocitá dočasně po boku kolonizátorů. Zato zase je i mezi zápornými postavami hry taková, která v závěru hry se stává spojencem Fordovým; je to námořník Charpeau, jenž nejdříve maří ze žárlivosti dílo Fordovo, protože je zamilován do jeho ženy.

V závěru hry se však staví na stranu Fordovu, když Forde poznal svůj omyl a zastavuje válku s domorodým obyvatelstvem. A tak konečné vítězství v boji za solidaritu i mír není zásluhou jedince; vítězství v boji proti spavé nemoci je pak dokonce zásluhou dalších ještě lidí, bojovníků vědy, pracujících velmi daleko od místa děje — v Evropě, v laboratořích Kochových. Solidarita, kterou hlásají nejkladnější postavy hry, se tím rozšiřuje v solidaritu všelidskou.

Jezero Ukereve je ve Vančurově dramatickém díle velkým pokrokem uměleckým. Mistrovství dialogu dospělo v něm k dokonalosti. Jestliže v prvních dvou Vančurových hrách, Učiteli a žáku i Nemocné dívce, se dialog pohybuje na samé hranici mezi jevištním projevem a patetickou lyrickou deklamací, jestliže v Alchymistovi Vančura s uměleckým zdarem, ale také s jistou jednostranností vyzkoušel v protikladu k tomu dialog složený z krátkých, často bleskově se střídajících replik, upouštává dialog Jezera Ukereve svou rozmanitostí; zaznívají v něm odstíny nejrůznějších citových rozpoložení, střídá se v něm řeč několika odlišných sociálních prostředí: řeč učenců, řeč námořnická, vojenská; je v něm ostře vyznačen a také umělecky využit i rozdíl mezi vyjadřováním Evropanů a příslušníků afrického kmene; je v něm rozehrána celá škála tónů od suché věcnosti až k obšírné patetičnosti. To všechno dodává hře, i když její námět je exotický, veliké umělecké přesvědčivosti.

Nesmíme ovšem zapomenout, že umělecký zdar Jezera Ukereve není daleko jen výsledkem umělcova vzrávání a růstu jeho umělecké zkušenosti, ale především té okolnosti, že se Vančura touto svou hrou velmi konkrétně „vmísil“ do prudkého spádu dění v polovině let třicátých. Začínala tehdy, jak již řečeno, u nás doma i v zahraničí bezprostřední příprava k Mnichovu. O válce ve Španělsku se říkalo, že před Madridem se bojuje i za Prahu. Vančura však porozuměl nejen tomuto bezprostřednímu ohrožení národní svobody, ale i základnímu, třídnímu smyslu boje proti fašismu, který se ve

Španělsku poprvé uplatnil ve velkých rozměrech: jeho povídka Občan don Quijote, napsaná pro sborník Španělsko (1937), končí: „Neříkej mi Milosti,“ ozval se opět don Quijote (obraceje se ke zbrojnoši Sanchovi, J. M.), „ale soudruhu. Oslovuj mě tím jménem a nermuť se, že utíkáme. Za tři dny dorazíme k republikánskému vojsku a dá-li Bůh, osvědčíme svou statečnost. Cítím, že ta věc spočívá v kázni.“ Slova don Quijotova jsou v rouše starodávných mravů kritikou intelektuálního individualismu a přihlášením ke komunistickému pojetí boje proti fašismu a za svobodu. A do této souvislosti hlásí se i Jezero Ukereve: Vančura chtěl touto hrou, ve chvíli, kdy toho bylo naléhavě třeba, říci, že vítězství v boji za svobodu a za lepší budoucnost bude možno dosíci jen úsilím mnohých, ba všech. Od Jezera Ukereve vede proto přímá cesta k Obrazům z dějin národa českého. V řadě dramatických děl Vančurových je pak právě z těchto důvodů Jezero Ukereve vrcholem.

Docházíme k poslední Vančurově hře, Josefíně. Veselohra Josefina vznikla za druhé světové války, v době, kdy bylo okupanty zakázáno Vančurovy spisy vydávat. Proto se na rukopis autor podepsal pseudonymem František Kozdera. Josefina byla napsána přibližně v době, kdy Vančura pracoval na třetím díle Obrazů z dějin národa českého, díle, který zůstal nedokončen. Avšak koncepce Obrazů z dějin pochází již z doby těsně před válkou, kdy Vančura pokládal za povinnost umělců pomáhat při mobilizaci mas proti ohrožení svobody; při této koncepci pak setrval i za okupace. Josefina vzešla však přímo z ovzduší okupace.

Mohlo by se zdát podivné, že dílo napsané v době tak tragicky vážné, jež básníku samotnému přinesla smrt, je právě veselohra. A dokonce veselohra, která v protikladu k Obrazům, knize vysoce vypjatého patosu, udržuje svůj děj v rovině drobného a střízlivého denního dění, proměšujíc v dialogu dokonce spisovnou řeč městským slangem. Tento zdánlivý protiklad nás však přestane udivovat, uvědomíme-li si hlubokou shodu mezi

oběma díly, shodu, záležející v tom, že jak v Obrazech, tak v Josefině je v popředí děje lid. V Obrazech z dějin jsou nositelem dějinného procesu lidové masy; v Josefině, kde námětem je příhoda všedního dne, nevystupují ovšem masy, ale děj se koncentruje kolem několika jednotlivců, kteří však jsou představiteli nejlepších vlastností své třídy, její bojovnosti, přímosti a čestnosti, příkladem proletářské solidarity.

Ještě zřetelněji se projeví zákonitost sepětí Josefiny s dobou, povšimneme-li si, že tato hra, za okupace napsaná, už nesměruje k této době, ale za ni, přes její hranice, do budoucna. Vančura si jasně uvědomoval — a také o tom hovořoval —, že konec války nebude znamenat jen porážku fašismu, ale také rozhodující krok k vítěznému ukončení boje za uskutečnění socialismu. Proto se jeho hra stala veselohrou plnou zářivého optimismu. Vznikla již daleko od doby Pekaře Marhoula a Polí orných a válečných, kdy se panství vykořisťovatelů jevilo jako strašné trvalé břímě, tlačící vykořisťované k zemi. V Josefině jsou vykořisťovatelé, i když ještě vládnou, na neodvratném ústupu.

Jsou zde celkem tři skupiny osob: hlavní z nich se skládá z Josefiny, jejího strýce Malečka a tety Malečkové: všichni tři jsou lidoví muzikanti a k nim se ještě řadí stará služka Smrčková. Představují sebevědomý a nezdolně životný prvek lidový. Protiklad k nim tvoří boháči; jsou to Říhová a její dcera Irena, ztělesňující všechny nectnosti buržoazie. Skupinu třetí, která je mezi oběma předešlými, tvoří lidé z konzervatoře, profesori i žáci; všechny jejich sympatie jsou na straně Malečkových, jen jediný z nich kolísá mezi pány a lidovými postavami. Je to student Valenta, vedle Josefiny hlavní postava hry. Jeho definitivní volba mezi Irenou a Josefinou, při níž se s Irenou rozejde a rozhodne se pro Josefinu, tvoří závěr hry.

Vančura byl fašisty ubit dřív, než mohl Josefinu, ač již dokončenou, plně dopracovat. Její vydání je až posmrtné. Je na konci Vančurovy tvůrčí cesty jako náznak

možností, které se před Vančurou spisovatelem otvíraly. Nemám na mysli jen možnosti dalšího vývoje uměleckého, ač i ty jsou zde zřetelně viditelné. Josefina, ač těsně spjata s *Obrazy z dějin národa českého*, je svazkem aspoň stejně silným připoutána i k románu *Rodina Horvatova*; není náhoda, že postava Josefiny některými zevními znaky připomíná jednu z postav tohoto románu, mladou učitelku hudby. Kam by byla umělecky vedla cesta vyznačená *Rodinou Horvatovou* (1938) a *Josefinou*, je jasné: mohla vyústit jen v realismus, mnohostranný a zobrazující skutečnost v jejím pohybu.

Je však důležité uvědomit si nad *Josefinou* i to, jak hluboce se Vančura za okupace zamýšlel nad postavením i úkoly literatury v novém životě. Příznačná je po té stránce okolnost, že básník v *Josefině* nikterak neusiluje stát nad skutečností, kterou zobrazuje, přenášet její obraz do jiné roviny, než v jaké se ona sama odehrává. Bývalo tak zejména v prvních Vančurových dramatech, a ještě v *Jezeře Ukereve* pocítujeme toho stopy, byť slabé. Divák míval při Vančurových dramatech pocit, že mezi ním a zobrazenou skutečností stojí básník, jehož očima je skutečnost viděna. *Josefina* však dopřává diváku místo ve skutečnosti samé, mezi osobami hry, bez zprostředkování básníkovy. *Josefina* je proto jasným svědectvím o Vančurově směřování k literatuře socialistické.

Prošli jsme vývojovou drahou Vančury dramatika. Ověřili jsme si, jak významnou složkou jeho literárního díla je drama. Přesvědčili jsme se, jak veliké úsilí, umělecké i lidské, vyvíjel v celém průběhu této dráhy, aby od hry ke hře stále důsledněji odstraňoval divadlu z cesty přežitky maloměstského pojetí divadla, jak neúnavně hledal takový dramatický útvar, který by co nejpřesněji odpovídal prudce se rozvíjející a vzrušené době, i jak od dramatu k dramatu stoupal, nedovoluje si spočinout na žádném z dosažených stupňů natrvalo. Vančurovo drama je proto důležitým článkem v rozvoji naší dramatiky.

J a n M u k a ř o v s k ý

Tento čtrnáctý svazek Spisů Vladislava Vančury obsahuje celou dramatickou produkci Vančurovu, do níž nezahrnujeme adaptaci Kolárova Pražského žida. Hry jsou seřazeny v časovém sledu, jak vznikaly, byly hrány a otiskovány, při čemž první Vančurovy dramatické pokusy, jež hrány nebyly a vyšly pouze v časopisech, zařazujeme až na konec knihy. Scénická báseň *Učitel a žák* byla hrána na scéně Osvobozeného divadla poprvé 14. října 1927 a knižně vyšla jako 2. svazek edice českých autorů Plejada u Rudolfa Škeříka v Praze. *Nemocná dívka* byla napsána pro stejné jeviště, kde byla poprvé předvedena v režii Jindřicha Honzla 25. září 1928, a knižně vyšla u téhož nakladatele jako 6. svazek edice Plejada 1928. *Alchymista* byl proveden v režii Jindřicha Honzla na Národním divadle v roce 1932 a téhož roku vyšel jako 248. publikace Družstevní práce. *Jezero Ukereve* vyšlo v nakladatelství Melantrich roku 1935 a roku 1936 bylo hráno ve Stavovském divadle. Poslední Vančurova hra *Josefina* byla napsána za okupace (v dochovaném strojopise je pod titulem uvedeno krycí jméno František Kozdera); byla poprvé hrána v Mladé Boleslavi 1947, roku 1949 v Tylově divadle a knižně vyšla až 1950 v nakladatelství Umění lidu jako 36. svazek edice Divadlo lidu s doslovem a režijní poznámkou Antonína Dvořáka. Hru *Latinští klasikové* otiskl poprvé J. Honzl z rukopisu (vzniklého pravděpodobně ještě za studijních let autorových) v 1. ročníku časopisu *Otázky divadla a filmu* 1946 (str. 273–283). Dramatickou črtu *Několikerá zasnoubení* přinesl 2. ročník časopisu *Šibeničky* 1920 (str. 290–291) a hru *Satyrská komedie* 2. ročník časopisu *Cesta* 1920 (str. 754–758).

Text her jsme připravili podle knižního, popřípadě časopi-seckého znění a podle zásad, jež jsou vyloženy v dřívějších svazcích tohoto vydání Vančurových spisů. Hru *Josefina* otiskujeme podle strojopisu z pozůstalosti.

Poněvadž jde o práce, které vznikaly a vycházely od roku 1920 až do Vančurovy smrti, provedli jsme některé úpravy pro

sjednocení různého pravopisu a vnější stránky textu. Při úpravě pravopisu jsme se řídili Pravidly českého pravopisu z r. 1957, při čemž z připouštěných dublet volíme podobu modernější. Podle těchto Pravidel píšeme tedy *přejatá slova* (anténa, hospitál, konkrétně, medicína, Itálie, milión, nervózní, vagón, tuberkulózní, geneze, improvizace, kolonizovat, rentgen — ale Roentgenův aparát). Předložky a předpony *s* a *z*, *se* a *ze* (z cesty, ze svého místa, z nohy na nohu, z hlavy na hlavu, ze scény, spustit oči z Lee, šířati, zchystati apod.), *velká písmena* (Staré Město, ježibaba, švýcar ve významu strážného, pánbůh — až na ojedinělé případy, kde jde o zdůrazněný význam náboženského citění —, nejsvětější trojice, utrpení Beránka, večernice apod.), *zdvojené souhlásky* (rovnodennost, viník). Podle těchto Pravidel píšeme i *slova zvlášť nebo dohromady* (zajedno, naoko, nabíledni, bezpočtu, vzápětí, našťestí, ale i nanešťestí a nashledanou), kvantitu českých slov neměníme a ponecháváme i její kolísání. Vyrovnáváme délku pouze u slov lítice, zvířátko a přísahat, poněvadž tak Vančura píše téměř vždy. V mluveném textu vypisujeme číslice a zkratky, kdežto ve scénických poznámkách je necháváme. Odstraňujeme spojovací čárku ve výrazu třesky plesky. Podle dnešního uzů sjednocujeme i *interpunkci* (nejenom čárky, ale i vykřičníky, otazníky a dvojtečky), která je zvláště v prvních pracích velmi rozkolísaná. S úpravou interpunkce souvisí i psaní velkých nebo malých písmen po těchto znaménkách. Postupujeme podle zásad vyložených v předcházejících svazcích. Z jednotlivostí uvádíme opravu jména Sędziwoj (Vančura nepíše nosovku) a sjednocení jména Shering (Vančura píše někdy Schering). Ve hře Latinští klasikové jsme opravili jméno Sok na Sol.

Do tvarosloví Vančurova nezasahujeme. Pouze ve hře Jezero Ukereve bylo nutno sjednotit skloňování vlastních jmen, především příslušníků afrických kmenů. Vančura je někdy skloňuje, jindy ne. Sjednocujeme toto kolísání ve prospěch tvarů skloňovaných (Goan, Goana, Goanovi, Goane, Goanu, Goanem; Majáné, Majánéa atd., Kara-Kara, Kara-Kary atd., Kara-Karovy domluvy). Toliko jméno Lee necháváme bez pádových koncovek. Při skloňování jména Forde vypouštíme koncové -e.

Nejobtížnější byla úprava textu Josefiny. Stíhá se v ní totiž spisovný jazyk s předměstským slangem a se slangem studentským nářečí lidové mající znaky nářečí východočeského (přesněji podkrkonošského). Někdy užívá Vančura dokonce přepisu fonetického, aby zdůraznil neobvyklou výslovnost (vjěřit, diuný, vopraudouský, čloujek, nidá, šeno apod.). Poněvadž jde o hru, v níž zvuková stránka má svou důležitost, neupravujeme podobný způsob psaní, aniž jej sjednocujeme tam, kde je ne-jednotný.

Sjednotili jsme grafickou úpravu označování jednání nebo obrazů a jejich zakončení. Čísla jednání, obrazů a scén vypisujeme slovy, i když první vydání mají číslice. Vypouštíme označení konce jednání nebo obrazů nebo celé hry slovy *konec*, *konec obrazu*, *konec jednání*, *konec celé hry* nebo *opona*.

V textu jsme přirozeně opravili tiskové a jiné zřejmé chyby, kterých je v některých vydáních nemálo. Vedle nich jsme provedli opravy textu na těchto místech:

Učitel a žák

- str. 11, ř. 30: Budou se často... *místo* Budou je často...
str. 13, ř. 32: Podzim a zima *místo* Jaro a zima.

Nemocná dívka

- str. 66, ř. 6: tak důrazně *místo* pak důrazně
str. 68, ř. 21: Šašku, blázne *místo* Šašku; blázne
str. 68, ř. 27: označovati smrt *místo* označovati na smrt
str. 79, ř. 12: Josefino Babelová *místo* Josefina Babelová
str. 96, ř. 9: Fi, s vaším jmenováním *místo* Fi, s naším jmenováním

Alchymista

- str. 121, ř. 7: šperky a věcmi *místo* šperky a všemi
str. 121, ř. 34: tvé jméno *místo* své jméno
str. 130, ř. 3: v mé knize *místo* v své knize
str. 133, ř. 4: Vždyť je to jenom *místo* vždyť to jenom
str. 139, ř. 28: Třešť *místo* Kisch
str. 151, ř. 2: Buben a Andrea *místo* Buben a Alessandro
str. 156, ř. 25: zatracenců? Jdeš *místo* zatracenců, jdeš
str. 157, ř. 14: že je to dívka? *místo* že to dívka?
str. 162, ř. 33: bych se měl *místo* abych se měl
str. 184, ř. 23: když se skončilo *místo* kdy se skončilo

R. H.

OBSAH

Učitel a žák	7
Nemocná dívka	57
Alchymista	105
Jezero Ukereve	213
Josefina	279
Latinští klasikové	337
Několikerá zasnoubení	351
Satyrská komedie	363
<i>O Vančurovi-dramatiku</i>	
<i>(Jan Mukařovský)</i>	381
Ediční poznámka	399

SPISY VLADISLAVA VANČURY

Svazek čtrnáctý

Rediguje Jan Mukařovský

H R Y

Doslov napsal Jan Mukařovský. K vydání připravil a ediční poznámkou opatřil Rudolf Havel. Obálku, vazbu a typografickou úpravu navrhl Josef Hanzl. Vydal jako svou 1519. publikaci Československý spisovatel v Praze r. 1959. Odpovědná redaktorka Květa Drábková.

Z nové sazby písmem garmond Primus linotype vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., závod Brno, provozovna 12. Papír 84×108. AA 18,55, VA 19. D-590616.

Náklad 2500 výtisků. 13/8. Vydání první.

Cena brož. 23,60 Kčs, váz. 28 Kčs

56/VIII-19

